

**MINISTERUL EDUCAȚIEI, CULTURII ȘI CERCETĂRII
AL REPUBLICII MOLDOVA
INSTITUTUL DE FILOLOGIE**

**Cu titlu de manuscris
C.Z.U: 811.135.1'373.46:502/504 (043.2)**

MACOVEI DORINA

**TERMINOLOGIA ECOLOGICĂ ÎN LIMBA ROMÂNĂ.
ANALIZĂ LEXICAL-FUNCȚIONALĂ**

**SPECIALITATEA: 621.04 - Lexicologie, lexicografie, terminologie și
limbaje specializate; traductologie (limba română)**

Teză de doctor în filologie

Conducător științific:

HANGANU AURELIA,
doctor habilitat în filologie,
conferențiar universitar

Consultant științific:

MANOLACHE CONSTANTIN,
doctor habilitat în științe politice,
conferențiar universitar

Autor:

MACOVEI DORINA

CHIȘINĂU, 2018

© **Macovei Dorina, 2018**

CUPRINS

ADNOTARE (română, rusă, engleză)	5
LISTA ABREVIERILOR.....	8
INTRODUCERE	9
1. TERMINOLOGIA – CONCEPTE DE BAZĂ.....	16
1.1. Terminologia – interpretări și abordări, școli și tendințe	16
1.2. Relația concept – definiție – termen ca element de bază al studiului terminologic	20
1.3. Terminologia în domeniul ecologiei: definiție și istoric.....	28
1.4. Lexicul comun și limbajul specializat din domeniul ecologiei	32
Concluzii la capitolul 1	37
2. TERMENII ECOLOGICI: CLASIFICĂRI ȘI PARTICULARITĂȚI	
LEXICO-SEMANTICE.....	39
2.1. Clasificări în terminologia ecologică	39
2.2. Mijloace de îmbogățire a vocabularului ecologic.....	44
2.2.1. Derivarea.....	45
2.2.2. Conversiunea	58
2.2.3. Compunerea.....	60
2.2.4. Calcul lingvistic	68
2.2.5. Împrumuturile.....	72
2.3. Relații și categorii semantice în terminologia ecologică românească.....	76
2.3.1. Fenomenul monosemiei, polisemiei și omonimiei în terminologia ecologică	77
2.3.2. Fenomenul sinonimiei în terminologia ecologică	82
2.3.3. Fenomenul antonimiei în terminologia ecologică.....	86
2.3.4. Relația hiponimie – hiperonimie în terminologia ecologică	89
Concluzii la capitolul 2	92
3. TERMINOLOGIZAREA, RETERMINOLOGIZAREA ȘI DETERMINOLOGIZAREA	
ÎN CADRUL TERMINOLOGIEI ECOLOGICE: ANALIZĂ FUNCȚIONALĂ.....	95

3.1. Metasemia similativă	95
3.2. Metasemia implicativă.....	107
3.3. Determinologizarea termenilor ecologici.....	111
Concluzii la capitolul 3	123
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	126
BIBLIOGRAFIE	130
ANEXE	147
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII	175
CV-UL AUTORULUI.....	176

ADNOTARE

Macovei Dorina. *Terminologia ecologică în limba română. Analiză lexical-funcțională.* Teză de doctor în filologie la specialitatea 621.04 – Lexicologie, lexicografie, terminologie și limbaje specializate; traductologie (limba română). Chișinău 2016.

Rezultatele obținute au fost reflectate în 12 publicații științifice.

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 209 de titluri, 129 de pagini (text de bază), declarația privind asumarea răspunderii, CV-ul autorului.

Cuvinte-cheie: termen, terminologie, concept, limbaj specializat, context, terminologizare, determinologizare, relație semantică, formarea termenilor etc.

Domeniul de studiu: Terminologie

Scopul lucrării constă în cercetarea complexă a sistemului terminologic din domeniul ecologic al limbii române, în identificarea și analiza particularităților formării lui.

Scopul urmărit presupune realizarea următoarelor **obiective:**

1. examinarea problemei referitoare la statutul lingvistic al termenului ecologic;
2. evidențierea căilor de formare a sistemului terminologic al ecologiei;
3. determinarea mijloacelor și modalităților de formare a unităților terminologice;
4. analiza particularităților lexico-funcționale ale terminologiei ecologice;

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării este determinată de faptul că terminologia ecologică este studiată din perspectivă externă, sunt determinate căile și sursele de formare a ei, se descrie specificul proceselor lexico-semantice și caracteristicilor structural-gramaticale, tipurile structurale și modalitățile de formare a termenilor ecologici.

Problema științifică importantă soluționată constă în abordarea analitică a sistemului terminologiei ecologice din perspectivă externă, urmărind identificarea și descrierea mecanismelor de formare a termenilor ecologici, precum și a contextului pragmatic de funcționare a lor.

Importanța teoretică. În procesul cercetării este analizat aspectul lexico-funcțional al sistemului terminologic al ecologiei, este urmărită relația cu alte sisteme terminologice, sunt stabilite caracteristicile semantice și structurale ale terminologiei ecologice românești.

Valoarea practică a lucrării constă în faptul că rezultatele obținute vor putea fi utilizate în procesul cercetării terminologiei științifice, în predarea cursurilor de lexicologie și de terminologie la facultățile filologice, în activitatea lexicografică și, în particular, la elaborarea dicționarelor ecologice bilingve și explicative, precum și a lucrărilor științifice de terminologie și terminografie.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele demersului au fost prezentate în publicații și comunicările științifice prezentate în cadrul unor conferințe naționale și internaționale.

АННОТАЦИЯ

Маковой Дорина. *Экологическая терминология в румынском языке. Лексико-функциональный анализ.* Диссертация на соискание ученой степени доктора филологических наук по специальности 621.04 – Румынский язык. Кишинэу, 2016.

Полученные результаты были изложены в 12 научных работах.

Структура диссертации: введение, три главы, общие выводы, библиография из 209 наименований, 129 страниц, декларация об ответственности, CV автора.

Ключевые слова: термин, терминология, концепт, специализированный язык, контекст, терминологизация, детерминологизация, семантическое отношение, терминообразование.

Область исследования: Терминология

Цель работы состоит в комплексном исследовании экотерминологической системы румынского языка, демонстрации и анализа особенностей ее формирования.

Поставленная цель предполагает реализацию следующих **задач:** изучение вопроса о лингвистическом статусе экологического термина; выявление путей формирования экотерминологической системы; анализ лексико-функциональных особенностей экологической терминологии; определение средств и порядка формирования экотерминологических единиц.

Научная новизна и оригинальность исследования обусловлена тем, что объектом специального лингвистического анализа выбрана экологическая терминология, определены пути и источники ее формирования, описываются специфика лексико-семантических процессов и структурально-грамматических характеристик, структурные типы и особенности формирования экологических терминов.

Разработанная научная проблематика состоит в выявлении путей формирования единиц терминологической системы и их функциональности в различных контекстах.

Теоретическая значимость. В процессе исследования впервые проанализирована экотерминологическая система, прослежена связь с другими терминологическими системами.

Практическая значимость работы состоит в том, что полученные результаты могут быть использованы в процессе исследования научной терминологии, в преподавании курсов лексикологии и терминологии студентам филологических факультетов, в лексикографической деятельности, в частности при разработке двуязычных и толковых словарей, как и научных работ по терминологии и терминографии.

Внедрение научных результатов. Результаты диссертации были внедрены при разработке научных докладов, представленных в рамках некоторых национальных и международных конференций.

ABSTRACT

Dorina Macovei. *The ecological terminology in the Romanian language. A lexical-functional analysis.* PhD thesis in philology, specialty 621.04 – Lexicology, lexicography, terminology and the specialized languages; traductology (the Romanian language). Chişinau, 2016.

The results are published in 12 scientific articles.

The structure of the thesis: introduction, three chapters, conclusions and recommendations, references made up of 209 sources, 129 pages of the basic text.

Keywords: term, terminology, concept, specialized language, context, terminologization, determinologization, semantic relation, term formation etc.

Field of study: terminology.

The purpose of the research is the investigation of the specialized language of the ecology in the Romanian language, highlighting and analyzing its peculiarities.

The goal involves the following objectives:

- 1) to examine the linguistic status of the ecological term;
- 2) to show the ways of term formation;
- 3) to analyze the lexical and functional peculiarities of the ecological terminology;
- 4) to find out the means and methods of forming the ecological units.

The scientific novelty and originality is supported by the fact that the object of the linguistic analysis is the ecological terminology, thus the ways and sources of its formation are investigated. The present paper contains a detailed description of the ecological units from the perspective of semantic and structural analysis.

The important scientific problem solved in the investigated area consists in determining the ways of forming the units of the ecological terminology and their functionality in different contexts.

The theoretical value. The thesis paper presents an attempt to analyze the ecological terminology for the first time, identifying the relation with other related terminological systems. The work opens new perspectives for a further encoding of ecological terms.

The practical value of the work lies in the fact that the obtained results may be used in exploring the scientific terminology, in teaching lexicology and terminology courses, in lexicographical activities, especially in compiling ecological bilingual and special dictionaries.

The practical value. The results were implemented in scientific presentations at national and international conferences and different scientific articles.

LISTA ABREVIERILOR

adj. – adjectiv

APLE 2010 – Dediu I. Axiomatica. Principiile și legile ecologiei. Chișinău: Știința, 2010. 214 p.

DEX 2009 – Dicționar explicativ al limbii române. București: Academia Română, Univers Enciclopedic Gold, 2009. 1230 p.

DEXI 2007 – Dicționar explicativ ilustrat al limbii române. Chișinău: Gunivas, 2007. 2240 p.

DȘL 2005 – Bidu-Vrânceanu A., Calarașu. C., Ionescu-Ruxăndoiu L. Dicționar de științe ale limbii. București: Editura Științifică, 2005. 606 p.

EE 2010 – Dediu I. Enciclopedie de ecologie. Chișinău: Știința, 2010. 836 p.

en. – englez (ă)

f. – feminin

fig. – figurat

fr. – francez (ă)

G – limbă generală

germ. – german (ă)

gr. – greacă

GS – parte a limbii care trece în cea specializată

ISO – *Organizația internațională de standardizare*

lat. – latină

LC – limbă comună

LS – limbaj specializat

masc. – masculin

n. – neutru

nr. – număr

p. – pagină

s. – singular

S1, S2, S3 – limbaj specializat

sec. – secol

slav. – slavonă

subst. – substantiv

TTE 2010 – Dediu I. Tezaurul terminologic al ecologiei. Chișinău: Știința, 2010. 284 p.

vb. – verb

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța problemei abordate

Cercetarea terminologiilor de specialitate este motivată de „explozia de informații” - o creștere neobișnuit de rapidă a fluxului de informații științifice, social-politice și de producție. La rândul ei, această modernizare generează schimbări în materialul de limbă care îl reprezintă. De la începutul anilor '90 ai sec. al XX-lea, în lingvistica românească și, mai cu seamă, în cea basarabeană se manifestă din plin tendința de studiere multilaterală a vocabularului de specialitate. Până în prezent, au fost elaborate studii referitoare la mai multe terminologii de specialitate: economică, arta militară, medicină etc.

În prezent, în limba română atestăm utilizarea tot mai frecventă a unor noțiuni ca: *politică ecologică, asigurare ecologică, jurnalism ecologic, etică ecologică* etc. În condițiile dezvoltării diferitor domenii ale ecologiei are loc acumularea materialului lexical, care, drept urmare a proceselor lingvistice, se constituie în sisteme terminologice. În această situație apare necesitatea de a utiliza termeni specifici pentru a denumi noțiunile ecologice. O cercetare specială a terminologiei ecologice oferă posibilitatea de a prezenta materialul lexical sub forma unui sistem organizat, care să corespundă dezvoltării științei ecologice moderne.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul cercetării constă în analiza lingvistică detaliată și complexă a terminologiei ecologice românești: mecanismul de formare a termenilor ecologici, procesul și filierele de pătrundere a termenilor noi și relațiile semantice care se pot stabili între termenii ecologici.

Obiectivele principale urmărite în procesul cercetării sunt:

- A analiza termenul ecologic ca element de bază al terminologiei ecologice;
- A reliefa relațiile dintre termen, definiție, concept cu referire la domeniul ecologiei;
- A stabili raporturile și delimitările dintre limbajul ecologic și limba comună;
- A identifica criteriile ce stau la baza clasificării termenilor ecologici;
- A clasifica termenii ecologici aplicând diverse taxonomii;
- A analiza și descrie modalitățile de formare a sistemului terminologic al ecologiei;
- A identifica și analiza procesul de penetrare a cuvintelor din limba comună în limbajul terminologic al ecologiei;

- A examina coraportul dintre internaționalizarea și naționalizarea sistemului terminologic din ecologie.

- A elucida fenomenul migrării termenilor din alte limbaje specializate în limbajul ecologic;

- A stabili relațiile semantice între termenii ecologici în sistem;

- A explica fenomenele de terminologizare și determinologizare a lexicului ecologic și a delimita cauzele care le generează.

Suportul teoretico-științific pentru tratarea subiectului lucrării noastre se bazează pe lucrările savanților din domeniul lingvisticii generale, al lexicologiei și al terminologiei. Sistemul terminologic este discutat în lucrările mai multor specialiști terminologi din domeniu, cum ar fi: Eugen Wüster, Maria Teresa Cabré, Gabriel Otman, Jennifer Pearson, Heribert Picht, Jennifer Draskau, Juan C. Sager, Harold Somers, Alain Ray, Rita Temmerman, Robert Galisson, Aurelia Bălan-Mihailovici, Georgeta Ciobanu, Mariana Pitar, Alexandra Superanskaia, Angela Bidu-Vrănceanu, Ileana Busuioc, Petru Zugun, Alexandru Gaur, Mioara Avram, Eugen Pavel, Serghei Șelov, Vladimir Leichik, Natalia Podoliskaia, Elena Paduceva, Lidia Kutina etc.

În Republica Moldova probleme de terminologie au fost abordate în special de către specialiștii din domeniul lexicologiei. Printre autorii lucrărilor care au constituit un suport valoros pentru teza noastră sunt: Nicolae Corlăteanu, Silviu Berejan, Vasile Bahnaru, Ana Vulpe, Inga Druță, Ion Melniciuc, Ana Guțu, Ludmila Hometkovski, Lucia Cepraga, Marin Butuc, Sofia Sulac, Svetlana Caterinciuc, Eugenia Mincu etc.

Pentru analiza practică, am extras materialul faptic din surse constituind texte ecologice: dicționare - *Enciclopedie de ecologie*, 2010 (autor Ion Dediu), *Dicționar poliglot de chimie ecologică*, 2012 (autor Gheorghe Duca), *Axiomatica. Principiile și legile ecologiei*, 2010 (autor Ion Dediu), *Tezaurul terminologic al ecologiei*, 2010 (autor Ion Dediu); reviste - *Mediul ambiant*, *Buletin ecologic*; articole, documente și pagini electronice etc.

În procesul de cercetare s-a recurs la **metodele tradiționale**, practicate în lingvistica actuală, care corespund obiectului de studiu:

- metoda comparativ-istorică, care ne dă posibilitatea de a explica legătura terminologiei ecologice românești cu cea din alte limbi, cauzele dezvoltării lor paralele, diferențierea și influența altor limbi asupra sistemului terminologic românesc;

- metoda descriptivă - folosită în prezentarea materialului faptic în baza observațiilor;

- metoda analizei lexico-semantice – utilizată cu scopul de a elucida trăsăturile semantice și lexicale;

- metoda distribuțională – în studierea proprietății elementelor terminologice în diferite contexte, în diverse manifestări combinatorii (sintagmatice) și relații cu alte cuvinte;
- metoda analizei în constituenți imediați - în urma căreia se stabilesc modele de structură ale termenilor;
- analiza funcțională – descrierea caracterelor relevante pentru funcțiunea comunicativă a termenilor.

Noutatea și originalitatea științifică a tezei. Lucrarea noastră se remarcă prin faptul că are ca obiect de studiu cercetarea in extenso a particularităților lexico-funcționale ale terminologiei ecologice. Unele aspecte ale terminologiei ecologice încă nu au fost analizate în profunzime în Republica Moldova, acesta fiind un domeniu relativ nou, în curs de dezvoltare. Încercăm să prezentăm, în baza literaturii lexicografice studiate, căile și sursele de formare a termenilor din domeniul sus-menționat (derivare, compunere, compunere sintagmatică, împrumuturi, calcuri etc.) și să descriem specificul relațiilor semantice (sinonimie, antonimie, polisemie, omonimie, hiponimie).

Ca oricare limbaj specializat, limbajul ecologic nu diferă categoric, sub aspect lexico-semantic, de cel al limbii comune. Terminologia ecologică românească este creată pe baza limbii comune și împrumută de la aceasta o serie de moduri de exprimare și asigură, la rândul său, limba comună cu noi cuvinte și expresii. O parte importantă a lucrării se axează pe cercetarea raportului dintre limbajul specializat al terminologiei studiate și lexicul comun, interferențele lor, dar și ale altor terminologii interdisciplinare. Se pune accent pe funcționalitatea termenului ecologic în contexte speciale și nespeciale, urmărind de fiecare dată modul în care se adaugă nuanțe conotative noi.

Problema științifică importantă soluționată în domeniul de investigație constă în abordarea analitică a sistemului terminologiei ecologice din perspectivă externă, urmărind identificarea și descrierea mecanismelor de formare a termenilor ecologici, precum și a contextului pragmatic de funcționare a lor.

Cercetarea își aduce contribuția la valorificarea limbajului specializat al ecologiei românești în sincronie. Eficiența modelelor de formare și funcționare a terminologiei ecologice a fost confirmată printr-un corpus factologic important.

Importanța teoretică a cercetării. Sub aspect teoretic, lucrarea prezintă un suport pentru cercetarea mecanismului lexico-funcțional al terminologiei românești. Teza tratează terminologia ecologică în calitate de subsistem al limbii, relevă caracteristicile ei lexico-funcționale și relațiile termenilor din domeniu cu alți termeni ce aparțin ariilor înrudite terminologiei ecologice, dar și altor limbaje specializate.

Identificarea căilor de formare a termenilor ecologici permite elucidarea specificului sistemului terminologic ecologic și deschide perspective noi de interpretare a interacțiunii cu alte terminologii, ceea ce generează oportunități pentru o investigație ulterioară a sistemului terminologic studiat.

Valoarea aplicativă a lucrării rezidă în faptul că oferă un model de analiză și interpretare a termenilor ecologici atât în contexte specializate, cât și în exemple din limba comună. Rezultatele obținute vor putea fi utilizate în cercetarea și studierea terminologiilor de specialitate ca material ilustrativ în cursurile teoretice și practice de lexicologie și terminologie. Materialul factual care a stat la baza cercetării constituie un fundament valoros pentru domeniul lexicografic, un punct de pornire pentru elaborarea dicționarilor ecologice și a altor lucrări lexicografice de specialitate.

Aprobarea rezultatelor. Opțiunile teoretice principale și rezultatele obținute în urma cercetării noastre au fost prezentate în diverse publicații și participări la conferințe naționale și internaționale. Tezele cercetării au fost publicate în 12 lucrări. Printre acestea menționăm trei articole publicate în revista științifică *Studia Universitatis*, Seria Științe Umanistice, USM; un articol în revista științifică *Philologia*, AȘM. Rezultate de o valoare importantă au fost expuse și în cadrul comunicărilor la forumuri științifice naționale și internaționale: conferințele științifice cu participare internațională *Tendențe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători*, Chișinău, 2014-2016 (trei ediții); conferința internațională *Noi tendințe în predarea limbajelor de specialitate în contextul racordării învățământului superior la cerințele pieței muncii*, 12 martie 2016, Chișinău; simpozionul științific cu participare internațională *Probleme actuale de lingvistică română. In memoriam acad. Nicolae Corlăteanu. 100 ani de la naștere*, Chișinău, 2015; colocviul cu participare internațională: *Epoca marilor deschideri: rolul limbilor și al literaturilor în societatea pluralistă*, Chișinău, 2014; colocviul național cu participare internațională *Filologia modernă: realizări și perspective în context european*, cu genericul *Bogdan Petriceicu Hasdeu – precursor al cercetărilor filologice*, 20 octombrie 2016, ediția a X-a; conferințele internaționale *APLE Innovations and Challenges in Teaching English*, 2012 și *Excellence and Novelty in Teaching English*, 2013.

Rezultatele tezei au fost aprobate în cadrul sectorului de *Lexicologie, lexicografie terminologie și limbaje specializate; traductologie (limba română)* al Institutului de Filologie Română „Bogdan P. Hasdeu”.

Sumarul și compartimentele lucrării. Teza cuprinde o introducere, trei capitole, concluzii și recomandări, declarația privind asumarea răspunderii și CV-ul autorului.

În **Introducere** se argumentează scopul și obiectivele tezei, se enunță noutatea și originalitatea științifică a tezei, se formulează problema științifică importantă soluționată în domeniul respectiv, se menționează însemnătatea teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, se remarcă aprobarea rezultatelor în diferite publicații și conferințe. La fel, se indică suportul metodologic și teoretico-științific al tezei, urmat de o scurtă descriere a compartimentelor lucrării date.

În Capitolul 1, „TERMINOLOGIA – CONCEPTE DE BAZĂ”, se expun fundamentele teoretice ale lucrării noastre, acest capitol cuprinzând patru subcapitole în care este investigată situația temei în domeniul de cercetare. Cercetarea teoretică debutează cu un studiu asupra terminologiei în general, care include diverse interpretări și abordări existente în lingvistică, urmat de descrierea situației în domeniul terminologiei ecologice.

Subcapitolul „Relația concept - definiție – termen ca element de bază al studiului terminologic” prezintă o cercetare a elementelor fundamentale ale terminologiei: conceptul, definiția și termenul. Termenul este obiectul de studiu al terminologiei și, deoarece aceasta se ocupă de domenii specializate, termenii se referă la entități, proprietăți, activități sau relații ale unui domeniu particular. În mod ideal, fiecare termen trebuie să reprezinte un concept. Conceptul reprezintă o imagine mintală a realității și este o unitate de gândire utilizată pentru a organiza cunoașterea și perceperea lumii ce ne înconjoară. Definiția, la rândul său, servește ca o punte între concept și termenul pe care îl desemnează. Ea delimitează un concept în raport cu alte concepte; joacă un rol important în organizarea și transmiterea cunoștințelor ce țin de domeniu. Prin urmare, definiția, termenul și conceptul sunt strâns legate între ele și, în ansamblu, definesc un anumit domeniu de specialitate.

Subcapitolul următor își propune a releva principalele cauze ale interacțiunii dintre limba comună și limbajul de specialitate, influențele reciproce care se pot dezvolta între limbajele specializate și limbajul comun și contribuie ulterior la îmbogățirea și înnoirea lexicului limbii române în general. Analiza se bazează pe un corpus de termeni ecologici extrași, în mare parte, din „Enciclopedie de ecologie” de Ion Dediu.

Un rol important în această parte a lucrării îl are subcapitolul „Terminologia în domeniul ecologiei: definiție și istoric”. Dat fiind că pe parcursul cercetării noastre vom utiliza termeni variați din ecologie, dar și alte discipline înrudite, care ar putea genera discuții, considerăm util să începem cu definiții și un scurt istoric al domeniului, să enumerăm acei factori care influențează dezvoltarea ecologiei, disciplinele și obiectivele ei de bază și, nu în ultimul rând, relațiile ecologiei cu alte discipline.

Capitolul 2, „TERMENII ECOLOGICI: CLASIFICĂRI ȘI PARTICULARITĂȚI LEXICO-SEMANTICE”, este construit din trei subcapitole și evidențiază ponderea mijloacelor de formare a termenilor ecologici: interne și externe, subliniind ce este particular în procesul de formare a termenilor ecologici. Cât privește mijloacele de derivare și compunere, se examinează atât elementele neologice, cât și cele vechi, de origine greacă, latină și slavă, încercându-se de fiecare dată a le clasifica după anumite criterii: structurale, morfologice etc. Observațiile noastre vizează specificul manifestării procedeele de formare a termenilor în cadrul terminologiei ecologice, precum și productivitatea unuia sau altuia. Un loc aparte se rezervă analizei termenilor-sintagmă: natura lor, formulele preponderente, topica strictă, clasificările ce țin cont de aspectul structural.

Un alt subcapitol vizează mijloacele externe de îmbogățire a vocabularului specializat al ecologiei sub influența limbilor străine: împrumuturile și calcurile lingvistice. Se iau în considerare și se analizează filierele prin care termenii străini pătrund în lexicul ecologic sau modul în care influențează evoluția terminologiei ecologice. Relațiile semantice în cadrul unităților limbajului ecologic – sinonimia, antonimia, polisemia, hiponimia, omonimia – înregistrează cazuri frecvente. În baza cercetării acestor fenomene se încearcă de a stabili diferite taxonomii specifice vocabularului ecologic.

Și nu în ultimul rând, încercăm să prezentăm clasificări ale termenilor ecologici conform unor principii științifice general acceptate. Aici vom grupa termenii ecologici din punct de vedere intensional (din punctul de vedere al *conținutului* unei noțiuni) și extensional (din punctul de vedere al *sferei* noțiunii). Pe parcursul cercetării, ne-am propus să analizăm aceste grupuri de termeni, să le aranjăm în categorii și să examinăm relațiile specifice care se pot stabili între ele.

Capitolul 3, „TERMINOLOGIZAREA ȘI DETERMINOLOGIZAREA ÎN CADRUL TERMINOLOGIEI ECOLOGICE. ANALIZĂ FUNCȚIONALĂ”, are ca obiectiv explorarea funcționalității termenilor în diferite contexte. Există interconexiuni între domeniul ecologic și limbajul terminologic, care îl caracterizează, astfel încât orice schimbare, orice apariție a unui concept nou impune crearea unui lexem ce ar reflecta această realitate. Ca rezultat, pentru a face față noilor tendințe, terminologia ecologică românească face apel la lexicul limbii comune prin terminologizarea unităților lexicale deja existente. Drept urmare, se produc schimburi permanente între cuvinte de uz general, care își modifică sensul lexical de bază, și termenii limbajului ecologic. Vorbim, astfel, despre terminologizarea lexemelor deja existente în limba comună (și anume, procedeele implicate în acest fenomen: mutațiile semantice) și determinologizarea termenilor ecologici care își găsesc interpretare în capitolul dat. În cadrul acestor cercetări, ne-am propus să analizăm funcționalitatea cuvintelor comune în limbajele

ecologice și a termenilor ecologici în contexte ale limbii comune și alte limbaje specializate. Fiecare capitol finalizează cu cele mai importante concluzii deduse din cercetările și constatările efectuate.

Ultimul compartiment al lucrării cuprinde rezultatele obținute și valoarea elaborărilor propuse. Se descrie problema științifică importantă soluționată în domeniul cercetat și se prezintă recomandări și sugestii.

1. TERMINOLOGIA – CONCEPTE DE BAZĂ

1.1. Terminologia – interpretări și abordări, școli și tendințe

Dezvoltarea științei și tehnicii în epoca modernă, intensificarea relațiilor interculturale și acumularea de cunoștințe în diverse domenii speciale au contribuit la apariția și dezvoltarea sistemelor conceptuale ale diferitor arii specializate. Apare, astfel, necesitatea de a ordona și organiza aceste cuvinte care circulă în domeniile de specialitate, rol ce i se atribuie terminologiei. Pe parcursul istoriei ei ca știință, terminologia a avut mai multe interpretări și a fost obiectul diferitor discuții și analize. Se cunoaște faptul că terminologia ca disciplină are la bază principii lingvistice, dar se impune și prin natura ei specifică de interdisciplinaritate, care ține de stabilirea etimologiei termenilor, de studiul fundamental al conceptelor și de organizarea lor. Pentru a iniția studiul nostru asupra terminologiei ecologice, este necesară o clarificare și, în consecință, o interpretare adecvată a semnificației conceptelor de bază din domeniul terminologiei.

Numeroase lucrări demonstrează evoluția terminologiei de la o disciplină cognitiv-normativă la una descriptiv - lingvistică. Asociația Internațională de Terminologie (1982) a caracterizat domeniul terminologiei limitându-se la scopul ei: „Terminologia se ocupă de studierea și folosirea sistemelor de simboluri și semne lingvistice, folosite în scopul comunicării umane din diverse domenii de specialitate” [46, p. 11].

O altă definiție a disciplinei în discuție, care se axează pe obiectivul ei, constatăm la lingvistul Eugen Pavel: „Terminologie – ansamblu de termeni care reprezintă un sistem de noțiuni al unui domeniu particular; totalitatea termenilor de specialitate folosiți într-o disciplină sau într-o ramură de activitate” [118, p. 155]. Aceeași interpretare este preluată și în DEX, care ne dă următoarea definiție: „totalitatea termenilor de specialitate folosiți într-o disciplină, într-o ramură de activitate, într-un context social anumit etc., ansamblu de termeni care au un sens particular într-un anumit domeniu” [DEX 2007].

Părerii complexe despre terminologie care promovează orientarea descriptiv - lingvistică și care confirmă integrarea acesteia în lingvistică apar în lucrările publicate în ultimii ani.

Terminologul Maria Teresa Cabré distinge trei moduri de a defini terminologia: „ansamblul principiilor și al fundamentelor conceptuale care determină studiul termenilor;

ansamblul regulilor care permit realizarea unei opere terminologice; ansamblul termenilor unui domeniu de strictă specialitate dată” [13, p. 49].

În viziunea lingvistei Mariana Pitar există următoarele accepțiuni ale conceptului „terminologie”: 1. „Ramură a lexicologiei ce se ocupă de limbajele de specialitate, de modul lor de formare, de evoluția lor și de modul de întrebuințare” [120, p. 13], 2. Totalitatea termenilor ce reprezintă sistemul conceptelor unui domeniu specializat, dar și 3. „Ansamblu de reguli care permit realizarea unei activități terminografice, fiind din acest punct de vedere o metodologie” [120, p. 13]. O opinie asemănătoare observăm și la cercetătoarele Ileana Busuioc și Mădălina Cucu, unde 1. „O terminologie este un ansamblu (corpus) structurat de termeni care acoperă un domeniu bine delimitat” iar „terminologiile constituie obiectul terminologiei ca știință sau disciplină”; 2. „Terminologia este disciplina sau știința care studiază termenii din punctul de vedere al formării, al semnificației, al întrebuințării, al evoluției lor. Altfel spus, terminologia analizează relația dintre termeni și elementele desemnate, principiile care stau la baza formării și evoluției terminologiilor, studiază corelațiile ce se stabilesc între diverse terminologii, intervine în activitatea de normalizare și armonizare terminologică, fixează normele pe baza cărora se desfășoară activitatea terminografică” [33]. După lingvista Angela Bidu-Vrănceanu, terminologia reprezintă un „*limbaj specializat sau un sistem științific* prin care se realizează o comunicare de specialitate, non-ambiguă, cu rolul de a transmite cunoștințe într-un anumit domeniu de activitate; reprezintă corpusul de termeni dintr-un domeniu, caracterizați prin univocitate, non-ambiguitate și relații lexico-semantică proprii; este folosit pentru a denumi o știință interdisciplinară care realizează o ierarhizare a conceptelor și analizează problemele „codajului lingvistic și non-lingvistic” [24, p. 19].

Luând în considerare punctele de vedere expuse mai sus, susținem aceste două dimensiuni ale terminologiei: 1. Totalitate de termeni care denumesc conceptele specifice unei sfere specializate; 2. Disciplină lingvistică ce studiază modul de formare, evoluția, caracterul termenilor acestei sfere specializate. În această ordine de idei, merită atenție opinia lingvistei Angela Bidu-Vrănceanu care susține că „terminologia cognitiv-normativă care stabilește termenii dintr-un anumit domeniu oferă baza de cercetare terminologiei descriptiv-lingvistice” [25, p. 22].

Având în vedere cele expuse, noi vom aborda terminologia ecologică dintr-o perspectivă externă, axându-ne pe principii prioritar lingvistice: descrierea și analizarea modalităților de formare a termenilor, a procesului de pătrundere a termenilor noi, a relațiilor semantice existente între unitățile terminologice etc.

Terminologia – școli și tendințe. Primele încercări de înființare a terminologiei ca disciplină lingvistică independentă apar în prima jumătate a secolului al XX-lea odată cu

extinderea mării globalizări, care pune accent pe necesitatea comunicării interculturale. Inițiatorul acestei discipline este considerat inginerul austriac Eugen Wüster, care a elaborat în teza sa de doctorat metode și principii de sistematizare a termenilor.

Terminologul Maria Teresa Cabré distinge patru etape în evoluția și structurarea terminologiei ca știință aparte, perioadă ce cunoaște o dezvoltare sistematică a principiilor, metodelor, teoriilor proprii acestui domeniu:

1. Originile disciplinei (1930 – 1960) – această perioadă se caracterizează prin elaborarea metodelor activității terminologice. Primele texte teoretice semnate de Wüster și Lotte apar la această etapă.

2. În perioada de structurare a domeniului (1960 – 1975) cele mai importante inovații în terminologie apar ca rezultat al dezvoltării informaticii și a tehnicilor de documentare. Se înregistrează primele baze de date și se inițiază o compatibilizare terminologică prin instituirea unor servicii cu preocupări internaționale și prin implicarea în standardizare.

3. Perioada de maturizare (1975 – 1985) este marcată de proliferarea amenajării lingvistice și a proiectelor terminologice. Astfel, rolul terminologiei în modernizarea limbii devine mult mai proeminent, iar dezvoltarea informaticii facilitează procesarea datelor terminologice.

4. Perioada de expansiune (1985 – prezent) înregistrează adevărate succese grație avântului în tehnologiile informaționale, astfel încât terminologiile obțin mijloace și resurse mult mai eficiente pentru prelucrarea informației. În același timp, se consolidează și se intensifică cooperarea internațională, totodată fiind create rețele internaționale pentru a uni grupuri ce împărtășesc aceleași caracteristici sau sunt interesate în cooperare. Astfel, are loc o un schimb de informații la nivel global între terminologii ceea ce duce la intensificarea efortului de standardizare și de amenajare lingvistică [164, p. 5].

În viziunea lingviștilor Helmut Felber, Christer Lauren și Heribert Picht, se deosebesc trei tendințe majore în terminologie: școala de la Viena, școala de la Moscova și școala de la Praga [161, p. 18].

Vocea dominantă a *școlii de la Viena* este Eugen Wüster, care a abordat teme ca formarea conceptelor, formarea termenilor și definiția termenilor, prelucrarea datelor terminologice, majoritatea principiilor și metodelor fiind și astăzi utilizate în lucrările terminologice moderne. Apariția acestei școli este determinată de necesitatea oamenilor de știință de a sistematiza și uniformiza sistemele terminologice cu scopul de a facilita comunicarea între specialiștii ce aparțin aceluiași domeniu. Astfel, contribuția lui Eugen Wüster a conturat baza teoretică a terminologiei moderne și a stabilit principiile metodologice în terminologie. Modelul semantic

tetra-dimensional Wüsterian (obiect – concept – definiție – termen) care reprezintă o sinteză a modelului semantic creat de Saussure și Ogden / Richard, conține principii fundamentale și este o încercare de a rezolva problema diferenței dintre termeni și cuvintele limbii comune. Lucrările de terminologie care continuă ideile lui Eugen Wüster se axează pe câteva idei: concepția asupra terminologiei ca disciplină autonomă, obiectul de studiu al terminologiei este considerat conceptul; termenii sunt înțeleși ca unități lingvistice și non-lingvistice care desemnează conceptele; conceptele sunt studiate în sincronie, în cadrul strict al limbajelor specializate; termenii sunt cercetați din perspectiva normalizării conceptuale și a standardizării. Mai târziu, o serie de lingviști din domeniu (Maria Teresa Cabré, Rita Temmerman, Alain Rey ș.a.) sunt convinși că principiile de bază ale teoriei wüsteriene au nevoie de o reevaluare „din cauza caracterului lor reducător și idealist” [43, p. 6] și, ca urmare, se pune în discuție principiul conceptului care este supraevaluat în teoria generală a terminologiei, unele lacune în privința descrierii evoluției conceptului și termenului și absența unei baze teoretice ce ar susține terminologia ca o știință autonomă [153].

Școala de la Praga. Conform filologilor Christer Lauren și Heribert Pitch, această școală terminologică își trage originile din școala pragheză de lingvistică din prima jumătate a secolului XX și are ca reprezentant pe terminologul Lubomir Drozd. Tendințele principale ale acestui curent se limitează exclusiv la descrierea structurală și funcțională a limbajelor specializate. Terminologii praghezi consideră limbajul specializat ca un „stil funcțional profesional, care există paralel cu alte stiluri, iar noțiunile sunt unități ce fac parte din acest stil” [91, p. 19].

Școala de la Moscova. Reprezentanții școlii de la Moscova, în frunte cu Dmitri Lotte, manifestă un interes aparte față de aspectul lingvistic al terminologiei și cunoaște câteva etape în evoluția ei, conform opiniei lingviștilor Vladimir Leichik și Serghei Grinev. Prima perioadă (1930 - 1960) se caracterizează prin lucrările lui Dmitri Lotte și Ernst K. Dressen care au contribuit la difuzarea ideilor școlii vieneze, însă deosebirea dintre aceste două școli constă în faptul că lingviștii ruși subliniază importanța contextului și a discursului în cadrul căruia termenul obține un sens. Mai mult, Dmitri Lotte nu separă atât de drastic limba comună de limbajul specializat, menționând că apariția unui termen în context nespecializat nu influențează natura lui de termen. Un impact remarcabil asupra dezvoltării terminologiei rusești au avut alți doi lingviști: Alexandr Reformatsky și Grigorii Vinokur. În a doua etapă (1970 – 1990), activitatea terminologică cunoaște o creștere și este caracterizată de varietatea de idei și opinii asupra vocabularelor de specializate. Printre reprezentanții remarcabili ai acestei perioade sunt lingviștii Boris Golovin, Valerii Danilenko, Tatiana Kandelaki, Alexandra Superanskaya etc. A

treia perioadă (1990 - prezent) se caracterizează printr-un declin în cercetările științifice din sfera terminologică, urmată de o ușoară recuperare [153].

Pe lângă cele trei școli enumerate mai sus, terminologul Rita Temmerman menționează activitatea de succes a *Centrului Canadian, Centrul Nordic și Universitatea Institutului de Știință și Tehnologie din Manchester* [161, p. 18]. Interesul școlii canadiene față de terminologie este motivat de intenția de a oficializa limba franceză ca limbă de stat în paralel cu limba engleză. Inspirându-se din lucrările cercetătorilor din Europa de Est, specialiștii Centrului Canadian elaborează metode proprii noi ce vizează introducerea programelor computerizate pentru procesarea datelor terminologice.

Cât privește cercetările românești care abordează concepte teoretice din terminologie, putem menționa lucrările lingviștilor Angela Bidu-Vrănceanu, Georgeta Ciobanu, Mariana Pitar, Costin Rucăreanu, Eugeniu Pavel, Ileana Busuioc, Mădălina Cucu, Adriana Stoichițoiu-Ichim ș. a. În Republica Moldova, studiile despre terminologie se concentrează mai mult pe studierea limbajelor specializate (modul de formare a termenilor, structura și mecanismul funcționării lor) sau cercetarea are loc în „cadru teoriei traducerii și bazelor traductologiei” [91, p. 19]. De o mare importanță pentru studiul nostru terminologic considerăm cercetările lingviștilor Inga Druță, Eugenia Mincu, Ana Guțu, Ludmila Hometkovski, Lucia Cepraga, Sofia Sulac etc. În linii mari, investigațiile de terminologie din Republica Moldova sunt concentrate în cadrul Sectorului de Lexicologie și Lexicografie și a Centrului Național de Terminologie ale Institutului de Filologie al Academiei de Științe a Moldovei.

Așadar, studiind varietatea de teorii asupra conceptului de terminologie, vom susține ideea că terminologia reprezintă: 1. Ansamblul de termeni de specialitate utilizați într-un anumit domeniu specializat; 2. Disciplină ce studiază ansamblul de termeni dintr-un anumit domeniu. Cu alte cuvinte, terminologia își propune următoarele obiective: a studia formarea și evoluția termenilor, a examina raportul concept – termen – definiție, a studia caracterul și evoluția sistemelor conceptuale, a analiza relația termenilor cu alți termeni, a cerceta comportamentul unităților terminologice în diferite contexte, a stabili similaritățile existente între termenii din diferite limbi etc.

1.2. Relația concept – definiție – termen ca element de bază al studiului terminologic

Există trei noțiuni-cheie asociate terminologiei, și anume: noțiunile de concept, definiție și termen. Primul în șir, conceptul este o unitate de gândire utilizată pentru a organiza cunoașterea și perceperea lumii înconjurătoare. Mai mult, înțelegerea conceptelor are loc în relație cu alte

concepte, într-un sistem bine structurat. A doua la rând, definiția servește ca „o punte între concept și termenul care îl desemnează” [135] și trebuie să fie formulată în așa fel, încât să diferențieze conceptul și, respectiv, termenul de alte unități concept-termen. Termenul, la rândul său, reprezintă o desemnare lingvistică atribuită conceptului. Dacă terminologia se ocupă de domenii specializate, atunci termenii se referă la entități, proprietăți, activități sau relații ale unui domeniu particular. În acest caz, în mod ideal, fiecare termen trebuie să reprezinte un concept clar definit, care se asociază cu alte concepte ale aceluiași sistem (domeniu). Mai mult decât atât, alegerea termenului trebuie să reflecte acest concept eficient, iar forma termenului trebuie să fie acceptată de limba în cauză [152], [160]. O cale importantă de a iniția o cercetare în domeniul terminologiei este studierea noțiunii de concept. De aici vine și teoria axată pe concept (en. *concept oriented terminology*). Conceptul ocupă o poziție de centru și este foarte important în teoria și practica terminologiei, or, în constituirea tezaurului de termeni ai unei anumite „discipline științifice sau sfere de activitate umană trebuie neapărat înțelese procesele de conceptualizare care stau la baza cunoașterii specifice domeniului respectiv, iar *conceptele* vor trebui considerate ca fiind nu numai unități de gândire, ci și unități de cunoaștere” [33], idee susținută de majoritatea lingviștilor și terminologilor. Curente principale în terminologie generează o varietate de definiții ale termenului *concept*.

Antia Bassey vede conceptul ca o unitate a gândirii, cunoștințelor și cunoașterii care:

1. deși este dependent de limbă, este independent față de oricare altă limbă; poate fi totuși influențat de o varietate de factori socioculturali care corespund unor limite lingvistice;
2. reprezintă o închipuire sau interpretare mentală a realității perceptibile sau imperceptibile;
3. include caracteristici care sunt negociate în cadrul unei comunități specializate (specialized knowledge community);
4. stabilește relații (organice sau logice) cu alte concepte;
5. poate exista fără simboluri (lingvistice sau nelingvistice), dar necesită simboluri pentru a fi comunicate [135, p. 82].

În ISO 704 (2) conceptul este definit astfel: „În terminologie conceptele sunt considerate niște reprezentări mentale ale obiectelor într-un context sau domeniu specializat” [135, p. 83], această definiție fiind dezvoltată de către lingvista Ileana Busuioc astfel: „conceptele sunt abstractizări, construcții mentale, unități de gândire care asigură legătura dintre obiecte și definițiile sau desemnările ce le corespund” [33]. O opinie asemănătoare vedem și la cercetătoarea Mariana Pitar: „conceptul este o construcție mentală, o unitate de gândire, rezultat al unui proces de abstractizare a unor categorii de obiecte. Legătura dintre un obiect și denumirea

sau definiția sa se face prin intermediul unui concept” [120, p. 68]. Am constatat anterior că majoritatea lingviștilor pun accent pe relația concept - obiect și rămâne să ne concentrăm asupra claselor de concepte și categoriile de obiecte ce le reprezintă. Terminologul Georgeta Ciobanu vine cu ideea: „conceptele pot fi reprezentarea mentală a unor ființe sau lucruri (exprimate prin substantive), precum și a unor calități (exprimate prin adjective sau substantive), a unor acțiuni (exprimate prin verbe sau substantive) sau a unor situații sau relații (exprimate prin adverbe, prepoziții, conjuncții sau substantive)” [46, p. 24].

„Putem concluda că există două categorii mari de obiecte: concrete și abstracte. Prima categorie posedă o dimensiune spațial - temporală și este percepută direct sau indirect prin simțuri, în timp ce a doua categorie poate fi numai imaginată. Așadar, un obiect cuprinde un spectru larg de categorii gramaticale, el poate desemna un proces, o calitate, o proprietate etc.” [99, p. 38].

Conceptele nu sunt elemente separate, ci se află într-o oarecare legătură cu alte concepte și formează împreună un sistem de concepte (arbore conceptual/noțional sau câmp conceptual/noțional) ce aparține unui domeniu de specialitate. Ca în orice sistem, se stabilesc relații care se bazează pe asemănarea sau pe vecinătatea spațială și temporală dintre concepte și pe caracteristicile pe care le posedă. Atestăm această idee chiar de la începutul studierii terminologiei ca știință, la fondatorul terminologiei, Eugen Wüster, care subliniază importanța structurării conceptelor într-un câmp în funcție de relațiile pe care acestea le întrețin. Din punctul lui de vedere, există două tipuri de relații: logice (axate pe asemănare sau similitudine) și ontologice (bazate pe contiguitate sau vecinătate spațială și temporală). Semnificația (relația) logică apare atunci când intensiunea elementului subordonat include intensiunea elementului supraordonat și cel puțin o caracteristică suplimentară. Etapele succesive ale subordonării creează o serie verticală de concepte, în timp ce conceptele care se află la același nivel formează serii orizontale. Spre deosebire de relațiile logice, relațiile ontologice nu derivă din caracteristicile (intensiunea) conceptelor, ci au legătură cu proximitatea în timp și spațiu. Lingvistul austriac include aici și relațiile de tip parte-tot și cauză-efect, care, în fond, sunt variante ale celor de contiguitate.

Acest tip de clasificare wüsteriană a fost preluat mai târziu de către alți lingviști. Herbert Felber divizează relațiile conceptuale în logice, ontologice și de efect. El anexează relațiile partitive, relațiile de succesiune și relațiile materie – produs la categoria relațiilor ontologice, relațiile de efect incluzând: cauzalitatea, proces – instrument și relații de proveniență (genealogică, ontogenetică).

Terminologii Maria Teresa Cabré și Loic Depecker clasifică relațiile în **logice** (care includ relațiile de identitate, de opoziție, de disjuncție, de incluziune) și **ontologice** (din această categorie fac parte relațiile partitive) [120, p. 88].

Mai târziu, norma ISO 704 va crea un termen nou, „relații ierarhice”, și va propune următoarea clasificare:

- relații ierarhice (generice și partitive);
- relații asociative.

Relațiile asociative nu presupun ierarhizarea și cuprind mai multe tipuri de relații. Regăsim acest termen la lingvistul G. Otman cu denumirea de relații pragmatice, iar la specialistă în terminologie Georgeta Ciobanu - relații complexe [46].

Cele mai frecvente în terminologie sunt relațiile ierarhice: acest tip de relații leagă două concepte, dintre care unul exprimă o noțiune mai generală, iar celălalt - o noțiune mai specifică. Analizând un sistem conceptual, lingviștii operează cu diverși termeni. În cadrul relațiilor ierarhice, **hiperonimul** (conceptul supraordonat) include unul sau mai multe **hiponime** (concepte subordonate), iar conceptele care se află la același nivel stabilesc relații de coordonare și se numesc **cohiponime** sau **izonime**. O relație generică sau „tip de” [120] se stabilește între un concept supraordonat (concept generic) și altul subordonat (concept specific), de ex.:

Concept generic: *ecosistem*;

Concept specific: *ecosistem acvatic, ecosistem aluvionar, ecosistem antropizat, ecosistem artificial, ecosistem autotrof, ecosistem bidimensional, ecosistem biosferic, ecosistem complet, ecosistem forestier, ecosistem fragil, ecosistem heterotrof, ecosistem incomplet, ecosistem industrial, ecosistem lentic, ecosistem lotic, ecosistem limnetic, ecosistem marin, ecosistem matur etc.*

Al doilea tip de relații ierarhice sunt cele partitive sau „parte-întreg” și indică legătura dintre un concept supraordonat ce reprezintă întregul și un concept subordonat ce reprezintă o parte a acestui întreg. În acest caz, terminologul Mariana Pitar preia termenii *holonim* și *meronim* din semantică:

Holonim: *biosferă*;

Meronim: *atmosfera, litosferă, hidrosferă*.

„Biosfera desemnează spațiile de Pământ unde există viață, incluzând partea inferioară a atmosferei, partea superioară a uscatului (litosfera) și hidrosfera” (<http://ro.wikipedia.org>).

Conceptele subordonate (*atmosfera, litosferă, hidrosferă*) se află într-o relație de coordonare și se numesc **co-meronime**, iar ramura logicii care studiază relațiile dintre părți și întreg se numește mereologie fiind fondată de logicianul polonez Stanisław Lésniewski

[<http://dexonline.ro>]. În opinia specialiștilor în logică M. Winston, R. Chaffin și D. Hermmann principalele relații meronimice se pot stabili pe trei principii de bază:

- configurație: partea întreține sau nu o relație structurală sau funcțională cu altă parte sau întreg;
- „homeomerie” (din engl. Homeomery): părțile au sau nu aceeași natură/ caracteristici ca întregul;
- separabilitate: părțile pot fi sau nu separate de întreg fără a denatura identitatea ultimului [162].

Autorii menționați mai sus deosebesc șase tipuri majore de relații meronimice:

- obiect – element;
- membru – colectiv;
- masă - porțiune;
- obiect – material;
- activitate – etapă;
- arie - loc [162, p. 417].

Relațiile conceptuale, care nu se includ în categoriile menționate mai sus (generice și partitive), se numesc relații asociative sau pragmatice. Ele descriu o varietate vastă de relații conceptuale: spațiale, temporale, cauzale sau oricare altă relație arbitrară. De-a lungul istoriei terminologiei, lingviștii au descris o serie de relații diverse, care se pot stabili între diferite concepte ale unui domeniu. Această listă va fi completată cu exemple selectate de noi pentru a ilustra tipuri de relații conceptuale din terminologia ecologică.

Cauză – efect: *deșeu radioactiv – poluarea apelor*;

Material – produs: *sulfat de calciu – cretă*;

Materie – proprietate: *apă – incoloră*;

Proces – produs: *aforestare – pădure*;

Proces – instrument: *fertilizare – fertilizant*;

Fenomen – unitate de măsură: *radioactivitate – unități de activitate „Beckerel”*;

Materie – materie: *apă – hidrogen, oxigen*;

Materie – formă: *pantă – abruptă*;

Instrument – produs: *izvor termal – apă termală*;

Instrument – operație: *stație de epurare – epurarea apei*;

Disciplină - obiectul ei de studiu: *ecologia – interacțiunea dintre organisme, plante și mediu*;

Disciplină – persoana care lucrează în această disciplină: *biologie* – *biolog*;

Antonime: *biotic* – *abiotic*.

Pentru a fixa conceptul într-un domeniu de cunoaștere, se recurge la definiție. Problema definirii unui termen a fost și rămâne să reprezinte interesul științific al terminologilor, deoarece un model de definire ideal nu există.

Mai întâi de toate, să concretizăm ce este definiția ca termen. Conform opiniei general acceptate, definiția reprezintă o „operație logică prin care se determină conținutul unei noțiuni, notele ei esențiale, indicându-se genul proxim și diferența specifică sau se precizează înțelesul unui cuvânt ori simbol; propoziție prin care se exprimă această determinare” [<http://dexonline.ro>]. Definițiile au menirea să descrie conceptul la un anumit nivel de abstractizare, să distingă conceptul de alte concepte conexe, să construiască relații între conceptul în cauză și alte noțiuni ale sistemului cu scopul de a determina identitatea și locul acestei noțiuni într-un sistem conceptual și, prin urmare, într-un sistem terminologic. În același timp, cercetătorul Vasile Bahnaru accentuează ideea că „definițiile precise ale termenilor științifici țin de competența specialiștilor din domeniile respective”, urmărindu-se ca „definiția termenului științific... să prevină utilizarea lui incorectă în disciplina științifică dată” [9, p. 192].

Definiția diferă în funcție de sfera din care face parte: limbaj uzual sau de specialitate. Se poate vorbi, așadar, de două sensuri ale aceluiași cuvânt: un sens *științific* și un sens *preștiințific* sau *uzual* [131, p. 85-91] și de existența unor *definiții alternative*, când articolele de dicționar însumează mai multe tipuri de definiții (științifice și uzuale) [24, p. 105]. Dacă în limbajul uzual „un cuvânt poate fi definit prin sinonimele sale sau prin cuvinte cu sensuri care se suprapun, atunci, în limbajul de specialitate, un concept poate fi definit cu ajutorul conceptelor cu care se învecinează în domeniul de specialitate [46, p. 31]. Prin urmare, această definire se va face prin indicarea caracteristicilor distinctive specifice pentru a marca diferența dintre două concepte clasificate sub același concept generic sau integrant, aceasta fiind regula principală a definiției terminologice.

În literatura terminologică există mai multe tipuri de definiții formulate după variate criterii, care au fost preluate, la rândul lor, de alți autori.

Din punctul de vedere al logicii, definițiile terminologice pot fi divizate în nominale și reale, explicate și implicite, intensionale și extensionale, sintetice și analitice, operaționale, generice, stipulative și altele [204], [156]. Însă din punct de vedere lingvistic, definițiile terminologice vor cunoaște o altă clasificare:

- generice;
- operaționale;

- contextuale;
- enumerative (extensionale);
- comune;
- nespecifice [209, p.45].

Autoarele Ileana Busuioc și Mădălina Cucu menționează că, potrivit normei, în terminologie se folosesc următoarele tipuri de definiții:

- **intensională**: se folosește conceptul supraordonat urmat de caracteristica sau caracteristicile care disting conceptul de alte concepte;
- **extensională**: se enumeră o serie de concepte subordonate ce corespund acelor obiecte care formează extensiunea conceptului [33].

Din tipologiile existente în terminologie cu privire la clasele de definiții, lexicologul Mariana Pitar a dat prioritate la patru tipuri de relații cele mai frecvente care se pot stabili între definit și definitoriu [120, p. 72]:

- definiția prin **intensiune**/ analitică/ nominală/ substanțială (preluată de la P. Auger);
- definiția prin **extensiune**/ prin denotație/ prin exemplificare/ enumerative;
- definiții **relaționale** ce ilustrează următoarele tipuri de relații: relația parte – întreg, relația diminutivă, relația de antonimie, relația de sinonimie, relația de apartenență, relația de similitudine, relația care exprimă modalitatea, relația sintactică, relația cauză – efect, relația care exprimă locația.
- definiția prin **parafrază**, ce cunoaște la L. Pierluigi o nouă clasificare: hiperonimică, metonimică, derivațională sau aproximativă [174].

Noi vom considera utilă și importantă această ultimă clasificare pentru studiul nostru, deoarece explică și argumentează pe larg caracterele esențiale ale conceptelor în domeniul ecologiei în raport cu alte noțiuni.

Vom încheia analiza noastră teoretică cu câteva reflecții asupra conceptului de termen. Să examinăm definiția ce este inclusă în dicționarul explicativ: „termen – unitate normativă cu sens delimitat care desemnează o noțiune proprie unui anumit domeniu de activitate” [<http://dexonline.ro>]. Cu alte cuvinte, termenul reprezintă unitatea de bază a unui sistem și denumește concepte, fenomene, procese, instrumente specifice sistemului dat.

În lingvistică există mai multe opinii controversate cu privire la definiția termenului. În opinia lui Sager, termenul este reprezentarea lingvistică a conceptului [159]. Terminologul Maria Teresa Cabré susține că termenul sau unitatea terminologică este o sintagmă ce reflectă faptul că termenul este unitatea de bază a terminologiei, care denumește conceptele proprii fiecărei

discipline specializate [13]. Cercetătoarea Georgeta Ciobanu percepe termenul ca „un cuvânt sau grup de cuvinte, o literă sau un simbol grafic, o abreviere, un acronim etc. ... La o analiză atentă a conținutului termenilor se observă la aceștia un grad sporit de precizie sau prezența unui conținut inexistent (necunoscut) în limbajul general” [46, p. 25]. Terminologul austriac Helmut Felber definește termenul drept „un simbol lingvistic atribuit unuia sau mai multor concepte, iar sensul termenului este dependent de poziția conceptului în sistemul conceptual din care face parte” [155, p. 14]. Deducem din aceste definiții și împărtășim ideea că termenii sunt niște etichete ale unor concepte și reprezintă unități de bază ale unui sistem în cadrul căruia ei, termenii, coexistă într-o relație strânsă.

Un alt aspect discutat de diferiți lingviști și terminologi ține de structura formală și funcțională a termenului. Astfel, Dmitri Lotte consideră că termenul este un cuvânt special, iar G. Vinokur neagă aceasta susținând că termenul este doar un cuvânt ce are o funcție specifică și că orice cuvânt ordinar ar putea deveni un termen. Terminologul rus Vladimir Leichik susține că aceste dezacorduri ar putea fi eliminate dacă vom înainta ipoteza că termenul împrumută din cuvântul ce aparține limbajului comun doar ceea ce ar putea fi numit „substrat lingvistic” și caracterul principal al termenului este păstrat de natura lui terminologică, adică proprietatea lui de a desemna un concept specific în cadrul unui sistem de concepte. În concluzie, termenul reprezintă un produs compus din substratul limbii naturale și suprastratul logic [192].

Analizând definițiile expuse, putem desprinde următoarele idei:

- **Termenul** este obiectul de studiu al terminologiei; este format din unul sau mai multe cuvinte; este reprezentarea lingvistică a unui concept ce aparține unui limbaj de specialitate; se află într-o legătură strânsă cu alți termeni din același domeniu specializat.

- **Conceptul** este punctul de plecare în terminologie, reprezintă o imagine mintală a realității, nu există independent de termen, are un caracter extralingvistic și joacă un rol primordial în analiza relațiilor semantice care se stabilesc între termeni.

- **Definiția** descrie și delimitează un concept în raport cu alte concepte, joacă un rol important în organizarea și în transmiterea cunoștințelor unui domeniu, ne permite să identificăm locul pe care îl ocupă un concept în sistemul conceptual al unui domeniu, în funcție de caracteristicile sale adecvate și combinatorii [99].

Prin urmare, definiția, termenul și conceptul sunt legate între ele și în ansamblu definesc un anumit domeniu de specialitate.

1.3. Terminologia în domeniul ecologiei: definiție și istoric

Terminologia ecologică presupune o evoluție treptată în plan istoric, consemnându-se apariția și modificările de concept, definiții și termeni, în strânsă legătură cu dinamica acestei activități. Un termen care se utilizează la un moment dat se modifică, se actualizează și evoluează în condițiile caracteristice ale perioadei date. Pornind de la respectiva premisă, facem încercarea de a prezenta unele aspecte istorice în evoluția terminologiei ecologice.

Ecologia ca ramură a biologiei nu are o istorie foarte lungă, însă primele dovezi ale gândirii ecologice datează încă din cele mai vechi timpuri, când oamenii au încercat să-și explice legile care guvernează Universul. Istoricii ne aduc argumente conform cărora precursorii ecologiei sunt filosofi și naturaliști greci: Aristotel (384 – 322 î. Hr.) și Teofrast (372 – 287 î. Hr.), „deoarece ei au fost primii care au remarcat în scrierile lor legăturile existente între organismele vii și mediu” [111, p. 7].

În opinia academicianului Ion Dediu, ecologia a parcurs aceleași etape evolutive proprii unei științe, trecând prin două faze principale: 1. Etapa pre(ante)științifică, începând cu vânătorii-culegători... care utilizau resursele naturale din mediul în care trăiau, călăuza de siguranță fiindu-le cunoștințele empirice și cultura materială primitivă preistorică, inclusiv „tehnologia” mai întâi de piatră, apoi de metal, ulterior fiind aplicate și alte metode mai avansate, bazate pe matematică, astronomie, cunoașterea florei și domesticirea faunei. Cunoașterea legilor naturii era una strict empirică, transmisă din generație în generație. 2. Etapa științifică începe cu manuscrisele gânditorilor ionieni din Grecia antică: Tales, Anaximandros și Anaximenes (care au căutat să identifice și să explice elementele fundamentale ale Universului – apa, aerul, negura și pământul), precum și epopeile sanscrite indiene: Mahabharata (un fel de enciclopedie a cunoștințelor sacre și profane ale triburilor indo-europene) și Ramayana [TTE 2010, p.5].

Idei de bază care contribuie la formarea ecologiei ca știință atestăm și la biologii Antoine Lavoisier și Louis de Pasteur, care experimentează circulația materiei în natură, fenomene esențiale pentru înțelegerea proceselor ecologice. Cristalizarea ecologiei ca știință a fost influențată și de lucrările savantului englez Charles Darwin: „Originea speciilor” (1859) și „Descendența omului” (1871), prin care s-au scos în evidență idei fundamentale ale ecologiei moderne, inclusiv: „influența mediului asupra speciilor vii și apartenența speciei umane la lumea naturală” [111, p. 7]. Bineînțeles că limbajul ecologiei la acea vreme necesita formarea unor termeni atât din fondul comun de cuvinte, cât și termeni specializați, creați din domeniile biologiei, zoologiei, botanicii și geografiei.

Până în a doua jumătate a sec. al XIX-lea ecologia nu avea o denumire specială. Prima definiție a *ecologiei* a fost dată de către eminentul biolog și filosof german, profesor universitar la Viena, Ernst Haeckel (1834-1919), care a rămas în istoria științei pentru renumita „lege a lui Haeckel - legea fundamentală a biogenezei”. În lucrarea sa „*Morfologia Generală a Organismelor*”(1866), evoluționistul german dezvoltă concepția darwinistă asupra luptei pentru existență și introduce termenul de *ecologie*, definind-o ca „știință care se ocupă cu studiul relațiilor complexe, directe sau indirecte, cuprinse în noțiunea darwiniană a luptei pentru existență” [77, p. 2]. Din punct de vedere etimologic, termenul *ecologie* provine de la cuvintele grecești *oikos* (casă, gospodărie, loc de trai) și *logos* (cuvânt sau, în accepția modernă – discurs, știință), iar conform acestui sens etimologic, ecologia poate fi numită ca „știința despre gospodărirea naturii” sau „știința habitatelor, a modului în care trăiesc organismele” [111, p. 7].

De-a lungul timpului, au fost formulate o serie de definiții asemănătoare cu cea a lui Ernst Haeckel, dar niciuna nu a fost acceptată ca o definiție de bază. Atestăm, astfel, expuneri asupra termenului la cercetătorii din domeniul ecologiei: N. Botnariuc, A. Vădineanu, Ch. Chrebs, R. Dajos, M. Ghilarov, A. Ionescu, A. MacFayden, E. Odum, I. Puia, V. Soran, C. Sachi, P. Testard, B. Stugren etc. Cert este că obiectul de studiu al ecologiei este foarte complex și „este reprezentat de cunoașterea, înțelegerea și aplicarea în practică a tuturor legilor care determină relațiile dintre sisteme biologice și totalitatea factorilor de mediu” [110, p. 3].

Dat fiind că pe parcursul cercetării noastre vom întâlni termeni variați din ecologie, dar și alte discipline înrudite cu terminologia studiată de noi, care ar putea genera discuții, considerăm util să enumerăm acei factori care influențează evoluția ecologiei, disciplinele și obiectivele ei de bază și, nu în ultimul rând, relațiile ecologiei cu alte discipline.

Printre obiectivele de bază ale ecologiei ca știință se enumeră cunoașterea, înțelegerea și aplicarea în practică a legilor care cauzează relațiile dintre sistemele biologice și totalitatea factorilor de mediu. Cu atât mai mult, în opinia cercetătorului T. Nicola, în abordarea problemelor legate de ecologie trebuie să se țină cont de anumiți factori care influențează evoluția și finalitatea ecologiei ca știință:

- economic – datorită pericolului epuizării resurselor naturale ale mediului;
- tehnico-științific – în vederea valorificării complexe, eficiente a resurselor;
- ecologic propriu-zis – privește echilibrul biologic natură-societate, în condițiile poluării globale a mediului înconjurător;
- social-politic – legat de creșterea demografică, alimentație, strategii politice” [110, p. 3].

Pentru început, ecologia a existat ca știință teoretică până la jumătatea sec. al XX-lea când specialiștii din diferite domenii au constatat că societatea industrială se confruntă cu probleme ce

se regăsesc în principiile ecologiei. „Este vorba despre *retroacțiunea evenimentului*, idee fundamentală a ecologiei conform căreia orice acțiune a unui factor asupra sistemului ecologic produce o retroacțiune întârziată, uneori cu efecte catastrofale și ireversibile în același timp. O astfel de retroacțiune a fost găsită și în zona acțiunilor antropice asupra mediului [111, p. 8]. Odată cu primul Raport al Clubului de la Roma (1972), au început să se ia măsuri împotriva deteriorării mediului înconjurător. Aici se demonstrează pentru prima dată importanța înțelegerii și controlului asupra poluării globale și s-au prezentat câteva scenarii pentru durabilitatea globală [www.clubofrome.org]. Acest eveniment internațional a fost urmat și de altele la fel de importante, în care s-au discutat probleme majore legate de conservarea naturii, diminuarea poluării globale și utilizarea rațională a resurselor naturale. În prezent, această tematică se află în vârful clasamentului la conferințele și întrunirile desfășurate la nivel internațional. Odată cu dezvoltarea acestui subiect și extinderea lui spre alte sfere ale vieții sociale se generează noi concepte ce presupun implicarea cunoștințelor din diverse domenii.

Întrucât ecologia abordează probleme legate de sisteme biologice și mediul lor de viață, este firească legătura interdisciplinară cu alte științe biologice. În opinia profesorului Doru Ioan Marin, ecologia stabilește relații interdisciplinare cu următoarele științe:

- pentru studiul relațiilor funcționale dintre populații și mediul lor sunt utilizate concepte, date și metode din fizică (termodinamica etc.), biochimie (mecanismele moleculare ale schimburilor energetice), fiziologie (respirația, digestia, asimilația), microbiologie;
- pentru studiile taxonomice se folosesc informații de biochimie, morfologie, sistematică, genetică, evoluționism, biogeografie etc.;
- pentru studiul influenței factorilor fizici asupra organismelor ecologia se bazează pe cunoștințele de climatologie, meteorologie, geografie, pedologie, geologie etc.;
- datele furnizate de geochimie sunt utilizate pentru explicarea migrației atomilor elementelor chimice prin ecosistem;
- matematica (statistica) și informatica sunt utilizate în prelucrarea datelor;
- modelarea matematică permite simularea proceselor din natură, asigură prognozarea unor acțiuni practice legate de activitatea umană și de gospodărire a unor ecosisteme naturale.

În practică, modelarea matematică a condus la: controlul exploatării raționale a populațiilor de plante și animale; controlul gradului de poluare a mediului; elaborarea unor reguli de gospodărire a naturii pe baze ecologice; optimizarea producției de biomasă și recoltă utilă [110, p. 3].

Biologul Aurel Maxim susține ideea că „ecologia presupune cunoștințe din diverse domenii: științele naturii, economie, sociologie etc. De aceea, ecologul trebuie să fie un

enciclopedist; el trebuie să cunoască taxonomie, genetică, biochimie, anatomie, morfologie, fizică, chimie, economie, antropologie, etnologie, etologie etc., motiv pentru care se impune munca în echipă, cu diverse categorii de specialiști. Ecologul are nevoie de o gândire sintetică, de cunoștințe deosebite, de imaginație și anticipație. În societatea contemporană, este bine ca problemele de ecologie să fie tratate împreună cu cele de protecția mediului. În felul acesta poate fi mobilizată o parte mai importantă din opinia publică în activitățile de protecția mediului ambiant, sub egida unei științe (ecologie) și a unor oameni de știință” [111, p. 8]. La același autor găsim și părerea că ecologia este solicitată în elaborarea măsurilor de protecție a mediului înconjurător, iar aceste două domenii se întrepătrund, însă este eronată sinonimia *ecologie - protecția mediului*. Astfel, argumentăm complexitatea tezaurului terminologiei ecologice, care include termeni din mai multe științe înrudite ecologiei, dar și alte domenii exacte.

Pentru înțelegerea corectă a terminologiei ecologice, caracterul și evoluția termenilor, este necesar de menționat ramurile ecologiei care se cuprind în trei categorii importante: sistemice, aplicative, specializate. Domeniile sistemice ale ecologiei ca disciplină sunt: *autecologia* – „studiază interacțiunea organismului vegetal sau animal cu mediul” [http://dexonline.ro], *sinecologia* – „se ocupă cu studiul asociațiilor organismelor vegetale sau animale” [http://dexonline.ro], *demecologia* – „studiu ecologic al structurii și dinamicii populațiilor” [http://dexonline.ro]. Printre ramurile aplicative ale ecologiei se includ: *agroecologia* (ecologia agricolă), *ecopedologia* (ecologia solului), *ecologia silvică*, *ecologia umană*, *ecologia sistemelor naturale*, *ecologia așezărilor umane* etc. Aceste ramuri ale ecologiei au drept scop furnizarea tehnologiilor ecologice care să protejeze sănătatea populației și a mediului ambiant. Ramurile specializate au ca obiect de studiu grupurile taxonomice de organisme care rezultă din evoluția filogenetică: ecologia plantelor, ecologia fungilor, ecologia bacteriană etc. În funcție de criteriile ce vizează mediul de trai al viețuitoarelor, au apărut așa ramuri ca: ecologia acvatică, ecologia terestră, ecologia mediilor subterane etc.

Și în spațiul românesc principiile și metodele ecologice erau o preocupare prezentă în operele a numeroși cercetători geografi, agronomi, biologi, silvicultori, cu mult înainte ca ecologia să devină o disciplină științifică independentă, fapt confirmat de existența unui vocabular ecologic. Reprezentantul de bază al ecologiei românești, biologul Grigore Antipa, care a fost elevul lui Ernst Haeckel, a cercetat spațiul Mării Negre, al Dunării și al zonei inundabile. El poate fi considerat un precursor al gândirii ecologice, care a influențat pătrunderea principiilor ecologice în România. Printre alți cercetători cu renume putem menționa: E. Racoviță, I. Prodan, Al. Borza, Tr. Săvulescu, P. Enculescu, N. Botnariuc, A. Vădineanu etc., studiile cărora rămân foarte importante pentru literatura de specialitate românească și constituie un adevărat tezaur de

termeni ecologici. După cel de al Doilea Război Mondial, cercetări de ecologie au fost efectuate de I. Dediu, E. Andriescu, N. Bercea, V. Decou, L. Munteanu, M. Olteanu, V. Simionescu, A. Penescu, A. Maxim, D. I. Marin etc. Cu siguranță, lista acestor nume ar continua deoarece, cum am menționat anterior, problematica ecologică este o temă foarte actuală, care capătă amploare în lumea contemporană.

În ultimele decenii, se intensifică studiile de ecologie modernă efectuate în diferite institute de cercetare în România și Republica Moldova, care au ca obiectiv studiul resurselor materiale ale biosferei sub impactul acțiunii umane. Rezultatele acestor studii constituie obiectul diferitor conferințe naționale care urmăresc stabilirea unor strategii de păstrare a echilibrelor ecologice.

După anul 1989, se înființează facultăți și secții de ecologie în diferite centre universitare. În domeniul legislativ apar diverse legi ale mediului, iar ecologia este în atenția diferitor partide politice, luând naștere Partidul Ecologist, Mișcarea Ecologistă (România), Partidul Verde Ecologist (Republica Moldova). Organismele politice și administrative se integrează în diferite acțiuni organizate la nivel planetar, de exemplu, participarea la diferite forumuri și simpoziumuri internaționale. În ultimii ani, pe râurile din România și Republica Moldova au avut loc inundații catastrofale fără precedent, datorate, în primul rând, despăduririlor masive. Față de aceste efecte dezastruoase ale acțiunii cauzate de oameni, se impun măsuri urgente de amenajări silvice și hidrotehnice, care să reducă manifestarea acestor fenomene. Rezultatele și ideile care reflectă aceste atitudini sunt publicate în numeroase reviste de specialitate: *Buletin Ecologic*, *Mediul Ambient*, *Revista Apelor*, *Cartea Roșie* etc.

Analizând ideile expuse mai sus și pornind de la faptul că orice fenomen își atestă dovada de durabilitate inclusiv prin pătrunderea sa în limbă, ținem să afirmăm că ecologia își creează propriul limbaj și este ușor de înțeles că terminologia care abordează la ora actuală domeniul ecologic este destul de diversă. Ecologia s-a îmbogățit constant cu noi termeni, dat fiind faptul că apariția continuă a noilor concepte a necesitat găsirea unor termeni care să corespundă acestei sfere. În linii generale, calea de afirmare a ecologiei ca știință a generat în paralel și crearea unui limbaj specific ei, iar acest limbaj terminologic este preluat atât de domeniile implicate în ecologie, cât și de alte sfere interdependente. Prin urmare, terminologia ecologică are un grad sporit de implicare a noțiunilor din toate domeniile participative.

1.4. Lexicul comun și limbajul specializat din domeniul ecologiei

Este indiscutabil faptul că limba română este o limbă dinamică și acceptă cu ușurință noi schimbări în procesul dezvoltării senzaționale a științei și tehnicii în ultima perioadă, al creșterii

schimburilor inter-culturale și al acumulării de noi cunoștințe în diverse domenii specializate. Acești factori au favorizat îmbogățirea lexicului limbii române, dar și apariția și dezvoltarea diferitor terminologii.

În literatura de specialitate există două accepții ale conceptului de terminologie: disciplină cu caracter interdisciplinar și ansamblu de termeni folosiți de diverse terminologii (limbaje de specialitate) pentru a transmite cunoștințe într-un domeniu particular de activitate profesională. Cu alte cuvinte, terminologiile sau limbajele de specialitate pot fi înțelese drept indicatori ai cunoștințelor ce aparțin unui anumit domeniu de specialitate. Deși face parte din domeniul lingvisticii, terminologia diferă de ea din punctul de vedere al teoriei și al practicii. Aici ne propunem să răspundem la întrebarea: care este legătura dintre limba comună și limbajul specializat și care sunt limitele dintre aceste două sfere ?

Pentru început, este necesar să clarificăm ce este *limbaj specializat* și care sunt termenii corespunzători lui utilizați în lingvistică. Sintagmele *lexic specializat* sau *lexic de specialitate* alternează frecvent, ca sinonime, pentru sintagmele *vocabular specializat* sau *vocabular de specialitate*, iar *limbă comună* pentru *limbă generală*, *vocabular comun*, *vocabular fundamental*, *fond principal lexical*, *vocabular reprezentativ*, deși mai mulți lingviști (Stephen Ullmann, Kurt Baldinger, Eugen Coșeriu) fac distincție între *lexic*, prin care se subînțelege ansamblul cuvintelor pe care o limbă le pune la dispoziția vorbitorilor, și *vocabular*, considerat ansamblul cuvintelor utilizate de un vorbitor, cuprinzând deci numai o parte a lexicului ce se referă la un domeniu din vasta realitate pe care o acoperă lexicul. Astfel de „domenii” care se pretează la inventariere și la descriere sunt, spre exemplu, *vocabularul juridic*, *vocabularul politic*, *vocabularul economico-financiar*, *vocabularul ecologic* etc. R. L. Wagner propunea folosirea termenului de *lexic* pentru definirea unităților semnificative din planul limbii (*langue*), iar pe cel de *vocabular* pentru o parte a lexicului actualizat în vorbire (*parole*). În anumite cazuri, în lingvistica românească termenii *lexic* și *vocabular* sunt adesea considerați sinonimi și sunt folosiți în mod alternativ, idee pe care noi o vom susține.

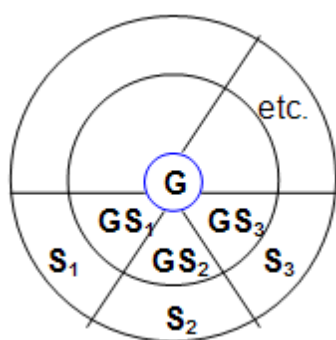
Problema relațiilor care se stabilesc între limbaj și limba comună, dar și între diferite limbaje i-a preocupat constant pe lingviștii români, cum ar fi Ion Coteanu, Gheorghe Ivănescu, Iorgu Iordan, Vasile Bahnaru etc.

Lingvistul Ion Coteanu precizează că structura stilistică a limbii este determinată de doi factori: de structura generală a limbii și de necesitățile comunicării din diverse ramuri de activitate socială. Savantul mai susține că limbajul este o variantă a limbii literare și prezintă un „sistem lingvistic mai mult sau mai puțin specializat în redarea conținutului de idei specifice unei

activități profesionale, unuia ori mai multor domenii din viața social - culturală [...] orice limbaj nu este decât limba căreia i se atribuie o destinație specială” [54, p. 46].

Filologul Vasile Bahnaru menționează că sistemul lexical al limbii literare se diferențiază din mai multe puncte de vedere, unul fiind cel social. Fiind examinat pe axa socială, există o opoziție între lexicul literar și „un număr de unități lexicale care funcționează numai în vorbirea unor anumite clase, pături sau grupări sociale” [9, p. 184].

În viziunea lingvistei Mariana Pitar, „lexicul comun este format din totalitatea cuvintelor și îmbinărilor care se folosesc în mod curent, în timp ce lexicul specializat este format din cuvinte ce sunt legate de o activitate specifică, de un domeniu științifico-profesional și este folosit de un grup de vorbitori în cadrul unui domeniu al existenței sociale, profesionale, culturale” [120, p. 31]. Totuși, distincția dintre lexicul comun și limbajul specializat, susține Angela Bidu-Vrănceanu „presupune raportarea la *totalitatea lexicului unei limbi*, care este alcătuit din mai multe submulțimi (numite și *vocabular(e)*). Delimitarea ține seama de mai multe criterii interdependente: *circulația* sau *frecvența cuvintelor*, *factorul stilistico – funcțional* (interesul grupelor de vorbitori în funcție de profesiunea și apartenența social – culturală)” [24]. Autoarea evidențiază importanța unui nucleu lexical comun cu termeni obligatorii pentru orice variantă a limbii, numită *sfera general activă sau vocabularul fundamental; vocabularul caracteristic nivelului mediu de cultură; și vocabularul specific științei și tehnicii (limbajul specializat sau terminologiile*. Aceste submulțimi sunt reprezentate de autoare foarte sugestiv în următoarea diagramă [26]:

G- limba generală

GS- parte a limbii care trece în cea specializată

S1, S2, S3- limbajele specializate

Limbajul specializat are o sferă de întrebuințare limitată și, în consecință, este înțeles doar de un grup social strict determinat. Totodată, relațiile existente între limba generală și limbajul specializat fac posibilă deplasarea unităților lexicale dintr-un registru în celălalt. Pe de o parte, vocabularul specializat atrage prin specializare și transfer elemente curente ale lexicului comun, iar pe de altă parte, el împrumută altor arii lexicale termeni care pot fi supuși unei alte specializări sau unui nou transfer semantic. În principal, prin limitarea câmpului obiectual-

noțional, cuvintele din lexicul comun pot trece în componența lexicului specializat. Aceste relații care se stabilesc între cele două sfere se includ în ceea ce unii lingviști numesc: *zonă de contact*, unde are loc „acțiunea” și „reacțiunea” lexicală și anume circulația cuvintelor în sens opus: dinspre limbajul comun spre cel de specialitate, respectiv dinspre limbajul de specialitate spre cel comun. „În zona comună dintre cele două registre există o migrație permanentă de cuvinte. Pe de o parte, cuvinte din limbajul comun se specializează într-un anumit domeniu, pe de altă parte, cuvinte din domeniile specializate sunt din ce în ce mai mult preluate de limbajul comun” [120, p. 39].

O altă reprezentare a vocabularului și a relațiilor dintre lexicul comun și cel specializat este atestată la lingvistul francez Paul Rivenc, la care același model cu cercuri concentrice include sectorul de centru (lexicul comun), urmat de zona *mitoniană* ce cuprinde termeni detectabili în mai multe domenii (e.g. *structură, fază, operație*), care, la rândul ei, este urmată de o zonă centrală cu cei mai mulți termeni ai limbajului de specialitate. Ultimul sector este vocabularul ultraspecializat, incluzând termeni utilizați de un cerc limitat, restrâns de specialiști.

În cazul limbajului ecologic, o legătură foarte strânsă între acesta și limba comună se observă în următoarele situații [154].

Cuvinte care au migrat din limba comună în limbajul specializat ecologic prin mai multe căi, fie că achiziționează un sens nou prin mutație semantică: adjectivul **oportunist** (LC) care se referă la calitățile unei persoane – *care își schimbă ideile, atitudinea etc. după împrejurări, urmărind numai satisfacerea intereselor personale* [DEXI 2007] – se asociază cu termenii din limbajul ecologic cum ar fi specii de pești, animale și plante achiziționând conotația *specie care se poate adapta la condiții de mediu diferite și care are o foarte largă nișă ecologică* (LS) [EE 2010]; fie că se specializează prin asociere cu alte cuvinte-determinative: **talie** (LC) – *partea de la mijloc, mai subțire, a corpului omenesc, situată deasupra șoldurilor; mijloc, brâu* [DEXI 2007] – se metaforizează în termenul **talie vegetală** (LS) – *mod de apreciere a înălțimii diferitor specii de plante de teren, după o scară de zece puncte* [EE 2007]. Printre alte exemple enumerăm: **apă** (LC) (*apă agresivă, apă absorbită, apă distrofică, apă gravitațională, apă capilară, apă atmosferică* (LS)); **viteză** (LC) (*aparitia genurilor, viteza bioproducției, viteza circuitului biologic* (LS)); **noapte** (LC) (*noapte nucleară, noapte polară, noapte tropicală* (LS)); **scară** (LC) (*scara abundenței, scara de apreciere a abundenței a lui J. Brown-Blanquet, scara de apreciere a dominației speciei* (LS)); **vârstă** (LC) (*vârstă geologică, vârstă ecologică* (LS)); **vătămare** (LC) (*vătămarea substanțială a apei* (LS)) etc. [TTE 2010] Termenii creați pe baza lexicului băștinaș admit acești determinanți care contribuie la excluderea lor din sfera comună de utilizare și la deplasarea lor în câmpul terminologic corespunzător.

Termeni care s-au deplasat din limbajul ecologic în limba comună obțin calitatea de cuvinte uzuale în limba comună: **parazit** – 1. (*Organism animal sau vegetal*) care trăiește și se hrănește pe seama altui organism, căruia îi provoacă adesea daune, boli sau chiar moartea. 2. (*Persoană*) care trăiește din munca altora, care nu produce nimic. 3. Care nu are un rol util, efectiv; de prisos, inutil [DEX 2009]; **mediu** – 1. *Natura înconjurătoare alcătuită din totalitatea factorilor externi în care se află ființele și lucrurile.* 2. *Societatea, lumea în mijlocul căreia trăiește cineva: ambianță.* 3. *Substanță solidă, lichidă sau gazoasă, câmp electromagnetic sau gravitațional etc. în care se desfășoară fenomenele fizice.* 4. *Persoană care poate fi trecută în stare de hipnoză, de transă și despre care, în practicile oculte, se crede că poate comunica cu spiritele și poate servi ca intermediar între ele și cei vii* [http://dexonline.ro].

Precum vedem, termenii din limbajul ecologic sunt utilizați atât în limbaje de specialitate, cât și în limba comună. În terminologia ecologică, constatăm că o parte din termeni sunt univoci și monoreferențiali, fără a fi cunoscuți nespecialiștilor, iar o bună parte din ei sunt polisemantici creând astfel o anumită stare de dezambiguitate. De aceea, precizăm aici rolul contextului care este foarte important în stabilirea sensului [154]. Așa cum susține lexicologul Angela Bidu-Vrănceanu: „în ciuda caracteristicilor de cod închis manifestat în mod univoc, monoreferențial, non-ambiguu și implicit, decontextualizat al termenilor ... rolul contextului este, de multe ori și în diverse feluri, foarte important” [26]. Libertățile contextuale sunt relative, de cele mai multe ori constatându-se preferința pentru atragerea altor termeni științifici în text, chiar și în sintagme precise. Combinarea cu alți termeni ecologici accentuează sensul specializat pentru acest domeniu al unor cuvinte din limba comună sau este necesară pentru realizarea sensului când termenul provine din alte terminologii. Contextul aduce explicații în privința ambiguităților care apar în structura de suprafață și clarifică astfel sensul. În exemplul următor observăm importanța contextului și a termenilor din domeniul ecologiei (*dezechilibre ecologice* etc.). Este vorba de dezambiguizarea și stabilirea sensului termenului „**mediu**”: „*Obiectivele politicii de mediu presupun și necesită fundamentarea, elaborarea și aplicarea unor instrumente și programe prin care să se stimuleze preocupările agenților economici și a autorităților publice locale pentru prevenirea sau limitarea dezechilibrelor ecologice, pentru implicarea lor în acțiuni de protecție a mediului, complementar cadrului legislativ existent. Aceste instrumente sunt menite să realizeze consolidarea legăturilor pozitive dintre dezvoltare și mediu și să rupă legăturile negative dintre creșterea economică și deteriorarea mediului*” [www.ecologic.rec.ro].

În urma acestui studiu asupra relației limbă comună – limbaj specializat putem formula următoarele concluzii: limbajul uman este un mecanism dinamic, supus schimbării continue, fapt ce contribuie la îmbogățirea lui constantă cu unități de expresie noi. Într-un domeniu, în care

științele și tehnica evoluează rapid, apar noi concepte, iar limbajele specializate stochează materialul lexical corespunzător. Acest fenomen are loc prin diverse căi și mijloace (terminologizare, determinologizare etc.) care situează termenul nou format într-un raport determinat cu limbajul comun.

Concluzii la capitolul 1

Terminologia vizează două dimensiuni principale: totalitatea de termeni care denumesc conceptele specifice unei sfere specializate; disciplina lingvistică care studiază modul de formare, evoluția, caracterul termenilor acestei sfere specializate.

1. Primele tentative de stabilire a terminologiei ca știință autonomă au apărut în prima jumătate a secolului al XX-lea, întemeietor al disciplinei fiind considerat inginerul austriac Eugen Wüster, care a conturat baza teoretică a terminologiei moderne și a stabilit principiile de elaborare a terminologiei. Astăzi, principiile de bază ale teoriei wüsteriene sunt reevaluate și chiar contestate de cercetătorii contemporani din motivul caracterului lor reduționist și idealist. Se pune accent pe principiul conceptului care este supraevaluat în cercetările wüsteriene, se discută lacunele în privința descrierii evoluției conceptului și termenului și lipsa unei baze teoretice în stare să confirme terminologia ca o știință autonomă.

2. Există trei noțiuni-cheie asociate terminologiei: concept, definiție și termen. **Termenul** este format din unul sau mai multe cuvinte; este reprezentarea lingvistică a unui concept ce aparține unui limbaj de specialitate; se află într-un anumit raport cu alți termeni din același domeniu specializat. **Conceptul** reprezintă o imagine mintală a realității, nu există independent de termen, are un caracter extralingvistic și joacă un rol primordial în analiza relațiilor semantice care există între termeni. **Definiția** delimitează un concept în raport cu alte concepte, are un rol important în organizarea și în transmiterea cunoștințelor unui domeniu, ne permite să identificăm locul pe care îl ocupă un concept în sistemul conceptual al unui domeniu, în funcție de caracteristicile sale adecvate și combinatorii. Prin urmare, definiția, termenul și conceptul sunt strâns legate între ele și în ansamblu reprezintă un anumit domeniu de specialitate.

3. Ecologia ca ramură a biologiei nu are o istorie foarte lungă, însă primele dovezi ale gândirii ecologice datează încă din cele mai vechi timpuri, când oamenii au încercat să-și explice legile care guvernează Universul. Putem afirma că odată cu aceste tendințe și evoluția lor în timp se conturează și fondul lexical ce le caracterizează, iar acesta antrenează atât cuvinte de

uz general, cât și termeni specializați din domeniile biologiei, zoologiei, botanicii, geografiei etc. Mai târziu, sub impactul diferitor factori (economic, tehnico-științific, social-politic) abordarea problemelor de ecologie devine mult mai complexă, ecologia stabilind relații interdisciplinare cu alte științe: fizică, fiziologie, biochimie, climatologie, matematica, informatica etc., fenomenul generând concepte și termeni noi. Astfel, ecologia se îmbogățește constant cu termeni noi, dat fiind faptul că apariția continuă a noilor concepte a necesitat identificarea termenilor care să corespundă acestei sfere. În linii generale, calea de afirmare a ecologiei ca știință a generat în paralel și crearea unui limbaj specific ei, iar acest limbaj terminologic este creat atât de domeniile afiliate ecologiei, cât și de alte sfere interdependente. Prin urmare, terminologia ecologică manifestă un grad sporit de implicare a noțiunilor din toate domeniile participative.

4. În România și Republica Moldova, principiile și metodele ecologice apar în scrierile cercetătorilor geografi, agronomi, biologi, silvicultori, cu mult timp înainte ca ecologia să devină disciplină științifică. Cercetările de ecologie se intensifică în ultimele decenii, având ca obiectiv studiul resurselor materiale ale biosferei sub impactul acțiunii umane și stabilesc numeroase strategii de păstrare a echilibrelor ecologice.

5. Relațiile existente între limba comună și limbajul specializat al ecologiei fac posibilă deplasarea unităților terminologice dintr-un registru în celălalt. Pe de o parte, vocabularul ecologic atrage prin specializare și transfer elemente curențe ale lexicului comun, iar pe de altă parte, el împrumută altor arii specializate termeni, care pot fi supuși unei alte specializări sau unui nou transfer semantic. Relațiile care se stabilesc între cele două sfere se includ în ceea ce numesc unii lingviști *zonă de contact*.

2. TERMENII ECOLOGICI: CLASIFICĂRI ȘI PARTICULARITĂȚI LEXICO-SEMANTICE

Cercetarea noastră vizează analiza lexico-funcțională a termenilor ecologici. În acest scop, am inventariat circa 1300 de termeni din domeniu, pe care i-am excerptat din dicționare generale și speciale, precum: *Enciclopedie de ecologie*, 2010 (autor Ion Dediu), *Dicționar poliglot de chimie ecologică*, 2012 (autor Gheorghe Duca), *Axiomatica. Principiile și legile ecologiei*, 2010 (autor Ion Dediu), *Tezaurul terminologic al ecologiei*, 2010 (autor Ion Dediu), *Dicționarul explicativ ilustrat al limbii române*, 2007; la fel și reviste: *Mediul ambiant*, *Buletin ecologic*; articole și site-uri electronice.

2.1. Clasificări în terminologia ecologică

Așa cum am afirmat în capitolul anterior, vom înțelege prin termen un cuvânt sau un ansamblu de cuvinte care exprimă o noțiune și care se referă la unul sau mai multe obiecte, reale sau ideale. El are o anumită expresie lingvistică, exprimă un conținut sau înțeles concret și se aplică obiectelor date, cu alte cuvinte, are o anumită sferă. Așadar, termenul are 3 componente logico-semantic: componenta lingvistică (*cuvântul, forma fonetică*), componenta cognitivă (*noțiunea*), componenta ontologică sau ontică (*obiectul*, care poate fi atât un lucru real și concret, cât și un număr, o clasă, o proprietate, adică obiecte abstracte sau ideale). Prin urmare, intensiunea unui termen este formată din ansamblul de proprietăți care alcătuiesc noțiunea, reprezentând „înțelesul” sau sensul aceluia termen, adică noțiunea ca atare, iar extensiunea lui reprezintă mulțimea obiectelor la care termenul se poate aplica cu sens, adică „referința”, denotația sau sfera termenului. Mulți oameni de știință recurg la termenii de conotație și denotație pentru a avea în vedere ceea ce am menționat mai sus: intensiune și extensiune.

Ex. *Vertebrate* – conotație (*intensiune*): animale cu coloană vertebrală;

denotație (extensiune): mamifere, reptile, păsări, pești, amfibieni.

Am recurs la această notă introductivă pentru a încerca în cele ce urmează să grupăm termenii ecologici din punct de vedere intensional (din punctul de vedere al *conținutului* unei noțiuni) și extensional (din punctul de vedere al *sferei* noțiunii), criterii de clasificare pe care le-am preluat din logică. Rolul acestui subcapitol este de a forma o bază teoretică pentru o cercetare ulterioară asupra diferitor taxonomii aplicate în terminologia ecologică [105].

Clasificarea termenilor are în general la bază perechi de contrarii.

I. Din punct de vedere intensional se disting :

1) **Termeni absoluți și termeni relativi** – (după gradul de dependență/independență semantică față de alți termeni) [126, p. 25].

Termeni absoluți – exprimă proprietăți ale unor obiecte, putând fi înțeleși în mod independent de alți termeni. O noțiune este absolută, dacă notele care formează conținutul ei pot fi enunțate cu referire la obiecte individuale, considerate ca izolate unele de altele: *cenușă*, *ciclu*, *factor*, *nivație* (acțiunea de modelare a reliefului făcută de înghețurile și dezghețurile succesive în zonele înalte ale munților) [DEX 2009], *neuston* (organisme microscopice, vegetale și animale, care colorează suprafața apelor) [DEX 2009].

Termeni relativi – exprimă o relație stabilită între doi termeni (care nu pot fi independenți în mod izolat). O noțiune este relativă dacă notele din conținutul ei caracterizează un obiect individual numai ca rezultat al unei anumite relații dintre acel obiect și unul sau mai multe obiecte: *natalitate – mortalitate*, *gen – specie*, *pădure primară – pădure secundară*, *heliofit* (care se dezvoltă normal în condiții de radiație solară intensă) [DEX 2009] – *helofit* (care crește în nămol sau în apă) [DEX 2009], *pustiu rece – pustiu cald*.

2) **Termeni pozitivi și termeni negativi** (după prezența/absența proprietății denotate)

Termeni pozitivi – termeni care indică prezența unei proprietăți/însușiri. O noțiune este pozitivă dacă reflectă prezența unei sau a mai multor însușiri la un obiect (clasă de obiecte): *biodegradabil*, *activ*, *matur*, *umiditate*, *valoare*.

Termeni negativi – termeni care indică absența unei proprietăți (pot fi construiți și prin prefixare negativă). O noțiune este negativă dacă reflectă privarea obiectului (clasei) de o însușire: *rahitism*, *imatur*, *inactiv*, *nebiodegradabil*, *secetă*, *insolubil*.

Ținem să menționăm că nu întotdeauna există o concordanță perfectă între forma logică și forma lingvistică, ceea ce face uneori ca separarea noțiunilor în pozitive și negative să fie mai dificilă. La nivelul limbii române, de exemplu, „cuvintele negative” conțin un prefix negativ (*a-*, *ne-*, *in-*, *anti-* etc.), dar nu orice astfel de cuvânt materializează o noțiune negativă. Cuvintele *antibiotic*, *inactiv*, *antidot*, *anticoagulant* sau *desensibilizare* sunt lingvistic-negative, dar comunică noțiuni logic-pozitive. Pentru a evita confuziile, este recomandabil să examinăm noțiunile în context, adică după felul în care apar ele în propoziții.

3) **Termeni simpli și termeni compuși** (după concordanța logică cu alți termeni și participarea altor termeni la construcția semantică a termenului):

Termeni simpli – termeni care sunt primari într-o teorie / sistem: *ecologie, ecosistem, mediu, poluare, ecotip*.

Termeni compuși – termeni care sunt definiți cu ajutorul unui termen primar sau formează derivatele lui: *ecologia animalelor, ecologia așezărilor umane, ecologia celulelor, ecologia conservării, ecologia culturii, ecologia etnoculturilor, ecologia landșafturilor, ecologia nutriției, ecologia omului, ecologia peisajului, ecologia plantelor etc.; ecosistem acvatic, ecosistem aluvionar, ecosistem antropizat, ecosistem artificial, ecosistem autotrof, ecosistem artificial, ecosistem bidimensional, ecosistem biosferic, ecosistem complet, ecosistem forestier etc.; mediu abiotic, mediu acvatic, mediu aerian, mediu agricol, mediu ambiental, mediu anoxic, mediu antropic, mediu azoic, mediu biotenotic, mediu biochimic etc.; parazit facultativ, parazit obligatoriu, parazit nespecific, parazit specific etc., plantă efemeră, plantă emersă, plantă epifită, plantă heliofită, plantă helofită, plantă hidrocoră etc.*

Putem aminti aici și a patra clasă de termeni confirmată de alți logicieni, dar care nu apare în clasificările specialistului în logică Antonio Sandu: **termeni abstracți și concreți**. Dacă un termen desemnează proprietăți considerate în sine, izolat, independente de un obiect anume, termenul este **abstract** (*adaptare, acomodare, poluare, cogniție, degradare*), iar dacă termenul redă obiecte, însușiri sau proprietăți aparținând unui obiect, el este **concret** (*adaptarea mediului, poluarea apei, apă poluată, densitatea apei, denaturarea proteinelor*). Același cuvânt poate desemna un termen abstract într-un context și unul concret în alt context.

II. Din punct de vedere extensional:

1. **Termeni singulari/individuali și termeni generali** (după unicitatea elementelor denotate) :

Termeni singulari/individuali – termeni a căror extensiune are un singur element, altfel spus, noțiunea lui reflectă în plan logic o clasă cu un singur element: *aforismul „totul sau nimic”, Fondul mondial pentru natura sălbatică (WWF), Organizația mondială a sănătății (OMS), Rețeaua ecologică "Natura 2000", Conferința ONU pentru mediul ambiant de la Stockholm (1972), Conferința climei de la Berlin (1975).*

Termeni generali – termeni a căror extensiune cuprinde cel puțin două elemente: *bacterie, civilizație, biocenoză, ecosistem, ecotop*.

2. **Termeni colectivi și termeni distributivi** (după gradul de distribuție a proprietății între membrii clasei):

Termeni colectivi – termeni care denotă o mulțime de obiecte ale căror proprietăți nu trec de la întreg la parte; termenii colectivi exprimă ideea de grup.

O totalitate de obiecte este un *întreg* format din ansamblul obiectelor individuale ca părți ale sale. Drept urmare, nu tot ceea ce se spune despre întreg (colecția sau clasa de colecții) se poate spune și despre fiecare element al lui. Dacă o pădure poate fi mare sau deasă, nu același lucru corespunde fiecărui element al ei privit individual. În cazul termenilor colectivi, raportul de la întreg la parte este partitiv: *afiniș, aluniș, biociclu, codru, desiș, ecosistem, scul (banc de pești)*.

Termeni distributivi – termeni în care o proprietate ce se referă la un obiect se referă și la fiecare element al acestuia. Noțiunea este divizivă numai dacă ea apare în plan logic ca expresie a ceea ce este general, comun, în obiectele individuale proprii unei clase. Noțiunile distributive sunt totodată noțiuni generale. Tot ce este adevărat despre întreaga clasă este adevărat și despre fiecare element al ei, în acest caz, raportul de la clasă la element este diviziv: *bacterii, bazin, biocenoză, deșeu, factor, plantă*.

3. **Termeni vagi și termeni exacți** (după caracterul univoc al apartenenței unui obiect la extensiunea termenului) :

Termeni vagi – termeni a căror obiect nu aparține în mod univoc extensiunii lui. Putem spune că o noțiune este vagă, dacă, oricare ar fi obiectul ales, nu putem constata exact că aparține sau nu clasei de obiecte reflectată de noțiune: *rece, periculos, risc, vulnerabilitatea ecosistemului, vital, fertil*.

Termeni preciși – termeni despre al căror obiect putem spune că aparține în mod univoc extensiunii lui: *plantă, planetă, seră, element chimic, insecticid*.

Comparând aceste două noțiuni, putem conchide că, spre deosebire de termenii preciși, termenii vagi necesită o precizare din partea vorbitorului.

În cele ce urmează vom descrie raporturile logice dintre doi termeni după criteriul extensiunii lor. Se evidențiază două clase mari: raporturi de **concordanță**, atunci când termenii au cel puțin un element comun în extensiunea lor și raporturi de **opозиție**, când cei doi termeni nu au niciun element comun. Cercetarea acestor raporturi permite delimitarea următoarelor subtipuri de raporturi [126]:

Raporturi de concordanță	Raporturi de opозиție :
• <i>Identitate</i> • <i>Ordonare</i> • <i>Încrucișare</i>	• <i>Contrarietate</i> • <i>Contradicție</i>

Din categoria raporturilor de concordanță fac parte :

• **raportul de identitate:** sunt în *raport de identitate* extensională doi termeni care au în comun toate obiectele din extensiunile lor, altfel spus, aceeași extensiune.

Ex: *factor abiogen* – *factor abiotic*, *factor cheie* – *factor determinant*, *faleză vie* – *faleză activă*, *farmacodinamică* – *farmacodinamie*, *fază* – *stadiu*, *hetroecie* – *hetroxenie*, *izolare geografică* – *izolare spațială*.

În general, sinonimele au atât extensiunea, cât și intensiunea comună.

• **raportul de ordonare:** doi termeni sunt în *raport de ordonare*, dacă extensiunea unuia cuprinde în întregime extensiunea celuilalt fără a o elimina. Se stabilește acest raport numai în cazul în care orice obiect care aparține extensiunii unui termen, aparține și extensiunii celui de-al doilea termen, în timp ce cel de-al doilea termen are în extensiunea sa și obiecte ce nu aparțin extensiunii primului obiect.

A = vertebrat (gen) – termen supraordonat;

B = mamifer (specie) – subordonat.

Termenul supraordonat se numește *gen*, iar cel subordonat poartă denumirea de *specie*. Genul cel mai apropiat de o specie se numește *gen proxim*, iar *specie proximă* semnifică specia cea mai apropiată de un gen. Genul care nu este specie pentru un gen superior lui se numește *gen maxim*, iar specia care nu este gen pentru o altă specie reprezintă *specia ultimă*. Nuanțele prin care genul proxim se deosebește de specie poartă numele de *diferență specifică*”.

Ex: *lanț trofic* – *verigă trofică*, *ecosistem* – *componente vii*, *componente nevii*; *habitat* – *pădure*, *deșert*, *stepă*, *silvostepă*, *savană*, *câmpie*; *atmosferă* – *troposferă*, *stratosferă*, *mezosferă*, *termosferă*; *poluare a mediului* – *poluare chimică*, *poluare a apei* – *poluare termică* (poluare complexă a apelor, provocată de deversarea în acestea a lichidelor care au servit la răcirea instalațiilor industriale, a termocentralelor electrice sau a centralelor de termoficare) [EE 2010].

• **raportul de încrucișare (de intersecție)** este un *raport de încrucișare* a doi termeni ale căror extensiuni au în comun cel puțin un element, fiecare termen având în extensiunea sa și elemente necomune, ce nu aparțin extensiunii celuilalt termen.

Ex: *animal amfibiu* – *mamifere*, *aisberg* – *munte*, *fungicid* – *pesticid*, *autopolenizare* – *autoproducere*, *a dezinfecția* – a distruge microorganismele animale și vegetale producătoare de boli [DEX 2009]– *a dezintoxica* – a înlătura o intoxicație din organism [DEX 2009].

Categoria raporturilor de opoziție cuprinde :

• **raportul de contrarietate:** doi termeni sunt în *raport de contrarietate*, dacă sunt specii ale aceluiași gen. Se stabilește acest raport numai în cazul în care, oricare ar fi obiectul acesta, nu poate aparține simultan extensiunii ambilor termeni, existând posibilitatea de a nu aparține extensiunii nici unuia dintre ei. Ex: *stratosferă – mezosferă, zonă caldă – zonă temperată, deșeuri menajere – deșeuri de producție, ecologia deșertului – ecologia pădurilor, ecosistem rural – ecosistem urban*.

• **raportul de contradicție:** doi termeni sunt în *raport de contradicție*, dacă unul este negația celuilalt, luată sau nu în cadrul unui domeniu de referință, respectiv o categorie de obiecte de un anumit gen. Ex: *vertebrat – nevertebrat, biodegradabile – nonbiodegradabile, rezistență – nonrezistență, persistenți – nonpersistenți, fertilizare – defertilizare, ecosistem complet – ecosistem incomplet, poluat – nepoluat*.

În opinia unor logicieni [126], raporturi de contradicție se mai pot stabili și între doi termeni care nu au nicio însușire comună, cum ar fi cazul următoarelor exemple: *plantă – relief, selvă (pădure) – cianofite (clasă de alge albastre), câmpie – consum chimic de oxigen*.

În concluzie, „observăm că tezaurul terminologic al ecologiei, ca și orice altă știință, este un sistem organizat, demonstrând o aranjare planificată pe categorii după anumite criterii, subsisteme sau concepții abstracte bine stabilite anterior. Studiind și analizând o serie de termeni din domeniu, remarcăm faptul că aceste clasificări conform principiilor preluate din logică se potrivesc întocmai unei științe ca ecologia mediului înconjurător. Așadar, din perspectiva intensiunii lor, există termeni *absoluți* și *relativi*, *pozitivi* și *negativi*, *simpli* și *compuși*, *abstracti* și *concreți*; din punct de vedere extensional, termenii se clasifică în: *individuali* și *generali*, *colectivi* și *distributivi*, *vagi* și *exacți*. Doi termeni se află într-o anumită relație stabilind, astfel, raporturi de concordanță (*identitate, încrucișare, ordonare*) sau opoziție (*contrarietate, contradicție*)” [97, p. 46].

2.2. Mijloace de îmbogățire a vocabularului ecologic

În urma inovațiilor și modificărilor care au loc în diferite domenii, fiecare limbă are nevoie de cuvinte, termeni noi, fie împrumutați, fie derivați sau altfel formați, or, fiecare concept necesită o exprimare lingvistică. Aceste fenomene și maniera lor de a se manifesta în terminologia ecologică constituie problemele abordate în capitolul ce urmează.

Comunitatea umană se află în continuă creștere și în curs de dezvoltare, la fel și instrumentul pe care noi îl folosim pentru a comunica: limba. Limba este dinamică, se schimbă constant și reacționează ușor la toate schimbările care pătrund în viața noastră. Cauzele care

determină și explică evoluția unei limbi, precum și bogăția lexemică a acesteia, sunt următoarele:

- dezvoltarea neconținută a științei și a tehnicii;
- diversificarea vieții culturale, schimbările de ordin politic, economic, social;
- modificarea mentalității și a concepției despre viață a oamenilor;
- relațiile dintre popoare, evidențiate sub forma contactelor lingvistice, socioculturale, politice, economice etc.

Atunci când un cuvânt sau termen nou este întrebuințat de mai mulți vorbitori ai unei limbi, există probabilitatea ca acesta să supraviețuiască și să fie inclus în dicționare. Putem spune cu siguranță același lucru și despre limba română. „...Româna a dobândit prestigiul unei limbi europene de cultură și de civilizație, care este capabilă să exprime absolut orice, începând cu cele mai abstracte idei filosofice și terminând cu ultimele cuceriri în domeniul tehnicii și al științei” [95, p. 70]. Această idee a lingvistului Theodor Hristea este valabilă și azi și se aplică cu facilitate inclusiv la limbajul specializat al terminologiei ecologice. Vocabularul terminologiei ecologice se îmbogățește urmând tiparele și structurile uzuale ce se regăsesc la nivelul limbii în ansamblul său. Astfel, termenii ecologici pot fi clasificați în funcție de felul în care sunt formați. În lingvistică se vorbește despre îmbogățirea vocabularului pe două căi: internă (tradițional, derivare, compunere și conversiune) și externă (preponderent împrumuturi lexicale și calc lingvistic). Specialiste în domeniu Ileana Busuioc și Mădălina Cucu separă mijloacele interne în directe (derivare cu afixe, compunere, abreviere) și indirecte (conversie, terminologizare, transfer semantic, împrumut interdisciplinar) [33]. În cele ce urmează ne punem sarcina să studiem mijloacele de formare a termenilor ecologici și să-i clasificăm pe baza criteriilor structurale existente în lexicologia română. În această parte a lucrării vom examina mijloacele de limbă: derivarea, compunerea, conversiunea, ca fenomene în general, fără a specifica limba în care s-au produs. De exemplu, considerăm prefixare și exemplele de tipul *desalinizare*, care, deși s-a produs în română, a avut la bază un model francez, dar și *destelenire*, derivat românesc prin excelență. Am recurs la aceasta din cauza că, în majoritatea cazurilor, nu am putut stabili cu certitudine dacă termenul este format în limba română sau a fost împrumutat din altă limbă în care a fost creat prin același procedeu.

2.2.1. Derivarea

Modalitate fundamentală, productivă și complexă de îmbogățire a vocabularului, derivarea a fost constant studiată în lingvistica românească de numeroși cercetători, inclusiv de lingviști

notorii precum: Sextil Pușcariu, Alexandru Graur, Theodor Hristea, Constantin Dominte, Mioara Avram etc., acest procedeu cunoscând un interes deosebit în ultimele decenii în lucrările lingviștilor basarabeni: Vasile Bahnaru, Ion Dumbrăveanu, Eugenia Mincu etc. Derivarea este studiată de cercetătorii interesați de evoluția vocabularului unei limbi, de identificarea afixelor și de caracterizarea lor sub diverse aspecte (etimologie, sens, variații fonetice, productivitate etc.). Înainte de a proceda la descrierea mecanismului de funcționare a acestui procedeu în terminologia ecologică, vom face câteva reflecții asupra definirii lui și tipurile sale existente.

Lingvistul Vasile Bahnaru susține ideea că „derivarea este procedeul de formare de cuvinte pornind de la un cuvânt de bază, cu ajutorul sufixelor și al prefixelor. Cuvântul rezultat prin derivare se numește cuvânt derivat” [9, p. 218]. Latinistul francez Jules Marouzeau definește derivarea ca „procedeul de formare a unui cuvânt nou având ca bază un alt cuvânt existent în limbă” [114, p. 210]. O definire asemănătoare se regăsește și la cercetătorii Theodor Hristea, Mircea Goga, Alexandru Graur și Mioara Avram, ceea ce confirmă unanimitatea în privința definirii acestui procedeu. Așadar, susținem ideea axiomatică precum că derivarea este mijlocul intern de îmbogățire a vocabularului care constă în formarea cuvintelor noi, cu ajutorul sufixelor și prefixelor lexicale. Când afixe (sufixe, prefixe) se adaugă bazei, se vorbește despre *derivare progresivă*, iar când acestea se elimină, este vorba despre *derivare regresivă sau inversă*. În literatura de specialitate figurează și termenii de *derivare sintetică*, în situația în care la bază se atașează un sufix sau prefix pentru a forma un cuvânt nou, și *derivare parasintetică*, ce presupune formarea unui cuvânt prin adăugarea simultană a unui prefix (care aduce modificări noționale) și sufix (care schimbă clasa morfemului bază).

Nu în ultimul rând, vom sublinia opinia cercetătorului științific Vasile Bahnaru că „tot ce se creează în cadrul derivării (fie de orice tip) se datorează analogiei cu modelele deja existente în limbă. Nu are importanță dacă modelul e moștenit, împrumutat sau creat la rândul lui în limba română, important este ca el să fie analizabil și să se preteze la creații sistematice, adică să poată deveni productiv” [9, p. 218]. Iar filologul român Theodor Hristea vine cu precizarea că orice tip de derivare are un caracter sistematic și aceasta înseamnă că „pe baza câtorva modele uzuale și cu ajutorul unui număr relativ mic de afixe, se pot forma sute și chiar mii de cuvinte, pe care le înțelegem ușor, tocmai fiindcă sunt construite după tipare preexistente și în conformitate cu anumite reguli pe care le cunoaștem din copilărie” [95, p. 70].

Derivarea progresivă sau propriu-zisă se manifestă prin prefixare și sufixare și este cea mai frecventă și productivă modalitate de a crea cuvinte și, respectiv, termeni noi.

A. **Derivarea cu prefixe** reprezintă unul din procedeele principale de formare a cuvintelor și a termenilor în același timp, deoarece „ea poate fi un mijloc unic de formare a unor cuvinte noi, atunci când de la un cuvânt existent în limbă se obține altul prin simpla adăugare a unui prefix” [86, p.5]. Așadar, *prefixele* sunt afixe „antepuse bazei, cu valoare lexicală în limba română, care creează un cuvânt nou, de obicei fără a-i schimba categoria lexico-gramaticală” [DȘL 2005]. Prefixarea implică anexarea unui afix înaintea rădăcinii cuvântului pentru a forma un derivat. În general, vocabularul ecologic se îmbogățește urmând formulele general valabile atât la nivelul lexicului comun, cât și al altor limbajelor specializate, acest mijloc de formare a termenilor fiind destul de eficace în vocabularul ecologic. Observațiile noastre vor viza specificul manifestării respectivului procedeu de formare a termenilor în cadrul terminologiei ecologice, precum și productivitatea unor prefixe.

Vom enumera și analiza prefixele care participă la derivarea termenilor ecologici urmând câteva criterii preluate din lexicologia limbii române, mai bine zis, criteriul etimologic și criteriul semantic. Așadar, la formarea termenilor ecologici contribuie atât unele prefixe mai vechi (moștenite din latină sau împrumutate din slavă), cât și unele mai noi (neologice). În terminologia ecologică românească au fost înregistrați termeni formați prin derivare afixală cu ajutorul prefixelor vechi, unele fiind foarte vechi, deoarece au fost moștenite din latină sau împrumutate din slavă. În șirurile de exemple prezentate pentru a ilustra procedeul vor putea fi atestați și unii termeni de natură parasintetică (formați prin prefixare și sufixare):

- **în-** *a înverzi, a innămoli, închircire, încrucișare, înflorire, înmlăștinire, înmulțire, înverzire;*
- **des-** *descompunere, descompunători;*
- **ne-** *nemurirea umanității, nebiodegradabil;*

Majoritatea prefixelor, însă, provin din limbile apusene care ne-au asigurat cu un număr considerabil de neologisme. Printre exemplele enumerate vom include atât termeni formați pe teritoriul românesc, cât și unități terminologice împrumutate sau calchiate din alte limbi, scopul nostru fiind de a arăta multitudinea de afixe utilizate în derivare:

- **a-** *abiosferă; abiogeneză* (din fr. *abiogenese*), *abioseston* (din fr. *abioseston*), *avitaminoză* (din fr. *avitaminose*);
- **im-** *impurificare;*
- **in-** *infaună; intoxicație* (din fr. *intoxication*), *incompatibilitate* (din fr. *incompatibilité*);

• **inter-** *interciclice, intercoline, interdegradare; intermigrare* (din engl. *inter-migration*), *interzonal* (din fr., germ. *interzonal*);

• **ultra-** *ultraabisal, ultraabisopelagial, ultrabacterii, ultrahigrofit, ultramicrobi, ultraplanton; ultrasunet* (după fr. *ultrason*), *ultraviolet* (din fr. *ultraviolet*). Ținem să menționăm că sufixele neologice, împrumutate preponderent din limba franceză, au ca sursă etimologică cuvinte propriu-zise din limbile latină și greacă veche.

Aplicând criteriul semantic, putem enumera termeni formați cu ajutorul prefixelor privative, negative, iterative, delocutive, cu valoare de superlativ etc.:

prefixe privative (cu sensul de „fără”, „lipsit de”) :

• **des-/dez-** *despădurire* (după fr. *déboiser*), *deshidratare* (din fr. *déshydrater*), *dezagregare* (după fr. *désagréger*), *dezodorizant* (din fr. *désodorisant*), *descompunere* (după fr. *decomposer*);

• **de-** *desulfatare; a desensibiliza* (din fr. *désensibiliser*), *desorbție* (din germ. *Desorption*, fr. *desorption*), *a detoxifica* (din fr. *detoxifier*), *a devitaliza* (din fr. *dévitaliser*), *desecare* (după fr. *dessécher*);

prefixe negative (care imprimă bazei valoare negativă):

• **ne-** *nebiodegradabil, nefertil*;

• **in-** *inactiv* (din fr. *inactif*), *infertil* (din fr. *infertile*), *insensibil* (din fr. *insensible*), *insensibilitate* (din fr. *insensibilité*), *incompatibil* (din fr. *incompatible*);

• **a-** *acelular* (fr. *acellulaire*), *acromat* (din germ. *Achromat*, fr. *achromat*);

• **an-** *anheliotrop; anaerob* (din fr. *anaérobie*), *anageneză* (din fr. *anagenèse*), *anhidrobioză* (fr. *anhydrobiose*), *anoftalme* (fr. *anophtalme*), *anorganic* (din fr. *anorganique*);

prefixe iterative (utilizate pentru a exprima repetarea):

• **re-** *reimigrare, renaturalizare; a reaclimatiza* (după engl. *reacclimatize*), *recirculație* (din fr. *recirculation*), *recultivare* (după fr. *récultivation*);

prefixe ale superlativului (ce exprimă intensitate maximă și fiind aplicate cu preponderență adjectivelor și substantivelor pentru a marca incomensurabilul, neobișnuitul, exagerarea etc.) :

• **ultra-** *ultrasunet* (după fr. *ultrason*);

• **supra-** *supraaglomerare; supraexploatare ecologică* (după fr. *surexploitation*);

• **extra-** *extrazonal; extrasenzorial* (din fr. *extrasensoriel*);

- **hiper-** *hipersalin, hipertermal; hipergeneză* (din fr. *hypergenèse*), *hiperalcalin* (fr. *hyperalcalin*), *hiperparazit* (din fr. *hyperparasite*), *hiperfuncție* (din fr. *hyperfonction*), *hiperspațiu* (după fr. *hyperspace*), *hipertrofie* (din fr. *hypertrophie*), *hiperventilație* (din engl. *hyperventilation*);
- **arhe-** *arhebioză* (din fr. *arhébiose*);
- **super-** *supernatant* (din engl. *supernatant*);
prefixe locative, după Gh. Bârlea, (indică locul în raport cu semnificația bazei, dar și ierarhizarea valorică etc.):
- **intra-** cu sensul „înăuntru” - *intrazonalitate*;
- **pre-** cu sensul ”înainte” - *prevernal* (din fr. *vernal*, lat. *vernalis*), *preadaptare* (după fr. *préadaptation*);
- **post-** cu sensul „după” – *postglaciar* (din fr. *postglaciaire*);
- **sub-** cu sensul „sub limită” – *subacvatic, subaglomerare, subgen, subnutriție; subarborescent* (fr. *subarborescent*), *subclimax* (după fr. *subclimax*), *subcortical* (după fr. *sous-cortical*), *subletal* (fr. *subléthal*), *subpopulație* (după fr. *surpopulation*), *subsistem* (după fr. *sous-système*);
- **hipo-** cu sensul „sub limită” – *hipoestezie* (din fr. *hypoesthésie*);
- **pro-** cu sensul „înainte de” – *proclimax, probiosferă, procarcinogen, procenoză, progradare* (din engl., fr. *progradation*);
prefixe ale asocierii, cu sensul ”împreună cu”:
- **con-** *congenital* (din fr. *congenital*);
- **co-** *coadaptare; a coabita* (din fr. *cohabiter*, lat. *cohabitare*), *coacțiune* (din fr. *coaction*, lat. *coactio*), *codominanță* (din fr. *codominance*), *coexistență* (din fr. *coexistence*);
prefixe cu sensul ”împotriva”:
- **anti-** *antibiotic* (din fr. *antibiotique*), *antibioză* (din fr. *antibiose*), *anticancerigen* (după fr. *anticancéreux*), *anticoagulant* (din fr. *anticoagulant*), *anticorpi* (din fr. *anticorps*), *antidot* (din fr. *antidote*, lat. *antidotum*), *antidrog* (din fr. *antidroque*), *antiferment* (din fr. *antiferment*), *antitoxină* (din fr. *antitoxine*);
- **contra-** *contraotravă, contraadaptare*;
prefixe cu sensul „peste”:
- **trans-** *transplantare* (din fr. *transplanter*, lat. *transplantare*), *transplantologie* (de la *transplant*, după *biologie*), *transmutație* (din fr. *transmutation*, lat. *transmutatio*),

translocație (din lat. *translocatio*, fr. *translocation*); *transgeneză*, *transgresiune* (Din fr. *transgression*, lat. *transgressio*, -onis);

prefixe cu sensul „între”:

- **inter-** *interacțiune* (din fr. *interaction*), *interdependență* (din fr. *interdependence*), *intermigrare* (din engl. *inter-migration*), *interspecifice* (din fr. *interspécifiques*), *interpopulaționale*, *interzonal* (din fr., germ. *interzonal*);

Deși fenomenul prefixării este mai puțin productiv în limba comună decât cel al sufixării, observăm că limbajul ecologic conține numeroși termeni formați cu ajutorul prefixelor. În sistemul terminologic ecologic cele mai frecvente și mai productive sunt cele neologice, de circulație internațională.

Procesul derivării este reprezentat în limba actuală și de structuri care includ **afixoidale** (prefixoidale și sufixoidale). Falsele prefixe sau pseudoprefixele au în comun cu prefixele numai poziția de afixare și:

„- sunt *cuvinte* de sine stătătoare în limba de origine (greacă, latină etc.);

- se pot *traduce* printr-un lexem corespunzător în română, ceea ce le confirmă valoarea denotativă specifică unui cuvânt (substantiv, verb, adverb, adjectiv, prepoziție etc.);

- au, de obicei, *mărci formale*: -o (la cele de origine greacă); -e (la cele de origine latină);

- au circulație internațională, caracterizând fondul neologic, vocabularul tehnico-științific, profesional al limbilor moderne” [15, p.138].

Datorită faptului că prefixoidalele conțin, spre deosebire de prefixele propriu-zise, o semnificație distinctă în limba de origine (greacă sau latină), cuvintele derivate cu afixoide sunt considerate cuvinte compuse de unii cercetători (Alexandru Graur, Adriana Stoichițoiu - Ichim). Derivatele cu prefixoidale sunt frecvente mai ales în stilul tehnico-științific și în sistemele terminologice cu circulație internațională, iar de aici acestea au pătruns și în limba română. Prefixoidalele (pseudoprefixele sau false prefixele) au o productivitate înaltă și în ultimii ani apar cu predilecție în vocabularul ecologic:

- **acva-** (din lat. *aqua* - apă) – *acvacultură* (din fr. *aquaculture*);
- **aero-** (din gr. *aer* - aer) – *aerobiont* (din fr. *aérobionte*), *aerobioză* (din fr. *aérobiose*), *aeromorfoză* (din fr. *aéromorphose*), *aeroplancton* (din germ. *Aeroplankton*), *aeroscop* (din fr. *aéroscope*);

- **agro-** (din gr. *agri* – agricultură) – *agrometeorologie*, *agroclimatologie*, *agroecosistem*; *agrobiocenoză* (din fr. *agrobiocénose*), *agrobiologie* (din germ. *Agrobiologie*), *agrochimic* (din fr. *agrochimique*), *agrofond* (din rus. *agrofond*);
- **alo-** (din gr. *allos* – altul) – *alobioză* (din fr. *allobiose*), *alogeneză* (din fr. *allogenèse*), *alometrie* (din fr. *allométrie*);
- **antropo-** (din gr. – *anthropos* – om) – *antroposferă*, *antropogeneză* (din fr. *anthropogenèse*), *antropogenie* (din fr. *anthropogénie*), *antropogeografie* (din fr. *anthropogéographie*);
- **api-** (din lat. *apis* – albină) – *apicultură* (din fr. *apiculture*);
- **auto-** (din gr. *autos* – însuși, singur) – *autoantigene* (din fr. *auto-antigène*), *autoepurare* (din fr. *auto-epuration*), *autofecundare* (după fr. *autofécondation*), *autogeneză* (din fr. *autogénèse*);
- **bio-** (din gr. *bios* – viață, viu) – *biocâmp*, *bioactiv*; *bioacumulare* (după fr. *bioaccumulation*), *bioacustică* (din germ. *Bioakustik*, engl. *bioacoustics*), *bioamplificator* (din fr. *bioamplificateur*), *biocenotică* (din fr. *biocénotique*), *biocenologie* (fr. *biocénologie*);
- **cosmo-** (din gr. *cosmos* – univers) – *cosmobotanică*, *cosmobiologie* (din fr. *cosmobiologie*), *cosmofiziologie* (din fr. *cosmophysiologie*), *cosmofotogrametrie* (din fr. *cosmophotogrammétrie*), *cosmogenie* (din fr. *cosmogénie*), *cosmopatologie* (din fr. *cosmopathologie*);
- **crono-** (din gr. *chronos* – timp) – *cronofag*, *cronopatologie*, *cronobiologic* (din *crono-* + *biologic*); *cronobiologie* (din germ. *Chronobiologie*), *cronogeneză* (din fr. *chronogenèse*);
- **eco-** (din gr. *oikos* – casă) – *ecologie* (din fr. *écologie*), *ecologic* (din fr. *écologique*);
- **fito-** (din gr. *phyton* – plantă) – *fitotron* (din fr. *phytotron*), *fitobentos* (din fr. *phytobentos*), *fitobiologie* (din fr. *phytobiologie*), *fitobiotic* (din fr. *phytobiotique*), *fitocecidie* (din fr. *phytocécidie*), *fitocenoză* (din fr. *phytocénose*), *fitochimie* (din fr. *phytochimie*), *fitocid* (din fr. *phytocide*);
- **foto-** (din gr. *phos*, *photos* – lumină) – *fotodescompunere*; *fitobiologie* (din fr. *photobiologie*), *fotochineză* (din fr. *photokinèse*), *fotodinamică* (din fr. *photodynamique*), *fotofază* (din fr. *photophase*), *fotofil* (din fr. *photophile*), *fotofob* (din fr. *photophobe*), *fotogeneză* (din fr. *photogenèse*), *fotoliză* (din fr. *photolyse*);

- **geo-** (din gr. *gea* – pământ) – *geoecologie*; *geobiont* (din fr. *géobionte*), *geobotanică* (din fr. *géobotanique*), *geochimie* (din fr. *géochemie*), *geocriologie* (din fr. *géocryologie*), *geofag* (din fr. *géophage*), *geofil* (din fr. *géophile*), *geofizică* (din fr. *géophysique*);
- **helio-** (din gr. *helios* – zeul soarelui) – *heliobiologie* /*helio-* + *biologie*; *heliofil* (din fr. *héliophile*), *heliofob* (din fr. *héliophobe*), *heliotaxis*, *heliotermie* (din fr. *héliothermie*), *heliotropism* (din fr. *héliotropisme*);
- **hemo-** (din gr. *haima*, *haimatos* – sânge) – *hemotipologie* *hemo*+*tipologie*; *hemoragie* (din fr. *hémorragie*), *hemoree* (din fr. *hémorrhée*), *hemostatic* (din fr. *hémostatique*), *hemostază* (din fr. *hémostase*);
- **homo/omo-** (din lat. *homos* – același, uniform, similar, comun) – *homocron* (din fr. *homochrone*), *homocronie* (din fr. *homochronie*), *homodinamic* (din fr. *homodyname*), *homofag* (din fr. *homophage*), *homofil* (din fr. *homophylle*), *homogamie* (din fr. *homogamie*), *homogenetic* (din fr. *homogénétique*), *homogeneză* (din fr. *homogénèse*);
- **izo-** (din gr. *isos* – similar) – *izoantigen* (*izo*+*antigen*), *izoanticorp* (*izo*+*anticorp*); *izoamplitudă* (din germ. *Isoamplitude*), *izobară* (din fr. *isobare*), *izobate* (din fr. *isobathe*), *izocron* (din fr. *isochrone*), *izofen* (din fr. *isophène*), *izofotă* (din germ. *Isophote*);
- **macro-** (din gr. *macros* – mare) – *macrofloră* (*macro*¹- + *floră*); *macrobenthos* (din fr. *macrobenthos*), *macrocosmos* (din fr. *macrocosme*), *macroelement* (din engl. *macroelement*), *macroevoluție* (din fr. *macroevolution*), *macrofag* (din fr. *macrophage*), *macrofaună* (din fr. *macrofaune*);
- **micro-** (din gr. *micros* – mic) – *microbiosferă* (*micro*+*biosferă*), *microbiocenoză* (*micro*+*biocenoză*), *microdeltă* (*micro*+*deltă*); *microbenthos* (din fr. *microbenthos*), *microcenoză* (din fr. *microcénose*), *microbiologie* (din fr. *microbiologie*), *microfil* (din fr. *microphylle*), *microfite* (din fr. *microphytes*);
- **mono-** (din gr. *monos* – unul, unic) – *monogenetic* (*mono-* + *genetic*), *monocelular* (*mono-* + *cellular*), *monocelular* (*mono-* + *celular*); *monobiont*, *monociclic* (din fr. *monocyclique*), *monocultură* (din fr. *monoculture*), *monofag* (din fr. *monophage*), *monogamie* (din germ. *Monogamie*, fr. *monogamie*);
- **multi-** (din lat. *multum* – mult) – *multiparazitism* (din fr. *multiparasitisme*);
- **orto-** (din gr. *orthos* – drept) – *ortofite* (din fr. *orthophytes*), *ortogeneză* (din fr. *orthogénèse*), *ortoselecție* (din fr. *orthosélection*);

- **pato-** (din gr. *pathos* – suferință) – *patogen* (din fr. *pathogène*), *patogenie* (din fr. *pathogénie*), *patologie* (din fr. *pathologie*), *patologic* (din fr. *pathologique*), *patotip* (fr. *pathotype*), *patofarmacodinamie* (din fr. *patofarmacodinamie*);
- **poli-** (din gr. *polys* – mult, multiplu) – *poliandrie* (din fr. *polyandrie*), *policarpice* (din fr. *polycarpique*), *policentrism* (din fr. *polycentrisme*), *polichorie* (din fr. *polycorie*), *policiclic* (din fr. *polycyclique*, engl. *polycyclic*), *policrom* (din fr. *polychrome*), *polifag* (din fr. *polyphage*);
- **pseudo-** (din gr. *pseudos* – fals) – *pseudoereditate* (din fr. *pseudohérédité*), *pseudoparazitism* (din fr. *pseudoparasitisme*), *pseudoplancton* (din fr. *pseudoplancton*);
- **psiho-** (din gr. *psyche* – suflet) – *psihosferă* (*psiho-* + *-sferă*); *psihogeneză* (din fr. *psychogénèse*);
- **psihro-** (din fr. *psychro-*, gr. *psykhros* – rece, frig) – *psihrofil* (din fr. *psychrophile*), *psihrometrie* (fr. *psychrométrie*), *psihrometru* (din fr. *psychromètre* (din fr. *psychrotrophe*);
- **semi-** (din lat. *semi* – jumătate) – *semiarid* (*semi-* + *arid*), *semideșert* (*semi-* + *deșert*), *semipustiu* (*semi-* + *pustiu*), *semiparazite* (după fr. *demi-parasite*);
- **termo-** (din gr. *therme* – căldură) – *termobiologie* (*termo-* + *biologie*), *termoreglare* (*termo-* + *reglare*), *termobarometru* (din fr. *thermo-baromètre*);
- **xeno-** (din gr. *xenos* – străin) – *xenobioză* (din fr. *xénobiose*), *xenofil* (din fr. *xenophile*), *xenofobie* (din fr. *xénophobie*), *xenogenetic* (cf. engl. *xenogenetic*, fr. *xénogénétique*), *xenogeneză* (din fr. *xénogénèse*), *xenoparazitism* (din fr. *xénoparasitisme*);
- **zoo-** (din gr. *zoon* – animal) – *zoobentos* (din *zoo*²- + *bentos*), *zoocecidie* (din fr. *zoocécidie*), *zoocenologie* (din fr. *zoocénologie*), *zoocenoză* (din fr. *zoocénose*), *zoo(c)hore* (din fr. *zoochorie*), *zoocultură* (din it. *Zoocultura*), *zoofile* (din it. *Zoofilo*), *zoofite* (din fr. *zoophytes*), *zoogeografie* (din fr. *zoogeographie*).

Un fenomen destul de des întâlnit este **dubla**, și chiar **tripla prefixare** ce constă în adăugarea înaintea rădăcinii sau a cuvântului de bază a două și, respectiv, a trei prefixe/prefixoide:

prefix + prefix: *reaclimatizare* (după engl. *reacclimatize*);

prefix + prefixoid: *anheliotrop* (din fr. *héliotrope*), *ultramicroscopie* (din fr. *ultramicroscopie*), *ultramicroscopic* (din fr. *ultramicroscopique*);

prefixoid + prefixoid: *fitogeosferă*, *biogeocenoză* (din fr. *biogéocénose*), *agrobiocenoză* (din fr. *agrobiocénose*), *fitogeneză* (din fr. *phytogéogénèse*), *agrobiologie*

(din germ. *Agrobiologie*, rus. *agrobiologhia*), *fitobiologie* (din fr. *phytobiologie*), *fitocenogeneză* (din fr. *phytocénogenèse*), *fotobiotropism* (din fr. *photobiotropisme*), *geobiologie* (din fr. *géobiologie*);

prefix + prefixoid + prefixoid: *supramegaecosistem* (termen întâlnit în *Dicționarul de Ecologie* de Ion Dediu „cel mai înalt nivel ierarhic de organizare sistemică a materiei” [EE 2010];

prefixoid + prefixoid + prefixoid: *biogeocenogeneză* (de la *biogeocenoză* și din gr. *genesis* – proveniență, geneză), termen ce apare în *Dicționarul de Ecologie* de Ion Dediu, cu semnificația „proces istoric de formare și dezvoltarea biocenozelor care se desfășoară prin succesiunea speciilor dominante, astfel schimbându-se structura biocenozelor” [EE 2010].

Remarcăm aici o poziție liberă a prefixoidelor, ca în cazul sinonimelor: „biogeocenoză” și „geobiocenoză” cu semnificația: complex unitar al suprafeței globului terestru în care biocenoza și părțile respective din litosferă, hidrosferă, atmosferă și pedosferă se condiționează reciproc.

Un alt detaliu pe care îl observăm studiind termenii ecologici ce au în componență un afixoid este poziția pe care cel din urmă o poate avea în cuvânt: **topica dublă** – ca segment nu numai final, ci și inițial [87, p. 11]. Spre exemplu, elementul *fob* poate funcționa ca prefix *fobofototropism*, dar și ca sufix *pelofob*. Deseori se combină chiar între ele (*fotofob*, *fobofob*, *heliofob*) într-un fals derivat (dar și fals compus), numit de unii lingviști *lexemoid* – unitate formată din două sau mai multe elemente savante cu sau fără adăugare de afixe [15, p.138]. Acest fenomen figurează în literatura de specialitate și sub numele de *compunere tematică* sau *temică*. Majoritatea termenilor formați prin acest procedeu au un caracter internațional și urmează anumite reguli, cum ar fi, de exemplu, elementul de legătura „o” între cele două elemente de compunere savantă: *agrobiologie*, *pedobiologie*, *pedoecologie*, *genocid* etc.

O caracteristică nu mai puțin semnificativă este existența omonimiei între prefixoide sau prefixoide și teme românești. De exemplu, termenul *homosferă* (din lat. *homo* – om și *sferă*), ce semnifică o noțiune propusă de biologul T. Muștață conform căreia, prin analogia cu biosfera, corpul uman este format din mai multe ecosisteme organizate în biomuri, este omonim cu termenul *homosferă* (din lat. *homos* – prefix cu sensul *același, uniform, similar, comun* și *sphaira* – sferă) – strat al atmosferei. La fel și prefixoidul *apo-* (din greacă *apo*-prefix cu sensul „din”, „fără”, „departe de”: *apobiosferă* (din gr. *apo* – „din”, „fără”, și *biosferă*), *apobiotic* (din gr. *apo* – prefix cu sensul „din”, „fără” și *bios* – viață), *apochemotactism* (din gr. *apo* – fără; *cheima* – transformare, și *tactism*), *apoecofite* (din gr. *apo* – „fără”, „departe de...”, „din”; *oikos* – casă, mediul ambiant, și *phyton* – plantă), *apofite* (din gr. *apo* – prefixul „din”, „fără”, și *mixis* – amestec) etc. se cere a nu fi confundat cu tema românească *apo-* în lexemul compus *apometru* (*apă* + *metru*).

O altă particularitate de primă importanță, ce merită să fie menționată, este că termenii formați cu prefixe aparțin în majoritatea cazurilor aceleiași categorii lexico-gramaticale ca și baza de la care a pornit derivarea. Vorbim despre o derivare endocentrică și exemplificăm cu următorii termeni: *aclimatizare* (subst.) – *reaclimatizare* (subst.), *hidratare* (subst.) – *deshidratare* (subst.), *activ* (adj.) – *bioactiv* (adj.), *celular* (adj.) – *acelular* (adj.), *a hidrata* (v.) – *a deshidrata* (v.) etc.

B. Derivarea se produce și prin **sufixare**, aceasta realizându-se prin mijlocirea sufixelor. „În raport cu prefixele, sufixele sunt postpuse bazei, rădăcinii sau morfemului independent” [9, p. 225]. Derivarea cu sufixe este la fel de cercetată în numeroase lucrări de lingvistică, fiind considerată mult mai importantă și mai răspândită decât derivarea cu prefixe. Statistica aproximativă numără în limba română 500-600 de sufixe grupate în diferite categorii ținând cont de mai multe criterii. Fenomenul sufixării este unul foarte productiv și argumentează ideea multor lingviști români că limba română este una de tip derivațional, iar „vitalitatea derivării sufixale este demonstrată de capacitatea afixelor respective de a se atașa la o mare varietate de cuvinte-bază” [129, p. 8]. Sufixele au fost identificate nu numai în formații interne ale limbii, dar și în termeni împrumutați. Funcția sufixului este de a conferi termenilor o anumită valoare semantică și morfologică, fapt ce ne va permite să le clasificăm în categorii importante.

În funcție de **criteriul semantic** vom distinge următoarele clase de termeni derivați cu ajutorul sufixelor:

- nume de agent: *bioindicator*; *biocatalizator* (după fr. *biocatalyseur*), *haustor* (după fr. *haustorie*);
- însușiri de persoane sau obiecte: *poluant*, *biodetector*, *mărăcinos*; *ecologic* (din fr. *écologique*), *acelular* (din fr. *acellulaire*), *alergen* (din fr. *allergène*), *bental* (din germ. *Benthal*), *biodegradabil* (din fr. *biodégradable*, engl. *biodegradable*);
- denumiri de instrumente sau obiecte: *acumulator* (din fr. *accumulateur*), *separator* (din fr. *séparateur*, lat. *separator*);
- denumiri de stări patologice: *parazitocenoză*; *acidoză* (din fr. *acidose*), *bacterioză* (din fr. *bactériose*);
- termeni ce includ fenomene și acțiuni: *lăstărire*, *burniță* (din *bură*) *deștelenire*, *aclimatizare*; *deforestare* (după fr. *deforestation*), *alcalinizare* (de la v. *alcaliniza* care provine din francezul *alcaliniser*), *albinism* (din fr. *albinisme*), *algotrofism* (din fr. *algotrophisme*),

cultivație (din it. *coltivazione*), *demineralizare* (v. *demineraliza*), *germinație* (din fr. *germination*, lat. *germinatio*), *lichenism* (din fr. *lichénisme*);

- termeni cu sens colectiv: *buruieniș*, *mărăciniș*, *tufiș*, *goruniș*, *lăstăriș*, *mărăciniș*, *mestecăniș*, *molidiș*;
- termeni care indică proveniența locală sau originea: *acarian* (din fr. *acarien*);
- termeni ce exprimă procese: *bacterioriză* (din fr. *bactériorhise*), *bioliză* (din fr. *biolyse*), *citoliză* (din fr. *cytolyse*);
- termeni ce exprimă ramuri sau domenii înrudite cu ecologia: *bioindustrie*, *bioinginerie* (după engl. *bioengineering*, *crioecogenie*);
- denumiri de substanțe: *bioîngrășământ*; *aflatoxină* (din engl. *aflatoxin*);

Așadar, sufixele care participă preponderent la formarea termenilor ecologic sunt: *-or*, *-at*, *-ant*, *-ic*, *-of*, *-al*, *-bil*, *-tor*, *-os*, *-ar*, *-oză*, *-ie*, *-ism*, *-ătate*, *-iță*, *-iș*, *-ian* etc.

Dat fiind că sufixele de cele mai multe ori conferă termenilor și o anumită **valoare morfologică**, vom încerca să clasificăm sufixele în următoarele categorii:

substantivale – (de exemplu: *-iș*, *-ar*, *-oză*, *ism*, *-re*, *-et* etc. în *aluniș*, *ghețar*, *acidoză*, *albinism*, *lăstărire*, *aclimatizare*, *mărăciniș*, *fruticet*);

adjectivale – (de exemplu: *-ant*, *-os*, *-at*, *-ic*, *-an* etc. în *poluant*, *poluat*, *mărăcinos*, *epurat*, *acarian*, *ambient*, *organic*);

verbale – (de exemplu: *-i*, *-a*, *-iza*, *-ui* etc. în *a despăduri*, *a defrișa*, *a epura*, *a hidrata*, *a desaliniza*, *a prăfui*).

Trebuie menționat, de asemenea, un număr însemnat de derivate sufixale care au la bază **antroponime**. Cele mai numeroase sufixe sunt *-ism*, *-ian*, *-ac* și creează substantive sau adjective: *epicurism* (din fr. *épicurisme*, de la numele filosofului antic grec *Epicur*) – „doctrină filozofică materialist-ateistă a lui Epicur, care îmbogățește atomismul antic, iar în etică încearcă să creeze o teorie a plăcerii raționale, la baza căreia stă un ideal individualist, de evitare a suferinței și de dobândire a unei fericiri senine, susținând că cel mai rezonabil lucru pentru om este repaosul, liniștea și nu activitatea” [http://dexonline.ro], *euxinism* – (din lat. *Pontus Euxinus* – denumirea antică a Mării Negre), *darwinism* (din fr. *darwinisme*, de la numele fondatorului teoriei evoluției *Ch. Darwin*), *lamarckism* (din fr. *lamarckisme*, de la numele naturalistului francez *Lamarck*) – „teorie evoluționistă care susține ideea unității și a dezvoltării naturii, a variabilității speciilor sub acțiunea condițiilor de viață și de mediu și a moștenirii caracterelor dobândite” [http://dexonline.ro], *mendelism* (din fr. *mendélisme*, de la numele cunoscutului genetician austriac *G. Mendel*) – „concepție care susține că transmiterea caracterelor ereditare se

face potrivit legilor dominației, segregării și combinării independente a caracterelor” [http://dexonline.ro], *malthusianism* (din fr. *malthusianisme*, de la numele cunoscutului economist britanic *T. Malthus*) – „teorie potrivit căreia populația globului crește în progresie geometrică, în timp ce mijloacele de existență cresc în progresie aritmetică” [http://dexonline.ro], *factor mendelian* (din fr. *mendélien*, de la numele cunoscutului genetician austriac *G. Mendel*), *malthusian* (din fr. *malthusien*, de la numele cunoscutului economist britanic *T. Malthus*) etc.

În afară de sufixele propriu-zise, terminologia ecologică acceptă și prezența unor serii de **sufixoide** (sufixe false, pseudosufixe) provenite de la cuvinte grecești sau latine, care în diacronie și-au pierdut sensul lor real. În comparație cu afixe, afixoidele poartă un sens lexical mai evidențiat ceea ce face ca lexemele formate cu aceste elemente să fie studiate de mulți lingviști la compartimentul compunere și este numită compunere savantă. Ca și derivatele cu prefixoide, derivatele sufixoidale fie s-au format în limba română sub impactul unor modele cu circulație internațională, fie reprezintă traduceri ale unor termeni din alte limbi. În continuare vom prezenta o serie de sufixoide ce participă la formarea termenilor ecologiei [102]:

- **-cid** „care ucide” – *fungicid* (după fr. *fungicide*), *gameticid* (din fr. *gaméticide*), *germicid* (din fr. *germicide*), *insecticid* (din fr. *insecticide*);
- **-fag, -fagie** „a mânca, a absorbi” – *hematofag* (din fr. *hématophage*), *heterofag* (din fr. *hétérophage*), *malofag* (din fr. *mallophage*), *microfag* (din fr. *microphage*, cf. gr. *mikros* – mic, *phagein* – a mânca), *micetofag* (din fr. *mycétophage*, cf. gr. *mykes* – ciupercă, *phagein* – a mânca), *necrofag* (din fr. *nécrophage*);
- **-fer, -feră** „care poartă, conține, produce” – *acvifer* (din fr. *aquifère*);
- **-fil, -filie** „a iubi” – *fotofil* (din fr. *photophile*), *gastrofil* (din fr. *gastrophile*), *geofil* (din fr. *géophile*), *hidrofilie* (din fr. *hydrophilie*), *higrofil* (din fr. *hygrophile*), *malacofil* (din fr. *malacophile*);
- **-fob, -fobie** „care urăște, are oroare, respinge, căruia îi este frică de”- *fotofobie* (din fr. *photophobie*), *hidrofob* (din fr. *hydrophobe*);
- **-for** „care duce, poartă” – *luminofor* (din fr., engl. *luminophore*);
- **-fug** „care fuge, care alungă, respinge” – *insectifug* (din fr. *insectifuge*), *lucifug* (din fr. *lucifuge*, lat. *lucifugus*), *febrifug* (din fr. *fébrifuge*, lat. *febrifugia*);
- **-gam, -gamie** „căsătorie, unire” – *heterogamie* (din fr. *hétérogamie*), *hidrogamie* (din fr. *hydrogamie*), *monogamie* (din germ. *Monogamie*, fr. *monogamie*);

- **-gen** „care produce, care ia naștere” – *florigen* (din germ. *Florigen*), *heterogen* (din fr. *hétérogène*);
- **-grama** „scriere, înregistrare” – *fotogramă* (din fr. *photogramme*), *hidrogramă* (din fr. *hydrogramme*);
- **-logie** „care studiază” – *heliobiologie*; *ecologie* (din fr. *écologie*), *fiziologie* (din fr. *physiologie*), *fotobiologie* (din fr. *photobiology*), *geocronologie* (din fr. *géochronologie*), *geobiologie* (din fr. *géobiologie*), *glaciologie* (din fr. *glaciology*), *ornitologie* (din fr. *ornithologie*, germ. *Ornithologie*);
- **-morf, -morfie** „formă” – *geomorfie* (din fr. *géomorphie*), *hidromorfie* (din fr. *hydromorphe*);
- **-ree** „scurgere” – *hemoree* (din fr. *hémorrhée*);
- **-scop, -scopic, -scopie** „care privește, care examinează” – *hidroscop* (din engl. *hydroscope*), *higroscopie* (din fr. *hygroscopie*);
- **-termie** „căldură, temperatură” – *heterotermie* (din fr. *hétérothermie*), *homotermie* (din fr. *homothermie*);
- **-tipie** „caracter” – *homotipie* (din fr. *homotypie*);
- **-tron** „în legătură cu particulele elementare”, „instalație” – *ciclotron* (din fr. *cyclotron*);
- **-vor** „mâncător” – *carnivor* (din fr. *carnivore*, lat. *carnivorus*), *frugivor* (din fr. *frugivore*), *fungivor* (din fr. *fongivore*), *granivor* (din fr. *granivore*), *insectivor* (din fr. *insectivore*, *larvivor*).

Ca urmare a studiului derivatelor cu sufixe și prefixe, am constatat că procesul derivării joacă un rol important în formarea termenilor ecologici, fiind unul destul de productiv. Putem afirma că termenii din domeniul dat se formează cu ușurință atât cu ajutorul prefixelor și sufixelor noi, cât și cu ajutorul celor mai vechi. Faptul că există o legătură interdisciplinară între ecologie și științe, precum biologia și chimia, explică foarte bine productivitatea afixoidelor în tezaurul terminologic al ecologiei [102].

2.2.2. Conversiunea

Conversiunea este un procedeu de creare a termenilor ecologici, numită uneori și derivare improprie sau transpoziție lexico-gramaticală ce se referă la trecerea funcțională a unui termen dintr-o clasă gramaticală în alta. Profesorul universitar Mircea Goga vede conversiunea ca „un mijloc intern (prin excelență gramatical) de îmbogățire a vocabularului, constând în treceri, prin

diferite procedee, de la o parte de vorbire la alta (în gramatică are mai multe denumiri: schimbarea valorii gramaticale, schimbarea categoriei morfologice, transfer lexico-gramatical, treceri de la o clasă morfologică la alta, schimbarea funcției gramaticale ș. a.) [83, p. 137]. În cazul terminologiilor, la fel ca în limba comună, conversiunea este posibilă „doar în cazul în care termenul este înserat într-un context specific, de obicei altul decât cel care definește clasa de distribuție respectivă” [81, p. 25]. În terminologia ecologică românească a fost preluată din limba franceză o categorie de termeni obținuți prin substantivizarea adjectivelor: *fungicide* – (substanțe) care se utilizează pentru combaterea ciupercilor vătămătoare plantelor [DEXI 2007], *fungicole* – (despre insecte) care trăiesc pe ciuperci [DEXI 2007], *freatofite* – plante din regiunile secetoase, cu rădăcini lungi, care ajung până la pânza de apă freatică [DEXI 2007], *fungivore* (despre animale) care se hrănesc cu ciuperci [DEXI 2007] etc.; și termeni creați prin substantivizarea gerunziilor: *fumigant* – substanță toxică gazoasă, întrebuințată pentru fumigații [DEXI 2007] etc.

Un caz neobișnuit de conversiune în spațiul terminologic al ecologiei îl constituie cel al numelor proprii, în special, al numelor de inventatori. Aceste nume devin surse de adjective: *boala Itay-Itay*, *cerc Raunkaier*, *legea Richet-Rubner*, *modelele matematice Lotka-Volterra-Gause*.

Uneori aceste nume proprii reprezintă o sursă pentru derivarea afixală: *distribuție gaussiană* (după numele celebrului matematician, fizician și astronom german K. F. Gauss) [EE 2010], *distribuție (repartiție) Poisson* (după numele matematicianului și omului politic francez S. D. Poisson) [EE 2010], *weismanism* (după numele biologului german A. Weismann) [EE 2010], *sistem Linnean* (de la celebrul suedez Carl von Linne) [EE 2010] etc.

Un exemplu concludent în cazul substantivizării adjectivelor îl constituie adjectivul *verde*, care, la plural, vine să semnifice „reprezentanții unui partid ecologic”: „Verzii cheamă românii să se opună construirii unei adevărate bombe radioactive la 4 km de granița sudică” <http://www.partidulverde.ro/>.

Terminologul român Dorina Chiș susține că în „română sunt foarte frecvente numele de acțiune sau rezultat al acțiunii, exprimate prin infinitivul lung al verbelor (în mod curent substantivizare)” [45, p. 5]. Urmând această idee, atestăm în vocabularul ecologic substantive provenite de la infinitivul lung al verbelor: *poluare* (lat. *polluere*), *acumulare* (lat. *accumulare*) etc.

Exemplele de mai sus vin să ne demonstreze că schimbarea valorii gramaticale este dictată de rațiuni de ordin practic, cum ar fi în general economia sau rapiditatea exprimării.

2.2.3. Compunerea

Un alt procedeu de creare a unor entități lexicale noi prin combinarea elementelor existente este *compunerea*. Ea constă în „unirea a două sau mai multe cuvinte, fiecare cu sens propriu, în scopul de a forma un cuvânt nou” [83, p.135]. În opinia lingvistului Vasile Bahnaru, „cuvintele compuse denumesc un obiect diferit în raport cu cel denumit de cuvintele de bază, au o structură fixă și se comportă ca o unitate morfosintactică distinctă. Cuvintele compuse sunt... unități rezultate din îmbinarea și sudarea definitivă (sau în stadii foarte avansate) a două (cel mai adesea) sau mai multe cuvinte simple, care și-au pierdut total individualitatea formală și semantică” [9, p.258]. Am dori să menționăm aici și opinia specialiștilor în domeniu Nicolae Corlăteanu și Ion Melniciuc care susțin că procedeul compunerii este „un mijloc sintactico-morfologic de derivare a cuvintelor. Două sau mai multe cuvinte, care exprimă noțiuni diferite și care – la început – sunt legate numai din punct de vedere sintactic, sunt reunite, în cursul dezvoltării istorice a limbii, într-un cuvânt compus” [49, p. 39]. Un studiu amplu asupra fenomenului îl găsim și la Nicolae Drăganu, unde compunerea se explică prin „faptul că unim două cuvinte de sine stătătoare sau două radicale, adică rădăcini, în așa fel încât cuvântul astfel format să denumească o noțiune nouă” [66, p. 19].

Prin urmare, în cazul termenilor compuși nu se mai analizează fiecare element aparte, ci întregul termen ca o unitate semnificativă, iar gradul de sudură al elementelor componente variază. De exemplu, elementele termenului *videoecologie* se desemantizează parțial și se formează un termen compus nou, care face referire la un referent unic. Această desemantizare parțială și structura morfematică transparentă face ca termenul să fie ușor de analizat și înțeles.

Sistemul elementelor terminologice compuse include termeni standardizați și reglementați care funcționează în multe țări, formând un strat terminologic internațional. Aceștia, în majoritatea cazurilor, sunt preluați în limba română prin traducere sau calchiere, fenomene ce vor fi analizate în compartimentul care vizează împrumuturile. În această parte a lucrării scopul nostru este de a clasifica termenii compuși după anumite criterii:

Din punct de vedere al **valorii morfologice** a componentelor termenului, vom distinge:

- **termeni omogeni** (atunci când ambele componente aparțin aceleiași clase gramaticale): *legumicultură, pădure-galerie, pădure-parc* etc.
- **termeni neomogeni** (atunci când componentele aparțin diferitor clase gramaticale): *specie binevoitoare, ruralecologie, mondoeconomie, antroposistem* etc. Vom include aici și compusele ce au în structura lor nume sau simboluri: *creștere demografică-O* etc.

Din punct de vedere **grafic**, termenii compuși se împart în două grupe:

- **termeni compuși aglutinați:** *naturterapie* (< *natură* + *-terapie*), *mondoeconomie* (*mondo-* din fr. *monde* + *économie*), *legumicultură* (*legumă* + *cultură*, după *pomicultură* etc.); *sulfobacterii* (fr. *sulfobactérie*), *radiorezistență* (din fr. *radiorésistance*; din engl. *radioresistant*), *termodinamic* (din fr. *thermodynamique*), *radioactivitate* (din fr. *radioactivité*, germ. *Radioaktivität*), *meteosensibilitate* (din fr. *météoro-sensibilité*), *floricultură* (din fr. *floriculture*), *chimioresistență* (din fr. *chimiorésistance*), *arboricultură* (din fr. *arboriculture*) etc. Enumerăm aici și exemple excerptate din *Enciclopedia de ecologie* (autor Ion Dediu), dar care nu se regăsesc în DEX și a căror etimologie este dificil de constatat: *abisopelagial*, *oceanobiosferă*, *videoecologie*, *uralecologie*, *parazitocenoză*, *natursociologie*, *electroecologie*.

- **termeni compuși ortografiati cu cratimă:** *ecologico-dinamic*, *ecologico-economic*, *urban-industrială*, *veziculo-arbusculară*, *pădure-galerie*, *specie-martor* etc.

Un tip de compunere specific terminologiei este **compunerea sintagmatică**, cea care „permite formarea termenilor complecși, sintagmatici, prin adăugarea mai multor cuvinte la un termen de bază în urma unui proces de derivare sintagmatică” [120, p. 43]. Aceste unități sunt îmbinări stabile din doi sau mai mulți termeni cu un sens unitar. Cu alte cuvinte, ele denumesc o singură noțiune, concept, acțiune, proces sau fenomen. Procedul discutat în terminologia ecologică are cea mai înaltă productivitate, deoarece „ei sunt o modalitate de condensare a informației sub o formă motivată, având funcția de a denumi un obiect plecând de la o proprietate marcantă; sunt în măsură să definească (pe scurt) și să clasifice noțiuni (prin prezența unui substantiv ce numește genul proxim); au o plasticitate (capacitatea de expansiune a oricărui constituent), utilă în terminologie, chemată să redea cât mai precis dinamica transformărilor ce se petrec în morfologia sau funcționarea unui obiect sau domeniu” [33]. Unitățile care se formează în urma acestui tip de compunere sunt niște unități fixe care au un sens omogen. În opinia lingvistelor Ileana Busuioc și Mădălina Cucu, ele reprezintă niște „componente mai mult sau mai puțin libere, cu un grad de coeziune mai mic decât cel al cuvintelor compuse, dar care capătă statut lexical în virtutea funcției lor de desemnare a unui concept unic” [33]. În literatura de specialitate aceste unități vor fi numite *sintagme lexicale*, *termeni sintagmatici*, *sintagme terminologice* sau *termeni-sintagmă*. Termenii sintagmatici sunt compuși din cuvinte (termeni sau nu ai domeniului dat) care facilitează înțelegerea termenului sintagmă. În urma analizei sintagmelor terminologice excerptate din sursele avute la dispoziție, am constatat următoarele formule de construcții:

- **substantiv – substantiv:** *caracterizarea riscului, deteriorarea mediului, epurarea apei, omogenitatea biocenozelor, resursele biotopului, resursele mediului, stabilitatea biocenozei;*

- **substantiv – adjectiv:** *accident ecologic, activitate poluatoare, acumulare nepermanentă, apă dulce, apă potabilă, atenuare naturală, debit salubru, deșeu biodegradabil, dezvoltare durabilă, echilibru ecologic, ecosistem terestru, ordinație ecologică, patrimoniu imunologic;*

- **substantiv – participiu:** *ape uzate, pădure turmentată, poliformism echilibrat, reflex condiționat, sistem ierarhizat, sol sărat, sol suspendat, sol îngropat, specie nederminată;*

- **substantiv – substantiv – substantiv –** *relația gazdă-parazit, relația pradă-prădător, relația om-spațiu, relația biocenoză-biotip;*

- **substantiv – adjectiv – adjectiv:** *ape naționale navigabile, autorizația sanitară temporară, concentrația medie letală, rețeaua ecologică europeană, serie succesională biocenotică;*

- **substantiv – adjectiv – participiu:** *arie naturală protejată;*

- **substantiv – prepoziție – substantiv:** *acord de mediu, acte de reglementare, arie de suprafață, ape de suprafață, audit de mediu, bilanț de mediu, captare de apă, carte de exploatare, curgere de bază, debit de emisie, perimetru de protecție, schimb de substanțe, stadiu de singeneză;*

- **substantiv – prepoziție – substantiv – adjectiv:** *corp de apă subterană, sursă de radiație ionizantă, sursă de energie curată, taxă pentru produs finit;*

- **substantiv – substantiv – adjectiv:** *epurarea apelor uzate, teoria echilibrului intermitent, teoria climaxului mozaical, timpul circuitului geochimic;*

- **substantiv – participiu – adjectiv:** *ape uzate industriale, ape uzate menajere, ape uzate orășenești;*

- **substantiv – adjectiv – prepoziție – substantiv – adjectiv:** *autoritatea teritorială de sănătate publică, autoritatea responsabilă de administrarea apelor, evacuare indirectă în apele subterane, evacuarea directă în apele subterane etc.*

- **mai mulți termeni cu legături complexe între elementele componente:** *speciație în urma alternării creșterii-decreșterii populației etc.*

Vom încerca să includem aici și compusele ce au în structura lor cel puțin un antroponim. Terminologia ecologică apeleză la astfel de sintagme pentru a exprima denumiri de legi, principii, experimente etc., care au fost numite în cinstea savanților care le-au inventat: *paradigma lui Georgescu-Roegen, legea Richet-Rubner, axioma imperativ-ecologică a lui*

Dediu, principiul Vant-Hoff-Arrhenius, flacon Winkler, ecuația lui Shannon, coeficientul lui Buffon etc.

Cercetătoarea Inga Druță distinge trei tipuri de sintagme terminologice: fixe, relativ fixe, libere. Așadar, „*sintagmele fixe* exprimă un sens specializat ca un grup unitar, majoritatea fiind înregistrate în dicționare generale și/sau specializate: *aer poluat ...*; *sintagmele relativ fixe* circulă preponderent în diverse texte aparținând domeniului cercetat (documente, legi, standarde de mediu, lucrări științifice, manuale, mass-media), nefiind definite, de regulă, în dicționarele generale, dar fiind înregistrate în dicționarele de specialitate: *accident climatic...*; *sintagmele libere* circulă, de regulă, în texte din mass-media și în discursul public nespecializat, nefiind înregistrate și definite în dicționare, de exemplu: *Coaliția pentru Mediu* (formațiune de ONG-uri)... [69, p.219].

O altă clasificare ce ține de **aspectul structural** al sintagmelor ecologice face diferență între:

- sintagme terminologice cu nucleu identic:

ecologia animalelor, ecologia așezărilor umane, ecologia celulelor, ecologia conservării, ecologia culturii, ecologia nutriției, ecologia relațiilor umane, ecologia activistă, ecologia ambientalistă etc., *ecosistem forestier, ecosistem artificial, ecosistem fragil, ecosistem incomplet, ecosistem marin, ecosistem monodominant, enveronmentologie industrială, enveronmentologie preventivă* etc.;

- sintagme terminologice cu determinant identic:

energetică ecologică, etologie ecologică, etichetă ecologică, etică ecologică, evaluare ecologică; entropia ecosistemului, etajarea ecosistemului, ierarhia ecosistemului, informația ecosistemului; ereditate biologică, factor biologic, ierarhie biologică, indicator biologic;

- sintagme terminologice cu nucleu împrumutat din alte vocabulare specializate:

– vocabularul economic: *bugetul energetic al ecosistemului, bun ecologic, bumerang ecologic, bun al patrimoniului natural, capital natural, consum chimic de oxigen, managementul riscului ecologic, managementul mediului;*

– vocabularul militar: *bombă biologică, bombă chimică, bombă ecologică, război chimic, război ecologic, terorism ecologic, terorism biologic, terorism meteorologic;*

– vocabularul medicinal: *boli induse de mediu, boala minamata, organ respirator, parazit al rănilor, parazitologie ecologică, reproducerea resurselor umane, respirația solului, sinuzie hipohionică, sinuzie limnodendrobiotică, stresul mediului, stresul pădurilor;*

– vocabularul matematic: *codul de bioacumulare, cod ecologic, coeficient de eliminare, coeficient de genuri, diagramă arie – număr de specii, diagrama termopluviometrică, ecuația de tamponare a solului, ecuațiile prădătorismului, indice de diversitate ecologică, ipoteza schimbului genetic, ipoteza sincronizării din exterior, tabel ecologic;*

– vocabularul fizic: *conductibilitate termică, conductibilitatea mediului, echilibru natural, echilibrul ecosistemului, energie chimică, energie nucleară, materie anorganică, materie bioinertă, radiație termică;*

– vocabularul juridic: *convenția internațională cu privire la conservarea biodiversității, convenția internațională cu privire la schimbările climatice, delict ecologic, dreptul mediului înconjurător, echitate ecologică, legea biogenetică, legea ecologică generală, prejudiciu ecologic;*

– vocabularul religios: *decalog ecologic, decalogul axiomelor conservării naturii.*

Să urmărim unele sintagme terminologice în contexte din domeniul ecologiei:

• **asigurare:** *acțiunea de a (se) asigura și rezultatul ei* [DEX 2009]: „...diferite ramuri ale economiei permanent înaintează față de **asigurarea meteorologică**, în special față de veridicitatea și anticiparea timpurie a prognozelor...” (Mediul ambiant, p. 3, nr. 2(62), aprilie, 2012);

• **monitorizare / monitoring:** *acțiunea de a monitoriza și rezultatul ei* [DEXI 2007] se terminologizează sub impactul adjectivului **climatic:** *sistemul (serviciul de control și de evaluare a prognozelor și schimbărilor în sistemul: atmosferă – ocean – suprafața uscată a Pământului – criosferă–biotă* [EE 2010]: „**Monitorizarea climei** este vitală pentru aprofundarea înțelegerii complexității sistemului climatic, previzibilitatea acestuia” (Mediul ambiant, p. 3, nr. 2(62), aprilie, 2012);

• **stare:** *situație în care se află cineva sau ceva; mod, fel, chip în care se prezintă cineva sau ceva* [DEX 2009]: „... energia solară și eoliană face posibilă nu doar reducerea costurilor asociate cu producerea și livrarea de combustibil fosil din alte țări, dar și îmbunătățirea **stării ecologice** a mediului ambiant” (Mediul ambiant, p. 4, nr. 2(62), aprilie, 2012).

Din punctul de vedere al **numărului de elemente** din care este alcătuită sintagma, putem remarca următoarele modele de sintagme terminologice:

• **sintagme terminologice bimembre:** *zonă vulnerabilă, zona inundabilă, utilizare durabilă, substanțe prioritare, substanțe periculoase, starea ecologică, principiul proximității, principiul precauției, principiul parteneriatului, biocenoză acvatică, biogeografie ecologică etc.;*

- **sintagme terminologice trimembre:** *zona de protecție, vericator de mediu, substanțe prioritar periculoase, starea apelor subterane, sit de conservare, sistem de canalizare, risc ecologic potențial, rețeaua ecologică EMERALD, raport de securitate, raport de mediu, principiul poluatorul plătește etc.;*

- **sintagme terminologice tetramembre:** *unitatea teritorială de sol, unitatea cartografică de sol, starea apelor de suprafață, rețeaua ecologică NATURA 2000, nivelul fondului geochimic natural, nivel mediu al apei, monitorizare integrată a apelor, calitatea mediului înconjurător, capacitate de autoepurare etc.;*

- **sintagme terminologice polimembre:** *valori standard privind calitatea mediului, substanțe chimice potențial toxice pentru mediul acvatic, standard de calitate a apelor subterane, rețeaua ecologică a ariilor protejate, resurse disponibile de apă subterană, realimentare artificială a apelor subterane etc.*

Termenii sintagmă cer o anumită topică a elementelor constitutive ce asigură o structură logică și coerentă. De aceea, orice schimbări în topica sintagmei ar duce la alterarea sensului ei. De exemplu, structura sintactică a termenului *evacuare directă în apa subterană* nu poate fi nicidecum schimbată în *evacuare în apa subterană directă*. În schimb, înlocuirea unor elemente constitutive generează crearea termenilor sintagmatici noi: *evacuare directă în apă subterană, evacuare directă în apă de suprafață*.

Deseori în terminologia ecologică același termen-bază poate forma mai multe sintagme înregistrând legături sintactice diferite. De exemplu, de la termenul *ecologie* putem obține următorii termeni sintagmatici:

ecologie industrială (prin juxtapunere), *ecologia populațiilor* (cu un genitiv);

De la cuvântul *apă* și *poluare* se pot crea următorii termeni sintagmă:

apă arteziană (prin juxtapunere), *apă de scurgere, apă din sol* (cu prepoziție);

poluare biologică (prin juxtapunere), *poluare cu metale grele* (cu prepoziție).

O altă caracteristică importantă a termenilor sintagmatici este structura lor transparentă, adaptată funcției lor denominative. În opinia terminologului Mariana Pitar, „ei condensează informația, clasifică noțiunile și permit o extensie a lor spre lanțuri de termeni hiponimici” [120, p. 45]:

Apă;

Apă pluvială;

Apă pluvială acidă;

Rezervor;

Rezervor pentru apă;

Rezervor pentru apă pluvială;

Rezervor pentru apă pluvială și uzată;

Ecosistem;

Ecosistem fizic;

Ecosistem fizic controlat;

Numărul acestor sintagme complexe, care urmează demersul conceptual al definiției, este relativ mare în terminologia ecologică românească. Există riscul ca aceste structuri să nu mai fie percepute după o anumită dimensiune, fiind confundate cu diferite tipuri de frazeologii.

Termenii-sintagmă sunt alcătuiți din mai multe elemente ce denumesc un singur concept. Fiind separate, aceste elemente funcționează diferit. Din acest punct de vedere, putem distinge două grupuri mari de termeni-sintagmă:

- sintagme libere (unde fiecare element poate face parte și din alte sintagme): *ecologia animalelor, ecologia așezărilor umane, ecologia conservării, ecologia culturii, ecologia landșafturilor, ecologia nutriției, ecologia omului, ecologia peisajului, ecologie preventivă etc., ecosistem lentic, ecosistem forestier, ecosistem lotic, ecosistem matur, ecosistem natural, ecosistem rural etc.*;

- sintagme fixe (unde componentul plasat în altă sintagmă pierde statutul de termen ecologic): *ierarhia ecosistemului vs ierarhia bisericească, ierarhia feudală; potențial ecologic, potențial trofic vs potențial electric; relații biotopice, relații ecologice vs relații publice;*

Un alt subtip de compunere a unităților terminologice, care a devenit foarte activ și înregistrează o eficacitate continuă, este compunerea prin **abreviere**. Abrevierile au la baza lor cuvinte compuse sau sintagme prescurtate care s-au lexicalizat în timp. Îmbogățirea tezaurului terminologic cu astfel de termeni este motivată prin concizia și maniabilitatea lor, funcția lor denominativ - referențială, utilizarea lor pe larg în limbajul de specialitate etc. În limba română procedeul s-a dezvoltat, mai ales, după al Doilea război mondial, sub influența limbilor străine (franceză, engleză, rusă).

Luând în considerare și studiile terminologice, vom putea clasifica termenii compuși prin abreviere în următoarele grupe:

- **Termeni trunchiați** (termeni prescurtați): produs *eco* (produs ecologic), marfă *bio* (marfă biologic pură). În terminologia ecologică numărul termenilor trunchiați propriu-ziși nu este chiar atât de mare, majoritatea lor fiind împrumutați din limba comună, cum ar fi: *art.* (articol), *nr.* (număr) etc. Cauzele apariției acestor unități sunt „avantajul scurtimei și al expresivității, dorința de originalitate și influențele străine” [129, p. 11]. La rândul lor, termenii

trunchiați pot servi ca punct de pornire pentru crearea termenilor noi. De exemplu, elementul de compunere *eco*, care este trunchiat de la *ecologie*, *ecologic* și se referă la conceptul de *mediu* în general, formează o serie de termeni noi: *ecoactivism*, *ecobiont*, *ecocatastrofă*, *ecogeneză*, *ecocentrism*, *ecochimie*, *ecodezvoltare*, *ecodinamică*, *ecoelement* etc.

• **Simboluri ale elementelor chimice:** *CO*, *CO₂*, *O₃*, *NH₃*, *CH₄*, *NO_x*, *SO_x*, *CO_x* etc. În cazul lor prescurtarea este extremă și creează forme reduse care funcționează ca niște cuvinte.

• **Denumiri alfa-numerice:** sintagme terminologice care pe lângă cuvinte conțin litere : *A-cromosomi*, *coeficientul K₁*, *coeficientul K₂*, *Coeficientul P/B*, *indicele „r”*, *indicele R/Lr*, *K-selecție*, *L-sistem*, *pH-metru*, *raportul C/N*, *strategia K*, *strategia L,Y-orzont*, *X-radiații*; cifre: *Moldova -21*, *Aberația 4°*, *Clubul 30%*, *DL₅₀*, *Legea celor 20 %*; simboluri: *indicele α*.

• **Sigle:** termeni alcătuiți din inițialele unei sintagme, cu excepția cuvintelor de legătură: *AICPA* (Asociația Internațională de Cercetare a Poluării Apelor), *AES* (arie ecologică sensibilă), *CCO* (consum chimic de oxigen), *CBO* (consum biochimic de oxigen), *EES* (evaluare ecologică strategică), *VSU* (vehicul scos din uz), *DEEE* (deșeuri de echipamente electrice și electronice), *MEM* (Mișcarea Ecologistă din Moldova), *PNUD* (Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare) etc. Siglele au avantajul unei concizii extreme fără a pierde din precizia expresiei și „ilustrează pendularea între tendința de a oferi denumiri cât mai clare și mai complete și aceea de a obține concizia maximă a expresiei, conform legii minimului efort” [91, p. 119]. Preluarea siglelor din altă limbă pune anumite sarcini specifice, determinate de natura lor: posibilitatea păstrării lor în forma originală și posibilitatea dezvoltării lor în limba română într-o manieră explicită. Astfel, termenii-siglă pot fi traduși fără dificultate în limba română: *AB* – Agriculture Biologique (fr.) – Agricultură Biologică, *ADA* – Association de Développement Apicole (fr.) – Asociația Dezvoltării Apicole, *DMB* – Débit Minimum Biologique (fr.) – Debit Minim Ecologic, *FFN* – Fonds Forestier National (fr.) – Fondul Forestier Național, *FSE* – Fonds Social Européen (fr.) – Fondul Social European, *OMM* – Organisation Météorologique Mondiale (fr.) – Organizația Meteorologică Mondială, *PDD* – Plan de Développement Durable (fr.) – Planul Dezvoltării Durabile.

Se înregistrează cazuri când datorită utilizării frecvente, sigla este mai cunoscută decât sintagma sursă: *AICPA* (Asociația Internațională de Cercetare a Poluării Apelor), *PNUD* (Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare). Terminologia ecologică românească ca și alte terminologii conține termeni-siglă cu un caracter criptic, cunoscuți doar de specialiștii din domeniu. Flexibilitatea siglelor, precizia descriptivă, formarea relativ ușoară, caracterul lor internațional explică utilizarea lor frecventă în discursul specializat al ecologiei.

• **Acronime:** termeni formați din silabe sau fragmente ce aparțin unei sintagme. Termenul *acronim* provine din limba engleză „*words which are formed from the first letters of other words, and which are pronounced as full words*” (cuvinte formate din inițialele altor cuvinte care se citesc ca niște cuvinte de sine stătătoare) (<http://dictionary.cambridge.org>). În lexicologia română există o altă modalitate de interpretare a acronimelor. Astfel, filologii Nicolae Corlăteanu și Ion Melniciuc susțin ideea că acronimele „se formează din literele inițiale ale cuvintelor sau expresiilor prescurtate” [49, p. 41], în timp ce lingvistul Vasile Bahnaru adaugă la această categorie și „cuvintele compuse create din silabe sau fragmente de cuvânt” [9, p. 264]. Frecvența lor este din ce în ce mai mare în limbajul specializat al ecologiei datorită faptului că un număr mare de astfel de termeni au fost împrumutați din alte limbi: *CORIN* – (COordinating Regional primary sector policies for boosting INnovation) – Program Inventar pentru Ecosisteme, *CORINAIR* – (COrre INventory AIR emissions) – Program pentru calculul emisiilor de poluanți din aer, *EUROSTAT* (EUROpean STATistical system) – Oficiul de Statistică a Comisiei Europene etc.

Citând din studiile cercetătoarelor Ileana Busuioc și Mădălina Cucu asupra mijloacelor uzuale de îmbogățire a vocabularului unei limbi, menționăm că terminologia ecologică își lărgeste tezaurul și prin mijloace interne indirecte: prin adaptarea unor forme deja existente (terminologizarea, conversia, transfer semantic, împrumut interdisciplinar) [33]. Ne vom referi la acest subiect cu o cercetare mai detaliată în subcapitolele ce vor urma.

Studiind și analizând mijloacele interne directe de formare a termenilor ecologici, am constatat următoarele:

1. terminologia ecologică aplică aceleași tipare și formule de formare a cuvintelor existente în lexicologie și în terminologia altor științe;
2. termenii ecologici pot fi clasificați atât din punctul de vedere al conceptelor, cât și în funcție de modul lor de formare;
3. un număr mare de termeni ecologici conțin elemente internaționale, mai cu seamă având etimologie greco-latină;
4. procedeele de compunere și derivare sunt destul de productive, termenii formați cu ajutorul acestor procedee alcătuiesc o parte importantă a tezaurului terminologic al ecologiei.

2.2.4. Calcul lingvistic

Eugen Coșeriu în lucrarea sa „Introducere în lingvistică” afirma: „Limbile constituie până la un anumit punct, tradiții autonome, dar, în același timp, se află într-o complexă rețea de relații

cu fapte și tradiții de natură lingvistică. Limbile există și se dezvoltă nu numai în virtutea rațiunilor interne a echilibrului lor ca sisteme (relații structurale), ci și, mai ales, în relație cu alte fenomene de ordin spiritual și social: limba este legitim legată de viața socială, de civilizație, de artă, de dezvoltarea gândirii, de politică etc.; într-un cuvânt, de întreaga viață a omului” [52, p. 58]; iar fiecare limbă are istoria ei proprie „care corespunde istoriei socioculturale a unei anumite societăți” [52, p. 59]. Fiind parte a acestui sistem, totalitatea termenilor, ce reprezintă sfera specializată a ecologiei, se modifică și ea de-a lungul timpului, iar explicația rezidă în schimbările care se produc în domeniul dat, în inovațiile care au luat cu asalt lumea contemporană. Actualmente, numărul termenilor ecologici (ca și, de altfel, al celor din alte limbaje specializate înrudite ecologiei) crește considerabil, iar, pentru a face față numărului de concepte care pătrund în terminologia ecologică, se recurge la diferite mijloace de îmbogățire a vocabularului (interne și externe).

Mijloacele externe de îmbogățire lexicală, adică cele care au în vedere influența limbilor străine, sunt **calcul lingvistic** și **împrumuturile**. Acestea sunt determinate de mai mulți factori: istoric, social, economic – apropierea geografică a zonelor în care se vorbesc două limbi, relațiile social-politice dintre popoare etc [101].

Calcul lingvistic reprezintă un fenomen complex și discutat în contradictoriu de diferiți lingviști fiind deseori situat între traducere și împrumut. Conform opiniilor celor mai mulți lingviști, termenul tradus va reda semantica cuvântului dintr-o limbă străină, termenul împrumutat va copia atât sensul, cât și modelul sonor al cuvântului din limba sursă, în timp ce calcul va copia contururile expresiei din limba – origine, cu alte cuvinte, va reprezenta o traducere a structurii termenului străin. Găsim această definiție a calcului lingvistic chiar și în explicația cuvântului *calc*, care „a fost împrumutat din domeniul artelor grafice, unde se întrebuintează cu sensul de „reproducere a unei schițe sau desen. ... Lărgindu-și sfera semantică prin folosirea lui în alte domenii decât cel al artelor, *calc* (de origine franceză și italiană) a ajuns să însemne „copie”, „imitație” sau „reproducere” în general” [95, p. 100].

În literatura de specialitate străină, deseori găsim interpretarea calcului ca un subtip al împrumutului, ceea ce diferă de opinia lingviștilor români, care, în mare parte, separă calcul de împrumut, deoarece „...orice tip de calc are la bază un model străin (cuvânt simplu sau compus, îmbinare de cuvinte etc.), care reproduce, cu ajutorul materialului autohton de limbă structura formală sau semantică, respectiv modul de organizare a unității străine” [9, p. 275]. Această explicație motivează calificarea calcului drept un *împrumut indirect* sau *mascat*.

Potrivit altor definiții, calcul reprezintă „traducerea morfemelor unui cuvânt sau a componentelor unui cuvânt compus, ale unei locuțiuni prin echivalente românești” [2, p. 77];

„transpunerea unui cuvânt cu formă internă clară, a unui sens, a unei unități frazeologice sau a unui procedeu gramatical străin” [128, p. 61]; „a cuvintelor semantice analizabile, a construcțiilor” [DȘL 2005] dintr-o limbă în alta, cu material lingvistic specific limbii receptoare.

Noi vom susține ideea lingviștilor români (Teodor Hristea, Vasile Bahnaru etc.) și vom analiza calculul lingvistic ca mijloc extern de îmbogățire a vocabularului, diferențiat de împrumut.

Terminologia ecologică înregistrează, în mare parte, calcuri după cuvinte din limba engleză și franceză, posibil a fi grupate în trei categorii (*lexical morfematic*, *lexical semantic* și *frazeologic*), care la rândul lor cunosc mai multe subtipuri. Dat fiind că în terminologie se atestă un număr substanțial de sintagme, precum și din considerentul că termenul sintagmatic de tipul *siguranță ecologică* nu poate fi încadrat în grupul cuvintelor compuse, vom înlocui termenul *frazeologic* cu *sintagmatic* obținând astfel *calc sintagmatic* [101].

Așadar, prezentăm în continuare tipurile de termeni ecologici calchiați în limba română:

A. **calc lexical morfematic** (sau **lexical de structură morfematică**) [95, p. 106] după derivate cu prefixe / sufixe sau prefixoide / sufixoide, cât și derivate parasintetice: *ultrasunet* (după fr. *ultrason*), *a despăduri* (după fr. *déboiser*), *a deseca* (după fr. *dessécher*), *subsistem* (după fr. *sous-système*), *semiparazit* (după fr. *demi-parasite*), *fungicid* (după fr. *fungicide*), *îngrășământ* (după fr. *engraisement*), *suprapopulație* (după fr. *surpopulation*), *a reaclimatiza* (după engl. *reacclimatize*), *recultivare* (după fr. *récultivation*), *preadaptare* (după fr. *préadaptation*), *biocatalizator* (după fr. *biocatalyseur*), *bioinginerie* (după engl. *bioengineering*), *deforestare* (după fr. *déforestation*);

În funcție de **gradul de utilizare a structurii modelului străin**, calculul lexical morfematic se manifestă în două moduri:

- total (în care ambele părți ale derivatului sunt traduse): *îngrășământ* (după fr. *engraisement*), *a despăduri* (după fr. *déboiser*), *suprafață* (după fr. *surface*);
- parțial (în care una din părți ale derivatului este tradusă (adică rădăcina, tema lexicală sau un afix): *semiparazit* (după fr. *demi-parasite*), *subsistem* (după fr. *sous-système*), *subcortical* (după fr. *sous-cortical*), *ultrasunet* (după fr. *ultrason*), *biocatalizator* (după fr. *biocatalyseur*);

Terminologia ecologică înregistrează și **calcuri după cuvinte compuse**, care la fel, în funcție de **gradul de reproducere** a compusului străin, pot fi:

- total perfect (cu respectarea topiciei compusului străin): *copii-lup* (după en. *child-wolf*), *viitorologie* (după fr. *futurologie*), *suprapopulație* (după fr. *surpopulation*), *contraotravă* (*contra-* + *otravă*, după fr. *contrepoison*);

- total imperfect (în cazul când nu se respectă topica compusului străin): *rocă-mamă* (după en. *mother-rock*), *sector-cheie* (după en. *key-sector*), *specie-martor* (după en. *witness-species*), *specii-gemene* (după en. *twin-species*), *ciuma-apei* (după en. *water pestilence*);

- parțial: *videoecologie* (după en. *videoecology*), *test-pește* (după en. *test-fish*).

Din exemplele enumerate putem observa că termenii formați prin calc morfematic sunt fie alcătuiți în întregime din material lexical preexistent (în cazul calcurilor totale), fie că ei conțin cel puțin un element lingvistic tradițional (în cazul calcurilor parțiale), în același timp, există o identitate sau cvasiidentitate între termenul străin și cel calchiat.

B. **calc lexical semantic** sau (**calc lexical de structură semantică**) – adaugă un sens nou la un cuvânt vechi, sub influența corespondentului său din limba străină. Cele mai numeroase calcuri semantice în terminologia ecologică sunt cele după latină, franceză, engleză, germană: *afinitate* cu sensurile „potrivire între oameni sau între manifestările lor, datorită asemănării spirituale” [DEXI 2007] și „(chim.) proprietate a două substanțe de a se combina” [DEXI 2007] calchiate după francezul *affinité*; substantivul *agresivitate* a obținut sensul „totalitatea elementelor etologice care caracterizează relațiile dintre indivizii concurenți: parazit-gazdă, pradă-prădător” [DEXI 2007] după modelul francez *agressivité*.

C. **calc sintagmatic** – se calchiază structura unei expresii sau sintagme străine, care în dependență de **gradul de utilizare a structurii modelului străin** cunoaște următoarele subtipuri:

- total: *furtună magnetică* (după en. *magnetic storm*) *lanț trofic* (după fr. *chaîne trophique*) *aerul solului* (după en. *soil air*), *siguranță ecologică* (după en. *ecological security*), *vulcan noroi* (după en. *mud volcano*); *coridor verde* (după en. *green corridor*), *lista neagră* (după en. *black list*);
- parțial: *reacție antigen-anticorp* (după en. *antigen-antibody reaction*).

Ca și calcurile lexicale, calcurile sintagmatice sunt la fel de productive în terminologia ecologică, acestea având în majoritatea cazurilor caracter internațional.

În cele mai multe cazuri, calcurile și traduceri sunt preluate din limba franceză, alteori, însă, se pot solicita două sau mai multe modele străine pentru a explica același calc românesc. Spre exemplu, *biodegradabil* se poate raporta atât la termenul francez *biodegradable*, cât și la cel englez *biodegradable*. Fenomenul este motivat prin faptul că aceste limbi au la bază o limbă de prestigiu (de regulă, limbile clasice). Respectivii termeni au etimologie multiplă și caracter internațional, prin urmare, au același sens și sunt construiți în mod similar din punct de vedere morfologic [101].

Examinând fenomenul calcurilor în terminologia ecologică românească, menționăm importanța calcului lingvistic în domeniul dat, el manifestându-se ca o legătură între limbi care coexistă sau între o limbă clasică (latină sau greacă) și una modernă (în cazul nostru, limba română), contribuind la apropierea între limbi și prin urmare la asigurarea unei comunicări eficiente prin limbaj și, nu în ultimul rând, la dezvoltarea limbilor.

2.2.5. Împrumuturile

Una dintre consecințele esențiale ale interacțiunii lingvistice o reprezintă pătrunderea în vocabularul unei limbi a împrumuturilor care se considerau la început un fenomen negativ, numite străinisme. Referindu-se la problema împrumutului lingvistic, academicianul Marius Sala scrie, citându-l pe sociolingvistul Joseph Vendryes: „Contactul dintre limbi există din cele mai vechi timpuri; diferite colectivități umane au intrat în relație unele cu altele în diverse etape istorice, astfel că acest fenomen a jucat un rol important în evoluția lingvistică. Este un fenomen care se regăsește în toate regiunile globului, căci nicăieri nu s-a putut constata existența unei limbi complet izolate, fără contact cu limbile vecine” [125, p. 44].

Ca și calcul lingvistic, împrumutul este rezultatul cunoașterii unei limbi străine și influența acesteia asupra limbii receptoare. Această influență este determinată de diverși factori și relații de ordin istoric, socio-politic și economic. Numărul de termeni împrumutați într-un domeniu se explică prin faptul că propria limbă nu posedă termenul necesar pentru a denumi un concept. Astfel, se vorbește despre împrumut necesar. Cuvintele, sintagmele sau unitățile frazeologice împrumutate, necesare, pe lângă faptul că nu au corespondenți în limba română, mai prezintă și unele avantaje în raport cu termenii băștinași. În acest sens, împrumuturile necesare au avantajul preciziei, al brevilocvenței și, nu în ultimul rând, al circulației internaționale. Ele sunt motivate de noutatea referentului și totodată păstrează caracterul tehnic al termenului. Considerăm importantă ideea cercetătoarei Ludmila Hometkovski că ponderea termenilor noi „se schimbă miraculos pentru țările în curs de dezvoltare, care sunt obligate să importe tehnici și tehnologii din țările avansate. Aceasta este situația și în Republica Moldova, unde îmbogățirea limbii, în special în știință și tehnică se face pe cale externă, adică prin împrumuturi. În multe cazuri, în limba română cuvintele importate, care exprimă obiecte și raporturi noi, au forme care corespund spiritului limbii noastre și pot căpăta aspecte morfologice acceptabile” [94, p. 118]. Putem susține afirmația cu termeni de tipul: *ecologizare, toxicitate, maturăție etc.*

În continuare vom face o scurtă trecere în revistă a împrumuturilor din diferite limbi, cu exemplificări și unele explicații în cazul în care este necesar.

Termenii împrumutați au origini variate, dar cele mai importante vor fi limbile clasice, romanice și germanice, fiecare asigurându-și pondere variată în etape diferite ale diacroniei unei limbi.

Vocabularul ecologic s-a îmbogățit cu un număr apreciabil de neologisme luate direct din **greacă** și **latină**, prin intermediul cărora româna și-a revigorat caracterul său romanic. Putem include aici expresiile latinești uzuale: *in vitro* (din **in vitro**- în sticlă), *in vivo* (din **in vivo** - în legătură cu modul de experimentare a unui proces fiziologic, biofizic etc., în interiorul organismului viu) [DEXI 2007], *insitu* (din **insitus** - înăscut, nativ), *in utero* (din **uterus** - uter, cavitate, pânză), *continuum ecologic* etc.

De exemplu, expresia latinească proprie limbajului medical *in vitro* s-a infiltrat în limbajul ecologic cu sensul „în laborator”: „Procese in vitro de tratare a reziduurilor de: coloranți organici, insecticide, îngrășăminte, amine” (Mediul ambiant, p.12, nr.3 (33), iunie, 2007).

Tot din această categorie fac parte împrumuturile „neobservabile” provenite din latină sau greacă, dar care au evoluat în forme moderne” [94, p. 116]: *program, strategie*:

„Comisia Europeană a adoptat o nouă strategie pentru încurajarea utilizării infrastructurilor ecologice și pentru a garanta că valorificarea proceselor naturale va deveni, în mod sistematic, o componentă a amenajării teritoriului”

http://ec.europa.eu/romania/news/07052013_infrastructuri_ecologice_ro.htm.

Aceste împrumuturi sunt deseori percepute ca unități naturale ale limbii, ceea ce confirmă opinia terminologului Maria Teresa Cabré despre statutul acestor termeni care este „deseori neobservabil în comparație cu împrumuturile ce provin din limbile moderne, chiar dacă sunt din aceeași familie de limbi” [164, p. 159].

Influența **franceză** a jucat un rol primordial în formarea terminologiei ecologice românești din motivul originii romane comune a celor două popoare și a înrudirii lor lingvistice. Majoritatea termenilor noi sunt împrumutați în secolul al XVIII-lea și mai cu seamă, la începutul secolului al XIX-lea, procesul fiind și astăzi foarte activ. Neologismele de origine franceză se adaptează, de regulă, sistemului fonetic și morfologic al limbii române: *antibioză, anorganic, antiparazit, ecosistem, ecotip, ecostabilitate, enveronmentologie*. Există și împrumuturi din limba franceză ce își păstrează pronunțarea originală. Totodată, prin împrumuturile din limba franceză, s-a realizat o „relatinizare” a limbii române, deoarece multe împrumuturi din latina savantă, pe care celelalte limbi romanice le-au preluat în mod direct, au pătruns în terminologia ecologică prin filieră franceză.

În ultimele decenii limba franceză a cedat locul influenței engleze, care „pune în umbră orice altă sursă de împrumuturi lexicale, de calcuri semantice și frazeologice”, după cum observă filologul Rodica Zafiu [133].

Procesul împrumuturilor din limba **engleză** s-a intensificat după anul 1989, în contextul în care engleza a devenit „limbă a globalizării”. Invazia anglicismelor este privită uneori ca o sursă de poluare a limbii române, iar în același timp este considerată o sursă importantă și inevitabilă de îmbogățire, modernizare a terminologiei ecologice. „Chiar dacă numărul și frecvența anglicismelor nu le depășesc pe cele ale neologismelor de origine franceză, limba română are însușirea de a filtra împrumuturile, asimilând și păstrând ceea ce consideră necesar” [101, p.371]. Printre alte exemple putem enumera: *blizzard* (din en. *blizzard* – numele vântului care bate și pătrunde în zonele temperate), *darwin* (din en. *darwin* – unitate de măsură a gradului de evoluție a unui taxon), *green peace* (din en. *green peace* – pacea verde, organizație ecologică mondială, fondată în 1971, care pledează pentru prevenirea poluării și degradării mediului ambiant, *feedback* (din en. *feedback* – legătură inversă, retroacțiune), *scrub* (din en. *scrub* – arbust, animal pitic), *scul* (din en. *school* – școală, banc de pești), *skinning* (din en. *to skin* – a curăța, eliminarea substanțelor primejdioase), *ecobusiness* (din en. *ecobusiness* – activitate integrată, desfășurată la nivelul producției, comercializării și consumului, în toate sectoarele economice, în cadrul cărora aspectele privind protecția mediului înconjurător fac parte integrantă din deciziile privind dezvoltarea economică în ansamblu), *biohazard* (din en. *biohazard* – riscurile la care este supus în mod natural omul, mediul biotic în general) etc.

Nu putem ignora și prezența termenilor împrumutați din alte limbi, cum ar fi limba **germană**: *ințuht* (din germ. *Inzucht* – autopolenizare, cosangvinizare), *waldsterben* (din germ. *Wald* – pădure, *sterben* – a muri din cauza unei boli), *șlam* (din germ. *Shlamp* – glod, mâl), *tabagism* (din germ. *Taback* – tutun), *permafrost* (din germ. *Permafrost* – pământ veșnic înghețat) etc., sau **slavă**: *jariște* (din sl. *scrum*, cenușă, foc mare), *jgheab* (din sl. *uluc*, canal) etc.

Referitor la pătrunderea împrumuturilor într-o limbă, ținem să subliniem ideea lexicologului H. Paul că: „persoana care folosește un cuvânt străin nu intenționează a-l face uzual, urmărind doar să-și exprime cât mai clar ideea. O astfel de întrebuintare primă se fixează în limbă doar după multiple repetiții, când, de regulă, ea este reprodusă de diverși vorbitori. Cuvântul împrumutat intră în uz general treptat” [38, p. 163]. Iar o dată ce termenul străin pătrunde în limba română, se asimilează suportând sau nu modificări. Așadar, la fel ca oricare alți termeni științifici, termenii ecologici au fost împrumutați:

- nefiind adaptați: *biomonitoring*, *biofeedback*, *biohazard*, *germ-free*, *wolds*, *umwelt*, *inwelt*, *formenkreis*, *scull*, *scrub*, *set-aside*, *sex-ratio*, *hedging*, *CSR-strategy*, *darwin*, *earth*

summit, feed-before, fuling, Green Peace, Homo Economicus, Homo Faber, in cross, in vitro, in vivo, skinning, ecobusiness, silc, washout, tsunami;

- fiind adaptați (cu modificări de ordin grafic): *sibși* (din en. *sibs*), *stigon* (din en. *stygion*), *stres* (din en. *stress*), *urbasistem* (din en. *urbasystem*), *insait* (din en. *insight*), *ințuht* (din germ. *Inzucht*), *apveling* (din en. *upwelling*);

- prin traducerea / calchierea elementelor preluate (fenomen studiat în capitolul anterior):

- a. totală: *val de eroziune* (după en. *erosion wave*), *valută ecologică* (după en. *ecological currency*), *vârstă ecologică* (după en. *ecological wave*), *vid ecologic* (după en. *ecological vacuum*), *vinerea sanitară* (după en. *sanitary Friday*), *voluntarism ecologic* (după en. *ecological voluntarism*), *vulnerabilitatea ecosistemului* (după en. *ecosystem's vulnerability*), *ziua mondială pentru reducerea dezastrelor naturale* (en. *international day for diminuation of natural disaster*);

- b. parțială: *self-reglare* (după en. *self-regulation*), *self-purificare* (după en. *self-purification*), *tehnologii end of pipe* (după en. *technology end-of-pipe*), *mull de pădure* (după en. *forest mull*), *feedback pozitiv / negativ* (după en. *positive / negative feedback*), *screening genetic* (după en. *genetic screening*), *screening toxicologic* (după en. *toxicological screening*), *smog de gheață* (după en. *ice smog*), *smog fotochimic* (după en. *photochemical smog*).

Să reținem că prin "calcul semantic" se dezvoltă "polisemia cuvintelor" și că prin împrumuturi și prin calcuri se creează în limbă "dublete sinonimice", de exemplu sintagma calchiată *coridor verde* din limba engleză *green corridor* apare ca o alternativă sinonimică pentru sintagma tradusă *coridor ecologic*. Situații de sinonimie se manifestă și în următoarele perechi: *împădurire* = *aforestare*, *whaleing* = *vânătoare de balene*, *dezvoltare durabilă* = *dezvoltare susținută* = *ecodezvoltare*, *epurare* = *curățare* = *purificare* etc.

Să urmărim comportamentul termenilor *aforestare* și *împădurire* care, indiferent de filiera prin care au pătruns în limbă, poartă aceleași sensuri în contexte ecologice „a planta arbori pentru a forma o pădure” [DEX 2009]: „În România, aforestarea nu a făcut obiectul unei politici statale (pădurea fiind în proprietatea statului în ultimii 45 ani); ea va reprezenta o acțiune a viitorului, decisă de guverne stabile, în condiții de relansare economic” (Manea G. Pădurea în ecuația efectului de seră în cazul României. În: *Energetica*, p.16, nr. 42/4, București, 1994, p. 162-168) sau: „procesul de împădurire, potrivit proiectului Regulamentului, include etapa de identificare a terenurilor degradate de către comisii specializate, instituite la nivelul autorităților publice locale de nivelul doi – raion, municipiu și UTA Găgăuză” (<http://monitorul.fisc.md/section/editorial/14384.html>).

La fel ca și alte terminologii, cea ecologică a cunoscut și ea o recuperare după o perioadă mare de izolare geografică și socioculturală, care s-a caracterizat prin preluarea din alte limbi a unor procedee moderne de formare a cuvintelor, mai ales prin intermediul afixoidelor, compunerea tematică și chiar sintagme întregi de termeni, subiect pe care l-am discutat în subcapitolele anterioare.

În concluzie, putem accentua ideea că terminologia ecologică în calitate de parte componentă a lexicului românesc, a cunoscut diverse influențe străine de ordin lingvistic ce i-au îmbogățit tezaurul fără a altera caracterul său latin. Invazia termenilor de origine străină este privită pe de o parte ca o sursă de poluare a limbii române, iar pe de altă parte ca o sursă importantă și inevitabilă de îmbogățire, modernizare și internaționalizare a lexicului limbii române. Deși numărul și frecvența lor este în creștere, limba română are capacitatea de a filtra împrumuturile, asimilându-le și păstrându-le pe cele considerate necesare sub aspect referențial sau stilistic. Ca urmare a acestor împrumuturi și calcuri, observăm o evoluție calitativă și cantitativă favorizând formarea unui sistem terminologic, caracterizat prin stabilitate, funcționalitate și modernitate.

2.3. Relații și categorii semantice în terminologia ecologică românească

Cercetătorul științific Vasile Bahnaru în lucrarea sa „Conceptul de câmp semantic în lexicologia modernă” susține că „universul, deși pare a fi, la prima vedere, un conglomerat haotic de ființe, fenomene și obiecte, este, cu siguranță, un sistem constituit dintr-o structură de elemente între care există anumite relații. Ca urmare a acestui fapt, limbajul uman și, în special lexicul acestuia, interpretat de filosofii limbajului în calitate de „tablou al universului”, constituie de asemenea o reflectare, mai mult sau mai puțin obiectivă, a universului, acesta fiind mai întâi reflectat și sistematizat de psihicul uman, fapt ce își află corespondență în sistemul limbii” [7, p. 95]. Lingvistul opinează în continuare că la fel și totalitatea cuvintelor unei limbi nu este o masă neorganizată, ci reprezintă un sistem în cadrul căruia există relații de anumit ordin.

Ca urmare a acestei idei ne-am propus să studiem fenomenele lingvistice ce țin de semantică și relațiile semantice ce se pot stabili între unitățile terminologiei ecologice. Este cunoscut faptul că, spre deosebire de cuvintele din limba comună, termenii prezintă univocitate și monoreferențialitate față de conceptele pe care le desemnează. În realitate însă acest fapt nu este întotdeauna respectat, prin urmare, semnificatul poate avea semnificații diferiți (sinonimie) sau semnificatul, la rândul său, poate avea mai multe semnificații (polisemie). Pentru

terminologia ecologică, cele mai frecvente sunt relațiile de sinonimie, urmate de polisemie, antonimie și hiponimie [98].

2.3.1. Fenomenul monosemiei, polisemiei și omonimiei în terminologia ecologică

În general, monosemantismul este una din particularitățile de bază ale termenilor, ceea ce a priori înseamnă că relațiile de polisemie sunt mai rare și chiar nerecomandate. Totuși, ele există, iar o analiză semantică a lexicului unei limbi pune în evidență cuvinte monosemantice și polisemantice. „Monosemia este proprietatea unor cuvinte de a avea un singur sens, constând în faptul că o anumită formă dispune de un anumit sens (explicat într-un singur articol în dicționar). Cuvintele monosemantice au numai sens denotativ, descriptiv și sunt specifice pentru anumite domenii de activitate a oamenilor din societate” [9, p. 100]. Putem atribui acest fenomen și terminologiei ecologice, care înregistrează un număr mare de termeni și neologisme monosemantice, ce apar în orice context cu aceeași semnificație. Astfel, printre termenii și sintagmele terminologice monomembri se regăsesc:

CL-50 – „concentrație letală a unei substanțe care provoacă într-o perioadă de timp dată (24h, 48h, 96h) moartea a 50% din organismele testate (observate). Reprezintă o unitate de măsură a toxicității unei substanțe nocive” [EE 2010];

Civism ecologic – „atitudine, zel, devotament față de natură, față de problemele imperative și cotidiene ecologice, de care dă dovadă un bun cetățean, consumator al resurselor naturale” [EE 2010];

Integralitatea ecosistemului – „însușirea ecosistemului de a-și menține unitatea funcțională a componentelor sale, funcționalitatea și autoreglarea antientropică, formată și consolidată în procesul biotogenogenezei” [EE 2010];

Moarte biologică – „procesul ireversibil de încetare a tuturor proceselor metabolice în organism, de modificare ireversibilă a țesuturilor și organelor. Poate fi condiționată de temperaturi extreme, poluarea mediului, malnutriție etc.” [EE 2010];

Nematocid – „(de la viermii *Nematodae* și din lat. *Caedere* – a ucide, a omorî) substanță chimică toxică (pesticid) destinată combaterii *nematozilor* dăunători ai plantelor agricole” [EE 2010].

Însă nu este exclus ca un termen monosemantic, fiind utilizat frecvent, să se dezvolte semantic, deoarece s-a constatat că posibilitatea unui cuvânt de a avea mai multe sensuri este direct proporțională cu vechimea și frecvența cuvântului în limbă. Se poate vorbi aici și despre evoluția conceptului, care poate suferi schimbări și, ca rezultat, unul și același termen

înregistrează mai multe semnificații în diferite perioade. Spre exemplu, vedem evoluția conceptual - semantică a termenului *abiogeneză* în dicționarul ecologic: *abiogeneză* – „1. Teorie în vogă în antichitate și până la mijlocul sec. al XVII-lea, care susținea ca viața era originară din din rouă, mâl, iar unele organisme – din carne de putrefacție. O teorie neștiințifică, fără probe revelatoare, făcând abstracție de legitățile de bază ce guvernează fenomenele din natură” [EE 2010]. Mai târziu, în sec. al 20-lea *abiogeneza* semnifica „apariția substanței vii, în condițiile Oceanului Planetar primar, din substanțe anorganice, apoi organice” [EE 2010]. Astăzi, dicționarele de specialitate explică acest termen desemnând „substanță produsă fără participarea materiei vii, pe cale anorganică” [EE 2010].

De-a lungul evoluției societății are loc o dezvoltare a științei și tehnicii, ceea ce generează apariția de noi concepte care necesită să fie denumite. Ca rezultat, se apelează la cunoștințele deja dobândite și un singur cuvânt vine să desemneze mai multe concepte. Se vorbește în acest caz de polisemie, care este definită aproape unanim de lingviști – „categorie semasiologică care desemnează capacitatea unor cuvinte de a avea mai multe sensuri” [18 p. 17] sau „capacitatea cuvintelor de a dispune de mai multe sensuri, unite printr-un pivot semantic”, în opinia lingvistei Ana Vulpe [132, p. 108]. Din perspectiva terminologiei aceasta înseamnă că un termen acoperă mai multe concepte. Prezența polisemiei demonstrează încă o dată legătura dintre limbajele specializate și lexicul comun și influența reciprocă ce există între ele.

Constatăm în limbajul ecologiei situații de polisemie externă, atunci când termenii din limbajul comun dezvoltă sens specializat în terminologia ecologică. Ne referim aici la migrarea cuvintelor din limbajul comun în cel ecologic prin fenomenul de terminologizare sau a termenilor din alte limbaje specializate în terminologia ecologică dezvoltând sensuri noi. Termenii ecologici polisemantici sunt de obicei termeni cu un înalt grad de generalitate, care sunt prezenți în mai multe domenii. Aceste cuvinte, ce vin din limbajul comun, dobândesc statut de termeni ecologici prin compliniri contextuale adecvate:

Elită, elite, s. f. – „Grup de persoane care reprezintă ceea ce este mai bun, mai valoros, mai ales într-o comunitate, o societate etc. Ceea ce este mai bun, mai demn de a fi ales” [DEX 2009]; „planta care întrunește în cea mai mare măsură complexul de caractere și însușiri necesare pentru ameliorarea soiului” [EE 2010].

Emancipare, emancipări, s. f. 1. „Eliberare, punere sau ajungere în stare de independență; eliberare din iobăgie, din șerbie” [DEX 2009]; „Ieșirea unui organism (populații) din starea de pessimism ecologic” [EE 2010].

Cultură, culturi, s. f. 1. „Totalitatea valorilor materiale și spirituale create de omenire și a instituțiilor necesare pentru comunicarea acestor valori. 2. Totalitatea lucrărilor agrotehnice

necesare plantelor agricole pentru a se realiza producții mari și constante; știința, priceperea de a lucra pământul, de a îngriji plantele. Creștere, prăsire a unor animale, a unor insecte etc. *Cultura viermilor de mătase*. 3. Creștere, în laborator, a bacteriilor pentru diverse utilizări; colonie de bacterii obținută pe această cale” [DEX 2009].

Incompatibilitate s. f. 1. „Faptul de a fi incompatibil; nepotrivire, necompatibilitate. 2. (Jur.) Starea de nepotrivire între două funcții, profesii sau sarcini, care face ca o persoană să nu le poată exercita ori ocupa în același timp. 3. (Med.) Termen folosit de obicei în legătură cu transfuziile de sânge pentru a arăta o nepotrivire de grupă sangvină. 4. (Mat.) Caracteristică a unui sistem de ecuații sau inecuații de a fi incompatibil. 5. (Biol.) Incapacitate a gameților masculini și feminini de a fuziona pentru a forma un zigot viabil” [DEX 2009]; în ecologie: „excluderea reciprocă a două populații, aparținând unor specii diferite, concurând pentru una și aceeași nișă ecologică; prădătorul și pradă” [EE 2010].

Juvenil, -ă – „Care aparține tinereții; tineresc” [DEX 2009]; „despre apă: care provine din condensarea subterană (la mari adâncimi) a vaporilor proveniți din degazificarea magmei, din ionii de hidrogen și oxygen” [EE 2010].

În domeniul pe care îl cercetăm se atestă și cazuri de polisemie internă, ce demonstrează o „dinamică conceptual – semantică a domeniului care impune noi sensuri o dată cu evoluția conceptelor științifice” [24, p. 113]. Cităm câteva exemple de polisemie internă din limbajul de specialitate al ecologiei:

Biochore s. f. – „1. Partea biociclului cuprinzând o mare categorie de biocenoze, fizionomic asemănătoare, de ex.: pădure, pajiște, prerie, savană, deșert. 2. Limitele care există între regiunile floristice sau faunistice. 3. Zonă delimitată în care există aceleași condiții de viață. 4. Grupare de populații în cadrul unui biotop” [EE 2010].

Bioconversiune s. f. – „1. Procesul de transformare de către plante a unei forme de energie în alta, biologic asimilabile, utilizată de animale sau plante. 2. Biocenoza face parte din complexul biotehnologiilor moderne, cu ajutorul cărora se pot obține, de ex., biogaz, în cadrul energiei alternative, ecologic mai curate” [EE 2010].

Stimulare s. f. – „1. Creșterea activității unei funcții organice; a activa, a excita un organ, o funcție. De regulă, stimularea este declanșată de anumiți factori de mediu (temperatură, o substanță chimică, lumină, comportamentul partenerului etc.). 2. Acțiune acceleratoare, pe care o exercită exometaboliții (eliminați în mediul înconjurător de indivizii unei specii) asupra creșterii și dezvoltării indivizilor altei specii (de ex., relațiile alelopatiche pozitive)” [EE 2010].

Supraviețuire s. f. – „1. Capacitatea de rezistență a speciilor (populațiilor) de a supraviețui în condiții dure de viață. Capacitatea de regenerare a unei populații vegetale sau animale după

pieirea unui număr important de indivizi. 2. Numărul de indivizi (în %) ce s-au păstrat într-o populație dintr-o anumită perioadă de timp” [EE 2010].

Analiza contextuală a polisemiei este esențială pentru dezambiguizarea sensurilor. Contextul este interpretat strict lingvistic, ca posibilitate de combinare cu anumite clase de cuvinte sau chiar cu anumite cuvinte. În general, sensurile denotative sunt mai libere de context. Amintim aici opinia cercetătoarei Ana Vulpe că „polisemia ca fenomen lingvistic există doar la nivelul limbii. În vorbire cuvântul apare cu un singur sens, adică la nivelul vorbirii, polisemia se consumă” [132, p.108]. Astfel, termenul *invazie*, emis chiar fără un context, se înțelege cu denotația - „intrare neașteptată, năvălire a unei armate inamice într-o țară (cu scopul de a o cucerii, de a o subjuga); cotropire, invadare; năvălire, venire neașteptată și în număr mare a cuiva sau a ceva într-un anumit loc” [www.dexonline.ro], iar celelalte sensuri au nevoie de un context anume, de ex.:

Invazie – „fenomen de pătrundere neașteptată, rapidă și masivă, în număr mare, a indivizilor unei populații într-un teritoriu populat de indivizii altei specii de plante / animale dăunătoare, cu caracter de calamitate ecologică” [EE 2010]:

„DSVSA Sibiu lansează un semnal de alarmă privind pericolul reprezentat de o posibilă invazie de căpușe” (www.agro-tv.ro).

Invazie – „pătrunderea în organism a bacteriilor, endoparaziților sau manifestarea primelor simptome ale unei boli” [EE 2010]: „Probioticele formează un strat protector fizic de-a lungul peretilor intestinelor pentru a le proteja de invazia bacteriilor daunatoare” (www.viataverdeviu.ro).

Există sensuri care sunt strict determinate contextual, apărând numai în sintagme sau construcții fixe: *epurare biologică*, *epurare chimică*, *epurare naturală*. Majoritatea sintagmelor terminologice sunt fixate în dicționarele de specialitate, de aceea fenomenul polisemiei la nivel sintagmatic va fi exclus. Așadar, nu vor fi considerați polisemantici termenii - sintagmă care au ca nucleu același cuvânt, cum ar fi: **ordin** (*sistem arhitectonic ale cărui elemente sunt dispuse și proporționate după anumite reguli, pentru a forma un ansamblu armonios și regulat* (http://dexonline.ro)) se actualizează în domeniul ecologic, anexând sensuri noi: **ordin** fitosociologic; **sistem** adaptiv, **sistem** axiomatic, **sistem** cu autoreglare, **sistem** de asigurare a vieții, **sistem** deschis cu autoreglare, **sistem** ecologico-economic; **relație** gazdă - parazit, **relație** abiotică, **relație** om - spațiu, **relație** biotică, **relație** doză – efect; **centru** biogenetic, **centru** de biodiversitate, **centru** de formare a speciilor, **centru** de îngropare tehnică, **centru** termoregulator; **formă** biotică, **formă** ecologică, **formă** vitală, **formă** volvațională; **formula** lui Fulton, **formula** lui Haber; **capacitate** biotică, **capacitate** calorică, **capacitate** de absorbție,

capacitate de autoepurare, **capacitate** ecologică, **capacitate** limită, **capacitate** nutritivă limitată, **capacitate** productivă a ecosistemului, **capacitate** biocenă a unei ape; **funcție** de concentrare a elementelor chimice, **funcție** de descompunere, **funcție** de oxidare, **funcție** de reducere, **funcție** a schimbului de gaze, **funcție** biotică; **clasificare** biologică, **clasificare** filogenetică, **clasificare** fitoclimatică, **clasificare** politetică, **clasificare** trofică, **clasificare** a ecosistemelor, **clasificare** a indicatorilor ecologici; **program** bioecologic, **program** biologic internațional, **program** hidrologic internațional, **programul** națiunilor unite pentru mediul înconjurător etc.

În viziunea lingvistei Mariana Pitar, pe lângă migrarea cuvintelor în interiorul limbii, alte cauze ce favorizează polisemia termenilor sunt: schimbarea realității denumite de termen, modificarea conținutului noțiunii, calcul semantic și condensarea unui termen sintagmatic.

Dezintegrarea polisemiei, adică evoluția contradictorie a sensurilor unui cuvânt polisemantic, poate duce la ruperea verigii de legătură dintre acestea, astfel încât ajung să funcționeze ca **omonime**. Termenul *omonim* este preluat din limba franceză *homonyme*, care datează din 1534. Omonimele indică categoriile de cuvinte sau termeni cu o formă identică și sensuri diferite, ce reprezintă concepte diferite. Iar principala deosebire între cuvintele polisemantice și omonime constă în faptul că omonimele nu au trăsături semantice (seme) comune, fiind, de aceea, considerate cuvinte distincte, nu sensuri ale aceluiași cuvânt. Cea de-a doua caracteristică ce deosebește polisemia de omonimie este că omonimele au etimoane diferite:

*homosferă*¹ (din lat. *homo* – om, și *sferă*) – „spațiu (zonă de lucru) unde se află omul în procesul unei anumite activități” [DPCE 2012];

*homosferă*² (din lat. *homos* – prefix cu sensul „același”, „uniform”, „similar”, „comun”, și *sphaira* – sferă) – „strat al atmosferei terestre a cărei compoziție nu se schimbă cu înălțimea, cu excepția dioxidului de carbon, ozonului, vaporilor de apă” [DPCE 2012], [98].

În opinia lingviștilor români, în limba comună, omonimia este mai puțin frecventă datorită confuziilor care pot apărea în momentul comunicării. O situație similară se atestă în terminologie, unde omonimia este mai puțin dezvoltată datorită faptului că fiecare disciplină sau domeniu specializat este considerat ca un câmp conceptual închis, iar termenul are o valoare specifică doar în cadrul acestui câmp. Ca punct de plecare în abordarea omonimiei în terminologie considerăm importantă părerea terminologului Aurelia Bălan Mihailovici, care susține că, spre deosebire de terminologie, „lexicologia are în vedere toate cuvintele ce fac parte din ansamblul sistemului lexical general, cu polisemia pe care acestea o exprimă și în care intră și diferite coduri sau limbaje specializate. În cazul terminologiei, un termen dintr-un domeniu specializat, folosit prin analogie într-un alt domeniu, va fi considerat ca omonim al primului”

[13, p. 72]. Tot aici, autoarea menționează că, în opoziție cu polisemia, omonimia este tratată diferit și în lexicografie, fiecare omonim având un articol independent în dicționar, deoarece fiecare omonim are origini etimologice diferite. Aceste idei expuse mai sus sunt ilustrate de exemplele următoare:

*aer*¹ s.n. – „1. Amestec de gaze care alcătuiesc straturile inferioare ale atmosferei și care este absolut necesar vietăților aerobe. 2. Văzduh, atmosferă. 3. Înfațișare, aspect” [DEXI 2007].

*aer*², *aere* s.n. – „(bis.) 1. Bucată de stofă sau de pânză, de obicei pictată sau țesută cu imaginea lui Hristos mort, cu care se acoperă vasele liturgice. 2. Epitaf” [DEXI 2007].

Fie că aparțin aceluiași limbaj specializat sau nu, se încearcă diferite căi de evitare a omonimiei. În cele mai frecvente cazuri, deosebirea omonimelor în terminologia ecologică se va face prin adăugarea unui determinant. Un exemplu este cazul cuvântului *banc*¹ *bancuri*, s. n. – „1. Ridicătură de depuneri de nisip, de pietriș sau de nămol, formată pe fundul mărilor sau în albia apelor curgătoare, care ajunge uneori până la suprafața apei; 2. Grup mare de scoici sau de pești, de obicei de aceeași specie, vârstă și mărime” [www.dexonline.ro]; *banc*², *bancuri*, s. n. – „1. Numele unui joc de cărți; 2. (Fam.) Scurtă anecdotă glumeață” [www.dexonline.ro]. Pentru evitarea omonimiei și înțelegerea corectă a termenilor, se atașează un determinant nou: *banc de pești*, *banc de nisip*, *banc de pietriș* etc. Un alt criteriu de deosebire a omonimelor sunt diferențierile morfologice: *bor*¹ s.n. – „element chimic, semimetal negru-cenușiu, cristalin; *bor*², *boruri* s.n. - margine circulară (răsfrântă) care înconjură calota pălăriei” [www.dexonline.ro]; *cer*, *ceri*¹ s.m. – „arbore din familia fagaceelor, înalt până la 30 m, cu scoarță negricioasă și cu frunze pieleose; *cer*, *ceruri*² s. n. – 1. Spațiu cosmic nesfârșit în care se află astrii. 2. Aer, văzduh, atmosferă. 3. Rai, eden, paradis” [www.dexonline.ro].

Omonimia poate reprezenta un criteriu de caracterizare a unei limbi, însă nu și a limbii române. Printre toate fenomenele semantice proprii terminologiei ecologice românești, omonimia înregistrează cele mai puține cazuri în tezaurul terminologic de specialitate, ceea ce argumentează ideea lingviștilor care susțin că limba română nu are predispoziție spre omonimie, deoarece tinde să conțină cuvinte polisilabice, care nu favorizează omonimia (aceasta afectează mai ales termenii monosilabici).

2.3.2. Fenomenul sinonimiei în terminologia ecologică

Una din probleme principale ale terminologiei tradiționale este așa-numitul „principiu al univocității”, conform căruia fiecare termen desemnează un concept și, viceversa, fiecărui concept i se atribuie doar un singur termen. Respectarea acestui principiu ar asigura o

comunicare eficientă și efectivă, în timp ce nerespectarea lui este percepută ca o sursă a ambiguității.

În ultima perioadă acest principiu este un subiect de dispută printre cercetătorii terminologi. Să luăm în considerare punctul de vedere al Mariei Teresa Cabré: teoria cere ca fiecare concept să fie exprimat cu ajutorul unei singure denotații, dar realitatea ne obligă să admitem existența mai multor denotații concurente pentru o singură noțiune. Se mai poate spune că două unități sunt sinonime atunci când ele desemnează același concept [164, p. 188].

Problema sinonimiei ca fenomen al limbii comune a fost studiată încă din antichitate. Termenul *sinonim* este de origine grecească (*syn* - „cu”, „împreună”, *onyma* - „nume”; grec. *synonymos*). Mai mulți cercetători în domeniu susțin ideea că sinonimia nu aparține exclusiv limbii comune, dar și limbajului specializat, cu precădere acelor domenii care se află în continuă schimbare.

Analizând diferite opinii și puncte de vedere expuse pe marginea fenomenului sinonimiei în lingvistica generală și cea românească, am remarcat că există un consens, întrucât sinonimele sunt cuvinte sau expresii care au același referent. Conform Normei internaționale ISO 1087 „sinonimia este o relație ce se stabilește între denotații care reprezintă un singur concept într-o limbă” [171], de exemplu, *clorură de sodiu* = *NaCl*, unde semnul = indică relația de sinonimie. Lexicologul englez R. Landheer definește relația de sinonimie ca o relație bilaterală, unde ambele sinonime au același sens și pot fi înlocuite unul cu altul fără alterare de sens. [155, p. 172]. Altă definiție, la fel bazată pe principiul comutabilității, atestăm în DLSL, unde doi termeni sunt sinonimi, când au posibilitatea de a se substitui unul celuilalt într-un singur enunț izolat sau doi termeni sunt sinonimi, când sunt substituibile în toate contextele. Lingvistul englez Ronald Carter menționează că sinonimia este o relație semantică bilaterală sau simetrică în care mai mult de o formă lingvistică poate desemna același concept. Aceasta nu denotă că termenii sau cuvintele ar trebui să fie interșanjabile în toate contextele; iar dacă aceste sinonime sunt înlocuite unul cu altul, sensul textului nu ar trebui să sufere schimbări [155, p.172].

Și în lingvistica românească specialiștii au recurs la principiul *comutabilității* în definirea sinonimelor lexicale: „sinonimele sunt elemente lexicale diferite ca formă, dar identice sau apropiate ca sens. În plan sincron redau același sens. De aceea în același context un sinonim poate substitui pe altul fără ca valoarea semantică a contextului să se schimbe în mod simțitor” [49, p. 83].

În viziunea cercetătorului Vasile Bahnaru, omosemia (sinonimia) implică respectarea anumitor condiții: sinonimele trebuie să denumească același obiect din realitate, să se poată

substitui reciproc în context fără a modifica sensul global al mesajului, să aparțină aceleiași variante a limbii [9, p. 139].

Așadar, având în vedere opiniile expuse mai sus și analizând materialul factic de termeni, considerăm sinonimia, la nivelul limbajului terminologic, o relație semantică ce se poate stabili între doi sau mai mulți termeni ecologici care desemnează același concept. Prin urmare, termenii ecologici sinonimi se vor substitui unul altuia fără a altera mesajul, numai dacă între ei este stabilită o identitate și o corespondență conceptuală.

Sursele principale ale sinonimiei în terminologia ecologică se suprapun cu cele din alte terminologii și, parțial, cu cele din limba comună: polisemia, formarea cuvintelor și frazeologismele (sintagmele), împrumutul lexical.

În opinia lingvistelor basarabene Ana Guțu și Ludmila Hometkovski, un termen poate stabili relații de sinonimie atât cu alți termeni, cât și cu alte forme care îl pot reprezenta: simboluri, sigle, abrevieri, construcții eliptice, definiții date termenului, imagini etc.

Ca și în oricare limbă, sinonimia lexicală este cea mai complexă și variată, însă în ultimele decenii se vorbește și despre sinonimiile „dincolo de cuvânt” [134 p. 231]: sinonimia fonetică, morfologică, sintactică, derivativă și frazeologică.

În urma analizei relațiilor de sinonimie în terminologia ecologică remarcăm următoarele raporturi între :

• **Derivate sinonimice (cu afixe sau afixoide):**

Sinonime derivate de la aceeași bază, cu afixe / afixoide diferite: (prefixe / prefixoide): *hiponeuston = infraneuston, subterabiosferă = hipoterabiosferă, ectocrine = exocrine, dioxid de carbon = bioxid de carbon, anemotropism = aerotropism, chemotaxie = chimiotaxie; (sufixe / sufixoide): acidificarea mediului = acidularea mediului, aerare = aerație, ventilația solului = ventilarea solului, afind = afindet, cărpinet = cărpiniș, colorit de avertizare = colorație de avertizare, cultivare = cultivație, dezinfectare = dezinfecție, drenaj = drenare, epicontinental = supracontinental, eremofile = eremofite, fecundare = fecundație, goruniș = gorunet = goruniște, insectifug = insecticid, agoramanie = agorafilie, detritivor = detritofag, biolit = organolit;*

Sinonime derivate de la baze diferite, cu același afix / afixoid: *desalinizare = desărare, fofofobie = pirofobie, foladofite = sciafite, halofile = drimofile, hipoestezie = hiposensibilitate, infaună = inzoobentos, limacide = moluscocide, acidofile = oxifile, chemoestezie = chemosensibilitate, citotoxic = citostatic, micromediu = microhabitat ;*

• **Sinonim derivat și lexemoid:** *insectivor = entomofag; antimicotic = fungicid;*

• **Sinonime lexemoide:** *acvifug = hidrofob, bazifob = bazifug, microaerob = microaerofil;*

• **Termen derivat și termen trunchiat:** *ecologie = eco, biologie = bio* ;

• **Termen sintagmă și termen abreviat:** Asociația Internațională de Cercetare a Poluării Apelor = AICPA, arie ecologică senzitivă = AES, consum chimic de oxigen = CCO, consum biochimic de oxigen = CBO, evaluare ecologică strategică = EES, vehicul scos din uz = VSU, deșeuri de echipamente electrice și electronice = DEEE, Mișcarea Ecologistă din Moldova = MEM, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare = PNUD;

• **Termen sintagmă și termen ce conține simboluri alfa-numerice:** *aforismul emergenței = 1+1 NU FAC 2 = 1+1 ≠ 2 = 1+1 > 2;*

• **Doi termeni sintagmă ce denumesc același concept:** *legea lui Lindeman = conceptul lui Lindeman, accident ecologic = avarie ecologică, accident radițional = accident nuclear = avarie radițională, adaptare fenotipică = adaptare ontogenetică, aforismul lui Atlan = teorema lui Atlan, agricultură ecologică = agricultură organică = agricultură biologică, alunecare de teren = deplasare de teren = alunecarea pământului, mediu ambiant = mediu înconjurător, ameliorarea mediului = reabilitarea mediului, analiză gradientală = analiză de gradient, anatomie ecologică = ecologie somatică, covor vegetal = covor verde;*

• **Sintagmă și derivat sau cuvânt compus:** *agrobiologie = biologie agricolă, agrochimie = chimie agricolă, agroecologie = ecologie agricolă, agrosilvomeiorație = îmbunătățire funciară silvică, ambientalistică = știința mediului = mezologie, amplificare biologică = biopotențare = potențare biologică, crenobiologie = biologia izvoarelor, ecocronologie = cronologie ecologică, biodegradare = degradare biologică, bioechilibru = echilibru biologic, ecologie umană = umanoecologie, ecologie = știința ecosistemului, biofiltru = filtru biologic;*

• **Termen împrumutat și termen autohton:** *afilie = desfrunzire, caniculă = arșiță, antidot = contraotravă, precipitații radioactive = căderi radioactive, deshidratare = uscare, germinație = încolțire;*

• **Termen împrumutat și termen calchiat:** *aisberg (iceberg) = munte de gheață, stres forestier = stres al pădurilor, deforestare = despădurire, ecologie = studiul casei.*

Cu privire la sinonimia sintactică, cele mai dese cazuri se înregistrează în sintagmele sinonimice care se referă la același concept: *coeficient de nutriție = coeficient nutrițional, coeficient de pluviometrie = coeficient pluviometric, flux de energie = flux energetic etc.*

Având în vedere că limba nu admite echivalențe perfecte de sens, este firesc să existe diferențe semantice între termeni care aparțin aceleiași serii sinonimice, iar în acest caz este rolul contextului să aleagă doar un singur sinonim și nu altul din aceeași serie. Luând în considerare identitatea referențială și posibilitatea de substituție a termenilor într-un text, putem clasifica

sinonimele în două clase, care au fost preluate din lexicologie: totale (absolute, perfecte) și parțiale (imperfecte, relative).

Din seria de sinonime perfecte, nediferențiate semantic, fac parte așa termeni ca: *natriu* = *sodiu*, *azot* = *nitrogen*, *brădet* = *brădiș* etc, care se pot substitui unul cu altul fără a afecta mesajul comunicării. Sinonimele parțiale le putem exemplifica prin: *ecologie* – „știință care se ocupă cu studiul relațiilor dintre organisme și ambianța lor, la nivel de individ, populație sau comunitate” (www.dexonline.ro) = *protecția mediului* – „ansamblu de acțiuni legislative, manageriale, științifice, economice, culturale, etico-morale etc., orientate în direcția păstrării (conservării, protejării) componentelor mediului ambiant natural, împotriva acțiunilor destructive nechibzuite sau inconștiente ale omului” [EE 2010].

Există mai multe cauze de apariție a sinonimelor în terminologii. Profesorul Petru Zugun distinge două situații: a) *sinonimia în absentia* – pentru o anumită comunicare se utilizează un singur termen dintr-o serie sinonimică; b) *sinonimia in praesentia* – într-un mesaj se utilizează cel puțin două sinonime [134, p. 243]. În textele de specialitate ecologică acest fenomen este ușor de remarcat, cel mai interesant fiind al doilea tip, la care se recurge din mai multe motive: de a explica sensul unui cuvânt prin sinonimul său; de a evidenția o idee sau noțiune; de a evita utilizarea aceluiași termen. O idee plauzibilă ce explică apariția sinonimelor observăm la cercetătoarea Ana Guțu, unde sinonimia „servește drept mijloc de augmentare a calității stilului prin expunerea materialului, asigurând varietatea arsenalului de exprimare” [89, p. 326]. Observăm, astfel, cum termenul - sintagmă *ecologie profundă* este înlocuit cu *ecologie fundamentalistică* sau *ecocentrism*, *ecologizare* este substituit de către *reconstrucție ecologică*, *natura înconjurătoare* cu *mediul natural* sau *mediu* etc.

Din ceea ce am expus mai sus, conchidem: relații sinonimice în terminologia ecologică există, sunt justificabile și nu creează confuzie sau ambiguitate; fenomenul sinonimiei în terminologia ecologică explică clar de ce numărul termenilor depășește numărul conceptelor; caracteristicile sinonimelor în terminologia ecologică nu diferă semnificativ de cele din limba comună și alte arii specializate.

2.3.3. Fenomenul antonimiei în terminologia ecologică

Explorând relațiile semantice ce se pot stabili între termenii ecologici, este cazul să studiem și relațiile de opoziție cunoscute în lexicologie ca relații de antonimie. **Antonimia** este mai puțin prezentă în terminologia ecologică și oferă detalii în ceea ce privește organizarea conceptual semantică a terminologiei ecologice. Termenul *antonim* își are originea din limba

greacă: *anti* „contra” și *onyma* „nume” și denotă opoziție de sens. În comparație cu sinonimia, antonimia este o relație binară care caracterizează o relație ce se stabilește între două cuvinte. Termenii A și B sunt antonime în cazul în care, dacă A denotă un concept, atunci B nu se poate referi la același concept și viceversa.

În literatura de specialitate găsim numeroase interpretări ale acestui fenomen ce se bazează pe relația de opoziție. Lingviștii basarabeni Nicolae Corlăteanu și Ion Melniciuc menționează că „antonimele formează un microsistem lexical conturat care se bazează pe relațiile semantice de opoziție” [49, p. 96]. Profesorul român Petru Zugun apreciază antonimele ca niște „cuvinte perechi având sensuri corespondente opuse și aparținând aceluiași concept, dar forme diferite total sau parțial” [134, p. 264].

Lingvistele Angela Bidu-Vrănceanu și Narcisa Forăscu definesc antonimia într-o definiție mai amplă: „tip de relație semantică ce constă în opoziția de sens între două cuvinte care *trimit* la realități (referenți) nu numai diferite, ci și contrare și contradictorii” [30, p. 165].

O altă definiție explicită a fenomenului găsim la filologul Mircea Goga, pentru care antonimele reprezintă niște „cuvinte formând perechi care desemnează două realități la extremitățile aceluiași fenomen și, deși au un nucleu semantic comun ce le sudează, au, unele în raport cu altele, sens opus... ele se presupun și se exclud reciproc, folosindu-se în aceleași contexte sau situații și prezentând o atracție magnetică” [83, 113].

Pornind de la specificul termenilor ecologici, vom defini antonimele ca perechi sau serii de termeni care aparțin aceleiași părți de vorbire, cu sensuri opuse, ce se referă la concepte care se află în relații contrare sau contradictorii.

Urmărind atent relațiile logice de opoziție pe care se bazează antonimia la nivelul termenilor ecologici, am constatat că acestea se manifestă în următoarele varietăți :

• **Opoziții contrare cu termeni intermediari** – antonime scalare/graduale/gradabile (acești termeni au la bază noțiuni contrare, ale căror caracteristici se pot manifesta în diferite grade, acceptând între ele un termen intermediar): *sistem ecologic închis* – *sistem ecologic izolat* – *sistem ecologic deschis*; *plante hidrofite* („plante adaptate pentru a se dezvolta în mediul acvatic” [EE 2010]) – *plante mezofite* (plante ce cresc „într-o zonă temperată, adaptată la un habitat (sol) cu cantități medii (moderate) de apă [EE 2010] – *plante xerofite* („plante adaptate la condiții de mediu cu deficit de umiditate” [EE 2010]).

Acest tip de antisemie poate crea chiar și serii antonimice alcătuite dintr-un șir de termeni, de ex., în funcție de preferințele față de pH-ul solului, există câteva specii de plante: *specii acidofile* (*suportă bine ph-ul scăzut*), *specii slab acidofile* (*ph = 6,8–6,0*), *specii moderat*

acidofile (ph = 6,0–5,0), *specii puternic acidofile* (ph = 5,0–4,5), *specii excesiv acidofile* (ph = 4,5–4,0), *specii extrem acidofile* – cresc pe soluri cu ph sub 4,0, *specii neutrofile* – sunt adaptate să se dezvolte pe soluri neutre (ph = 7,2–6,8) [110, p. 21].

• **Opoziții contrare fără termeni intermediari** – antonime contradictorii/complementare (acești termeni se bazează pe opoziții contradictorii care se complinesc reciproc și nu acceptă alți termeni intermediari): *nișe ecologice largi*, *nișe ecologice înguste*; *factori ecologici periodici*, *factori ecologici neperiodici*; *organisme endoterme*, *organisme ectoterme*; *relații biocenotice pozitive*, *relații biocenotice negative*; *păduri umede*, *păduri uscate*; *sursă de poluare naturală*, *sursă de poluare artificială*; *poluanți naturali*, *poluanți sintetici*; *poluare organică*, *poluare anorganică* etc.

Este important să observăm în baza materialului analizat că un aspect esențial al perechilor de antonime este exprimat de sintagme terminologice. În majoritatea cazurilor de antonimie cu nucleu identic, precum *poluare organică* și *poluare anorganică*, nucleul semantic comun este dat de termenul *poluare* – infectarea aerului, apei, mediului înconjurător cu substanțe nocive, iar diferența constă în faptul că într-un caz poluarea se face cu substanțe organice (medicamente, detergenți, produse petroliere etc.), iar în alt caz – cu substanțe anorganice (oxizii carbonului, azotului, sulfului, halogeni etc.) [EE 2010].

Din punct de vedere **morfologic**, distingem:

• **Termeni - antonime cu radical diferit (eterorizice):** *împădurire* ≠ *deforestare*; *intoxicare* ≠ *purificare*, *in vivo* ≠ *in vitro*;

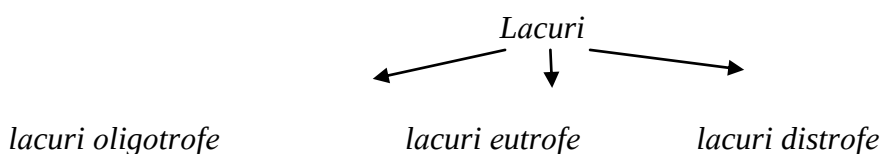
• **Termeni - antonime cu același radical (omorizice):** *acidofil* ≠ *acidofob*; *agorafobie* ≠ *agoramanie*; *microclimat* ≠ *macroclimat*; *microecosistem* ≠ *macroecosistem*; *micropoluant* ≠ *macropoluant*; *monodominanță* ≠ *polidominanță*; *monoclimax* ≠ *policlimax*; *monofag* ≠ *polifag*; *alcalinofob* ≠ *alcalinofil*; în cazul prefixelor antonimice, acestea pot exista la ambii termeni ai cuplului (ca în exemplele de mai sus) sau numai la un termen: *abiogen* ≠ *biogen*; *abioseston* ≠ *bioseston*; *aerob* ≠ *anaerob*; *biodegradabil* ≠ *nonbiodegradabil*; *rezistență* ≠ *nonrezistență*; *fertilizare* ≠ *defertilizare*; *poluare* ≠ *depoluare*; *salinizare* ≠ *desalinizare*; *hidratare* ≠ *deshidratare*; *ecosistem complet* ≠ *ecosistem incomplet* etc.

În terminologia ecologică se identifică și cazuri când unul și același termen intră în relații de antonimie cu mai mulți termeni: *bazifil* ≠ *bazifug*, *bazifil* ≠ *bazifob* etc. În cazul acestor exemple, perechile de antonime se grupează cel puțin câte două în serii antonimice, unde un termen este constant, iar ceilalți termeni sunt variabili. Aceste serii de antonime se bazează pe specificul polisemantic al termenilor.

Așadar, rezumând cele expuse anterior, putem afirma că termenii antonimici din terminologia ecologică se clasifică în serii specifice după criteriul semantic (termenii antonime trebuie să aibă un nucleu semantic comun) și după criteriul formal (omorizice și eterorizice).

2.3.4. Relația hiponimie – hiperonimie în terminologia ecologică

Un alt tip de relație semantică proprie terminologiei este **hipo-/ hiperonimia**. Termenul de *hiponimie* „nu face parte din fondul tradițional al semanticianului, este o creație recentă, prin analogie cu *sinonimie* și *antonimie*. Deși termenul este relativ nou, noțiunea de *hiponimie* este destul de veche și a fost demult recunoscută ca unul din principiile constitutive în organizarea vocabularului tuturor limbilor” [51, p. 507]. Relația hiponim – hiperonim este un fenomen ce caracterizează și lexicul specializat al terminologiei ecologice românești, deoarece ea reprezintă o modalitate de ordonare a conceptelor într-un sistem bine ierarhizat. Acest tip de relație exprimă ideea de subordonare a unor termeni cu sensuri apropiate (hiponime) față de un termen cu sens supraordonat, central (hiperonime), de unde și definirea de „relație de incluziune” [136, p. 98]. Conceptul de incluziune în acest sens presupune că, dacă obiectul real este un *trandafir*, atunci acesta este neapărat o floare, așadar, sensul cuvântului *trandafir* include sensul de *floare*. Sau, cuvântul *trandafir* este hiponimul cuvântului *floare* și cuvântul *floare* este hiperonimul cuvântului *trandafir* [62]. Hiperonimele includ toate hiponimele într-o categorie mai generală, iar hiponimele conțin caracterele conceptului generic și se deosebesc unele de altele prin cel puțin o trăsătură distinctivă. La rândul lor, hiponimele se află într-o relație de coordonare și se numesc co-hiponime sau izonime. Un exemplu ce ar ilustra explicit această relație este seria de hiponime care au ca supraordonat termenul *lac*:

În acest exemplu este ilustrată clasificarea lacurilor în funcție de conținutul în săruri. Observăm că termenii din seria *lacuri oligotrofe*, *lacuri eutrofe*, *lacuri distrofe* sunt hiponimele termenului *lac*, deoarece reprezintă niște specii ale genului superior *lac* și ale cărui caractere le conțin „întindere mai mare de apă stătătoare, închisă între maluri, uneori cu scurgere la mare sau la un râu” [www.dexonline.ro]. La rândul lor, termenii hiponimi au trăsături specifice fiecărui concept: co-hiponimele *lacuri oligotrofe*, *lacuri eutrofe*, *lacuri distrofe* se deosebesc prin conținutul de săruri: *lacuri oligotrofe*: ape sărace în azot și fosfor; fitoplancton sărac; conținut ridicat în oxigen dizolvat; *lacuri eutrofe*: ape bogate în azot și fosfor; cu o vegetație bine

dezvoltată, productivitate ridicată, dar mai sărace în oxigen; *lacuri distrofe*: puțin adânci, sărace în oxigen, acide [EE 2010].

Având în vedere relațiile logice care stau la baza sistemelor conceptuale (teorie concepută de Eugen Wüster și mai apoi preluată de terminologul Maria Teresa Cabré, Loic Depecker), observăm că cele mai frecvente relații ierarhice în terminologia ecologică sunt generice sau „tip de” / specie-gen și partitive sau „parte din”/ parte-întreg. Drept exemplu de relație „tip de” poate servi seria de termeni ce au ca supraordonat conceptul *poluare*: *poluare naturală*, *poluare industrială*, *poluare agricolă*, *poluare fizică*, *poluare chimică*, *poluare biologică*, *poluare estetică*, *poluare radioactivă*, *poluare sonoră* etc.;

Relațiile „parte din” servesc pentru a indica legătura dintre concepte care fac referință la realități ce constau din mai multe elemente și părțile lor constitutive. Acest tip de relație poate fi exprimat prin formula:

„X este parte constitutivă a lui Y
sau X, Y, Z sunt părți constitutive ale lui A
sau A constă din X
sau A constă din X, Y și Z” [46, p. 29].

De exemplu, *apa* constă din *oxigen* și *hidrogen*, structura trofică a *biocenozei* are următoarele componente: *producători primari*, *consumatori primari*, *consumatori secundari*, *detrivori*, *omnivori* și *descompunători*.

În cazul limbajului ecologic, hiperonimul este un termen simplu sau sintagmă, iar hiponimele sunt termeni simpli sau sintagme care conțin sau nu hiperonimul. Găsim acest fenomen explicat la cercetătoarea A. Anu care vede două modalități de realizare a hiponimiei în terminologie: exprimarea simplă, atunci când hiperonimul și hiponimul sunt termeni simpli, și exprimare compusă în cazul în care hiperonimul sau hiponimul sunt termeni-sintagmă. În terminologia ecologică observăm ambele situații [104].

Exprimare simplă: într-un *lac* se disting trei zone: – *epilimnion* – zona superficială, caldă, amestecată de vânt, bogată în oxigen și bine luminată; – *termoclină* – zonă de tranziție caracterizată printr-o reducere rapidă a temperaturii (10°C/m); – *hipolimnion* – zona profundă, săracă în oxigen, puțin sau deloc luminată, cu o temperatură constantă de-a lungul unui an (40°C) și o compoziție chimică constantă [110, p.71].

Exprimare compusă: *biomul de apă dulce* include *fluvii*, *râuri*, *lacuri*, *bălți*, *mlaștini*, *zone inundabile*.

Terminologul Inga Druță susține că „actualizarea **hiponimiei** în texte (mai ales de circulație mai largă, cu o specializare medie) pune în evidență relații complexe și mai puțin riguroase decât

în interiorul sistemelor terminologice (nomenclaturi). Ele pot să difere în funcție de terminologie sau de tipul de text în care apar” [69, p.272]. Analizând un text din domeniul mediului, autoarea remarcă relațiile de subordonare care se stabilesc între **hiperonimul** *investiții „bio”* și **hiponimele** sale: „**Investițiile «Bio»** prezintă o serie de avantaje (...), a declarat Ilias Papageorgiadis, președintele ARBIO [Asociația Română de Biomasă și Biogaz], în cadrul unei conferințe de presă. «Vorbim despre o industrie care poate să combine multiple efecte pozitive pentru economia României: crearea a mii de locuri de muncă, durabile pentru o perioadă de 25 ani, un cost mai scăzut al agentului termic pentru cetățeni cu 30-50%, un mediu mai curat, companii mai competitive, independență energetică la nivel local, sute de milioane de euro din investiții străine directe și multe altele pe întreg teritoriul României», a spus Ilias Papageorgiadis. **Investițiile «Bio»** includ multe tehnologii diferite, dintre care cea mai evoluată în România până în prezent este *biomasa*. Având mai mult de 1 milion de hectare de teren agricol neproductiv, milioane de hectare de păduri care necesită să fie curățate anual, plus o industrie puternică de procesare a lemnului, România are potențialul necesar pentru expansiunea acestui sector, se arată într-un comunicat al ARBIO. (...) Un alt sector important al investițiilor «Bio» este cel de *biogaz*, incluzând toate subcategoriile acestuia (*digestie anaerobă, energie din deșeuri* etc.). Acesta reprezintă unealta principală pentru fabricile alimentare și fermele de animale de la nivel european și mondial pentru a transforma o problemă (deșeurile) într-o sursă de profit, pentru a angaja oameni și pentru a deveni mai competitivi. (...) ARBIO reprezintă multe alte categorii ale investițiilor «Bio», cum ar fi *biodiesel, bioetanol, biometan*, dar și *geotermal și reciclare*” (www.hotnews.ro) [69, p. 272]. Astfel, în opinia lingvistei Inga Druță **hiponimele**: *biomasă, biogaz, digestie anaerobă, energie din deșeuri, biodiesel, bioetanol, biometan, geotermal și reciclare*, chiar dacă par eterogene, posedă o trăsătură comună: „sector de investiții”, la care se adaugă trăsătura „+ subordonare”.

O altă particularitate a terminologiei ecologice evidențiază faptul că hiperonimul face parte din domenii aflate în relații de interdisciplinaritate cu cel al ecologiei (biologie, geografie etc.), iar hiponimele sunt specifice terminologiei ecologice: *pustiu* (termen geografic) poate fi avea următoarele hiponime (termeni ecologici): *pustiu ecologic, pustiu industrial, pustiu verde* etc. În baza celor menționate mai sus, am putea deduce că organizarea hiponimelor în jurul hiperonimelor în domeniul ecologiei este o activitate de ordonare conceptual - semantică bine determinată și neevitabilă, realizată de specialiștii din domeniu.

Concluzii la capitoul 2

1. Tezaurul terminologic al ecologiei, ca și cel aparținând oricărei alte științe, este un sistem organizat, o aranjare planificată pe categorii după anumite criterii, subsisteme sau concepții abstracte bine stabilite anterior. Din punct de vedere conceptual, există câteva taxonomii ale termenilor ecologici, axate pe principii diferite: luând în considerare intensiunea termenilor, deosebim următoarele perechi de termeni: *absoluți și relativi, pozitivi și negativi, simpli și compuși, abstracti și concreți*; din perspectiva extensiunii lor menționăm termeni: *singulari și generali, colectivi și distributivi, vagi și preciși*. La rândul lor, termenii se află în anumite relații stabilind, astfel, raporturi de concordanță (*identitate, încrucișare, ordonare*) sau opoziție (*contrarietate, contradicție*).

2. Analiza materialului faptic ne-a demonstrat că vocabularul terminologiei ecologice se îmbogățește urmând tiparele și structurile uzuale, ce se regăsesc la nivelul limbii în ansamblul său. Astfel, ca și în lingvistică, în terminologia ecologică se vorbește despre îmbogățirea vocabularului specializat pe două căi: internă (derivare, compunere și conversiune) și externă (împrumuturi lexicale și calcul lingvistic). În cazul nostru, cel al terminologiei ecologice, am examinat aceste mijloace de limbă fără a specifica limba în care s-au produs, deoarece nu întotdeauna se poate stabili cu certitudine dacă termenul a fost format în limba română sau a fost împrumutat din altă limbă în care a fost creat prin același procedeu.

3. În cadrul derivării cu prefixe, constatăm că la formarea termenilor ecologici contribuie atât unele prefixe mai vechi (moștenite din latină sau împrumutate din slavă), cât și unele mai noi (neologice). Aplicând criteriul semantic, observăm un număr considerabil de termeni care au în componența lor prefixe privative, negative, iterative, delocutive, cu valoare de superlativ etc. Dat fiind că limba română este considerată ca fiind una de tip afixal, procedeul prefixării ocupă un loc aparte în terminologia ecologică grație varietății de prefixoide care intră în componența termenilor ecologici înregistrând o productivitate înaltă în ultimii ani. Atestăm, astfel, cazuri variate din punct de vedere structural, cum ar fi: dubla și tripla prefixare, poziția liberă a prefixoidelor în cazul dubletelor sinonimice, topica dublă – ca segment nu numai final, ci și inițial, prezența omonimiei între prefixoide și teme românești. Derivarea sufixală este și ea foarte productivă, iar sufixele au fost identificate nu numai în formații interne, dar și în termeni împrumutați. Astfel se formează categorii noi de termeni cu nuanțe semantice și morfologice variate. La fel ca derivatele cu prefixoide, cele sufixoidale de circulație internațională au pătruns în limba română înregistrând un număr impresionant de termeni.

4. Prin procedeul de conversiune se obțin termeni noi, în special, grație substantivizării adjectivelor și adjectivizării gerunziilor. Un caz aparte îl constituie adjectivizarea numelor proprii, și anume, a numelor de inventatori, de tipul *boala Itay-Itay*, *weismannism* etc.

5. O parte considerabilă de termeni ecologici au la baza formării lor procedeul compunerii. Pornind de la structura compuselor, am ordonat termenii ecologici în mai multe clase după anumite criterii: din punct de vedere grafic (termeni compuși aglutinați și termeni compuși ortografiati cu cratimă), din punct de vedere al valorii morfologice a componentelor termenului (termeni omogeni și termeni neomogeni). Un tip de compunere în terminologia ecologică actuală este compunerea sintagmatică. În urma analizei termenilor-sintagmă ecologici, s-au constatat cele mai variate formule de construcții: de la sintagme terminologice bimembre până la sintagme terminologice polimembre, alcătuite din cuvinte aparținând diferitor părți de vorbire.

6. Compunerea prin abreviere s-a dezvoltat sub influența limbilor străine. Termenii ecologici abreviați pot fi: termeni trunchiați, simboluri ale elementelor chimice, denumiri alfa-numerice, sigle, acronime, care circulă grație flexibilității lor, preciziei descriptive și caracterului internațional.

7. Căile externe de îmbogățire lexicală sub influența limbilor străine vizează calcul lingvistic și împrumuturile care sunt determinate de mai mulți factori: istorici, sociali, economici, apropierea geografică a zonelor în care se vorbesc două limbi, relațiile social-politice între popoare etc. În cele mai multe cazuri, calcurile sunt formate după modele preluate din limba franceză, alteori, însă, se pot solicita două sau mai multe modele străine pentru a explica același calc prezent în limba română. Fenomenul este motivat prin faptul că aceste limbi au la bază o limbă clasică. Respectiv calcurile au etimologie multiplă și caracter internațional, prin urmare, au același sens și sunt construite în mod similar din punct de vedere morfologic. Referitor la împrumuturi, ținem să subliniem că asimilarea lor are loc prin preluarea termenului ca atare sau suportând modificări. Nu în ultimul rând, menționăm că infiltrarea termenilor prin mijloacele sus numite dezvoltă relații de polisemie, omonimie și sinonimie.

8. Dinamica conceptual-semantică a domeniului ecologiei impune crearea conotațiilor noi, favorizând condiții de polisemie internă și externă, care demonstrează încă o dată legătura dintre limbajele specializate și lexicul comun, precum și influența reciprocă dintre ele. Totuși, respectând rigorile limbajului terminologic, aceste relații nu sunt foarte dezvoltate și implică doar o mică parte a lexicului ecologic.

9. Sinonimia la nivelul limbajului terminologic este o relație semantică ce se poate stabili între doi sau mai mulți termeni ecologici care desemnează același concept. Am constatat

relații de sinonimie între termeni derivați (cu afixe sau afixoide), termeni derivați și lexemoide, termeni derivați și termeni trunchiați, termeni – sintagmă și termeni abreviați, termeni – sintagmă și termeni ce conțin simboluri alfa-numerice etc. Dat fiind că limba nu admite echivalențe perfecte, contextul are rolul de alege un singur sinonim din aceeași serie.

10. Antonimele în terminologia ecologică reprezintă perechi sau serii de termeni care aparțin aceleiași părți de vorbire având sensuri opuse și se referă la concepte care se află în relații contrare sau contradictorii. Ele se clasifică în serii specifice ținând cont de criteriul semantic (termenii antonimici trebuie să aibă un nucleu semantic comun) și după criteriul formal (omorizice și eterorizice).

11. Hipo-/ hiperonimia este un fenomen ce caracterizează lexicul specializat al terminologiei ecologice românești și confirmă ordonarea conceptelor într-un sistem bine ierarhizat. Ținând cont de relațiile logice care stau la baza sistemelor conceptuale, constatăm că cele mai frecvente relații ierarhice hipo-/ hiperonimice în terminologia ecologică sunt generice sau „tip de„ / specie - gen și partitive sau „parte din”/ parte - întreg.

3. TERMINOLOGIZAREA, RETERMINOLOGIZAREA ȘI DETERMINOLOGIZAREA ÎN CADRUL TERMINOLOGIEI ECOLOGICE: ANALIZĂ FUNCȚIONALĂ

3.1. Metasemia similitivă

Limba și modurile sale de întrebuințare sunt cruciale în fiecare domeniu științific. Există o legătură inevitabilă între domeniul ecologic și limbajul terminologic care îl caracterizează, astfel încât orice schimbare nouă, orice apariție a unui concept nou impune crearea unui lexem ce ar reflecta această realitate. În consecință, pentru a face față noilor tendințe, terminologia ecologică românească apelează la lexicul limbii comune prin terminologizarea unităților lexicale deja existente. Astfel, în cadrul lexicului comun se produc schimburi permanente între cuvintele de uz general și termenii, care fac parte din domeniile specializate. Aceste două fenomene sunt reciproce și necontenite, ceea ce condiționează păstrarea echilibrului în limbă. Astfel, lexemele cu sensuri multiple din vocabularul general devin termeni ecologici ca rezultat al delimitării și precizării „sensului său prin selectarea unui sens între mai multe posibile” [42, p. 223]. De exemplu, cuvântul **analizator** apare în DEX cu următoarele sensuri: **1.** *Instrument care servește la determinări analitice.* **2.** *Aparat al organismului animal (format dintr-un organ de simț, din nervi și din celule ale creierului) care culege, transmite, analizează și sintetizează senzațiile* (www.dexonline.ro). Prin precizarea sensului său, termenul ecologic **analizator** este preluat de dicționarul ecologic cu semnificația următoare: „*complex de formațiuni nervoase, care include organul de simț, zona respectivă din creier care primește impulsurile din mediul extern și intern, precum și căile nervoase ale acestora*” [EE 2010]. Un alt exemplu ce ar ilustra acest caz este lexemul **amortire**: „*(despre ființe, despre corpul sau despre o parte a corpului lor) a pierde temporar capacitatea de a reacționa la excitarea din afară, a deveni insensibil*” [DEX 2009]; „*adaptarea animalelor poichiloterme la condiții nefavorabile de mediu, din cauza, pe de o parte, a lipsei (insuficienței) de hrană*” [EE 2010].

Limbajul ecologic face parte din categoria discursului științific, ceea ce îl caracterizează ca unul obiectiv, concis, lipsit, în general, de forme de exprimare proprii limbajului literar. Studiind și analizând acest limbaj specializat, am sesizat că vocabularul de care dispune ecologia apelează, totuși, la expresii cu caracter figurat pentru a denumi unele concepte, denotând subiectivitate și creativitate. Unii cercetatori vorbesc în cazurile date despre procedeul metaforei,

care stă la baza unui număr mare de termeni ecologici. Atestăm extinderea utilizării conceptului de metaforă în afara domeniului literar pentru prima dată la specialiștii în lingvistică George Lakoff și Mark Johnson [apud 70], care propun teoria metaforei conceptuale, aceasta fiind înțeleasă ca o materializare verbală a unor procese mentale, moduri de gândire ce permit reprezentarea, înțelegerea, memorarea și organizarea conținuturilor cognitive abstracte. În viziunea celor doi autori, o însușire importantă a metaforei este caracterul coerent și sistematic al acesteia. Abordări asemănătoare și derivând din teoria lor găsim la cercetătorii grupului Pragglejaz [apud 70] care au ajuns la concluzia că metaforele sunt folosite pentru a facilita înțelegerea unor noțiuni și pentru a compensa unele spații albe din literatura terminologică. Acest subiect va fi studiat în diferite limbaje specializate de către mai mulți lingviști, cum ar fi: Tudor Vianu, Nina Arutiunova, Inga Druță, Iulia Corina Dobrotă, Monica Rizea, Stanislav Ovseicik, Rita Temmerman ș. a.

Metafora în limba literară constă în trecerea de la sensul obișnuit al unui cuvânt la alt sens, prin intermediul unei comparații subînțelese. Ea se realizează prin punerea semnului identității între două obiecte diferite pe baza unei analogii. Subliniem aici ideea cercetătoarei Inga Druță că: „suntem martorii unei emigrări interdomenii, accentul deplasându-se de pe metafora retorică și poetică pe metafora științifică, iar ca efect constatăm o metamorfoză dinspre metafora estetică, expresivă spre cea cognitivă, referențială, dinspre o figură de stil spre o figură de gândire” [70, p. 24].

Pentru conceptul de metaforă în semantică, filologul Vasile Bahnaru propune termenul de metasemie similativă argumentând că utilizarea termenilor metaforă cu referire la mutațiile semantice este irecomandabilă, întrucât acestea sunt două fenomene distincte, chiar dacă dispun de similitudini. Mai mult, mutația de sens pe baza relațiilor de similitudine se produce din lipsa unei unități lexicale necesare pentru a denumi un nou segment din realitate sau pentru a forma sensuri noi, în timp ce tropii (metafora și metonimia) sunt podoabe de stil și ele au apărut pentru a impresiona cititorul, pentru a-i produce satisfacție estetică.

Metasemia similativă reprezintă mutațiile semantice, bazate pe asociații de similitudine, iar „similitudinea obiectelor și fenomenelor nu este altceva decât asemănarea unor entități reflectate în conștiință, care posedă una sau mai multe trăsături semantice comune, în baza cărora se produce mutația semantică prin similitudine” [9, p. 436].

Analizând esența fenomenului de metasemie similativă, lingvistul susține că această noțiune este „mai cuprinzătoare decât noțiunea de metaforă, întrucât include toate formele posibile de similitudine: de formă, de componentă fonetică, de sens etc.” [9, p.436] Noi vom

susține această opinie și vom aborda în continuare termenul de metasemie similitivă ca reprezentând un procedeu de îmbogățire a tezaurului terminologic al ecologiei.

În limbajul specializat al ecologiei, metasemia similitivă se realizează numai în cazul existenței unui sem sau a unor seme comune în structurile semantice ale sememului derivant și ale celui derivat, în baza cărora se produce acordul semantic, celelalte seme neînsemnate pentru acest proces se neutralizează, deplasându-se pe planul secundar.

I. În terminologia ecologică mutațiile semantice bazate pe similitudine sunt proprii, în special, anumitor părți de vorbire. Astfel, referindu-ne la **natura morfologică a termenului derivat**, distingem următoarele tipuri de metasemii similitive: **substantivale**, **adjectivale** și **verbale**.

A. Drept exemple de metasemie similitivă a **substantivului** enumerăm:

• **explozie**: *reacție chimică sau fizică foarte rapidă, violentă, însoțită de efecte mecanice, sonore, termice, luminoase etc., provocate de descompunerea substanțelor explozive pe care le conține un dispozitiv de distrugere; explodare, detonație, fulminație* [DEX 2009] se adaptează la limbajul ecologiei, îngustându-și sensul: „Anume în această perioadă s-au înregistrat 8 „**explozii**” de temperaturi medii anuale ridicate” (Mediul ambiant, p. 4, nr. 2(62), aprilie, 2012).

• **migrare**: *acțiunea de a migra și rezultatul ei; migrațiune; a migra* 1. (Despre populații) *A se deplasa în masă dintr-o regiune în alta, dintr-o țară în alta; (despre animale, mai ales despre păsări și pești) a se muta în masă din unele finuturi în altele, în anumite epoci ale anului, în vederea reproducerii, în căutarea unor condiții mai bune de trai etc.* [DEX 2009]; 2. (Despre particule) *A se deplasa într-o anumită direcție, sub acțiunea unei diferențe de concentrație sau a altor factori; de exemplu : „Compoziția formei elementare de **migrare** a compușilor chimici este condiționată de particularitățile **migrației** geochimice într-un acviver poluat și de reacțiile ce au loc în sistem”* (Mediul ambiant, p. 7, nr. 2(62), aprilie, 2012).

• **invazie**: 1. *Intrare neașteptată, năvălire a unei armate inamice într-o țară (cu scopul de a o cucerii, de a o subjuga); cotropire, invadare; p. ext. năvălire, venire neașteptată și în număr mare a cuiva sau a ceva într-un anumit loc.* 2. *Apariție rapidă și masivă, cu caracter de calamitate, într-o regiune, a unor specii de plante sau de animale dăunătoare sau parazite.* [DEX 2009].

„... pe teritoriul Moldovei s-a produs o nouă **invazie** de aer arctic rece dinspre nord-est”
(Mediul ambiant, p. 45, nr. 2(62), aprilie, 2012).

B. În cele ce urmează, vom prezenta **adjective** ale lexicului comun care, în context ecologic, vor căpăta alură terminologică ca urmare a mutației semantice bazate pe similitudine:

dulce: *care are gustul caracteristic mierii sau zahărului, care a fost îndulcit (cu miere, cu zahăr etc.)* [DEX 2009] după terminologizare semnifică: *de râu, de izvor, de fântână:* „Din totalul de apă... doar 2,57% este „**dulce**”” (Mediul ambiant, p. 6, nr. 2(62), aprilie, 2012); „Cât privește rezervele de apă **dulce**, acestea sunt concentrate preponderent în ghețarii de la polii globului terestru” (Revista Apelor, p.3, nr. 13, 2011).

• **invaziv:** *cu caracter de invazie; care acționează într-un mod violent și oarecum împotriva naturii organismului* [http://dexonline.ro] terminologizându-se, își transferă reprezentarea obișnuită asupra noțiunii științifice: de la **invazie** – *fenomenul de pătrundere neașteptată, rapidă și masivă, în număr mare, a indivizilor unor populații într-un teritoriu populat de indivizi ai altei specii de plante / animale dăunătoare cu caracter de calamitate ecologică* [EE 2010]: „... creșterea ponderii speciilor **invazive**...” (Mediul ambiant, p. 28, nr. 2(62), aprilie, 2012) sau în exemplul următor: „În așa fel, se poate afirma că **speciile invazive** în ecosistemele înalt organizate sunt marginalizate de o complexitate de factori biotici și abiotici, iar nimerind în medii fertile lipsite de concurenți și consumatori, provoacă explozii numerice conform strategiilor de tipul R...” (Mediul ambiant, p. 29, nr. 2(62), aprilie, 2012).

• adjectivul **oportunist/ generalist** care se referă la calitățile unei persoane: *(persoană) care își schimbă ideile, atitudinea etc. după împrejurări, urmărind numai satisfacerea intereselor personale* [www.dexonline.ro] se asociază cu termenii din limbajul ecologic cum ar fi specii de pești, animale și plante achiziționând conotația *specie care se poate adapta la condiții de mediu diferite și care are o foarte largă nișă ecologică* [EE 2010]. O exemplificare a acestui sens putem urmări în următoarele contexte: „Speciile de pești de talie mare cu ciclu vital lung sunt continuu eliminate, nișa lor ecologică fiind ocupată de cele **oportuniste** cu ciclu vital scurt și mediu...” (Mediul ambiant, p. 28, nr. 2(62), aprilie, 2012) sau „În fragmentele de biotop lanțurilor trofice se scurtează, speciile de vârf dispar, iar cele **oportuniste** și cu o capacitate de dispersie accentuată - uniformizează ihtiocenoza, domină și prosperă” (Mediul ambiant, p. 29, nr. 2(62), aprilie, 2012).

• adjectivul **deschis:** *(despre uși, porți, capace etc.) dat la o parte spre a lăsa descoperită o deschizătură* [DEX 2009] este unul dintre lexemele care își găsește loc în mai multe terminologii, chiar și în cea ecologică: „... din punct de vedere termodinamic, toate sistemele biologice sunt deschise, în sensul că ele există, funcționează și evoluează exclusiv datorită inputului și outputului, adică fluxului liber de energie, materie și informații” [EE 2010]. Exemplificăm cu următorul context: „Ecosistemele acvatice complexe și **deschise**, cu o

diversitate biologică mai mare, sunt mai puțin afectate de fenomenul invaziilor biologice, fiecare nișă ecologică fiind completată cu specii competitiv avansate” (Mediul ambiant, p. 28, nr. 2(62), aprilie, 2012).

- adjectivul **verde** care se referă la *culoarea frunzelor, a ierbii, a vegetației fragede (de vară)* [DEX 2009] devine un termen caracteristic terminologiei ecologice: „Declarația cu privire la cooperarea pentru crearea unui Coridor Verde al Dunării de Jos, inițiată de WWF (Fondul Mondial pentru Natură) și semnată în anul 2000 de către miniștrii Mediului din Moldova, România și Ucraina, așa și a rămas, pentru Moldova, o simplă declarație, fără vreo implicare practică pe teritoriul Moldovei” (Revista Apelor, p.20, nr. 11, 2010). Astfel, în fiecare context termenul achiziționează câte o nuanță diferită *tehnologie proiectată și implementată pe baza proceselor caracteristice de funcționare a sistemelor naturale* [EE 2010]: „...există câteva tehnologii „**verzi**” cum ar fi energia eoliană, solară și hidroenergia, care se potrivesc mai mult pentru zonele rurale și cele îndepărtate, unde sursele locale de energie sunt, de regulă, indispensabile pentru dezvoltare” (Mediul ambiant, p. 3, nr. 2(62), aprilie, 2012) sau despre membri a unui partid ecologist: „**Verzii** au organizat o acțiune de protest împotriva poluării râului” [DEXI 2007].

- adjectivul **sănătos** se referă, de obicei, la obiecte animate: *care se bucură de sănătate deplină, care nu suferă de nicio boală au infirmitate; teafăr, zdravăn* [DEX 2009]. În contextele analizate de noi atestăm cazuri de asociere cu termenul **sol**: „Comparativ cu aerul sau apa, solul este mai dificil de readus la starea lui **sănătoasă**” (Mediul Ambiant, p. 6, nr.3(81), 2015).

C. Pe lângă modelele expuse anterior identificăm exemple de metasemii similative **verbale** care constau în modificarea semanticii verbelor:

- **A migra** 1. (*Despre populații*) *A se deplasa în masă dintr-o regiune în alta, dintr-o țară în alta; (despre animale, mai ales despre păsări și pești) a se muta în masă din unele ținuturi în altele, în anumite epoci ale anului, în vederea reproducerii, în căutarea unor condiții mai bune de trai etc.* [DEX 2009] prin analogie devine (*despre particule*) *a se deplasa într-o anumită direcție, sub acțiunea unei diferențe de concentrație sau a altor factori* [DEX 2009]: „Către anul 1900 poluanții **migrau** până la straturile puțin permeabile” (Mediul ambiant, p.7, nr. 2(62), aprilie, 2012).

- **A îmbogăți** - *a deveni sau a face să devină bogat; a (se) înavuți, a (se) înstări se înregistrează în contextul ecologic cu semnificația pe care o are deja înregistrată în DEX: a (se) adăuga noi elemente unui bun material sau spiritual, a face să devină sau a deveni mai numeros,*

mai cuprinzător, mai complex; *a (se) dezvoltă, a (se) mări* [DEX 2009]. Exemplificăm: „În multe cazuri, aceste aluviuni **îmbogățesc** solul cu componente valoroase, fenomen bine cunoscut încă din antichitate” (Mediul ambiant, p. 11, nr. 2(62), aprilie, 2012).

• Aceeași situație o demonstrează și lexemul **a invada** - 1. *A intra prin violență (și cu mari forțe) pe un teritoriu străin (pustiind, prădând); a cotropi, a năpădi*. 2. *(Despre plante și animale dăunătoare sau parazite) A apărea undeva rapid și masiv (producând mari pagube sau neajunsuri); a năpădi*” [DEX 2009]: „... în urma inundațiilor puternice din vara anilor 2008 și 2010, toată rețeaua hidrografică a țării a fost „**invadată**” de specii alogene de cultură...” (Mediul ambiant, p. 28, nr. 2(62), aprilie, 2012).

• **A ucide**, care se referă preponderent la persoane: *a pricinui (cu voie sau fără voie) moartea* [DEX 2009], prin analogie intră în relație cu un subiect inanimat: „Remarcăm cutremurul din 9 martie 2011 din nord-estul Japoniei, care, fiind urmat de valuri tsunami, **a ucis** mii de oameni și a cauzat pagube estimate la sute de miliarde de dolari” (Mediul ambiant, p. 11, nr. 2(62), aprilie, 2012).

• **A coborî**, prin extensiune, dobândește sensul de *(despre termometru, temperatură etc.) a scădea (indicând răcirea timpului, atenuarea sau dispariția febrei etc.)* [DEX 2009]: „Valorile minime ale temperaturii aerului au **coborât** sub -30°C la trei stații meteorologice” (Mediul ambiant, p. 25, nr. 2(62) aprilie, 2012).

II. Interpretarea metasemiei similative în terminologia ecologică se reduce la stabilirea **denotatorului** (componentul semantic comun) care stă la baza mutației semantice. Având în vedere tipurile de denotatori, distingem următoarele modele de metasemie similativă:

– mutația semantică bazată pe similitudinea **formeii** ce include „configurația, aspectul, tipul, organizarea, structura, expresia exterioară a denotaților” [9, p. 440]: **piramide ecologice** – *modele grafice (de regulă, în formă de triunghi cu vârful în sus), care reflectă numărul de indivizi, cantitatea biomasei sau cantitatea de energie acumulată și depozitată în biomasa ecosistemului* [EE 2010]; **nișă ecologică** – *rolul funcțional pe care îl joacă într-o biocenoză un individ, o populație, o specie, ținându-se cont de activitatea sa, modul de hrană, comportament, spațiul ocupat, relațiile cu alți indivizi, alte populații (specii)* [EE 2010]; **mantia pământului** – *înveliș al pământului, situat la 700-2900 km adâncime, compus din minerale grele* [EE 2010]; **insulă de căldură** – *fenomenul creșterii temperaturii spațiului urban construit de la zonele periurbane (rural-urbane) spre centrul orașului* [EE 2010]; **crustă (scoarță) oceanică** – *crusta (scoarța) terestră ce formează fundurile oceanice cu o grosime de 5-8 km, alcătuită din trei straturi* [EE 2010]; **scoarță terestră** – *stratul solid al Pământului, constituit din roci*

metamorfice, vulcanice și sedimentare, în grosime variabilă [EE 2010]; **braț de deltă** – ramificație a unei delte [EE 2010]; **braț de râu** – albie secundară, care se desprinde din albia principală a unui râu și pe care se scurge o cantitate mai mică de apă [EE 2010]; **cenușă zburătoare** – termen prin care se nominalizează produsul sub formă de cenușă, rezultat din diverse activități industriale, cu diferite grade de primejdie pentru oameni, animale, vegetație și care este purtată de curenții de aer [EE 2010]; **cerc de vegetație** – denumire mai mult sau mai puțin convențională a unor întinderi caracteristice și unitare prin asociațiile de plante (și animale) component [EE 2010]; **covor vegetal** – pătură de plante ce acoperă suprafața uscatului într-o anumită regiune (sau în plan global) [EE 2010]; **deltă** – (de la grafica literei Δ din alfabetul grecesc, cu care seamănă deltele multor fluvii) relief de acumulare, reprezentat printr-un ansamblu de forme specific [EE 2010];

– mutația semantică bazată pe similitudinea **funcției** „când în calitate de denotator figurează comunitatea funcțională a denotaților” [9, p. 439]: **ceas biologic** (bioritm) - fenomen de natură biologică, caracteristic tuturor viețuitoarelor, cu o condiție generică strictă, constând în producerea unor reacții vitale la intervale egale și regulate de timp [EE 2010]; **bombă ecologică (război ecologic)** – mod de a desfășura acțiuni militare menite să deregleze mediul natural înconjurător al părții beligerante [EE 2010]; **luptă biologică (combatere biologică)** – utilizarea, în scopul distrugerii sau neutralizării unor specii, populații de dăunători, a dușmanilor (prădătorilor), paraziților naturali ai acestora, precum și a unor produse de natură biologică [EE 2010]; **lanț trofic** – relații de nutriție bazate pe raporturile complexe de interdependență dintre diversele organisme vegetale și animale din cadrul unui ecosistem [EE 2010]; **crustă vie** – biosfera, învelișul biocenotic al Pământului, totalitatea ecosistemelor Terrei [EE 2010];

– mutația semantică bazată pe similitudinea **culorii**: **listă neagră** – registru sistematic (tradițional inclusă în Cartea Roșie), în care sunt incluse speciile de plante și animale dispărute [EE 2010]; **listă albastră** – compartiment al Cărții Roșii (ca tradiție internațională), în care se includ speciile de păsări efectivul cărora scade [EE 2010]; **listă roșie** – compartiment al Cărții Roșii în care sunt analizate și incluse într-o listă specială speciile de plante și animale care se află pe cale de dispariție, rare sau vulnerabile [EE 2010]; **listă verde** – listă sistematică, în care sunt incluse speciile de plante și animale excluse din Cartea Roșie, deoarece efectivele și arealele lor au fost restabilite la nivel normal, datorită acțiunilor speciale de reabilitare (conservare) a speciilor de pe Lista Roșie [EE 2010]; **Cartea Roșie** – carte/ registru, în care sunt înregistrate, într-o manieră strict științifică – taxonomică (sistematică) – speciile de plante, animale rare, vulnerabile și pe cale de dispariție, clasificate în conformitate cu standardele

Uniunii Internaționale pentru Conservarea Naturii și Resurselor Naturale, Programul ONU pentru mediul înconjurător [EE 2010]; **pustiul verde** – una din varietățile pustiului industrial, care se manifestă prin dezvoltarea abundentă a vegetației tropicale pe fostele terenuri agricole părăsite sau distruse într-o zonă suprapopulată [EE 2010]; **consumarism verde** – mișcare ecologistă care promovează consumul de hrană naturală și folosirea produselor ce nu sunt dăunătoare mediului înconjurător (produse alimentare naturale, benzină fără plumb, biodiesel, energii curate, îmbrăcăminte din materiale naturale, nesintetice etc.) [EE 2010]; **cutie neagră** – metodă de bază a ciberneticii, fundamentată cibernetic de WRASHBY. Presupune cercetarea comportamentului unui sistem complex sau hipercomplex, pe baza corelării mărimilor de intrare și a celor de ieșire, făcându-se abstracție de transformările care se petrec în interior, de caracteristicile elementelor componente. Metoda se folosește în cercetările ecosistemice [EE 2010].

Se constată, deși mai rar, cazuri când metasemia implică atât similitudinea formei, cât și cea a funcției. De exemplu, lexemul **furtună** - vânt puternic însoțit de averse de ploaie, de grindină și de descărcări electrice; vijelie [DEX 2009] - formează termeni noi prin preluarea funcției și formei: **furtună de nisip** – vânt deșertic, de mare intensitate, care transmite cantități enorme de nisip [EE 2010] sau **furtună de praf** – fenomen datorat unor vânturi puternice, când mase enorme de pulberi provenite în special din spațiile de sol neprotejat, eroziune etc. sunt transportate la mari distanțe, modificând uneori local compoziția atmosferei, afectând spațiul vital al unor ecosisteme umane și agricole [EE 2010].

În limbajul ecologic actual românesc, un număr semnificativ de termeni au la bază **metafora antropomorfică** (termen introdus de lingvistul englez Stephen Ullmann) sau „metafora traspozitivă”, în opinia cercetătoarei Elenei Toma [130, p.119]. Modalitatea de conceptualizare a acestor termeni „se realizează prin echivalarea lor cu elemente ale universului familiar, natural. Modelele de cunoaștere la care se ajunge prin metafora cognitivă se bazează prin experiențe umane fundamentale” [34, p. 516]. Acest tip de metaforă poate fi ilustrat de exemplele: „braț de râu”, „ochi de apă”, „talie”, „membrană biologică”, „gură de canal”, „gură de râu” etc., unde are loc o transpoziție metaforică de la animat la inanimat. Ca și în cazul celorlalți termeni, analogia se argumentează prin fie prin evocarea formei sau a funcției, fie prin combinarea acestor două. Să analizăm această transpoziție în următorii termeni:

- **ochi**: fiecare dintre cele două organe ale vederii, de formă globulară, sticloase, așezate simetric în partea din față a capului omului și a unor animale; globul împreună cu orbita, pleoapele, genele; irisul colorat al acestui organ; organul vederii unui animal sau al unei

insecte, indiferent de structura lui [DEX 2009] se metaforizează în **ochi de apă** – porțiune circulară de substanță, diferită de mediul înconjurător [DEX 2009];

• **membrană:** nume dat țesuturilor animale sau vegetale, subțiri și suple, foarte diferite ca structură, care căptușesc, îmbracă, leagă, susțin sau delimitează anumite organe sau părți de organe; piele subțire; piele; diferențiere protoplasmatică sau celulozică, care învelește și limitează celula animală și cea vegetală [DEX 2009] apare în sintagma **membrană biologică:** strat de câțiva milimetri de depuneri măloase pe suprafața filtrelor lente în care se dezvoltă o floră bacteriană aerobă, cu efect purificator asupra apei poluate [EE 2010];

• **talie:** partea de la mijloc, mai subțire, a corpului omenesc, situată deasupra șoldurilor; mijloc, brâu [DEX 2009] se metaforizează în termenul **talie vegetală:** mod de apreciere a înălțimii diferitor specii de plante de teren, după o scară de zece puncte [EE 2010].

Remarcăm că majoritatea termenilor ecologici bimembri, ce au la bază mutația semantică, sunt formați dintr-un cuvânt preluat din limbajul comun și un termen din limbajul ecologic: **egoism ecologic** – ansamblu de instincte și de predispoziții proprii fiecărui individ, care servește la conservarea ființei sale [DEX 2009]; **recuperare ecologică** – procesul de regenerare naturală în care omul intervine stimulând procesele naturale [DEX 2009]; **obosirea solului** – fenomen în urma căruia, din cauza acumulării unor toxine dăunătoare, a scăderii cantității de humus, a unor boli sau din alte cauze, un sol cultivat mai mulți ani cu aceeași plantă nu mai oferă aceleași condiții favorabile de creștere [DEX 2009]; **inteligenta naturii** – a fi inteligent înseamnă a fi „plin de viață”, contracarând mereu provocările distructive ale mediului, acestea fiind din ce în ce mai complexe în ascensiunea vieții de la bacterii la om [DEX 2009]; **degradarea solului / terenului** - procesul de reducere treptată a fertilității unui teren, ca urmare a unor modificări climatice, a unor cataclisme naturale, a nimicirii faunei și florei de sol [DEX 2009]; **confort ambiental / ecologic** – totalitatea (ansamblul) condițiilor din mediul înconjurător, abiotic/ biotic, care asigură ființelor vii, inclusiv omului, o existență prosperă, adecvată cerințelor lor vitale [DEX 2009].

Notăm aici importanța determinantului și a contextului ecologic în care apar acești termeni, de exemplu:

• **declin:** coborâre a unui astru pe bolta cerului înspre apus; asfințire, scăpătare; (fig.) Sfârșitul unei glorii, al unei puteri aparținând unei persoane, unui popor, unei civilizații etc.; decădere [DEX 2009]. Sub influența termenului „ecologic” și a contextului, din care face parte, devine sintagmă ecologică cu sensul *perioadă a vieții, caracterizată de regresivitatea generală a funcțiilor organismului* [EE 2010]: „Necesitatea unei reviste, ce ar reflecta mai amplu, din punct

de vedere constituțional, științific și practic, starea protecției mediului, a metodelor și acțiunilor ce ar fi necesare pentru a stopa **declinul ecologic**, a prins formă și conținut” (Mediul ambiant, p. 1, nr. 2(62), aprilie, 2012);

• **cultură**: *totalitatea valorilor materiale și spirituale create de omenire și a instituțiilor necesare pentru comunicarea acestor valori* [DEX 2009] apare în sintagma **cultură ecologică** – *ansamblul de valori spirituale, culturale, educaționale, tradițional – naționale, religioase, politice, juridice, manageriale, formate pe parcursul istoriei unui popor (națiuni) și, poate, a întregii omeniri, exprimate prin sentimentele de respect, dragoste și responsabilitate față de natura înconjurătoare* [EE 2010]: „Acum zece ani, un grup de distinși ecologi și-au unit forțele intelectuale pentru a da naștere unui concept ce urma să se realizeze într-o revistă științifică, de informație și **cultură ecologică**” (Mediul ambiant, p. 1, nr. 2(62), aprilie, 2012).

Pe parcursul cercetării noastre am atestat și un număr apreciabil de termeni bimembri metaforizați, ce au la bază un termen preluat din alte limbaje specializate și unul ecologic. În literatura de specialitate acest procedeu semantic se numește **reterminologizare** și constă „în faptul că termenii, reflectând cunoștințele primare ale vorbitorilor despre știință și tehnică, la o etapă mai avansată a gândirii, sunt adoptați de noile sisteme terminologice. Altfel spus, pentru a denumi fenomene ori noțiuni recent apărute, limba uneori recurge la termeni deja existenți în alte sisteme terminologice, care ar putea avea trăsături semantice asemănătoare. Prin urmare, ambele sensuri, atât cel inițial, cât și cel reterminologizat, capătă statut de independență, iar contextul diferențiază termenul sub aspect semantic” [44, p.129].

Exemplificăm cu următorii termeni:

1. În *matematică*, termenul **vector** se explică drept *mărime matematică sau fizică definită printr-o valoare numerică, o unitate de măsură, o direcție și un punct de aplicație (reprezentată grafic printr-un segment de dreaptă orientat)* [DEX 2009], în *ecologie* se reterminologizează devenind **vectorul ecosistemului** cu semnificația „*ansamblul variabilelor ordonate care reflectă productivitatea, fluxul de energie etc. din ecosisteme*” [EE 2010].

2. În *geografie*, termenul **reflux** este definit ca *fază de coborâre a nivelului mărilor și oceanelor în cadrul fenomenului de maree* [DEX 2009]. Dicționarul ecologic introduce sintagma de **reflux roșu** – *fenomen ecologic care se manifestă prin dezvoltarea în masă a algelor pirofite* [EE 2010] și mai mult decât atât, înregistrează doi termeni bimembri sinonimi care au în componența sa termeni din alte domenii: **înflorire roșie, fluorescență roșie**.

3. Domeniul *medicinii* definește termenul **metabolism** în felul următor: „*totalitatea proceselor complexe de sinteză, de asimilare (cu înmagazinare de energie), de degradare și de*

dezasimilare (însoțită de eliberare de energie), pe care le suferă substanțele dintr-un organism viu” [DEX 2009]. Limbajul specializat al ecologiei face și el apel la acest termen în sintagma **metabolism ecologic** – concepție generalizată conform căreia fiecare ecosistem este condiționat în structura sa interioară de relațiile reciproce dintre bacterii, ciuperci, plante și animale prin metabolizii, ergonele eliminate în mediu cu acțiune la distanță [EE 2009]. Termenul **hormon** care denotă substanță secretată de glandele endocrine sau de alte țesuturi, care stimulează și coordonează activitatea anumitor organe sau a întregului organism [DEX 2009], apare prin asocierea funcției în termenul metaforizat **hormonii mediului** – substanțe organice eliminate în mediul ambiant în procesul activităților vitale ale organismelor, precum și în urma descompunerii plantelor, animalelor și microorganismelor moarte... pot inhiba sau stimula activitatea organismelor componente ale ecosistemului [EE 2010]. Printre acești termeni mai putem enumera: **metabolism social** – circuitul de substanță și fluxul de energie dintre om (societate) și natură [EE 2010] etc.

4. Economie: **management ecologic** – exercitarea funcției de planificare, organizare, conducere directă, de control și supervizare a oricărui proiect sau activități în domeniul protecției mediului înconjurător... [EE 2010]; **marketing ecologic** – transpunerea practică a conceptului de ecomarketing, respectiv ansamblul activităților care dirijează, influențează și promovează fluxul de bunuri și servicii ecologice, pe parcursul întregului ciclu de viață a produsului... [EE 2010].

5. Informatică: **interfață ecologică** – sector de întrepătrundere a două ecosisteme măsurând arii diferite în cazul etajelor de vegetație montană [EE 2010].

6. Fizică: **fonica mediului** – totalitatea sunetelor generate de componentele naturii; **elasticitatea ecosistemului** – însușirea ecosistemului de a-și schimba caracteristicile dinamice în anumite limite ale toleranței [EE 2010].

7. Religie: **decalog ecologic** – 10 porunci ecologice care a trebui, după opinia adeptilor, să-l călăuzească pe om în natură [EE 2010].

8. Vocabularul militar: **bombă demografică** – stare a populației când efectivul ei întrece considerabil capacitatea ecologică a mediului, ceea ce determină epuizarea resurselor materiale, spațiale, energetice și informaționale ale acestuia; **luptă ecologică** – utilizarea, în scopul distrugerii sau neutralizării unor specii, populații de dăunători, a dușmanilor (prădătorilor), paraziților naturali ai acestora, precum și a unor produse de natură biologică; **război biologic / terorism biologic / bioterorism** – folosire în calitate de arme de distrugere în masă a culturilor, special obținute, a unor microorganisme patogene [EE 2010]; **război meteorologic/război geofizic/ război climatic** – metodă militară de schimbare catastrofală a

climei cu ajutorul unor substanțe speciale dispersate deasupra norilor, care provoacă ploi torențiale de proporții [EE 2010]. Acești termeni integrați în metalimbajul ecologic prin metaforizare vor fi dependenți de contextul din domeniu, care va asigura înțelegerea lor corectă.

Studiind și analizând termenii bimembri ce au la bază mutația semantică, remarcăm că în rol de component metaforizat poate fi adesea un **substantiv**: *vârstă ecologică* – noțiune ce se referă la structura de vârstă a populațiilor [EE 2010]; *vectorul ecosistemului* – ansamblu (lista) variabilelor ordonate care reflectă productivitatea, fluxul de energie etc. din ecosisteme; *scoarță / crustă terestră* – stratul superior solid al Pământului, constituit din roci metamorfice, vulcanice și sedimentare, în grosime variabilă; *robustețe ecologică* – capacitatea ecosistemelor de a se menține stabile în cazul în care ele sunt supuse unor variații mari ale factorilor de mediu, ca urmare a creșterii relațiilor componentelor biotice și abiotice [EE 2010]; *puritate biologică* – totalitatea plantelor ce posedă toate caracterele ereditare proprii soiului de care aparțin, existente într-o plantație [EE 2010]; *mantia Pământului* – înveliș al Pământului, situat la 700 – 2900 km adâncime, compus din minerale grele, în care predomină Fe și Mg, sulfuri și oxizi [EE 2010]; sau **adjectiv**: *zăpadă acidă* – zăpadă a cărei valoare a pH-ului este mai mică decât 5,6 [EE 2010]; *pustiu rece*; *pustiu cald*; *lac ucigaș* - lac amplasat în craterul unui lanț vulcanic [EE 2010]; *landșaft matur* – a doua (după tinerețe și până la bătrânețe) fază de dezvoltare a landșaftului care și-a extins stadiul de maximă stabilitate în raport cu mediul înconjurător [EE 2010]; *lac acid* – lac apa căruia are pH-ul mai mic de 5,5 [EE 2010].

În formarea termenilor cu ajutorul procedurii mutației semantice se utilizează asociații cunoscute care permit unui vorbitor de rând să înțeleagă cu ușurință termenul dat. De exemplu, cuvântul *stres* suferă o modificare de sens când intră în relație cu termeni din domeniul ecologiei, astfel dobândind nuanțe semantice noi ușor de observat: *stres ecologic* – dereglarea structurii intrapopulaționale ce provoacă reducerea natalității și creșterea mortalității... reprezintă o reacție de răspuns a organismului (sistemelor de organisme) la schimbările bruște din mediu [EE 2010]; *stresul mediului* – stres care se referă exclusiv la factori nocivi pentru mediul ambiant, determinați de impactul antropic [EE 2010].

Pe de altă parte, există termeni a căror semnificație nu poate fi înțeleasă decât numai cu ajutorul dicționarului de specialitate. În această listă putem include termeni ce conțin nume din mitologie, filosofie și religie. De exemplu, *concepția Gaia* – teorie elaborată de savantul englez James Lovelock (1979), conform căreia Pământul, inclusiv biosfera, constituie în totalitatea sa un „organism viu”, capabil de autoreglare, ce înglobează toate elementele componente, neanimate, viața și omul, viața împreună cu planeta [EE 2010]. Aceste sintagme pot fi descifrate

având cunoștințe atât în domeniul terminologiei, cât și cel al mitologiei, dat fiind faptul că ambele componente ale termenului, luate în parte, nu aparțin terminologiei ecologice.

O particularitate a termenilor construiți în baza metasemiei similative este posibilitatea de a fi utilizați alternativ cu alte construcții sinonimice: *invazie* = *năpădire*; *explozie ecologică* = *bombă ecologică*; *ecosistem închis* = *ecosistem autarhic*, *ecosistem autonom*; *ceasornic biologic* = *bioritm*, *ritm fiziologic*, *bioritmică*; *război ecologic* = *agresiune ecologică*, *terorism biologic*, *terorism ecologic*; *luptă biologică* = *combatere biologică*, *control biologic*; *inteligența naturii* = *inteligența materiei*; *stresul pădurilor* = *declinul fiziologic al pădurilor*, *stres forestier*; *rocă-mamă* = *rocă parentală*; *lacuri ucigașe* = *bombă chimică naturală* etc.

Un detaliu fundamental care se cere menționat aici este că majoritatea modelelor de metasemie similativă care apar în terminologia ecologică sunt traduceri sau calchieri din alte limbi, preponderent din limbile engleză și franceză. În plus, putem observa aceeași structură metaforică pentru unul și același concept în câteva limbi simultan: *stres ecologic* = *ecological stress* (en.) = *stress écologique* (fr.), *stres forestier* = *wood stress* (en.) = *stress forestier* (fr.), *obosirea solului* = *soil fatigue* (en.) = *fatigue du sol* (fr.), *scoarța Pământului* = *cloak of Earth* (en.), *croûte terrestre* (fr.), *lacuri ucigașe* = *homicidal lakes* (en.) = *lac meurtrier* (fr.). Indiferent prin ce filieră au pătruns acești termeni în limba română, ei primesc statut de termeni internaționali datorită faptului că își găsesc conceptualizare în mai multe limbi.

3.2. Metasemia implicativă

Pe lângă termenii formați cu ajutorul metaforei, extensiunea sensului inițial se realizează deseori și prin metonimie, care reprezintă, în viziunea lingvistei Ludmila Kudreavtseva, un tip de derivare sintagmatică [189, p. 133]. În cercetările lingvistice contemporane, metonimia se interpretează nu numai ca transfer semantic, dar și ca o strategie cognitivă. Numeroase analize asupra fenomenului găsim la cercetătorii Vasile Bahnaru, Arsene Darmsteter, Leonard Bloomfield, Mariana Pitar, Elena Paduceva, Ekaterina Rahilina, William Croft, Rene Dirven, Kurt Feyaerts, Yves Piersman, unde se încearcă elaborarea diferitor interpretări și taxonomii ale metonimiei conceptuale. În literatura de specialitate, „metonimia este definită drept dependență de incluziune a sememelor” [122, p. 204], iar această dependență se reduce la relațiile hiperonimice și hiponimice. Unii lingviști consideră corectă definirea metonimiei prin intermediul dependenței de incluziune sau implicațiune, fiind privită ca un „analog cognitiv al relațiilor reale (interacțiune, dependență) dintre entitățile din lumea obiectivă” de tipul: material–produs din acest material, cauză–efect, parte–tot, proces–rezultat, proprietate–obiect ș.a.

Raportul de implicațiune, în viziunea acestor autori, obține un conținut mai amplu, incluzând, totodată, și unele tipuri de relații suplimentare, cum ar fi contiguitatea contextuală, spațial-temporală, care nu sunt acoperite de noțiunea de „metonimie” [9, p. 422]. În acest caz, lingvistul Vasile Bahnaru propune ca „metasemia bazată pe asociații de contiguitate să fie denumită metasemie implicativă, întrucât termenul dat este monosemantic și exprimă esența ecestei varietăți de metasemie” [9, p. 422]. În același timp, lexicologul recomandă ca termenul metonimie să fie rezervat doar stilisticii literare, iar pentru stilistica lingvistică și pentru semasiologie (în cazul nostru terminologia ecologică) să acceptăm termenul de metasemie implicativă, care este, într-un fel, corespondentul lingvistic al metonimiei conceptuale. Mai mult, mutația de sens pe baza relațiilor de contiguitate se produce din lipsa unei unități lexicale necesare pentru a denumi un nou segment din realitate, în timp ce metonimia reprezintă o figură de stil și a apărut pentru a impresiona cititorul, pentru a-i produce satisfacție estetică.

În continuare, vom enumera modele de metasemie implicativă prezente în terminologia ecologică românească, care cel mai frecvent contribuie la apariția sememelor noi în cadrul semantemelor, unde vom lua în considerare clasificări ale lingviștilor Vasile Bahnaru, Mariana Pitar, Ludmila Kudreavtseva și Dmitrii Lotte.

După ce am analizat termenii din vocabularul terminologic al ecologiei, am delimitat tipurile cele mai productive de modele bazate pe **asociațiile de contiguitate** [103]:

- modelul „**obiect – autorul / inventatorul obiectului**” (numele propriu este păstrat ca atare în structura termenului): *cercul Raunkaier, ciclul Brucker, ciclul Krebs, coeficientul lui Buffon, conceptul Mitschelich, echilibrul Hardy-Weinberg, ecuația Lotka-Voltera, efectul Alle, indicele Wigert- Evans, legea Bauer-Vernardski etc.* Așa cum se poate vedea în aceste exemple, numele obiectului, fenomenului, operațiunii ia numele inventatorului său. Se atestă și alte exemple productive, unde numele propriu poate deveni nume comun prin derivare, ca în cazul următorilor termeni: **weismanism** – *concepție teoretică, alaborată de biologul german A. Weismann, privind ereditatea și evoluția speciilor* [EE 2010]; **voltinism, vernadskologie** – *doctrină, învățătură despre biosferă, fondată de savantul rus V. I. Vernadski* [EE 2010]; **rousseauism** – *concepție a scriitorului și gânditorului iluminist francez J. J. Rousseau, care are la bază principiul revenirii la natură și aplicarea lui în viață* [EE 2010]; **maltusianism** – *doctrină sociologică, numită astfel după numele celebrului economist englez T. Malthus* [EE 2010]; **darwinism** – *teorie elaborată de Charles Darwin în lucrarea sa clasică „Originea speciilor prin selecția naturală sau păstrarea solurilor favorabile luptei pentru viață”* [EE 2010]; **perechi malthusiene** – *de la numele lui T. Malthus - cupluri care asigură, în mod conștient, propria reproducție, folosind mijloacele și tradițiile de planificare a familiei* [EE

2010]; **epicurism** – de la numele filosofului grec Epicur - morala unei persoane care este înclinată spre plăceri [EE 2010]; **afrodisiac** – de la Afrodita, zeița dragostei din mitologia greacă - substanță exocrină din mediul ambiant cu acțiune excitantă stimulând apetitul sexual [EE 2010]; **lamarckism** – teoria transformismului, elaborată de J. B. Lamarck [EE 2010]; **mimetism batesian** – după H. W. Bates - fenomenul de asemănare mai mult sau mai puțin exactă, pe care o prezintă speciile de animale fără mijloace de apărare cu speciile de care dispun acestea [EE 2010]; sau cazuri când numele propriu apare singur: **curie** – unitate de măsură de la numele fizicienilor francezi, laureați ai Premiului Nobel pentru chimie, unitate folosită pentru măsurarea radioactivității [EE 2010]; **darwin** – unitate de măsură [EE 2010].

- modelul „**regiune – produs / reprezentant al ei**”: **omul de Cromagnon** – după numele sitului Cromagnon din Franța. Forma cea mai veche a omului actual [EE 2010]; **omul de Neanderthal** – după numele râului Neander din Germania, specie de om primitiv care a trăit în paleolitic în Europa și în vestul Asiei cca 150 000 de ani [EE 2010] etc.;

- modelul „**acțiune – rezultatul acțiunii**”: **degradare** – 1. Proces de schimbare în rău, stricare, deteriorare, ruinare. 2. Modificarea unui obiect sau pierderea de către un organism (populație, biocenoză, ecosistem), ca urmare a influenței unor factori negativi (genetici sau de mediu), a calităților structurale, motorii, morfologice, adaptive etc. 3. Pieirea prematură a organismului în funcție de cauzele care o provoacă [EE 2010]; **contraadaptare** – 1. Apariția la unele specii a unor caractere îndreptate împotriva altor specii. 2. Procesul de adaptare a speciilor insulare față de/la imigranți [EE 2010];

- modelul „**însușire/ proces – valoare**: **mineralizarea apei** – 1. Proces de saturare a apei cu substanțe anorganice (minerale). 2. Suma totală de săruri anorganice care se conțin, de regulă, în apele dulci. Gradul de mineralizare a apei se exprimă prin mg/l [EE 2010]; **sensibilitate** – 1. Facultatea, capacitatea de a simți, de a reacționa la excitații, de a-și schimba, într-o anumită măsură, starea inițială sub acțiunea unui agent exterior. 2. (Sensibilitate la toxine) Gradul de receptivitate a organismelor față de acțiunea nocivă (vătămătoare) a noxelor existente în ecosistem [EE 2010]; **potențial biotic** – 1. Gradul de rezistență (condiționat ereditar) a speciei față de factorii nefavorabili ai mediului înconjurător. 2. Capacitatea unei specii (populații), genetic și fiziologic determinată, de a se dezvolta, reproduce și a supraviețui în condiții nelimitate (ideale) ale mediului [EE 2010]; **umiditate** – 1. Însușirea, starea a ceea ce este umed; umezeală; lichidul aflat într-un material umezit. 2. (Umiditate atmosferică) Gradul de umiditate, cantitatea de apă sub formă de vapori în atmosferă la un moment dat [EE 2010]; **duritatea apei** – caracteristică pentru suma cationilor metalici (calciu și magneziu) dintr-o apă

potabilă. Un grad de duritate este egal cu 10 mg de materie. Maximul de duritate pentru apa potabilă nu trebuie să depășească 20 grade [EE 2010];

- modelul „**obiect – unitate de măsură**”: **biomasă** – 1. Totalitatea substanței organice acumulată de organisme în procesul creșterii, 2. Masa de materie organică, de origine biologică, produsă de organismele vii de pe o anumită suprafață (în m^2 , m^3 , km^2 , ha, exprimată în g, kg, t, de substanță uscată la $70^\circ C$ sau de substanță vie) [EE 2010];

- modelul „**obiect, fenomen – aparat, dispozitiv**”: **acumulator** – 1. Denumire generică pentru unele concentrații anorganice existente în învelișul viu al Terrei, care funcționează ca înmagazinatori de energie solară (potențial), făcând astfel conexiunea energetică (potențială) între Pământ și Soare (mediul cosmic,) 2. Dispozitiv care permite înmagazinarea, sub forme diverse, a energiei, pentru a face față unor instantanee importante și pentru o scurtă durată [DEM 2005]; **ciclón** – 1. Zonă din atmosferă cu presiunea mai joasă decât cea din sectoarele din vecinătate, caracterizată prin vânturi deosebit de puternice; 2. echipament de epurare a atmosferei [EE 2010];

- modelul „**calitate, însușire – obiectul care o posedă**”: **separator** – 1. Care are calitatea de a separa, 2. Dispozitiv, aparat sau mașină care servește la curățarea unei substanțe de altele sau la separarea unuia sau mai multor componenți dintr-un amestec [DEX 2009];

- modelul „**știință – manual, conținând elementele de bază ale științei date**”: exemplificăm cu termenul **ecologie** care semnifică știință care se ocupă cu studiul relațiilor dintre organisme și ambianța lor, la nivel de individ, populație sau comunitate [DEX 2009], dar și denumirea unui manual care conține principiile de bază ale acestei științe.

- modelul „**parte pentru tot**”: **lagună** – 1. Porțiune de mare/ ocean, aproape complet separată de restul spațiului prin cordoane litorale sau bariere de corali, de regulă, de formă sferică, de mică adâncime, cu un fitoplancton marin bogat, cu condiții ecologice deosebite de restul apei. 2. Lac artificial, folosit pentru epurarea apelor menajere [EE 2010].

În baza exemplelor putem concluziona că modelele de metasemie similativă și implicativă din textele ecologice sunt extrem de sugestive în descrierea fenomenelor și conceptelor complexe din acest domeniu în plină dezvoltare. Materialul de limbă supus analizei permite să conchidem că derivatele semantice provenite în baza mutațiilor de sens pot deveni neologisme lexicale în procesul continuu de evoluție al limbii. Pe lângă numărul considerabil de termeni creați pe baza modelelor existente în limba română, este indiscutabil faptul că limbile străine reprezintă o sursă de unități terminologice având ca punct de pornire mutațiile semantice, acestea fiind preluate de către limba română pe baza schemelor conceptuale comune altor limbi.

3.3. Determinologizarea termenilor ecologici

Ca urmare a întrebuițării pe larg a terminologiei ecologice, în ultimii ani, de către multe grupuri sociale ale populației are loc, în mare măsură, procesul de determinologizare a termenilor ecologici, mulți dintre aceștia trecând dincolo de limbajul ecologic. Fenomenul de determinologizare se produce în cazul când termenii ecologici pătrund în vocabularul general. Îl considerăm un proces firesc, consecință a utilizării frecvente a acestor termeni în presă. Potrivit observațiilor savantului ceh C. Sochor, 90% din volumul de cuvinte noi apar din terminologii. Procesul ia amploare, începând cu anii 30 ai sec. XIX, odată cu apariția unui interes deosebit față de științele exacte, față de noile descoperiri și de popularizarea lor în societate. Trăim într-o perioadă când orice informație este mediatizată, elementele terminologiilor sunt larg răspândite și noi, cititorii, avem acces involuntar la ele. Astăzi un număr mare de termeni din limbajele specializate au pătruns în limba comună și s-au adaptat atât de profund lexicului comun, încât nu mai apar ca termeni specializați în dicționare.

Această determinologizare, înțeleasă *largo modo* ca întrebuițare a termenilor specializați în limbajul uzual cotidian, este numită de lingvistul Robert Galisson „banalizare lexicală” [169, p. 8]. În procesul de migrare a termenului spre limba comună, acesta suferă modificări semantice, poate să-și piardă sensul său conceptual, unicitatea și caracterul său sistematic, însușind însă trăsături pragmatice noi. Cercetătoarea rusă Lidia Kutina menționează că o mare parte a modificărilor semantice sunt legate nemijlocit de procesul pătrunderii termenilor în limba comună [190].

Din punctul de vedere al terminologului român Angela Bidu-Vrănceanu, determinologizarea este un proces gradabil: „Transferul termenului în texte și contexte de largă circulație antrenează un proces de determinologizare a sensului specializat în grade diferite” [24, p. 38] și include atât (1) etapa la care termenii își păstrează nodul dur și dimensiunea denotativă, cât și (2) etapa în care, pe lângă dimensiunea denotativă, termenul își atribuie și o dimensiune conotativă. Autoarea opinează că un termen, prin diferite valori conotative, atinge un „grad maxim de determinologizare” [24, p. 40], însă aceasta nu înseamnă că determinologizarea este totală, fapt afirmat de unii lingviști. De exemplu, cercetătoarea Lucia Cepraga stabilește două tipuri de determinologizare: „1. determinologizarea relativă (numită și parțială); 2. determinologizarea finală (sau totală)” [44, p. 154].

O analiză similară cu cea a lingvistei Angela Bidu-Vrănceanu vedem la cercetătoarea Monica Rizea, unde „migrarea termenilor spre limba comună implică o serie de modificări

semantice, asociate unui proces de determinologizare în grade diferite, de la simpla „diluție” a sensului specializat, până la adăugarea de conotații. Gradul cel mai înalt al îndepărtării de „nucleul dur” al sensului specializat corespunde, așadar, apariției deviațiilor semantice de tip metaforă sau metonimie, când se manifestă nu numai o extindere a termenilor spre limba comună, ci chiar o asimilare a lor” [124, p. 2].

Potrivit terminologului rus Alexandra Superanskaia, determinologizarea include două etape: 1. Pătrunderea termenului în limbajul comun sub forma unui cuvânt cu semnificație terminologică; 2. Transferul semantic al cuvântului „terminologic” [205].

„În procesul determinologizării se poate observa cu ușurință modificarea intensiunii și extensiunii termenului. Intensiunea termenului (totalitatea implicațiilor unui concept sau termen, sens) se diminuează, iar extensiunea termenului (totalitatea, clasa de obiecte cărora le corespund notele, atributele unui concept sau termen) se extinde sau restrânge. Ca urmare, termenul devine cuvânt care aparține limbii comune, privat de orice exactitate terminologică și își pierde legătura cu conceptul pe care îl desemna” [100, p.87].

În terminologia ecologică, analogic altora, există termeni ecologici puri, termeni ecologici comuni cu limba comună și termeni ecologici interdisciplinari. Pe măsură ce crește probabilitatea unui termen ecologic de a fi în limba comună, cu atât scade probabilitatea lui de a fi în limbajul interdisciplinar, ceea ce declanșează o vulgarizare lexicală sau determinologizare. De fiecare dată când termenul părăsește sfera limbajului specializat și pătrunde în limba comună, determinologizarea nu este totală. El își păstrează parțial semnificația terminologică neputând fi rupt de „nucleul dur semantic” [24, p. 29]. În această situație, afirmă filologul Angela Bidu-Vrănceanu, termenul se situează într-un spațiu de interferență, deoarece el nu aparține nici limbajului specializat, nici limbii comune [26].

Luând în considerare observațiile expuse mai sus, vom încerca să analizăm termeni ecologici în contexte diferite și vom urmări procesul de „diluție” semantică și adăugarea de conotații noi. Pentru aceasta am recurs la exemple de contexte din diferite domenii, preluate din presă și surse electronice on-line. Trebuie să menționăm că în limbajul ecologic termenii care se supun determinologizării sunt termeni monomembri, care capătă nuanțe semantice noi datorită contextului. Astfel, prin acest fenomen, se atestă și o popularizare a terminologiei ecologice.

Să urmărim termenii ecologici care, migrând în limba comună, suferă schimbări de sens grație contextului din care va face parte. De exemplu, lexemul ***arid*** cu primul sens din dicționar: *(despre soluri, regiuni) care este lipsit de umezeală; uscat, neroditor, neproductiv, sterp* [DEXI 2007], apare în contexte din limba comună cu semnificația *sărac în idei, în imagini; sec, plictisitor, greoi* [DEXI 2007]:

Context din domeniul ecologiei	Limba comună
„În deșertul arid Karakum, care acoperă o suprafață întinsă din țară și care este cunoscut pentru mediul vitreg și temperaturile extreme, poate fi descoperită uriașa groapă Derweze sau Darvaza, numită de localnici Poarta către Iad”. (neproductiv, uscat, secetos) http://adevarul.ro/international/asia/video-1_53a6d22f0d133766a8cc9515/index.html	„Bazele regimurilor totalitare sunt hrănite de mizerie și sărăcie. Ele se multiplică pe terenul arid al sărăciei și dezordinii sociale”. (sărac în imagini, plictisitor) http://adevarul.ro/international/europa/europa-doctrinei-supravietuirii-1_54d09aa6448e03c0fd3c7453/index.html „Dezbaterea despre Europa, deși a avut un subiect considerat îndeobște arid, a fost foarte animată, iar intervențiile participanților au fost urmărite de un public de aproximativ 150 de persoane, care nu se dădea dus nici măcar când a început ploaia”. (sec, greoi, fără interes) http://adevarul.ro/cultura/arte/mircea-cartarescu-daca-vrem-europeni-nu-trebuie-safacem-gargara-europeana-spunem-cuvinte-frumoase-despre-europa-ci-facemnaibii-ceva-1_53f99f140d133766a888849a/index.html

Exemplele expuse mai sus ilustrează explicit fenomenul penetrării unui termen ecologic în limba comună, însoțit de o „diluție” parțială, dar, în același timp, remarcăm nuanțe conotative noi a unităților lexicale **teren arid** și **subiect arid** – *sărac în imagini, plictisitor, sec, greoi, fără interes* [DEXI 2007] – care apar pe baza metasemiei similative.

În context medical termenul în cauză urmează aceeași cale de determinologizare atribuindu-și semnificația „uscat, deshidratat”: „Cei 12 ani de droguri au lăsat urme adânci: e numai piele și os, ochii îi sunt mici și împăienjeniți, **tenul arid** și decojit, dantura cariată” (uscat) <http://www.romania libera.ro/actualitate/eveniment/epidemia-de-hiv--tinuta-in-frau-in-sali-de-injectare-pentru-toxicomani-352378>.

Se cere de menționat faptul că în procesul de determinologizare sunt antrenați, de obicei, termeni monomembri, care își pierd sau schimbă nuanța terminologică datorită conexiunii lor cu

alte cuvinte din limba comună. Astfel, suntem prezenți la o nouă utilizare pragmatică a termenilor, ce deseori depășește limitele incluse în dicționare. Să recurgem la exemple.

Termenul **a vegeta** - 1. (*Despre plante*) *A trăi, a crește, a se dezvolta* [DEX 2009] din enunțul ce urmează migrează din domeniul ecologic în limba comună cu sensul (*fig.*) (*Despre oameni*) *A trăi fără a realiza nimic, a duce o viață obscură, lipsită de activitate, de perspective, fără a avea o activitate dinamică* [DEX 2009]: “Milioane de copii **vegeteaza** ca plantele din cauza vaccinurilor, care omoara umanitatea” <http://www.ziare.com/viata-sanatoasa/sanatate/un-medic-da-cartile-pe-fata-vaccinurile-extrem-de-periculoase-pentru-om-1212140>. În următorul exemplu extras din context economic, vedem un alt sens al verbului **a vegeta** (*a avea o activitate fără dinamică*) care intră în conexiune cu un subiect inanimat, ceea ce prezintă o creație a autorului: „La începutul anilor 2000, deci după un deceniu de postcomunism, exporturile României **vegetau** în jurul a 10-11 miliarde dolari și se părea că mai mult economia românească nu putea da la extern” <http://jurnalul.ro/editorial/exporturile-care-nu-aduc-fericirea-i-684669.html>. În exemplele citate constatăm desemantizarea mai pronunțată a termenului **a vegeta**, căreia i se atribuie un sens negativ în comparație cu sensul direct, care are o conotație pozitivă.

Termenul **bazin** – *rezervor deschis, de mari dimensiuni, construit din metal, din piatră, din ciment etc.* [DEX 2009] apare utilizat cu o conotație ce nu este înregistrată în dicționar. Să urmărim două sensuri diferite în exemplele următoare:

Context din domeniul ecologiei	Alte contexte
„Zonele și fâșiile de protecție a apelor, râurilor și bazinelor acvatice sunt în mare parte defrișate sau necesită o reconstrucție ecologică,, (Mediul ambiant, nr 1(61), p.5, februarie, 2012) „Nu se asigură în deplină măsură respectarea de către beneficiari a prevederilor Legii privind protecția mediului înconjurător (art. 23, 35 – 39,62), Codului funciar (art. 29,33,79), Legii cu privire la zonele și fâșiile de protecție a	“Dacă avem în vedere și ponderea nehotărâților, putem vorbi astăzi de un bazin de 15-20% de români care iau în calcul un vot pentru Partidul Comunist Român la 25 de ani de la scoaterea sa în afara legii. ... Acest bazin a fost preluat la alegerile parlamentare din 2012 de PPDD si PRM, dar în acest moment este mai degrabă nereprezentat, ceea ce ar putea duce la apariția unor noi formațiuni de nișă care să valorifice acest electorat în perspectiva alegerilor din 2016.” http://www.hotnews.ro/stiri-esential-

râurilor și bazinelor de apă (art. 14)”. (Buletin ecologic, p.9,nr.1 (15), 2008)	18840056-sondaj-inscop-80-9-dintre-romani-prefera-democratia.htm
--	--

Dacă în majoritatea contextelor termenii se deplasează din sistemul terminologic ecologic, menținându-și parțial sensul ecologic, în exemplul citat supra se urmărește un caz de omonimie, unde cuvântul **bazin** în context politic desemnează *un grup de alegători*.

Notăm în cazul aceluiași termen și situații de polisemie internă, unde **bazin** se referă nu numai la o suprafață acvatică, ci și la învelișul gazos al Pământului: „Presiunile activităților antropogene cu implicarea sursei mobile și fixe asupra mediului se perindă în atmosferă, prin deteriorarea bazinului atmosferic” (Mediul Ambient, p.4, nr. 3 (81), 2015).

Un termen-cheie în limbajul specializat al ecologiei, care este suprasolicitat și în comunicarea de zi cu zi, este **a polua** - *a infecta, a vicia mediul înconjurător cu diverse substanțe nocive*, care, utilizat în contexte aparte, capătă sens nou - *a profana, a murdări, a denatura o informație* [DEXI 2007]:

Context din domeniul ecologiei	Context neterminologic
„Compoziția chimică a apelor nistrene și poluarea lor sunt permanent monitorizate de către Serviciul Hidrometeorologic de Stat, precum și de către diferite grupuri de cercetare”. (Revista Apelor, nr. 12, p.14, 2011) „Este pericol de poluare pe Dunăre, după ce aproape 850 de tone de îngrășământ chimic au ajuns pe fundul apei”. http://www.digi24.ro/Stiri/Digi24/Actualitate/Social/Pericol+de+poluare+pe+Dunare+Aproape+850+de+tone+de+ingrasamant+	„Această poluare cu speculații deocheate, “aruncate ca din praștie” asupra norodului, are menirea de a discredita anumite personalități ale României”. http://www.gazetanord-vest.ro/2015/02/e-vremea-speculatiilor/

Utilizarea acestui termen din vocabularul ecologic cu sens figurat în context neterminologic are ca scop să atragă atenția cititorului printr-un limbaj original și afectiv.

Termenul **brumă** pune pe prim plan sensul terminologic ce aparține domeniului științelor

1. *Cristale fine de zăpadă care se formează noaptea (în anotimpurile de tranziție) prin înghețarea vaporilor de apă din atmosferă și care se depun pe plante, pe sol, pe obiecte.*
- 2.

(Pop.) *Chiciură*; 3. *Strat fin, alburiu, care acoperă unele fructe (sau plante)*, urmat de sensul figurat *cantitate mică de...* [DEX 2009]. Așadar, comparând exemplele ce urmează, observăm că prin analogie, termenul **brumă** se determinologizează păstrându-și extensiunea de *cantitate mică*. Constatăm o conexiune a termenului **brumă** cu unități lexicale din limba comună, dar și din limbajul politic, generând expresii metaforice originale bazate pe analogia formei. Autorii textelor pe care le cităm în continuare scot în evidență cantitatea neînsemnată sau aproape lipsa de moralitate omenească asemănând-o cu fenomenul meteorologic **brumă**, care apare în cantități foarte mici și numai în anotimpurile de tranziție. O situație similară se observă și în contextul politic, unde prezența unui guvern interimar nefuncțional și nevaloros este exteriorizată de metafora **brumă de guvern**:

Context din domeniul ecologiei	Alte domenii specializate
„Frigul pătrunzător și bruma groasă au pus stăpânire peste tot.” http://www.prosport.ro/alte-sporturi/reportaj-botezul-apa-inghetata-prosport-asistat-salupa-lacul-snagov-ultimul-antrenament-2014-unicilor-campioni-mondiali-anul-trecut-dor-oasele-gleznele-degetele-incalzesti-impresia-lovit-masina-13747160	„...brumă de guvern interimar, înfruntând o iarnă deloc interimară,” http://www.europalibera.org/content/blog/26845396.html „Ne pierde si bruma de moralitate pe care o mai avem.” http://www.gandul.info/gandul-live/cristian-tudor-popescu-clipurile-de-promovare-a-orei-de-religie-in-scoli-nu-sunt-nimic-altceva-decat-manipulare-si-propaganda-13926531 „Iar bruma de informații pe care oamenii au căpătat-o despre noul lor premier mai degrabă îi neliniștește” http://adevarul.ro/news/societate/de-tem-romanii-moldovenii-unii-altii-1_54ee0133448e03c0fdffb07b/index.html „Ucraina a salutat votul american de ieri, în timp ce Rusia a acuzat Washingtonul că face tot posibilul pentru a distruge și bruma de cooperare dintre cele două țări”. http://www.romania-actualitati.ro/congresul-sua-doreste-inasprirea-sanctiunilor-impotri-va-rusiei-70442

Termenul ecologic **arșiță** semnifică în terminologia de specialitate *căldură mare și dogorătoare a soarelui; dogoare, zăduf, caniculă* [DEX 2009], iar în contexte uzuale obține o semnificație nouă: *senzație de căldură (și de sete) pe care o are omul bolnav, febră, temperatură* [DEX 2009]. Pentru comparație, ilustrăm cu două exemple care demonstrează diferența de sens,

dar și nucleul conotativ care unește aceste două cuvinte: *sentimentul de căldură și senzația de înfocare*, care se percep în ambele situații:

Context din domeniul ecologiei	Context neterminologic
„După ploi, vine arșița ! Fructele de sezon te ajută să faci față caniculei”. http://www.libertatea.ro/detalii/articol/dupa-ploi-vine-arsita-fructele-de-sezon-ajuta-sa-faci-fata-canicula-497304.html#ixzz3UaL6w15A	„În arșița dragostei: poeme și confesiuni despre Mircea Eliade” (Devi, 2012, p. 1).

În general, se urmărește tendința de a utiliza termeni ecologici ce semnifică fenomene și procese care au loc în viața socială și personală. Astfel, termenului **epurare** cu semnificația *în protecția mediului: procedeu tehnologic de curățare a mediului înconjurător* [EE 2010] sau *a curăța un amestec, o soluție etc. de substanțele sau de corpurile nefolositoare sau dăunătoare* [DEXI 2007] i se atribuie sensul: *a îndepărta elementele necorespunzătoare dintr-o instituție, întreprindere, organizație* [DEX 2009]:

Context din domeniul ecologiei	Context politic
Aceste date denotă faptul că în Republica Moldova stațiile de epurare continuă să funcționeze nesatisfăcător, (Mediul ambiant, nr. 5(65), p.44, octombrie 2012) „Stația de epurare bazată pe tehnologia Zone Umede Construite a fost amenajată la Orhei timp de patru ani (2009-2013), după ce specialiștii au decis că e nevoie de înlocuirea celei vechi”. http://adevarul.ro/moldova/actualitate/foto-stuful-curata-apele-uzate-orhei-afla-lucreaza-cea-mai-mare-europa-statie-epurare-apelor-	„Absența mai multor oficiali de rang înalt din presa de stat din Coreea de Nord a provocat temeri că liderul regimului de la Phenian, Kim Jong-un, a ordonat o nouă " epurare " în perioada în care a dispărut de pe scena publică, relatează The Independent, în ediția online.” http://www.mediafax.ro/externe/sase-oficiali-din-coreea-de-nord-disparuti-de-mai-multe-saptamani-ar-fi-fost-executati-13447701

ajutorul-plantelor- 1_537c108a0d133766a8d4e568/index.html	
---	--

În cele mai dese cazuri observăm că procesul de desemantizare are loc direct sub influența unui cuvânt ce aparține altui sistem terminologic *epurare etnică*, *epurare religioasă* etc. asigurând condiții de reterminologizare. Aceasta va fi explicația prin următoarele exemple:

Limba comună	Limba specializat
„În aceste condiții, șoferii și motocicliștii din Paris au început deja să organizeze manifestații împotriva schemei de epurare a mașinilor vechi, chiar dacă analiștii susțin că măsurile autorităților vor redresa industria auto în cazul în care acestea vor fi preluate și de celelalte orașe mari ale Franței.” http://unimedia.info/stiri/masuri-fara-precedent-in-paris-pentru-eliminarea-masinelor-poluante-88403.html	„ISIS pregătește cea mai mare epurare religioasă din Istoria Lumii: „150, 200 sau 500 de milioane...” http://www.evz.ro/isis-pregateste-cea-mai-mare-epurare-religioasa-din-istoria-lumii-150-200-sau-500-de-milioane-ii-vom-ucide-pe-toti.html „Croatia a acuzat Serbia de " epurare etnică " în rândul populației croate din regiunea Krajina.” http://adevarul.ro/international/europa/curtea-internationala-justitie-decis-serbia-nu-comis-genocid-croatia-1_54d0ad96448e03c0fd3d027a/index.html

Analizând exemplele expuse mai sus, deducem că modelele nou formate *epurare etnică*, *epurare religioasă* copiază un model structural și semantic ce este foarte des întâlnit în terminologia ecologică – *epurarea apei*. Dacă în toate aceste contexte termenul discutat vine să contureze semnificații ecologice sau social-politice, precum în exemplul ce urmează, termenul se va impune printr-o conotație peiorativă: „La Direcția Municipală Sănătate are loc **epurarea cadrelor**” (www.noi.md)

Termenul *calamitate* pune pe prim plan accepția *nenorocire mare, dezastru provocat de obicei de un fenomen natural, care lovește o colectivitate* [DEX 2009], fiind urmată de alte conotații extinse, mai des în context politic, care denotă *nenorocire mare, dezastru care lovește un grup de oameni, o țară, un popor* [DEX 2009]. Exemplificăm:

Context din domeniul ecologiei	Alte contexte
„Primăria Capitalei construiește o clădire de unde se vor conduce intervențiile în caz de calamitate.” http://www.romaniatv.net/primaria-capitalei-construieste-cel-mai-modern-centru-de-comanda-pentru-situatii-de-urgenta-din-romania_206899.html	„Global Times a mai calificat moartea opozantului rus drept ”o calamitate pentru cultura rusă”, pe care ”anumite forțe ar putea-o folosi politic”. http://www.enational.ro/news/china-da-lectii-rusiei-in-cazul-boris-nemtov-”asasinatul-politic-este-o-metoda-depasita”-461842.html/ „Scandal de proporții. Ce s-ar ascunde de fapt în spatele celui mai accesat site din România. „Este o calamitate a internetului născut cu scopul de a face rău” http://www.gandul.info/it-c/scandal-de-proportii-ce-s-ar-ascunde-de-fapt-in-spatele-celui-mai-accesat-site-din-romania-este-o-calamitate-a-internetului-nascut-cu-scopul-de-a-face-rau-13472524

Unitatea terminologică **climat** este definită în literatura de specialitate ca: 1. *Totalitatea factorilor climatici dintr-o anumită zonă, într-o anumită perioadă, reprezentând un important element ecologic pentru supraviețuirea organismelor vegetale și animale* [EE 2010]. În limbajul uzual și în alte context, acest lexem este atestat cu semnificația: 2. *(fig.) Ansamblu de circumstanțe morale sau materiale care înconjoară o persoană; ambianță; atmosferă; cadru; anturaj; mediu* [DEX 2009]. De exemplu, în contextul care urmează, termenul **climat** se descifrează ca *circumstanțe și condiții favorabile*:

„Pentru a ameliora situația economică și a stabiliza cursul leului moldovenesc, Expert-Grup recomandă factorilor de decizie să negocieze și să semneze urgent un nou acord cu FMI, care va genera un **climat** mult mai relaxat în relațiile cu donatorii externi și care implicit va facilita obținerea unor fonduri externe pentru Republica Moldova”.

<http://www.interlic.md/2015-03-13/republica-moldova-a-inceput-cu-st-ngul-anul-2015-38939.html>

Dat fiind că termenul **climat** în științele biologiei vine să semnifice *regiune considerată sub raportul condițiilor atmosferice caracteristice* [DEXI 2007], termenul se transpune prin

metaforizare în limbajul politic și economic pentru a desemna *o atmosferă prielnică pentru a implementa și dezvolta niște idei*: „Ministrul de externe de la Chișinău a subliniat că domeniile prioritare de reformă sunt cele care țin de Justiție și lupta anti-corupție, de instaurarea unui **climat** mai bun pentru investitorii străini și de stabilitatea financiară” (context politic) <http://www.europalibera.org/content/article/26882221.html>

„Noi putem să vorbim până la nesfârșit de un **climat** de afaceri bun, de niște perspective, oportunități în Republica Moldova, dar imaginea care există este una care practic arată că în Republica Moldova nu se pot face afaceri așa cum se pot face în țările din regiune” (context economic) <http://www.europalibera.org/content/article/26868967.html>

O situație similară se creează cu verbul **a defrișa** - 1. *Tranz. A înlătura (prin tăiere sau prin ardere) arborii și alte plante lemnoase spre a face un teren propriu pentru agricultură, pășunat, construcții etc. sau pentru a-l împăduri din nou; a despăduri* [DEX 2009], care prin metaforizare își atribuie un sens nou figurat; 2. *(fig.) A descurca, a lămuri, a limpezi (o problemă); a aborda punctele esențiale, fără a trata fondul* [DEXI 2007]:

Context din domeniul ecologiei	Alte contexte
„UNIMEDIA amintește că, anterior, pe teritoriul Centrului ARTICO s-au defrișat copaci”. http://unimedia.info/stiri/video--foto-In-spatele-artico-rasar-doua-blocuri-de-locuit-79102.html	„Domeniul agroalimentar este un domeniu mai puțin „defrișat”, mai puțin supus privirii critice a publicului”. http://economie.hotnews.ro/stiri-companii-14763107-analiza-cautam-produs-romania-gasitorului-ofera-recompensa.htm

La baza desemantizării termenului **a defrișa**, ca și în cazul multor exemple din stilul publicistic, va sta principiul expresivității și originalității, care este o condiție în determinologizarea parțială a termenilor. Acest exemplu ilustrează o accepție neterminologică și reprezintă rezultatul unei analogii, ce derivă din necesitatea de a denumi situația neclară din domeniul agroalimentar.

Pe lângă migrarea termenilor ecologici în limbajul comun, se atestă destul de des și prezența lor în limbajele care caracterizează domenii relativ înrudite ecologiei. Similară este situația termenului **eroziune** care se referă la limbajul din domeniul ecologiei și cel medicinal - 1. *Proces complex de roadere și de săpare a scoarței terestre prin acțiunea unor agenți externi; rezultatul acestui proces, erodare; proces de roadere a corpurilor pe (sau prin) care curge un fluid*; 2. *Ulcerăție ușoară, superficială a pielii sau a mucoaselor, cauzată de agenți fizici,*

chimici, mecanici sau apărută în urma unei inflamații; excoriație [DEX 2009]. Acest termen însă se bucură de o nouă conotație neterminologică fiind inclusă de dicționar: (fig.) *degradare progresivă, uzură lentă* [DEXI 2007]. Să observăm următoarele exemple:

Context din domeniul ecologiei	Alte contexte
„Cu concursul ONG-urilor au fost plantate sute de hectare de terenuri supuse eroziunilor, s-au luat sub protecția statului zeci de arii specifice” (Buletin ecologic, p. 4, nr. 5, 2007). „Pe toată suprafața ei, un proces de eroziune foarte activ a scos la zi straturile de cuarțite, a căror culoare roșie violacee conferă zonei un aspect cu totul aparte, ea apărând de la mari depărtări ca o rană deschisă în trupul muntelui” http://adevarul.ro/locale/alba-iulia/foto-video-pamanturile-rele-alba-orga-pamant-ropa-rosie-canyonul-rosu--apuseni-1_549d3201448e03c0fd0e2f2a/index.html	„Aciditatea sucurilor și prezența zaharurilor pot avea un efect de eroziune asupra danturii”. http://www.csid.ro/health/sanatate/sucurile-naturale-cheia-unui-organism-sanatos-13204990/ „Nu va exista însă o revoluție aici, ci doar o eroziune lentă a puterii”, mai spunea Nemțov”. http://adevarul.ro/international/rusia/boris-nemtov-intr-un-interviu-februarie-acordat-forbes-polonia-putin-e-paranoic-pregateste-razboi-1_54f37c4d448e03c0fd1e7cee/index.html „S-a produs o eroziune a sentimentelor intense de la începutul relațiilor lor” [DEXI 2007]

Termenilor ecologici **parazit, parazită** – (*organism animal sau vegetal*), *care trăiește și se hrănește pe seama altui organism, căruia îi provoacă adesea daune, boli sau chiar moartea* [DEX 2009] – limbajul figurat le atribuie semnificația: (fig.) *care trăiește din munca altora, care nu produce nimic; care nu are un rol util, efectiv; de prisos, inutil* [DEX 2009]:

Context din domeniul ecologiei	Alte contexte
„O floare carnivoră care prosperă în regiunea Sarawak, Malaezia, o plantă parazit, nu doar fură din resursele celei de care se agață, ea împrumutând chiar	„A-i descrie pe cei doi drept paraziți politici poate părea excesiv, dar destinul lor politic validează cu vârf și îndesat această caracterizare infamantă”.

secțiuni întregi de ADN-ul acesteia”. http://www.ziare.com/magazin/specie/o-floare-parazit-carnivora-fura-din-adn-ul-gazdei-sale-1171890 „Cymothoa exigua este cea mai rară formă de viață parazitară pe care oamenii de știință au întâlnit-o. Acesta este singurul parazit care poate înlocui fără probleme un organ”. http://www.evz.ro/noua-paraziti-infricosatori-de-care-trebuie-sa-ne-ferim-cum-actioneaza-ei-galerie-foto-1088516.html	http://www.romanialibera.ro/opinii/editorial/udrea-si-ponta--o-specie-care-trebuie-eradicata-365588 „Funcționarii români, ofițerii și soldații izolați au fost obiectul teroarei, violenței și insultelor acestor bande, care au arătat cu acest prilej întreaga ticăloșie a caracterului acestui neam parazitar, distrugător și absolut inadaptabil altor criterii de viață”. http://www.ziaristionline.ro/2011/07/17/secretele-istoriei-si-adevarul-despre-hagi-curda-crimele-si-abuzurile-comise-de-sovietici-asupra-romanilor-ortodocsi-din-basarabia-continuate-de-ucraineni/
--	--

Un alt termen ecologic care, desemantizându-se, își găsește loc în mai multe arii specializate este **furtună** – *vânt puternic însoțit de averse de ploaie, de grindină și de descărcări electrice; vijelie* [DEX 2009] și apare atât în contexte terminologice, cât și neterminologice:

Context din domeniul ecologiei	Alte limbaje specializate
„Nord - Estul Statelor Unite urmează să fie lovit în aceste zile de o furtună de zăpadă istorică. Este avertismentul serviciului național de meteorologie”. http://www.jurnaltv.md/ro/news/2015/1/26/furtuna-de-zapada-istorica-in-sua-10092449/	„... o furtună abătută asupra leului moldovenesc care amenință să adauge ingredientul mortal al instabilității economice în fiertura și așa extrem de toxică moldovenească alcătuită în principal din instabilitate politică, divizare socială plus amenințarea geopolitică dinspre răsărit”. http://www.europalibera.org/content/article/26855576.html „Anul grevelor în aviația europeană. Furtuna angajaților nemulțumiți au scos la iveală puterea sindicatelor” . http://www.businessmagazin.ro/analize/transport

	<u>uri/anul-grevelor-in-aviatia-europeana-furtuna-angajatilor-nemultumiti-a-scos-la-iveala-puterea-sindicatelor-13730819</u>
--	--

În contextele sus-citate, semnificația nou manifestată se formează pe baza primului sens al cuvântului *furtună* și denotă *zbucium, tulburare*, în accepție economică, și *revoltă, răsccoală, stare de neliniște puternică*, în cazul unui context uzual.

Exemplele analizate demonstrează că determinologizarea termenilor ecologici reprezintă o deviere de sens ce apare în baza unei analogii facute de vorbitor pentru a numi concepte noi. În cele mai dese cazuri, utilizarea repetată a acestora în diferite contexte a impus înregistrarea lor în dicționare generale și de specialitate. În cadrul determinologizării termenilor ecologici observăm un proces invers terminologizării, bazat pe același principiu al analogiei. Cu atât mai mult, noile nuanțe conotative ale termenilor ecologici ce apar grație metaforizării se caracterizează prin nuanțe expresive.

În concluzie, „menționăm că termenii din limbajul ecologic, pe lângă sensul lor primar pe care îl pastrează, își atașează conotații noi îndată ce se infiltrează în alte limbaje, cum ar fi: medicină, biologie, economie, politică etc. Este necesar de accentuat că niciun context nu relevă exemple de desemantizare totală, fiecare sens conotativ nou apare ca urmare a unei analogii, și anume această analogie determină legătura dintre sensurile pe care cuvântul / termenul le posedă” [100, p.91].

În urma analizei noastre, remarcăm importanța proceselor de terminologizare, reterminologizare și determinologizare într-o limbă. Aceste două fenomene sunt o parte primordială și inevitabilă a limbajelor specializate, un inel de conexiune între ele, dar și limba generală.

Concluzii la capitolul 3

1. Dinamismul limbajului ecologic se reflectă prin ponderea mecanismelor lui de formare. În ultimul timp, în sistemul lingvistic au loc mutații semnificative, care se caracterizează prin activizarea proceselor de migrare a lexemelor dintr-un limbaj în altul. Din punctul nostru de vedere, acest fenomen este propriu și terminologiei ecologice. Încărcătura lui conceptual-informațională motivează însușirea de a fi un sistem deschis pentru asimilarea lexemelor din limba comună cu scopul de a desemna concepte noi. Transferul cuvintelor din

limba comună în metalimbajul ecologic este numit terminologizare și are loc sub aspectul mutațiilor semantice (metasemie).

2. În ceea ce privește tipurile de metasemie (mutații de sens) în terminologia ecologică, am constatat că acestea sunt de două tipuri: metasemia similativă, care se produce pe baza relațiilor de similitudine, și metasemia implicativă, care se produce pe baza relațiilor de contiguitate, numite și implicative sau de vecinătate spațială sau temporală.

3. Considerăm insuficientă și inadecvată utilizarea termenilor metaforă și metonimie în terminologie cu referire la mutațiile semantice, întrucât acestea sunt două fenomene distincte, chiar dacă manifestă similitudini. Mai mult, mutația de sens pe baza relațiilor de similitudine sau de contiguitate se produce din lipsa unei unități lexicale necesare pentru a denumi un nou segment din realitate, în timp ce tropii (metafora și metonimia) sunt figuri de stil și ele au apărut pentru a impresiona cititorul, pentru a-i produce satisfacție estetică.

4. Interpretarea metasemiei similative în terminologia ecologică se reduce la stabilirea denotatorului (componentul semantic comun) care stă la baza mutației semantice. Având în vedere tipurile de denotatori, distingem următoarele modele de metasemie similativă: mutația semantică, bazată pe similitudinea formei ce include configurația, aspectul, tipul, organizarea, structura, expresia exterioară a denotațiilor, mutația semantică bazată pe similitudinea funcției, când în calitate de denotator figurează comunitatea funcțională a denotațiilor, mutația semantică bazată pe similitudinea culorii.

5. Remarcăm că majoritatea termenilor ecologici bimembri, ce au la bază mutația semantică, sunt formați dintr-un cuvânt preluat din limbajul comun și un termen din limbajul ecologic, dar se pot evidenția și un număr considerabil de termeni bimembri metaforizați ce au la bază un termen preluat din alte limbaje specializate și unul ecologic. Studiind și analizând termenii bimembri ce au la bază mutație semantică, observăm că în rol de component metaforizat poate fi un substantiv, un adjectiv sau un verb.

Altă sursă de complinire a lexicului specializat al ecologiei este reprezentată de metasemia implicativă bazată pe asociații de contiguitate. În linii generale, ea servește la condensarea informației conceptuale pe care un termen o desemnează. Astfel, se realizează diferite modele de metasemie implicativă care sunt sugestive în descrierea fenomenelor și conceptelor complexe din acest domeniu în plină dezvoltare.

6. Atât modelele de metasemie similativă, cât și modelele de metasemie implicativă reprezintă, de cele mai multe ori, traduceri sau calchieri din alte limbi, contribuind la completarea neconținută a vocabularului ecologic.

7. Determinologizarea termenilor ecologici reprezintă fenomenul de pătrundere a acestora în limba comună și se caracterizează prin diluția sensului specializat, în grade diferite. Procedeul determinologizării apare ca opusul terminologizării, desemnând procesul prin care un termen își pierde din însușirile sale conceptuale, legătura cu sistemul de concept și univocitatea, dobândind însă proprietăți pragmatice.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Cercetarea efectuată în limitele tezei de față permite formularea următoarelor **concluzii generale**:

1. Terminologia ecologică se definește prin: *organizare sistemică* – unitățile ei reprezintă o multitudine de termeni ce reflectă o anumită organizare internă și sunt combinate din punct de vedere structural, semantic și funcțional; *interdependență* – ea include elemente ale terminologiei cercetate, dar și unități ce aparțin disciplinelor înrudite ecologiei, cuvinte din limba comună, precum și lexeme ce aparțin altor limbaje, toate aflându-se într-o relație și acțiune reciprocă; *mobilitate* – limbajul terminologic al ecologiei este un subsistem deschis, ceea ce permite schimbări de ordin structural și cantitativ în sistemul terminologic etc [98].

2. Studiul terminologiei ecologice pornește de la cele trei noțiuni-cheie asociate terminologiei: concept, definiție și termen. *Termenul ecologic* desemnează un concept ce aparține sistemului conceptual al ecologiei și se află într-un anumit raport cu alți termeni din același domeniu specializat. *Conceptul*, la rândul său, reprezintă o imagine mintală a unui obiect, proces sau fenomen din sfera ecologiei, nu există independent de termen, are un caracter extralingvistic și joacă un rol primordial în analiza relațiilor semantice care există între termenii din sfera ecologiei. *Definiția* delimitează un concept în raport cu alte concepte, are un rol important în organizarea și în transmiterea cunoștințelor domeniului ecologiei, ne permite să identificăm locul pe care îl ocupă un concept în sistemul conceptual care ne vizează, în funcție de caracteristicile sale adecvate și combinatorii [99].

3. Relațiile existente între limbajul specializat al ecologiei și limba comună se caracterizează prin: deplasarea cuvintelor din limba comună în limbajul specializat ecologic, ele devenind termeni fie achiziționând un sens nou, fie prin asociere cu alte cuvinte-determinative; migrarea termenilor din limbajul ecologic în limba comună, care se soldează cu pătrunderea lexemelor terminologizate în limba comună [154].

4. Termenii ecologici au fost clasificați luând în calcul intensiunea (din punct de vedere al *conținutului* unei noțiuni) și extensiunea termenului (din punctul de vedere al *sferei* noțiunii). Aplicând criteriul intensional, terminologia ecologică înregistrează termeni: absoluți și relativi, pozitivi și negativi, simpli și compuși, abstracți și concreți; având în vedere criteriul extensional, am distins termeni individuali și generali, termeni colectivi și distributivi, termeni vagi și preciși [98].

5. Terminologia ecologică interacționează sistematic cu alte terminologii specializate și, în consecință, un număr semnificativ de termeni ecologici sunt termeni împrumutați din alte domenii ale științei (biologie, geografie, chimie, fizică etc.) și obțin calitatea de interdisciplinari, în pofida recomandărilor generale ale unui limbaj specializat. În multe cazuri acest fapt este justificat de necesitatea de a opera cu concepte fundamentale în mai multe științe [98].

6. Comparând mecanismele de care dispune lexicul comun al unei limbi, pe de o parte, și terminologia ecologică, pe de altă parte, în sporirea sau în înnoirea inventarelor lor, am remarcat că cele două sisteme urmează aceleași căi: *internă* (derivare, compunere, conversiune) și *externă* (împrumuturi lexicale și calcuri lingvistice). În procesul analizei corpusului de termeni pe care îi vizăm, am constatat că fondul terminologiei ecologice își are originea indirectă în limbile clasice – greacă și latină, precum și în limbile internaționale, cum ar fi: engleza și franceza, iar investigarea mijloacelor de formare a termenilor ecologici presupune inherent și etimologizarea lor generală [101], [102].

7. În metalimbajul ecologic se identifică atât *afixarea* prin prefixe și sufixe tradiționale, cât și procedeul derivațional afixoidal, prin prefixoide și sufixoide. Analiza materialului faptic disponibil a demonstrat că derivarea este cea mai frecventă și productivă modalitate de a crea termeni noi. Se întâlnește la fel dubla și tripla prefixare, care admit inclusiv poziția liberă a prefixelor și prefixoidelor. Dacă în cazul prefixării asistăm la o derivare endocentrică, atunci sufixele conferă termenilor nou creați și o valoare morfologică. În funcție de criteriul semantic, se disting: nume de însușiri de persoane sau obiecte; denumiri de instrumente; termeni abstracți ce includ fenomene și acțiuni; termeni cu sens colectiv; termeni care indică proveniența locală sau originea; termeni ce exprimă procese; termeni ce exprimă ramuri sau domenii înrudite cu ecologia; denumiri de substanțe [102].

8. Procedeul *conversiunii* are loc preponderent prin substantivizarea adjectivelor sau adjectivizarea substantivelor, care pot constitui o sursă pentru o ulterioară derivare afixală.

9. O parte considerabilă de termeni ecologici are la baza formării lor procedeul *compunerii*. În cadrul acestui proces se conturează: termeni compuși, termeni-sintagmă și termeni compuși prin abreviere, fiecare din aceste trei categorii înregistrând grupuri de termeni clasificați după criteriile semantic, ortografic și structural. Ponderea acestor termeni se explică prin evoluția dinamică a domeniului ecologiei și influența limbilor străine [105].

10. Internaționalizarea disciplinelor cauzează și fluxul de termeni în limbajul ecologiei românești. Această influență se realizează preponderent prin *preluarea directă* sau *calchierea* (totală sau parțială) termenilor strict specializați. În fața imposibilității limbii receptoare de a exprima un concept nou, *împrumutul* constituie o soluție adecvată. Vorbim despre un împrumut

dictat de necesitate, iar uzul va determina acceptarea sau respingerea lui ulterioară. Acceptarea masivă de împrumuturi confirmă caracterul deschis și viabilitatea lexicului limbii române. Adaptarea termenilor din alte limbi (în cazul nostru: franceza, engleza, germana) trebuie privită ca o tendință firească de internaționalizare a vocabularului ecologic [101], [98].

11. În urma analizei relațiilor de *sinonimie*, în terminologia ecologică stabilim raporturi sinonimice între: termeni derivați de la aceeași bază; termeni derivați de la baze diferite; termen derivat și lexemoid; termen derivat și termen trunchiat; termen-sintagmă și termen abreviat; termen-sintagmă și termen ce conține un simbol alfa-numeric; doi termeni-sintagmă ce denumesc același concept; termen-sintagmă și termen-derivat sau cuvânt compus; termen împrumutat și termen autohton; termen împrumutat și termen calchiat. Luând în considerare identitatea referențială și posibilitatea de substituție a termenilor într-un text, sinonimele în cadrul terminologiei ecologice se divizează în totale și parțiale.

12. Studiul relațiilor de *opозиție* a demonstrat că acestea se manifestă sub diferite varietăți. Termenii antonimi din terminologia ecologică se grupează în serii specifice după criteriul semantic (opозиții contrare cu sau fără termeni intermediari) și după criteriul formal (omorizice și eterorizice).

13. Fenomenul *polisemiei* în cadrul terminologiei ecologice se explică prin evoluția conceptului care poate suferi schimbări și, drept urmare, unul și același termen înregistrează mai multe semnificații în diferite perioade. În acest caz contextului îi revine rolul de dezambiguizare a sensurilor. Distingem astfel cazuri de polisemie internă și externă [98].

14. Terminologia ecologică înregistrează cazuri de *omonimie* internă și externă, iar înțelegerea corectă a omonimelor se face prin adăugarea unui determinant sau cu ajutorul contextului [98].

15. *Hiponimia* constituie un alt fenomen caracteristic terminologiei discutate, ea reprezentând unul din principiile constitutive în organizarea vocabularului ecologic. Aceasta confirmă ordonarea conceptelor din domeniul ecologiei într-un sistem bine ierarhizat. Ținând cont de relațiile logice ce stau la baza sistemelor conceptuale, am constatat că relațiile hiponimice specifice terminologiei ecologice sunt generice și partitive [104].

16. O sursă importantă de termeni ecologici noi este limba comună, fapt constatat, urmărindu-se *procesul de terminologizare* a lexemelor uzuale, care se realizează prin *mutațiile semantice*, făcându-se analogie cu realitățile cotidiene. Limbajul ecologic înregistrează cazuri de metasemie similativă bazată pe similitudinea formei, a funcției și a culorii. Metasemia implicativă se realizează după schemele: obiect – autorul / inventatorul obiectului; regiune – produs / reprezentant al ei; acțiune – rezultatul acțiunii; însușire/ proces – valoare; obiect –

unitate de măsură; obiect, fenomen – aparat, dispozitiv; calitatea – obiectul care o posedă. Un rol important în crearea termenilor prin aceste procedee îl au limbile străine [103].

17. Pe lângă fenomenul terminologizării are loc și fenomenul opus – *determinologizarea*, ce rezidă în transferul și utilizarea termenului în limba comună, el pierzându-și însușirea de termen. În limbajul ecologic, termenii care se supun determinologizării sunt termeni monomembri ce dobândesc nuanțe semantice noi datorită contextului. Astfel, suntem prezenți la o nouă utilizare pragmatică a termenilor, ce deseori depășește limitele incluse în dicționare. Prin urmare, se atestă popularizarea terminologiei ecologice și dezvoltarea laturii expresive a vocabularului [100].

Problema științifică soluționată constă în abordarea analitică a sistemului terminologiei ecologice din perspectivă externă, urmărind identificarea și descrierea mecanismelor de formare a termenilor ecologici, precum și a contextului pragmatic de funcționare a lor. Cercetarea își aduce contribuția la valorificarea limbajului specializat al ecologiei românești în sincronie.

Rezultatele cercetării particularităților lexico-funcționale ale terminologiei ecologice în limba română ne permit să formulăm următoarele **recomandări** privind studiile de perspectivă:

1. Teza „Terminologia ecologică în limba română. Analiză lexical-funcțională” propune un studiu detaliat al tezaurului terminologic al domeniului ecologiei, prin urmare, rezultatele cercetării pot fi valorificate în alte studii științifice care țin de terminologie, în general, dar și de lexicul specializat al ecologiei în particular.
2. Rezultatele investigației ar putea constitui un material valoros la realizarea unui suport de curs (opțional) la disciplina *Terminologie* propusă la facultățile de filologie atât la ciclul de licență, cât și la cel de master.
3. Materialul factic pe care s-a axat cercetarea reprezintă o bază veritabilă pentru domeniul lexicografic, și poate servi drept punct de pornire pentru elaborarea dicționarelor de termeni ecologici (inclusiv plurilingve) și a altor lucrări lexicografice de specialitate.
4. Soluțiile propuse în procesul de cercetare și analiză a terminologiei ecologice pot servi un suport didactic complementar pentru cursul universitar de ecologie generală.

BIBLIOGRAFIE

În limba română:

1. Adamescu Gh. Adaptarea la mediu a neologismelor. București: Cartea Românească, 1938. 78 p.
2. Andrei M. Limba română. Fonetică, lexicologie, morfosintaxă. București: Corint, 1996. 470 p.
3. Athu C. Delimitarea terminologiilor de specialitate. În: Euromentor. 2010.
http://euromentor.ucdc.ro/NR1_v2/DELIMITAREA%20TERMINOLOGIILORE%20DE%20SPECIALITATE.pdf. (vizitat 03. 03. 2016).
4. Athu C. Influența limbii engleze asupra limbii române actuale. București: Editura Universitară, 2011. 158 p.
5. Avram M. Anglicismele în limba română actuală. București: Editura Academiei Române, 1997. 31 p.
6. Avram M. Cuvintele limbii române între corect și incorrect. Chișinău: Cartier, 2001. 301 p.
7. Bahnaru V. Conceptul de câmp semantic în lexicologia modernă. În: Anuar de lingvistică și istorie literară, 2011, V. LI, p. 95-103.
8. Bahnaru V. Elemente de lexicologie și lexicografie. Chișinău: Știința, 2008. 308 p.
9. Bahnaru V. Lexicologia practică a limbii române. Chișinău: Institutul de filologie al AȘM, 2013. 490 p.
10. Bahnaru V. Principii teoretice și practice de formulare a definițiilor lexicografice. În: Limbaje și comunicare. Creativitate, semanticitate, alteritate. Iași, 2009, vol. 10(1). p. 134-144.
11. Barbu Mititelu V. Identificarea automată a afixelor românești. Studiu de caz: identificarea sufixelor. În: Revista Română de Interacțiune Om-Calculator, 2011, 4(2), București: Matrix Rom, p. 109-130.
12. Bălan-Mihailovici A. Neologia și structura neologimelor. În: Studii și cercetări lingvistice, București, 2005, LVI, p. 23-29.
13. Bălan-Mihailovici A. Noțiuni de terminologie. București: Oscar Print, 2009. 192 p.
14. Bârlea G. Introducere în studiul latinei creștine. București: Editura Grai și Suflet - cultura rațională, 2000. 223 p.
15. Bârlea P. Gh., Cerchez M. Limba română. Fonetică și vocabular. București: Ministerul Educației și Cercetării, 2005. 157 p.

16. Bârsan S. Dinamica terminologiei economice în Republica Moldova (domeniul financiar-bancar). Teză de dr. în filologie. Chișinău, 2003. 193 p.
17. Bejan D. M. Interferențe lingvistice în diacronia limbii române. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2005. 238 p.
18. Bejan D. M. Limba română contemporană. Lexicologie. Galați: Universitatea Dunărea de Jos, 2011. 35 p.
19. Berejan S. Includerea termenilor științifici și tehnici în dicționarele generale. În: Terminologia în România și Republica Moldova, Chișinău, 2000, p. 69-72.
20. Berejan S. Termenii științifici și tehnici în lexicul unei limbi naturale. În: Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza”, 2003-2004, vol. XLIX-L, p. 85-90.
21. Berejan S. Terminologia – cea mai dinamică componentă a lexicului unei limbi naturale. În: Probleme actuale de traducere și terminologie, Centrul Național de Terminologie. 2002, p. 4-12.
22. Bidu-Vrănceanu A. Dinamica sensurilor cuvintelor românești din 1990 până în 2002. În: Aspecte ale dinamicii limbii române actuale (coord. Gabriela Pană Dindelegan). București: Editura Universității din București, 2003, p. 291-298.
23. Bidu-Vrănceanu A. Lexic comun, lexic specializat. Universitatea din București, 2003. <http://ebooks.unibuc.ro> (vizitat: 04. 04. 2014).
24. Bidu-Vrănceanu A. Lexicul specializat în mișcare. De la dicționare la texte. București: Editura Universității din București, 2007. 266 p.
25. Bidu-Vrănceanu A. Rolul lingvisticii în terminologie. În: Terminology and translation studies. Scientia Publishing House, Cluj-Napoca, 2011, p. 21-37.
26. Bidu-Vrănceanu A. ș.a. Lexic comun, lexic specializat. București: Editura Universității din București, 2000. 176 p.
27. Bidu-Vrănceanu A. ș.a. Lexic științific interdisciplinar. București: Editura Universității din București, 2001. 278 p.
28. Bidu-Vrănceanu A. Terminologiile științifice din perspectivă interdisciplinară. În: Analele Universității din București, Facultatea de Litere, 2000, p. 31-44.
29. Bidu-Vrănceanu A. Tradiție și inovație în lexicul politic. Există terminologie politică? În: Tradiție și inovație în studiul limbii române. București: Editura Universității din București, 2004, p. 255-263.
30. Bidu-Vrănceanu A., Forăscu N. Cuvinte și sensuri. București: Editura Științifică și Enciclopedică București, 1988. 237 p.
31. Bidu-Vrănceanu A. Lectura dicționarelor. București: Editura Metropol, 1993. 104 p.

32. Bucă M., Evseev I. Probleme de semasiologie. Timișoara: Editura Facla, 1976. 37 p.
33. Busuioc I. Introducere în terminologie. București, 2003.
<http://ebooks.unibuc.ro/filologie/terminologie/index.htm>. (vizitat: 31. 07. 2013).
34. Butiurca D. Metafora „mâinii,, în expresiile idiomatice. Târgu Mureș, 2015.
http://www.upm.ro/facultati_departamente/stiinte_litere/conferinte/situl_integrare_europeana/Lucrari4/BUTIURCA.pdf. (vizitat: 7.02.2017).
35. Butuc M. Interacțiunea lexicului comun cu terminologia militară. În: Limba română, 2009, nr. 5-6, p. 199-202.
36. Butuc M. Termeni și termeni-sintagme ai metalimbajului militar românesc. În: Limba română, 2010, nr.5-6, p. 204-206.
37. Butucel L. Împrumutul ca modalitate de constituire a termenilor din domeniul vinificației. În: Probleme actuale de lingvistică, glotodidactică și știință literară, Chișinău: CEP USM, 2010, vol. IV, p. 193-200.
38. Buzatu M. Teoria contactelor dintre limbi; cu privire specială asupra contactelor între română și engleză. În: Philologica jassyensia, 2007, nr. 2, p. 155-189.
39. Caterinciuc S. Definiția terminologică. În: Probleme actuale de lingvistică, glotodidactică și știință literară. Chișinău: CEP USM, 2010, vol. IV, p. 201-205.
40. Caterinciuc S. Terminologia: concepte de bază. În: Româna ca limbă străină – între metodă și impact cultural. Materialele simpozionului. Iași: Casa Editorială Demiurg, 2008, p. 554-561.
41. Caterinciuc S. Terminologizarea (derivarea semantică). Conferința Internațională ICTEI Chișinău: Universitatea Tehnică din Moldova, 2011, p. 206 - 208.
42. Cazan O. Procedeele de formare a terminologiei juridice românești. În: Revista Philologica Romanica, 2009, Vol. 9, p. 213-227.
43. Cazan O. Terminologia dreptului internațional. Autoref. tezei de dr. în drept. Cluj Napoca, 2009. 16 p.
http://doctorat.ubbcluj.ro/sustinerea_publica/rezumat/2010/filologie/Cazan_Olga_ro.pdf (vizitat 17.01.2016).
44. Cepraga L. Studiu asupra terminologiei managementului economic în limba română. Chișinău: Editura ASEM, 2006. 279 p.
45. Chiș D. Formarea termenilor – un proces în continuă evoluție. Timișoara, 2004.
https://litere.uvt.ro/litere-old/vechi/documente_pdf/aticole/uniterm/uniterm2_2004/dchis.pdf (vizitat 2.07.2017).
46. Ciobanu G. Elemente de terminologie. București: Mirton, 1998. 159 p.

47. Condrea I. Studii de sociolingvistică. Chișinău: CEP USM, 2007. 193 p.
48. Corcodel S., Corcodel D. Considerații privind abrevierea unor termeni financiar-bancari. În: Probleme actuale de lingvistică, glotodidactică și știință literară. Chișinău: CEP USM, 2010, p. 65-71.
49. Corlăteanu N., Melniciuc I. Lexicologia. Chișinău: Editura Lumina, 1992. 225 p.
50. Corlăteanu N. Probleme lingvistice în terminologia medicală. Revistă de lingvistică și știință literară, 1991, vol. 1,2, p. 16-24, 36-42.
51. Cornilescu A., Ștefănescu I. Introducere în lingvistica teoretică. București: Editura Științifică, 1995. 575 p.
52. Coșeriu E. Introducere în lingvistică. Cluj: Echinocțiu, 1999. 142 p.
53. Coșeriu E. Lecții de lingvistică generală. Chișinău: Arc, 2000. 302 p.
54. Coteanu I. Stilistica funcțională a limbii române. București: EA, 1973. 204 p.
55. Coteanu I. Terminologia tehnico-științifică. În: Limba Română, 1990, vol. 2, p. 95-103.
56. Coteanu I., Forăscu N., Bidu-Vrăncianu A. Limba română contemporană. Vocabularul. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1985. 256 p.
57. Cuciuc N. Afixoidarea în terminologia medicală. În: Revistă de lingvistică și știință literară, 1997, vol. 1, p. 80-84.
58. Cuciuc N. Afixoidarea și determinologizarea în limbajul medical francez. Iași: Editura Cugetarea, 2000. 301 p.
59. Cuciuc N. Terminologizarea și reterminologizarea – modalități interne de formare a metalimbajului juridic francez. În: Probleme actuale de lingvistică, glotodidactică și știință literară. CEP USM, 2010, vol. II, partea I, p. 206-215.
60. Dimitrescu F. Trăsăturile specifice ale compunerii în limba română actuală. În: Studii și cercetări de lingvistică, anul XXI, 1970, vol. IV, p. 325-334.
61. Dodon E. Aspecte ale terminologiei juridice uzuale. În: Omagiu profesorului Ion Ciornîi. Chișinău: CEP USM, 1999, p. 78-86.
62. Dominte C. Introducere în teoria lingvistică. București, 2003.
<http://ebooks.unibuc.ro/filologie/dominte/6-5.htm> (vizitat: 17.02.2017).
63. Dosca A. Considerente privind sistemul lexical-semantic terminologic al domeniului de aplicare drept (pe baza materialului german). Chișinău: ULIM, 2010. 295 p.
64. Dosca A. Construirea sistemului lexical-semantic terminologic al domeniului de aplicație drept (pe baza materialului german). Teză de dr. în filologie. Chișinău, 2007. 226 p.
65. Dosca A. Procedee de formare a termenilor juridici (o abordare contrastivă în baza materialului german și românesc). În: Limba română, 2007, vol. 7-9, p. 214-220.

66. Drăganu N. Compunerea cuvintelor în limba română. Timișoara: Editura Amphora, 1998. 167 p.
67. Druță I. Considerații privind mișcarea lexicului actual. În: Limba Română, 2003, vol. 2-3, p. 56-60.
68. Druță I. Demersul terminologic în traducere. În: Materialele Colocviului Internațional de Științe ale Limbajului „Eugen Coșeriu”, Chișinău, 25-28 octombrie 2007, vol II, p. 254-258.
69. Druță I. Dinamica terminologiei românești sub impactul traducerii. Chișinău: CEP USM, 2013. 335 p.
70. Druță I. Metafora terminologică. În: Limba română, 2008, nr.5-6, p. 23-27.
71. Druță I. Neologismul în structura stilistică a limbii române actuale. Chișinău: Elan, Poligraf, 2007. 300 p.
72. Druță I. Unele tendințe în terminologia social-politică actuală. În: Terminologie și limbaje specializate. Chișinău: Centrul Național de Terminologie, 2000, p. 56-57.
73. Dumbrăveanu I. Factorii extra- și intraglotici de neologizare a lexicului romanic actual. În: Probleme actuale de lingvistică, glotodidactică și știință literară. Chișinău: CEP USM, 2010, vol. IV, p. 79-84.
74. Dumbrăveanu I. Studiu de derivatologie romanică și generală. Chișinău: USM, 2008. 250 p.
75. Fedot N. Terminologia militară contemporană rusă (trupele de uscat): analiză structural-semantică. Autoref. tezei de dr. în filologie. București, 1994. 30 p.
76. Ficsinescu F., Rîzescu I. Fenomenul supraprefixării în limba română. În: SMFC. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1972, p. 36-37.
77. Fițiu A. Ecologie și Protecția Mediului. Cluj Napoca: Editura Academic Press, 2003. 155 p.
78. Fițiu A., Maxim A. Monitorizarea fenomenelor de risc. Cluj Napoca: Editura Risoprint, 2003. 170 p.
79. Flaișer M. Introducere în terminologia medicală românească. Iași: Alfa, 2011. 172 p.
80. Gabinschi M. Din problemele gramaticii și derivării române. Chișinău: Știința. 1991. 130 p.
81. Gherasim A. Valorizare estetică prin conversiune. În: Limba Română, 2005, vol. 10, p. 25-31.
82. Gîlcă V. Ecologie și protecția mediului. Iași: USAMV, 2009. 100 p.

83. Goga M. Limba română. Fonetică și fonologie, lexicologie, stilistică. Cluj Napoca: Editura Limes, 2000. 206 p.
84. Gogu T. Probleme privind morfologia lexicală. Chișinău: Garamond-Studio, 2007. 83 p.
85. Graur Al. Evoluția limbii române. Privire sintetică. București: Editura Științifică, 1963. 53 p.
86. Graur Al., Avram M. Formarea cuvintelor în limba română. București: Editura Academiei, 1978, vol. II. 383 p.
87. Graur Al., Avram M. Formarea cuvintelor în limba română. București: Editura Academiei, 1989. vol. III. 190 p.
88. Graur Al., Avram M. Formarea cuvintelor în limba română. București: Editura Academiei, 1970, vol. I. 329 p.
89. Guțu A. Procesele dinamice în terminologia științifică franceză modernă. În: Guțu A. Introduction à la traductologie française. Chișinău: ULIM, 2008, p. 322- 335.
90. Hanganu A., Varzari E., Negru V. Elemente latinești și grecești în limbile moderne. Chișinău: S. n., 2010. 666 p.
91. Hometkovski L. Taxonomia paradigmatică și sintagmatică în terminologia limbajului comunitar. Chișinău: ULIM, 2012. 198 p.
92. Hometkovski L. Fenomenele sinonimiei și antonimiei în terminologia dreptului comunitar. În: Intertext, 2009, vol. 3/4, p. 133-140.
93. Hometkovski L. Terminologia și știința despre termeni: studiu epistemologic. În: Alloquor, 2009, vol. 3, p. 95-108.
94. Hometkovski L. Elemente de terminologie și terminografie. Chișinău: ULIM, 2012. 173 p.
95. Hristea Th. Sinteze de limbă română. București: Ed. Albatros, 1984. 383p.
96. Macari A. Prefixoidarea: prefixare sau compunere? În: Probleme actuale de lingvistică, glotodidactică și știință literară. Chișinău: CEP USM, 2010, vol. IV, partea 1, p. 122-131.
97. Macovei D. Termenii ecologici: clasificări și raporturi logice. În: Studia Universitatis, Seria Științe Umanistice, Chișinău: CEP USM. 2014, p. 43-46.
98. Macovei D., Duhlicher O. Aspecte ale terminologiei ecologice. În: Studia Universitatis, Seria Științe Umanistice, Chișinău: CEP USM. 2013, p. 91-93.
99. Macovei D., Hanganu A. Relația concept - definiție – termen ca element de bază al studiului terminologic. În: Studia Universitatis, Seria Științe Umanistice, Chișinău: CEP USM. 2014, p. 37-42.

100. Macovei D. Determinologizarea termenilor ecologici – analiză lexico – funcțională, În: *Philologia*, nr. 3-4, Chișinău: IF, 2016, p. 86-93.
101. Macovei D. Formarea terminologiei ecologice românești. Mijloace externe. În: *Probleme actuale de lingvistică. Materialele simpozionului științific cu participare internațională. In memoriam Acad. Nicolae Corlăteanu, 100 ani de la naștere*, Chișinău: CEP USM, p. 367-373.
102. Macovei D., Manolache C. Derivarea – mecanismul și tipurile ei structurale în sfera terminologiei ecologice. În: *Noi tendințe în predarea limbajelor de specialitate în contextul racordării învățământului superior la cerințele pieții muncii. Materialele conferinței*. Chișinău: CEP USM, p. 163-169.
103. Macovei D. Metonimia conceptuală ca mijloc de formare a tezaurului terminologic al ecologiei. În: *Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători. Materialele Conferinței Științifice a Doctoranzilor*. Chișinău: Universitatea Academiei de Științe, 2016, p. 136-139.
104. Macovei D. Fenomenul hiponimiei în terminologia ecologică. În *Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători. Materialele Conferinței Științifice a Doctoranzilor*. Chișinău: Universitatea Academiei de Științe, 2015, p. 126.
105. Macovei D. Unele aspecte privind clasificarea termenilor ecologici. În: *Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători. Materialele Conferinței Științifice a Doctoranzilor*. Chișinău: Universitatea Academiei de Științe, 2014, p. 75.
106. Manea G. Pădurea în ecuația efectului de seră în cazul României. În: *Energetica*, 1994, 42/4, p. 162-168.
107. Manolache C., Negru V. Termeni și terminologie militară: abordare teoretico-metodologică. În: *Revista militară*, nr. 1 (3), Chișinău, 2010, p.88-92.
108. Manolache C., Negru V. Un fenomen al vieții culturale moderne: uniformologia militară. În: *Revista militară*, nr. 2(8), Chișinău, 2010, p. 99-105.
109. Manoli I. Statutul terminologiei stilistice și poetice în lexicografia franceză contemporană. În: *Strategii actuale în lingvistică, glotodidactică și știință literară, Materialele conferinței științifice internaționale consacrată aniversării a 50 ani de la fondarea facultății LLS*. Chișinău: CEP USM, 2004, p. 60-67.
110. Marin D. I. *Ecologie și protecția mediului*. București, 2010.
http://www.academia.edu/18681373/Ecologie_si_protectia_mediului_-_suport_curs_ID-Doru_Ioan_MARIN. (vizitat: 26. 03. 2016).

111. Maxim A. Ecologia și protecția mediului. Cluj Napoca, 2008.
<http://documents.tips/documents/curs-de-ecologie-si-protectia-mediului.html>. (vizitat: 26.03.2016).
112. Miclău P. Dimensiunea semantică a limbajelor de specialitate. În: Semantică și semiotică. București: ESE, 1981, p. 68.
113. Mincu E. Afixoidele în limba română. Autorefer. Tezei de dr.în filologie. Chișinău, 2007. 25 p.
114. Mititelu V. Identificarea automată a afixelor românești. Studiu de caz: identificarea sufixelor. În: Revista română de interacțiune om-calculator, 2011, vol. 4, p. 109-130.
115. Moldovanu Gh. Terminologii și limbaje de specialitate: probleme de morfologie, sintaxă și traducere. În: Materialele Colocviului Internațional „Probleme actuale de traducere și terminologie”. Chișinău: Centrul Național de Terminologie, 2002, p. 45-51.
116. Munteanu C. Ecologie și protecția calității mediului. București: Editura Balneară, 2011. 84 p.
117. Pânzaru R. Metaforele – scheme textuale globale. În: Probleme actuale de lingvistică, glotodidactică și știință literară. Chișinău: CEP USM, 2010. vol. IV, partea I. p. 461-465.
118. Pavel E., Rucăreanu C. Introducere în terminologie. Noțiuni fundamentale. București: Editura Academiei Române, 2001. 159 p.
119. Penescu A. Ecologia și protecția Mediului. București: Editura Sylvi, 2010. 215 p.
120. Pitar M. Manual de terminologie și terminografie. Timișoara: Mirton, 2009. 180 p.
121. Popovici F. Clasificarea termenilor. București, 2011. [www.wordpress.com](http://floringeorgepopovici.wordpress.com).
<http://floringeorgepopovici.wordpress.com/2011/10/03/clasificarea-termenilor/>. (vizitat 07.02.2017).
122. Porumb T. Delimitarea polisemiei de omonimie la substantivele derivate metonimice. În: Studia Universitatis. Chișinău: CEP USM. 2007, vol. 4, p. 204-208.
123. Rizea M. De la monosemie la polisemie în terminologia științifică actuală . Teză de dr. în filologie. București, 2009. 375 p.
124. Rizea M. Termenul din perspectiva unei terminologii externe. București, 2010.
http://www.softwinresearch.ro/publications/linguistics/TERMENUL_DIN_PERSPECTIVA_UNEI_TERMINOLOGII_EXTERNE.pdf. (vizitat: 08.02.2017).
125. Sala M. Limbi în contact. București: Editura enciclopedică, 1997. 452 p.
126. Sandu A. Logica și teoria argumentării. Iași: Lumen, 2012. 139 p.
127. Savin-Zgardan A. Probleme ale motivației unităților polilexicale stabile în limba română. Chișinău: Princeps Magna, 2011. 152 p.

128. Stanciu-Istrate M. Calcul lingvistic în limba română. Cu specială referire la scrieri beletristice din sec.al XIX-lea. București: Editura Academiei române, 2006. 370 p.
129. Stoichițoiu-Ichim A. Vocabularul limbii române actuale. București: BIC ALL, 2007. 160 p.
130. Toma E. Limbajul științific românesc la începutul epocii moderne (secolele XVIII - XIX). București: Editura Universității din București, 2003. 306 p.
131. Vasiliu Em. Definiția sensului sau definiția obiectului. În: Studii și cercetări lingvistice. București. XXXVII, 1986, vol. 2. P.85-92.
132. Vulpe A. Polisemia lexicală din perspectiva problemelor de lexicografie. În: Analele Universității "Dunărea de Jos" din Galați, Anul II, nr 1(2), p. 108-114.
133. Zafiu R. Păcatele Limbii: între franceză și engleză. În: România literară, 2001, nr. 40, 2001. http://www.romlit.ro/ntre_francez_i_englez. (vizitat: 05. 03. 2015).
134. Zugun P. Lexicologia Limbii Române. Iași: Tehnopres, 2000. 293 p.

În limba engleză:

135. Bassey E. Terminology and Language Planning. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2000. 264 p.
136. Berry R. Terminology in English Language Teaching: Nature and Use. Bern: Peter Lang Publishing, 2010. 262 p.
137. Chitii T. Conceptual Metaphor versus Metaphorical Expression. În: Probleme actuale de lingvistică, glotodidactică și știință literară. Chișinău: CEP USM, 2010, vol. IV, p. 360-367.
138. Doane N., ș.a. Studies in Language and Linguistics. New York: Garland Publishing, 1992. 432 p.
139. Druță Inga. An Overview of Neologisms in the Republic of Moldova. In: Dabartinė leksikografija ir leksikologija, Vilnius, 2011, p. 154-162.
140. Druță I., Șaganean G., Buruiană S. The Beginning of the Romanian Economic Terminology: the 19th Century. In: Specialized Languages and Conceptualization. Saarbrücken: LAP Lambert Academic Publishing, 2013, p. 64-77.
141. El Morr C., Maret P. Virtual Community Building and the Information Society: Current and Future Directions. Hersley: Idea Group Inc (IGI), 2011. 279 p.
142. Funk N. Word Origins and Their Stories. New York: Bell Publishing Company, 1992. 432 p.

143. Garman P. Language Acquisition: Studies in First Language Development. Cambridge: Cambridge University Press, 1981. 508 p.
144. Gogu T. Approaches to the Study of Polysemy. În: Probleme actuale de lingvistică, glotodidactică și știință literară, Chișinău: CEP USM, 2010. vol. IV, p. 100-112.
145. Gogu T. Semantic Groups of Words. Chișinău: Editura Garamond-Studio, 2008. 64 p.
146. Haspelmath M., Sims A. Understanding Morphology. London: Hodder Education, 2010. 366 p.
147. ISO 1087 / 2000 Vocabulary of Terminology.
148. Kageura K. The Dynamics of Terminology: A Descriptive Theory of Term Formation and Terminological Growth. Amsterdam: John Benjamins Publishing, 2002. 322 p.
149. Kharitonchik, Z. Lexical Meaning as a Dynamic Entity of Variant Semantic Components. În: Probleme actuale de lingvistică, glotodidactică și știință literară, vol. IV, Chișinău: CEP USM, 2010, vol. IV, p. 113-121.
150. Leacock C. Polysemy. Oxford: Oxford University Press, 2002. 240 p.
151. Leichik V. M., Shelov S. D. Terminology: Where is Russian Science Today? În: LSP & Professional Communication. 2003, vol. 3, nr.1. p.82-98.
<https://rauli.cbs.dk/index.php/LSP/article/viewFile/1984/1985> (vizitat 10.06.2017)
152. Macovei D., Duhlicher O. Some facts about terminology: term and concept. APLE Annual Conference Materials. Innovations and challenges in teaching English. May 2012, Chișinău: CEP USM, 2012, p. 65-67.
153. Macovei D. Terminology of the 20th century: schools and trends. În: APLE Annual Conference Materials „Excellence and Novelty in Teaching English”, Chișinău: CEP USM, 2013, p. 69-71.
154. Macovei D. Common Language versus ecological terminology: relations and differences. În: Epoca marilor deschideri: rolul limbilor și al literaturilor în societatea pluralistă. Colocviu cu participare internațională. Chișinău: CEP USM, p. 392-395.
155. Pearson J. Terms in Context. Amsterdam: John Benjamins Publishing. 1998. 242 p.
156. Pechmann T., Habel C. Multidisciplinary Approaches to Language Production. Berlin: Walter de Gruyter, 2004. 603 p.
157. Picht H., Draskau J. Terminology: an introduction. Guilford: The University of Surrey, 1985. 205 p.
158. Rey A. Essays on Terminology. Amsterdam: John Benjamins Publishing, 1995. 223 p.
159. Sager J. C. A practical Course in Terminology Processing. Amsterdam: John Benjamins Publishing, 1990. 252 p.

160. Somers J. L. Terminology, Lsp and Translation. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 1996. 250 p.
161. Temmerman R. Towards new ways of terminology description. Amsterdam: John Benjamins Publishing, 2000. 258 p.
162. Winston M., Chaffin R., Hermmann D. A taxonomy of part-whole relations. În: Cognitive science 11, 1987, p. 417-444.
<http://csjarchive.cogsci.rpi.edu/1987v11/i04/p0417p0444/MAIN.PDF> (vizitat: 05. 08. 2013).

În limba franceză:

163. Adda R. ș. a. Neologie et lexicologie. Paris: Larousse, 1979. 224 p.
164. Cabré T. M. La terminologie. Theorie, methode et applications. Paris: Armand Colin, 1998. 322 p.
165. Cabré M.T. Terminologie et linguistique: la théorie des portes. În: Cahiers du Rifal. Terminologies nouvelle. Terminologie et diversité culturelle, 2000, vol. 21, p. 10-15.
166. Depecker L. Entre signe et concept. Eléments de terminologie générale. Paris: Presses Sorbonne Nouvelle, 2002. 200 p.
167. Druță I. La localisation – un aspect pragmatique de la communication globale. În: Studii și cercetări de onomastică și lexicologie, Universitatea din Craiova, 2009, nr. 1-2, p. 128-137.
168. Druță I. Considérations sur la synonymie terminologique dans le langage de marketing. În: Studii și cercetări de onomastică și lexicologie, Universitatea din Craiova, 2011, nr. 1-2, p. 163-173.
169. Galisson R. Recherche de lexicologie descriptive. Banalisation lexicale. Paris: Nathan, 1978. 432 p.
170. ISO 1087-1/2000. Travaux terminologiques. Vocabulaire. Partie 1. Théorie et applications. <http://www.iso.org/fr> (vizitat: 10.06.17).
171. ISO 1087-2/2000. Travaux terminologiques. Vocabulaire. Partie 2: Applications logicielles. <http://www.iso.org/fr> (vizitat: 10.06.17).
172. ISO 704/200. Travail terminologique. Principes et méthodes. <http://www.iso.org/fr> (vizitat: 10.06.17).
173. Kocourek R. La langue française de la technique et de la science. Wiesbaden: Brandsteter, 1991. 259 p.
174. Pierluigi L. Marqueurs définitionnels et marqueurs relationnels dans les définitions du DAAFAPS. În: EURALEX, 2008.

http://www.euralex.org/elx_proceedings/Euralex2008/054_Euralex_2008_Pierluigi%20Ligas_Marqueurs%20definitionnels%20et%20marqueurs%20relationnels%20dans%20les%20definitions%20du%20DAAFAPS.pdf (vizitat: 07. 08. 2013).

175. Rey A. Synonymie, néonymie et normalisation terminologique. În: Problèmes de la définition et de la synonymie en terminologie. Actes du Colloque international de terminologie (1982), Girsterm, Québec, 1983, p. 281-310.
176. Temmerman R. Une théorie réaliste de la terminologie: le sociocognitivism. În: Cahiers du Rifal, 2000, nr. 21, p. 58-64.
177. Temmerman R. Les métaphores dans les sciences de la vie et le situé socioculturel. În: Cahiers du Rifal, 2007, nr. 26, p. 72-83.
178. Wüster E. L'étude scientifique générale de la terminologie, zone frontalière entre la linguistique, la logique, l'ontologie, l'informatique et les sciences des choses. În: G. Rondeau et H. Felber (éds). Textes choisis de terminologie. Québec: GIRSTERM, Université Laval, 1981, p. 57-114.

În limba rusă:

179. Гринев С. В. Введение в терминоведение. Москва: Изд-во МГУ, 1993. 309 с.
180. Мурясов Р.С. К понятиям „модель” и „значение” в словообразовании. В: Сборник научных трудов МГПИЛА, 1975, с. 54-55.
181. Реформатский А.А. Что такое термин и терминология. Москва: Издательство Академии Наук СССР, 1959. 126 с.
182. Даниленко В.П. Русская терминология. Опыт лингвистического описания. Москва: Наука, 1977. 246 с.
183. Демьянков В.З. Парадигма в лингвистике и теории языка. В: Горизонты современной лингвистики: Традиции и новаторство. сб. в честь Е.С. Кубряковой. Москва: Языки славянской культуры, 2009, с. 27-37.
184. Демьянков В.З. Доминирующие лингвистические теории в конце XX века. Москва: Институт языкознания РАН, 1995, Язык и наука конца 20 века, с. 239-320.
185. Кострица Ю.А. Деривационные модели английских фразеологизмов с компонентом-антропонимом. В: Лингвистические и экстралингвистические проблемы коммуникации: теоретические и прикладные аспекты. Межвузовский сборник научных трудов, Саранск: Издательство Мордовского Университета, 2011, с. 118-126.
186. Кубрякова Е.С. Аспекты семантических исследований. Москва: Наука, 1980. 128 с.

187. Кубрякова Е.С. О когнитивной лингвистике и семантике термина «когнитивный». В: Вестник Воронежского государственного университета. Серия: Лингвистика и Межкультурная коммуникация. Воронеж, 2001. с. 4-10.
188. Кубрякова Е.С. Типы языковых значений. Семантика производного слова. Москва: Наука, 1981. 200 с.
189. Кудрявцева Л.О. Моделирование динамики словарного состава языка. Киев: ИПЦ „Киевский университет”, 2004. 208 с.
190. Кутина Л. Л. Языковые процессы, возникающие при становлении научных терминологических систем. В: Лингвистические проблемы научно-технической терминологии. Москва: Наука, 1970, с. 82-94.
191. Кущева О.Ю. Антропоцентрическая парадигма в современной лингвистике. В: Вестник, 2006. http://www.vestnik.adygnet.ru/files/2006.4/398/kusheva2006_4.pdf. (vizitat: 16. 12. 2016).
192. Лейчик В.М. Терминоведение: предмет, методы, структура. Москва: Editorial URSS, 2012 (изд. 5). 264 с.
193. Лейчик В.М. Особенности функционирования терминов в тексте. В: Филологические науки. Москва, 1990, (3), с. 80-87.
194. Лопатин В.В. Рождение слова. Неологизмы и окказиональные образования. Москва: Наука, 1973. 152 с.
195. Лотте Д.С. Вопросы заимствования и упорядочения иноязычных терминов и терминологических элементов. Москва: Наука, 1982. 149 с.
196. Лотте Д.С. Как работать над терминологией (основы и методы). Москва: Наука, 1976. 218 с.
197. Молдовану Г.К. Деривационные микросистемы французского языка: комплексная деривационная парадигма. Кишинев: Молдавская Экономическая Академия, 2000. 160 с.
198. Новикова И.В., Королева В.В. Проблема неоднозначности терминов в медицине. В: Лингвистические и экстралингвистические проблемы коммуникации: теоретические и прикладные аспекты. Межвузовский сборник научных трудов Саранск: Издательство Мордовского Университета, 2011, с. 132-134.
199. Падучева Е.В. Когнитивные идеи в теоретической семантике. В: Русский язык: исторические судьбы и современность. Москва: Макс Пресс, 2007, 470 с.
200. Падучева Е.В. Динамические модели в семантике лексики. Москва: Языки славянской культуры, 2004. 608 с.

201. Падучева Е.В. Метафора и ее родственники. В: Сокровенные смыслы: Слово. Текст. Культура. Москва: Языки славянской культуры, 2004, с. 187-204.
202. Соссюр Ф. Курс общей лингвистики. Москва: Прогресс, 1977. 696 с.
203. Сулак С. Исследование терминологической системы предметной области "Финансы". Диссертация. Кишинэу, 2006. 184 с.
204. Суперанская А., Подольская Н., Васильева Н. Общая терминология: Терминологическая деятельность. Москва: Либроком, 2011. 246 с.
205. Суперанская А.В., Подольская Н.В., Васильева Н.В. Общая терминология. Москва: Наука, 2008. 245 с.
206. Чинчлей Г. Некоторые вопросы парасинтеза. Кишинэу: Издательство Штиинца, 1972. 43 с.
207. Чинчлей Г. Очерки по деривации в современном французском языке. Кишинэу: Издательство Штиинца, 1991. 117 с.
208. Чинчлей Г. Соотношение минимальных значимых единиц языковой структуры. Кишинэу: Издательство Штиинца, 1975. 222 с.
209. Шелов С. Определение терминов и понятийная структура терминологии. С.-Петербург: Изд-во С.-Петербургского университета, 1998. 233 с.

SURSE PENTRU CORPUSUL DE ANALIZĂ

Dicționare și enciclopedii:

- APLE 2010 = Dediu I. Axiomatica. Principiile și legile ecologiei. Chișinău: Știința, 2010. 214 p.
- DDE 98 = Gabinschi M. Dicționar de dublete etimologice ale limbii române. Chișinău: Litera, 1998. 176 p.
- DEM 2005 = Dicționar enciclopedic de mediu (coord. C. Pârvu). București: Regia Autonomă Monitorul Oficial, 2005 (două volume).
- DEȘT 2007 = Dicționar explicativ pentru știință și tehnologie: Ecologia și protecția mediului. (coord. Drăgan G.). București: Editura Academiei Române, 2007. 458 p.
- DEX 1998 = Dicționar explicativ al limbii române. București: Academia Română, Univers Enciclopedic, 1998. 1192 p.
- DEX 2009 = Dicționar explicativ al limbii române. București: Academia Română, Univers Enciclopedic Gold, 2009. 1230 p.
- DEXI 2007 = Dicționar explicativ ilustrat al limbii române. Chișinău: Gunivas, 2007. 2240 p.
- Dict. ecol. 1982 = Neacșu P., Apostolache-Stoicescu Z. Dicționar de ecologie. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1982. 257 p.

- Dict. ecol. 1995 = Rădulescu M. C. Dicționar ecologic. București: Garamond, 1995. 120 p.
- Dict. ecol. 2006 = Filipoiu M., Burlacu G., Frumosu L. Ecologia. Dicționar enciclopedic. București: Editura Tehnică, 2006. 1036 p.
- DPCE 2012 = Duca G. Dicționar poliglot de chimie ecologică. Chișinău: Institutul de Studii Enciclopedice, 2012. 680 p.
- DȘL 2005 = Bidu- Vranceanu A., Calarășu. C., Ionescu-Ruxăndoiu L. Dicționar de științe ale limbii. București: Editura Științifică, 2005. 606 p.
- EE 2010 = Dediu I. Enciclopedie de ecologie. Chișinău: Știința, 2010. 836 p.
- GTT 1997 = Besse de B., Nkwenti-Azeh B., Sager J. C. Glossary of terms used in terminology. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 1997. 156 p.
- <http://dexonline.ro>
- MDE 1995 = Vășaru G. Mic dicționar ecologic: Dioxidul de carbon; efectul de seră și climatul. Cluj-Napoca: Dacia, 1995. 95 p.
- RETS 2011 = Baker M., Galdanha G. Routledge encyclopedia of translation studies. New York: Routledge, 2011. 704 p.
- TTE 2010 = Dediu I. Tezaurul terminologic al ecologiei. Chișinău: Știința, 2010. 284 p.

Publicații periodice:

MA = Mediul ambiant. Chișinău, 2006 -2015.

BE = Buletin ecologic. Chișinău, 2006 – 2008.

RA = Revista apelor. Chișinău, 2007 – 2011.

Legea apelor. Nr. 327/1 din 22.12.2000

Manuale și culegeri:

Devi M. În arșița dragostei: poeme și confesiuni despre Mircea Eliade. București, România: TAJ, 2012. 86 p.

Fițiu A. Ecologie și Protecția Mediului. Cluj Napoca: Editura Academic Press, 2003. 155 p.

Fițiu A., Maxim A. Monitorizarea fenomenelor de risc. Cluj Napoca: Editura Risoprint, 2003. 170 p.

Gîlcă V. Ecologie și protecția mediului. Iași: USAMV, 2009. 100 p.

Manea G. Pădurea în ecuația efectului de seră în cazul României. În: Energetica, București, 1994, 42/4, p. 162-168.

Marin D. I. Ecologie și protecția mediului. București, 2010.

[http://www.academia.edu/18681373/Ecologie si protectia mediului - suport curs ID-Doru Ioan MARIN](http://www.academia.edu/18681373/Ecologie_si_protectia_mediului_-_suport_curs_ID-Doru_Ioan_MARIN). (vizitat: 26. 03. 2016).

Maxim A. Ecologia și protecția mediului. Cluj Napoca, 2008.

<http://documents.tips/documents/curs-de-ecologie-si-protectia-mediului.html>. (vizitat: 26. 03. 2016).

Munteanu C. Ecologie și protecția calității mediului. București: Editura Balneară, 2011. 84 p

Penescu A. Ecologia și protecția Mediului. București: Editura Sylvi, 2010. 250 p.

Surse electronice:

<http://ec.europa.eu>

<http://monitorul.fisc.md>

<http://www.mediu.gov.md>

<http://www.partidulverde.ro>

<http://www.smart-living.ro/dictionar-medical>

www.adevarul.ro

www.agro-tv.ro

www.businessmagazin.ro

www.clubofrome.org.

www.csid.ro
www.digi24.ro
www.ecologic.rec.ro
www.economie.hotnews.ro
www.enational.ro
www.europaliberă.org
www.evz.ro
www.gândul.info
www.gazetanord-vest.ro
www.hotnews.ro
www.interlic.md
www.jurnaltv.md
www.jurnalul.ro
www.libertatea.ro
www.mediafax.ro
www.noi.md
www.partidulverde.ro
www.prosport.ro
www.revista22.ro
www.romania-actualități.ro
www.româniliberă.ro
www.romaniatv.net
www.unimedia.info
www.viataverdeviu.ro
www.wordpress.com
www.wikipedia.org
www.ziare.com
www.ziarulevenimentul.ro
www.ziaristionline.ro

ANEXE

Anexa 1

MIJLOACE DE ÎMBOGĂȚIRE A VOCABULARULUI ECOLOGIC

Derivarea	-cu prefixe	<i>a înverzi</i> <i>a innămoli</i> <i>abiosferă</i> <i>infaună</i>
	-cu sufixe	<i>mărăcinos</i> <i>lăstărire</i> <i>goruniș</i>
	-parasintetică	<i>închircire</i> <i>încrucișare</i> <i>înverzire</i> <i>descompunători</i> <i>impurificare</i> <i>interdegradare</i>
	-cu prefixoide	<i>agrometeorologie</i> <i>agroecosistem</i> <i>antroposferă</i> <i>biocâmp</i> <i>bioactiv</i> <i>cosmobotanică</i> <i>fotodescompunere</i>
	-cu sufixoide	<i>fungicid</i> (după fr. <i>fungicide</i>) <i>hematofag</i> (din fr. <i>hématophage</i>) <i>insectifug</i> (din fr. <i>insectifuge</i>) <i>ciclotron</i> (din fr. <i>cyclotron</i>) <i>granivor</i> (din fr. <i>granivore</i>)
	-tematică	<i>fotofob</i> (din fr. <i>photophobe</i>) <i>fotofil</i> (din fr. <i>photophile</i>) <i>geofil</i> (din fr. <i>géophile</i>) <i>heliofob</i> (din fr. <i>héliophobe</i>)
Conversiunea	-substantivizarea	<i>verzii</i> (reprezentanții unui partid politic)

	adjectivelor	<i>fungicide</i> <i>pesticide</i> <i>freatofite</i> <i>fungivore</i>
	-substantivizarea gerunziilor	<i>fumigant</i>
	-adjectivizarea numelor proprii	<i>boala Itay-Ytay</i> <i>legea Richet-Rubner</i> <i>modele matematice Lotka-Voltera-Gause</i>
	-adjectivizarea gerunziilor	<i>fumigant</i>
Compunerea	-termeni compuși aglutinați	<i>naturoterapie</i> <i>parazitocenoză</i> <i>radiorezistență</i> (din fr. <i>radiorésistance</i>) <i>termodinamic</i> (din fr. <i>thermodynamique</i>) <i>radioactivitate</i> (din fr. <i>radioactivité</i>)
	-termeni compuși ortografiați cu cratimă	<i>ecologico-dinamic</i> <i>ecologico-economic</i> <i>veziculo-arbusculară</i> <i>pădure-galerie</i> <i>specie-martor</i>
	-termeni sintagmatici: substantiv – substantiv	<i>caracterizarea riscului</i> <i>deteriorarea mediului</i>
	substantiv – adjectiv	<i>accident ecologic</i> <i>activitate poluatoare</i> <i>acumulare nepermanentă</i> <i>apă dulce</i> <i>apă potabilă</i>
	substantiv – participiu	<i>ape uzate</i> <i>pădure turmentată</i> <i>poliformism echilibrat</i>

		<i>reflex condiționat</i>
	substantiv – substantiv – substantiv	<i>relația gazdă-parazit</i> <i>relația pradă-prădător</i> <i>relația om-spațiu</i> <i>relația biocenoză-biotip</i>
	substantiv – adjectiv – adjectiv	<i>ape naționale navigabile</i> <i>autorizația sanitară temporară</i> <i>concentrația medie letală</i>
	substantiv – adjectiv – participiu	<i>arie naturală protejată</i>
	substantiv – prepoziție – substantiv	<i>acord de mediu</i> <i>acte de reglementare</i> <i>arie de suprafață</i> <i>ape de suprafață</i> <i>audit de mediu</i>
	substantiv – prepoziție – substantiv – adjectiv	<i>corp de apă subterană</i> <i>sursă de radiație ionizantă</i> <i>sursă de energie curată</i>
	substantiv – substantiv – adjectiv	<i>teoria echilibrului intermitent</i> <i>teoria climaxului mozaical</i>
	substantiv – participiu – adjectiv	<i>ape uzate industriale</i> <i>ape uzate menajere</i> <i>ape uzate orășenești</i>
	substantiv – adjectiv – prepoziție – substantiv – adjectiv	<i>autoritatea teritorială de sănătate publică</i> <i>autoritatea responsabilă de administrarea apelor</i> <i>evacuare indirectă în apele subterane</i>
	mai mulți termeni cu legături complexe între elementele componente	<i>speciație în urma alternării creșterii-decreșterii populației</i>

	termeni compuși prin abreviere	<i>coeficientul K2</i> <i>Coeficientul P/B</i> <i>indicele „r”</i> <i>eco</i> <i>bio</i> <i>PNUD</i> <i>EES</i>
Mutațiile semantice	Metasemia implicativă	<i>efectul Alle</i> <i>darwin</i> <i>omul de cromagnon</i> <i>mineralizarea apei</i> <i>acumulator</i>
	Metasemia similativă	<i>zăpadă acidă</i> <i>stresul mediului</i> <i>lac ucigaș</i> <i>vârstă ecologică</i> <i>puritate biologică</i> <i>robustețe ecologică</i>
Calc lingvistic	Calc lexical morfematic	<i>suprapopulație</i> (după fr. <i>surpopulation</i>) <i>a reaclimatiza</i> (după engl. <i>reacclimatize</i>) <i>recultivare</i> (după fr. <i>récultivation</i>) <i>preadaptare</i> (după fr. <i>préadaptation</i>) <i>biocatalizator</i> (după fr. <i>biocatalyseur</i>) <i>bioinginerie</i> (după engl. <i>bioengineering</i>) <i>deforestare</i> (după fr. <i>déforestation</i>)
	Calc lexical semantic	<i>afinitate</i> <i>agresivitate</i>
	Calc sintagmatic	<i>furtună magnetică</i> <i>vulcan noroios</i> <i>var stins</i> <i>coridor verde</i>
Împrumut lingvistic	latină	<i>in vitro</i> <i>in vivo</i>

		<i>in situ</i> <i>in utero</i>
	engleză	<i>blizzard</i> <i>darwin</i> <i>green peace</i> <i>feedback</i> <i>deepecologie</i> <i>ecobusiness</i> <i>scrub</i> <i>scull</i>
	franceză	<i>antibioză</i> <i>anorganic</i> <i>antiparazit</i> <i>ecosistem</i> <i>ecotip</i> <i>ecostabilitate</i>
	germană	<i>ințuht</i> <i>waldsterben</i> <i>şlam</i> <i>tabagism</i> <i>termafrost</i>
	slavă	<i>jarişte</i> <i>jgheab</i>

Glosar de termeni (circa 1300)

A

abiogeneză	ageotrope
abioseston	agrobiocenoză
abiosferă	agrobiologie
abiotă	agrochimicale
abiotic	agrochimie
abisopelagial	agroecologia
acarian (de la denumirea ordinului de	agrofond
căpușe acaria)	agrometeorologie
accident ecologic	agrominerale
acelular	ahalobionte
acenic	aheofile
acidoză	albie majoră
aclimatizare	albie minoră
acord de mediu	albinism
acromat	alcalinizare
acte de reglementare	alergen
activitate poluatoare	alergie
acumulare nepermanentă	algotrofism
acvacultură	alobioză
acvatic	alochoră
acvatoriu	alochroic
acvifer	alofag
adipsie	alogeneză
administrarea ariilor naturale protejate	alometrie
aducțiune	aluniș
aer	ambient
aeraj	amenințare iminentă cu un prejudiciu
aerare	ametabolice
aerobiont	anaerob
aerobioză	anageneză
aeroclimatologie	anergism
aerohidrofil	anheliotrop
aerohigrofob	anhidrobioză
aeromorfoză	anoftalme
aeronomie	anorganic
aeroplancton	anoxibioză
aeroscop	anoxic
aerotop	anoxie
aerul solului	antibiotic
afage	antibioză
afilie	anticancerigen
afiniș	anticoagulant
afitală (zonă)	anticoagulanți
aflatoxină	anticorp
aforestare	antidot
aforismul „totul sau nimic”	antidrog
afrodisiac	antientropie

antifermenți	arboricultură
antifungal	arhibental
antiparazit	arie de suprafață
antitoxine	arie naturală protejată
antropocenoză	arșiță
antropoecologie	atenuare naturală
antropogen	atmosferă
antropogeneză	atoplacton
antropogenie	audit de mediu
antropogeografie	autecologie
antroposferă	autoagresiune
antroposistem	autoantigene
apa destinată consumului uman	autobiologie
apa solului	autocidie
apă	autoclimatizare
apă absorbită	autoecism
apă agresivă	autoecologia
apă arteziană	autoepurare
apă atmosferică	autofecundare
apă capilară	autogeneză
apă distrofică	autopolenizare
apă dulce	autoritate competentă
apă gravitațională	autoritate competentă pentru protecția mediului
apă incoloră	autoritatea responsabilă de administrarea apelor
apă pluvială	autoritatea teritorială de sănătate publică
apă pluvială acidă	autorizație integrată de mediu
apă potabilă	autorizația sanitară
apă subterană	autorizația sanitară temporară
apă termală	autorizație privind emisiile de gaze cu efect de seră
apă uzată	autorizație sanitară de funcționare cu derogare
apă uzată (reziduală)	avitaminoză
ape costiere	aviz de mediu emis de autoritatea competentă pentru protecția mediului:
ape de suprafață	aviz de mediu pentru planuri și programe
ape interioare	aviz Natura 2000
ape litorale	avizul de mediu pentru produse de protecție a plantelor respectiv pentru autorizarea îngrășămintelor chimice
ape naționale navigabile	avizul pentru stabilirea obligațiilor de mediu
ape subteraneape tranzitorii	avizul și autorizația de gospodărire a apelor
ape uzate	axioma imperativ-ecologică a lui Dediu
ape uzate industriale	
ape uzate menajere	
ape uzate orășenești	
apicultură	
aplicare pe teren a îngrășămintelor	
apobiosferă	
apobiotic	
apochemotactism	
apoecofite	
apofite	
apveling (en. upwelling)	
arătură	

B

background
bacterie
bacterioriză
bacterioză
bank de pești
bazifug
bazin hidrografic
beneficiar de nămol/gunoi de grajd
benevoitoare (specii)
bental
bilanț de mediu
bilanț de mediu de nivel 0
bilanț de mediu de nivel I
bilanț de mediu de nivel II
bioactiv
bioacumulare
bioacustică
bioaerare
bioamplificare
biocarburanți
biocatalizator
biocâmp
biocenologie
biocenotică
biocenoză
biocenoză acvatică
biociclu
biodegradabil
biodegradabilitate
bioderivat
biodescompunător
biodetector
biodiversitate
bioecoterorism
biofeedback
biogeocenogeneză
biogeocenoză
biogeografie ecologică
biohazard
bioindicator
bioindustrie
bioinginerie
bioliză
biolog
biologie
biomonitoring
biosferă
biotic
blizzard

boala Itay-Itay
boala minamata
boli induse de mediu
bombă biologică
bombă chimică
bombă ecologică
bugetul energetic al ecosistemului
Buletin Ecologic
bumerang ecologic
bun al patrimoniului natural
bun ecologic
burniță
buruieniș

C

calitatea mediului înconjurător
capacitate de autoepurare
capital natural
captare de apă
caracterizarea riscului
carnivor
carte de exploatare
Cartea Roșie
cartogramă
celular
cerc Raunkaier
chimioresistență
ciclotron
citoliză
ciuma apei
civilizație
coabitare
coacton
coațiune
coadaptare
cod de marcare al animalelor
cod ecologic
codominanță
codru
codul de bioacumulare
coeficient de eliminare
coeficient de genuri
coeficientul lui Buffon
coevoluție
coexistență
colectarea deșeurilor
compuși ai azotului
concentrația medie letală
concentrația medie letală - CL50
concentrația sau valoarea admisă
conductibilitate termică
conductibilitatea mediului
Conferința climei de la Berlin (1975)
Conferința ONU pentru mediul ambiant
de la Stockholm (1972)
congenetice
congenital
conspicui
consum chimic de oxigen
continuum ecologic
continuum rural-urban
contradaptare
contraotravă

Convenția Internațională cu Privire la
Conservarea Biodiversității
Convenția Internațională cu Privire la
Schimbările Climatice
copii-lup
coridor verde
corp de apă artificial
corp de apă de suprafață
corp de apă puternic modificat
corp de apă subterană
corp de apă subterană
cosangvinizare
cosmobiologie
cosmobotanică
cosmoecologie
cosmofiziologie
cosmofotogrametrie
cosmogeneză
cosmogenie
cosmopatologie
creștere demografică-O
crioecogenie
cronobiologie
cronoclin
cronoecologie
cronofagă
cronofiziologie
cronogenetică
cronogeneză
cronopatologie
cronotoxicologie
crotalie
CSR-strategy
cultivație
curățare
curbă areal-specie
curgere de bază

D

darwin	district al bazinului hidrografic
darwinism	dren
debit de emisie	drept de folosință a apelor
debit de servitute	dreptul mediului înconjurător
debit salubru	
decalog ecologic	
decalogul axiomelor conservării naturii	
declorurare	
deepecologie	
defrișa (v)	
delict ecologic	
demecologia	
demineralizare	
desaliniza (v)	
desalinizare	
descompunători	
descompunere	
desensibilizare	
deshidrata	
deshidratare	
desiș	
desorbție	
despăduri (v)	
despădurire	
deștelenire	
desulfatare	
deșeu	
deșeu biodegradabil	
deșeu radioactiv	
deșeuri biodegradabile	
deteriorarea mediului	
detoxificare	
devirozare	
devitalizare	
devoluție	
dezagregare	
dezinfecția (v)	
dezinfecție	
dezinsectiza (v)	
dezintoxicare	
dezodorizant	
dezodorizare	
dezurbanizare	
dezvoltare durabilă	
diagrama termopluviometrică	
diagramă arie – număr de specii	
discrepanța economiști-ecologiști	
distributie gaussiană	
distribuție poisson	

E

Earth Summit
echilibru ecologic
echilibru natural
echilibrul ecosistemului

echitate ecologică
echivalent locuitor

ecoactivism

ecobiom

ecobiomorfă

ecobiont

ecobusiness

ecocatastrofă

ecocentrism

ecochimie

ecocid

ecodezvoltare

ecodinamică

ecoelement

ecogeneză

ecologia activistă

ecologia agricolă

ecologia ambientalistă

ecologia animalelor

ecologia aşezărilor umane

ecologia celulelor

ecologia conservării

ecologia culturii

ecologia etnoculturilor

ecologia landşafturilor

ecologia nutriţiei

ecologia omului

ecologia peisajului

ecologia plantelor

ecologia relaţiilor umane

ecologia silvică

ecologia sistemelor naturale

ecologia solului

ecologia umană

ecologic

ecologico-dinamic

ecologico-economic

ecologie

ecologie preventivă

ecopedologia

ecosistem

ecosistem acvatic

ecosistem aluvionar

ecosistem antropizat

ecosistem artificial

ecosistem autotrof

ecosistem bidimensional

ecosistem biosferic

ecosistem complet

ecosistem fizic

ecosistem fizic controlat

ecosistem forestier

ecosistem fragil

ecosistem heterotrof

ecosistem incomplet

ecosistem industrial

ecosistem lentic

ecosistem limnetic

ecosistem lotic

ecosistem marin

ecosistem matur

ecosistem monodominant

ecosistem natural

ecosistem rural

ecosistem terestru

ecostabilitate

ecotip

ecotop

ecuaţia de tamponare a solului

ecuaţia lui Shannon

ecuaţiile prădătorismului

efluent

electroecologie

energetică ecologică

energie chimică

energie nucleară

entropia ecosistemului

enveronmentologie

enveronmentologie industrială

enveronmentologie preventivă

epicurism

epura (v)

epurare

epurarea apei

epurarea apelor uzate

epurat

ereditate biologică

etajarea ecosistemului

etică ecologică

etichetă ecologică

etologie ecologică

eutrofizare

euxinism

evacuare

evacuare de poluanţi în apele subterane

evacuare directă în apă subterană
evacuare directă în apă de suprafață
evacuare indirectă în apele subterane
evacuarea directă în apa subterană
evacuarea directă în apele subterane
evaluare de mediu
evaluare ecologică
evaluarea expunerii
evaluarea impactului asupra mediului
evaluarea riscului
exploatație comercială industrială de
animale
exploatație conform SNIIA
exploatație nonprofesională de animale
extrapolare
extrasenzorial
extrazonal
extrazonare

F

factor biologic
factor mendelian
fânețe naturale
febrifug
feedback
feedback negativ
feedback pozitiv
feed-before
fertilizant
fertilizare
fitoaeron
fitoalexine
fitoautotrofe
fitobentos
fitobiologie
fitobios
fitobiotice
fitocecide
fitocenon
fitocenoză
fitochimie
fitocid
fitogeosferă
fitozoofag
fiziologie
flacon Winkler
floricultură
florigen
florigeneză
fobofob
fobofototropism
foleofil
folosință sensibilă și mai puțin sensibilă
fond forestier
Fondul mondial pentru natura sălbatică
(WWF)
Fondul național de date de gospodărire
a apelor
foraj
formenkreis
fotobiologie
fotobiont
fotobiosferă
fotochineză
fotocron
fotodescompunere
fotodinamică
fotofază
fotofil

fotofob
fotofobie
fotogeneză
fotogramă
fotoliză
frugivor
fruticet
fuling
fungicid
fungivor

G
gametocid
gastrofil
gen
genocid
geoacumulare
geoasanare
geobiocenoză
geobiocronologie
geobiologie
geobiont
geobotanică
geocenoză
geochimie
geocriologie
geoecologie
geofag
geofil
geofizică
geomorf
germ-free
germicid
germinație
gerontoecologie
gestionarea deșeurilor
ghețar
glaciologie
goruniș
gospodărirea apelor
granivor
Green Peace
guanofag
guanofil

H

habitat natural
habitat natural prioritar
habitate naturale de interes comunitar
habitatul unei specii
haolofob
harpatofag
hartă pedologică
haustor
hățiș
hebeologie
hedging
helicid
heliobiologie
heliobiont
helioecologie
heliofil
heliofit (care se dezvoltă normal în condiții de radiație solară intensă)
heliofob
heliogramă
helioreglație
heliotaxis
heliotermie
heliotrof
heliotropism
helofit (care crește în nămol sau în apă)
hematofag
hemoragie
hemore
hemoree
hemostatic
hemostază
hemotipologie
heterofagie
heterogamie
heterogen
heteromorf
heterotermie
hidrata (v)
hidrata (v)
hidratare
hidrofilie
hidrofob
hidrogamie
hidrogen
hidrogramă
hidromorfie
hidroscop
hidrosferă

higrofil
higroscopie
hiperfuncție
hipergeneză
hiperhaline
hiperosmotic
hiperparazit
hiperprădător
hipersalină
hiperspațiu
hipertermal
hipertrofie
hiperventilație
hipobiont
hipobiosferă
hipobioză
hipodinamie
hipoestezie
hipogeneză
hipogeu
hipohalomicrobionți
hiponeuston
Homo Economicus
Homo Faber
homocron
homocronie
homodinamică
homofag
homofil
homofobie
homogamie
homogenetic
homogeneză
homotermie
homotipie
hopogeic

I, Î, J

identificarea animalelor
identificarea pericolelor
ierarhia bisericească
ierarhia ecosistemului
ierarhia feudală
ierarhie biologică
imatur
impact de mediu
impact potențial de mediu
imperativ ecologic
impurificare
in cross
in utero (din uterus - uter, cavitate, pânțece)
in vitro (din in vitro- în sticlă)
in vivo (din in vivo - în legătură cu modul de experimentare a unui proces fiziologic, biofizic etc., în interiorul organismului viu)
inactiv
incompatibil
incompatibilitate
increte
indicator biologic
indice de diversitate ecologică
indicele fatofagi-zoofagi
infaună
infertil
informația ecosistemului
informația privind mediul
informații de gospodărire a apelor
infrastructura pentru informații spațiale
insait (en. insight)
insecticid
insectifug
insectivor
insensibil
insensibilitate
insitu (din insitus - înăscut, nativ)
insolubil
inspecția sanitară
interacțiunea atmosferă-ocean
interciclice
intercoline
interdegradare
interdependență
intergenice
intermigrare
interstițial (mediu)

interzonal
intoxicație
intraciclice (modificări)
intrazonalitate
înțuht (din germ. Inzucht)
inventar inițial al surselor de poluare pentru mediul acvatic și apele subterane din activități industriale
inwelt
ipoteza schimbului genetic
ipoteza sincronizării din exterior
izoamplitudă
izoante
izobare
izobate
izocene
izocrone
izodominante
izofene
izofite
izoform
izofotă
izvor termal
împăduri (v)
împădurire
închircire
încrucișare
înflorire
îngrășământ
îngrășământ chimic
îngrășământ de origine animală
îngrășământ organic
înmlăștinire
înmulțire
însămânțare
înverzire
jariște (din sl. scrum, cenușă, foc mare)
jgheab (din sl. uluc, canal)

L

lac
lamarckism
larvivor
lăstărire
lăstărire
lăstăriș
legea biogenetică
legea ecologică generală
legea Richet – Rubner
legea Richet-Rubner
legea Richet-Rubner
legumicultură
legumicultură
levigat
lichenism
limita de detecție
litosferă
lucifer
lucifil
lucifug
lumbricid
luminofor

M

macrobenthos
macrobiologie
macrocosmos
macroelemente
macroevoluție
macrofage
macrofaună
macrofloră
macrosaprofag
mal
malacofil
malofag
malthusian
malthusianism
mamifer
managementul mediului
managementul riscului ecologic
manevrare de substanțe
materie anorganică
materie bioinertă
mărăciniș
mărăcinos
măsuri reparatorii
mediu
mediu abiotic
mediu acvatic
mediu aerian
mediu agricol
mediu ambiental
mediu anoxic
mediu antropic
mediu azoic
mediu biochimic
mediu biotenotic
mediu geologic
Mediul Ambient
mendelism
mestecăniș
meteosensibilitate
mezohidrofil
micofag
microaerotolerante
microbenthos
microbiologie
microbiosferă
microbiotă
microbiotop
microcenoză
microecosistem

microfile
microfite
microfitofag
microhabitat
microorganisme pioniere
mișcarea animalelor
modelele matematice Lotka-Voltera-
Gause
molidiș
mondoeconomie
monitorizare integrată a apelor
monitorizarea mediului
monobiont
monocarpice
monocelulare
monocenoză
monociclică
monoclimax
monocultură
monofage
monofilie
monogamie
monogenetică
mortalitate
mull de pădure
multiparazitism
multispeciar

N
natalitate
naturoterapie
natursociologie
naturterapie
nămoluri
nămoluri tratate
nebiodegradabil
necrofag
nefertil
nivel mediu al apei
nivelul fondului geochimic natural
noapte nucleară
noapte polară
noapte tropicală

O

obiective de remediere
oceanobiosferă
omogenitatea biocenozelor
operator SNIIA
ordinație ecologică
organ respirator
organic
Organizația Mondială a Sănătății
ornitogamie
ornitologie
ortofite
ortogeneză
ortogeotrope
ortoselecție
ortotropism
oxigen

P

palinofag
pantă abruptă
paradigma lui Georgescu-Roegen
parametru indicator pentru apa potabilă
parazit al rănilor
parazit facultativ
parazit nespecific
parazit obligatoriu
parazit specific
parazitocenoză
parazitologie ecologică
patobiocenoză
patobiocenoză
patodem
patogen
patogenicitate
patogenie
patologic
patosistem
patotip
patotoxină
patrimoniu imunologic
patrimoniu natural
pădure
pădure – galerie
pădure primară
pădure secundară
pădure turmentată
pădure-parc
pășuni naturale
pedobiologie
pedoecologie
perimetru de protecție
permafrost
plantă efemeră
plantă emersă
plantă epifită
plantă heliofită
plantă helofită
plantă hidrocoră
poliandrie
poliaxenică
polibiont
policarpice
policenoză
policentrism
polichorie
polიციკლუ
policrom

polifage	procariote
poliformism echilibrat	procenoză
politica de mediu	profil de sol
poluant	proprietar de animale
poluare	pseudoclimax
poluare cu nitrați	pseudodistroke
poluare potențial semnificativă	pseudoereditate
poluare semnificativă	pseudohibernante
poluarea apei	pseudoparazitism
poluat	pseudoplancton
posdarvinism	pseudopopulație
postadaptare	pseudovicariate
postclimax	psihoecologie
postglaciar	psihogeneză
postneodarvinism	psihosferă
potențial ecologic	psihozoică
potențial ecologic bun	punct de amestec
potențial ecologo-economic	pustiu cald
potențial electric	pustiu rece
potențial trofic	puț absorbant
prag de alertă	
prag de intervenție	
prăfui (v)	
preclimax	
pregenerativ	
preimunitate	
prejudiciu	
prejudiciu ecologic	
prejudiciul asupra mediului	
premature	
preplacore	
prevalide	
prevenirea și înlăturarea efectelor	
poluărilor accidentale a resurselor de	
apă	
prevernal	
principiul parteneriatului	
principiul parteneriatului	
principiul poluatorul plătește	
principiul precauției	
principiul prevenirii	
principiul proximității	
principiul utilizării durabile a resurselor	
naturale	
principiul Vant-Hoff-Arrhenius	
proante	
probă de referință	
probiosferă	
probioză	
procarcinogen	

R

radiație termică
radioactivitate
radiorezistență
rahitism
raport de mediu
raport de securitate
război chimic
război ecologic
râu
reaclimatizare
reacție antigen-anticorp
realimentare artificială a apelor
subterane
reciclare
recircularea apei
reconstrucție ecologică
refacerea mediului geologic
reflex condiționat
regenerare naturală
registru exploatației
registru național al exploatațiilor
relația biocenoză-biotip
relația gazdă-parazit
relația om-spațiu
relația pradă-prădător
relație gazdă-parazit
relații biotopice
relații ecologice
relații publice
repararea prejudiciului adus apelor sau
speciilor ori habitatelor naturale
protejate
reproducerea resurselor umane
respirația solului
resurse disponibile de apă subterană
resurse naturale
resursele biotopului
resursele mediului
Rețeaua ecologică "Natura 2000"
rețeaua ecologică a ariilor protejate
rețeaua ecologică EMERALD
rețeaua ecologică europeană
rețeaua ecologică NATURA 2000
Revista Apelor
rezervor
rezervor de înmagazinare
rezervor pentru apă
rezervor pentru apă pluvială
rezervor pentru apă pluvială și uzată

risc ecologic potențial
rocă-mamă
ruralecologie

S

scara abundenței
scara de apreciere a abundenței a lui J. Brown-Blanquet
scara de apreciere a dominației speciei
schema directoare de amenajare și management a bazinului hidrografic (SDABH)
schimb de substanțe
screening genetic
screening toxicologic
scrub
scul
secetă
sector-cheie
self-purificare
self-reglare
semiaerobe
semiaride
semideșert
semiepifită
semiparazite
semipustiu
semispecie
serie sucesională biocenotică
servicii de apă
servicii și serviciile resurselor naturale
set-aside
sex-ratio
sibși (en. sibs)
siguranță ecologică
silc
sinecologia
sinuzie hipohionică
sinuzie limnodendrobiotică
sistem de alimentare cu apă
sistem de canalizare
sistem de management de mediu
sistem ierarhizat
sistem linnean
sistemul național de identificare și înregistrare a animalelor SNIA
sit abandonat
sit contaminat
sit de conservare
sit orfan
skinning
smog de gheață (en. ice smog)
smog fotochimic (en. photochemical smog)

sol calcaros
sol îngropat
sol sărat
sol suspendat
speciație în urma alternării creșterii-decreșterii populației
specie
specie – martor
specie binevoitoare
specie nederminată
specie-martor
specii și habitate naturale protejate
specii-gemene
stabilitatea biocenozei
stadiu de singeneză
standard de calitate a apelor subterane
standard de calitate a mediului
stare de conservare a unei specii
stare de conservare a unui habitat natural
starea apelor de suprafață
starea apelor subterane
starea bună a apelor de suprafață
starea bună a apelor subterane
starea cantitativă
starea cantitativă bună
starea chimică bună a apelor de suprafață
starea chimică bună a apelor subterane
starea ecologică
starea ecologică a apelor de suprafață
starea ecologică bună
starea ecologică bună a apelor de suprafață
stație de epurare
stații și instalații de prelucrare a calității apelor
stigon (en. stygon)
stres (en. stress)
stresul mediului
stresul pădurilor
subacvatic
subaglomerare
subarborescent
subclimax
subcorticole
subgen
subletal
subnutriție
subpopulație

subsistem
 substanțe chimice potențial toxice
 pentru mediul acvatic
 substanțe periculoase
 substanțe prioritar periculoase
 substanțe prioritare
 subtermofite
 subtroglofile
 subunitate hidrografică
 subxerofite
 sulfat de calciu
 sulfobacterii
 sulf-reducător
 superclimax
 supernatante (specii)
 superorganism
 superspecii
 supraexploatare ecologică
 supraliton
 supramegaecosistem
 supraparazit
 suprapopulație
 supraprădător
 supratemperatură
 supravegherea sanitară
 sursă de energie curată
 sursă de radiație ionizantă
 sursă unică de distribuție
 șeptel
 șlam (din germ. Shlamp - god, mâl)

T
 tabagism (din germ. Taback – tutun)
 tabel ecologic
 taxă pentru produs finit
 tehnologii end of pipe
 tendință crescătoare semnificativă și durabilă
 teoria climaxului mozaical
 teoria echilibrului intermitent
 teren agricol
 teren arabil
 termobacterii
 termobarometru
 termobiologie
 termobionți
 termobiotop
 termobioză
 termocedare
 termodinamic
 termoeecoinicatori
 termoreglare
 terorism ecologic
 terorism meteorologic
 test-pește
 timpul circuitului geochimic
 transbiotice (relații)
 transectă
 transgeneză
 transurbație
 tufiș
 tsunami (en. tsunami)

U

ultraabisal
ultraabisopelagial
ultrabacterii
ultradiurnal
ultrahigrofite
ultramicrob
ultramicrobiologie
ultramicroclimat
ultramicroscopie
ultraplancton
ultrasunet
umwelt
unitatea cartografică de sol (US)
unitatea cartografică de teren sau de pedotop (UT)
unitatea de teren (sau pedotopul)
unitatea teritorială de sol
unități de activitate „Beckerel”
unități de gospodărire a apelor
urbasistem (en. urbssystem)
utilizare a namolurilor / gunoiului de grajd
utilizare durabilă
utilizator de apă
utilizator de gunoi de grajd și/sau nămol

V

val de eroziune (en. erosion wave)
valori standard privind calitatea mediului
valută ecologică (en. ecological currency)
var stins
vătămarea substanțială a apei
vârstă ecologică
verificator de mediu
veziculo-arbusculară
vid ecologic (en. ecological vacuum)
videoecologie
viitorologie
vinerea sanitară (en. sanitary Friday)
viteza apariției genurilor
viteza bioproducției
viteza circuitului biologic
voluntarism ecologic (en. ecological voluntarism)
vulcan noroios
vulnerabilitatea ecosistemului (en. ecosystem's vulnerability)
waldsterben (din germ. Wald - pădure, sterben - a muri din cauza unei boli)
washout
weismanism
wolds
xenobiotice
xenobioză
xenocenă
xenodiagnoză
xenofil
xenofobie
xenogen
xenogeneză
xenoparazit
xenotop

Z

ziua mondială pentru reducerea
dezastrelor naturale (en. international
day for diminuation of natural disaster)

zona de protecție

zona inundabilă

zonă vulnerabilă

zoo(c)hore

zoobentos

zoobios

zoocecide

zoocen

zoocenologie

zoocenoză

zooclimă

zoocultură

zoofile

zoofite

zoogenetică

zoogeografie

Termeni compuși prin abreviere:

- **simboluri ale elementelor chimice:**

O₂ – Oxigen;

CO₂ – Dioxid de carbon;

NH₃ – Amoniac (în gazele din lacuri);

H₂S – Hidrogen sulfurat (în gazele din lacuri);

CH₄ – Metan;

LH₂ – Hidrogen lichid;

- **denumiri alfa-numerice:**

Aberația +4° – proprietățile termice anormale ale apei;

A-cromosomi – cromosomii standard, proprii completului cromozomial al organismelor eucariote;

Alfa (α)-diversitate – diversitatea speciilor într-o anumită biocenoză din cadrul biotopului;

Alfa (α)-mezosaprob – organisme care trăiesc (preferă) bazinele de apă poluate moderat;

Clubul 30% – clubul care pledează pentru reducerea cu 30% a emisiilor transfrontaliere de noxe;

Coeficientul K₁ – coeficientul trofic propus de V. S. Ivlev, care se calculează astfel –

$$K_1 = Q_1 / Q_2;$$

Coeficientul K₂ – coeficientul trofic propus de V. S. Ivlev, care se calculează astfel – $K_2 = Q_1 / (Q - Q_2);$

Coeficientul P/B – raportul dintre creșterea biomasei și biomasa totală a populației într-o perioadă dată de timp;

DL₅₀ – v. Doza letală 50%;

Doză letală 50 % – cantitatea de substanță toxică de radiație ionizantă care provoacă moartea a 50% dintre animalele dintr-un grup experimental;

Indicele „r” – diferența dintre viteza momentană de creștere a nașterilor și viteza momentană de creștere a numărului de morți;

Indicele R/Lt – indice pentru evaluarea relației dintre cantitatea de radiație solară (R) și cantitatea de căldură necesară evaporării precipitațiilor anuale (Lt);

Indicele α – indicele lui Fisher – Corbet – Williams;

K-selecție – (de la K – capacitatea mediului sau efectivul maxim posibil al populației din ecuația Verhulst-Pearl) selecție îndreptată spre creșterea probabilității supraviețuirii unui individ și necesară mării metabolismului acestuia;

Legea celor 10 % – Legea lui Lindeman, în conformitate cu care numai 10-20% din cantitatea de substanță la un anumit nivel trofic este transmisă către următorul nivel al lanțului;

L-sistem – Legea acțiunii relative a factorilor;

Moldova -21 – Genericul Strategiei Naționale pentru Dezvoltarea Durabilă (SNDD) a Republicii Moldova, elaborată în 2000 de către o echipă de experți. Strategie integratoare și coerentă care modelează pe termen lung procesul de dezvoltare armonioasă a componentelor capitalului natural al țării și, respectiv, a structurii și metabolismului sistemului socioeconomic;

pH-metru – aparat pentru măsurarea pH-ului dintr-un mediu, soluție;

Potențial rH – procesul de oxidoreducere;

Raportul C/N – proporția dintre carbonul (C) organic și combinațiile azotului (N) din sol;

Strategia K – v. *K-selecție*;

Strategia L – strategiile vitale ale populațiilor;

Strategie cenotică de tip I – strategie biocenotică dependentă de însușirile indivizilor, care este caracteristică pentru ecosistemele tinere cu o biodiversitate scăzută;

Strategie cenotică de tip S – strategie biocenotică dependentă de însușirile indivizilor, care este caracteristică pentru ecosistemele tinere cu o biodiversitate ridicată;

X-radiații – (razele X); radiații electromagnetice emise în procesul bombardării cu electroni a unei ținte metalice, într-un tub vidat;

Y-orizont – tip de sol antropogen care s-a format prin sedimentare;

- **sigle:**

AB – Agricultură Biologică;

ADA – Asociația Dezvoltării Apicole;

AES – Arie Ecologică Senzitivă;

AICPA – Asociația Internațională de Cercetare a Poluării Apelor;

ARBDD – Administrația Rezervației Biosferei „Delta Dunării”;

B.I.R.D. – Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare;

BERD – Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare;

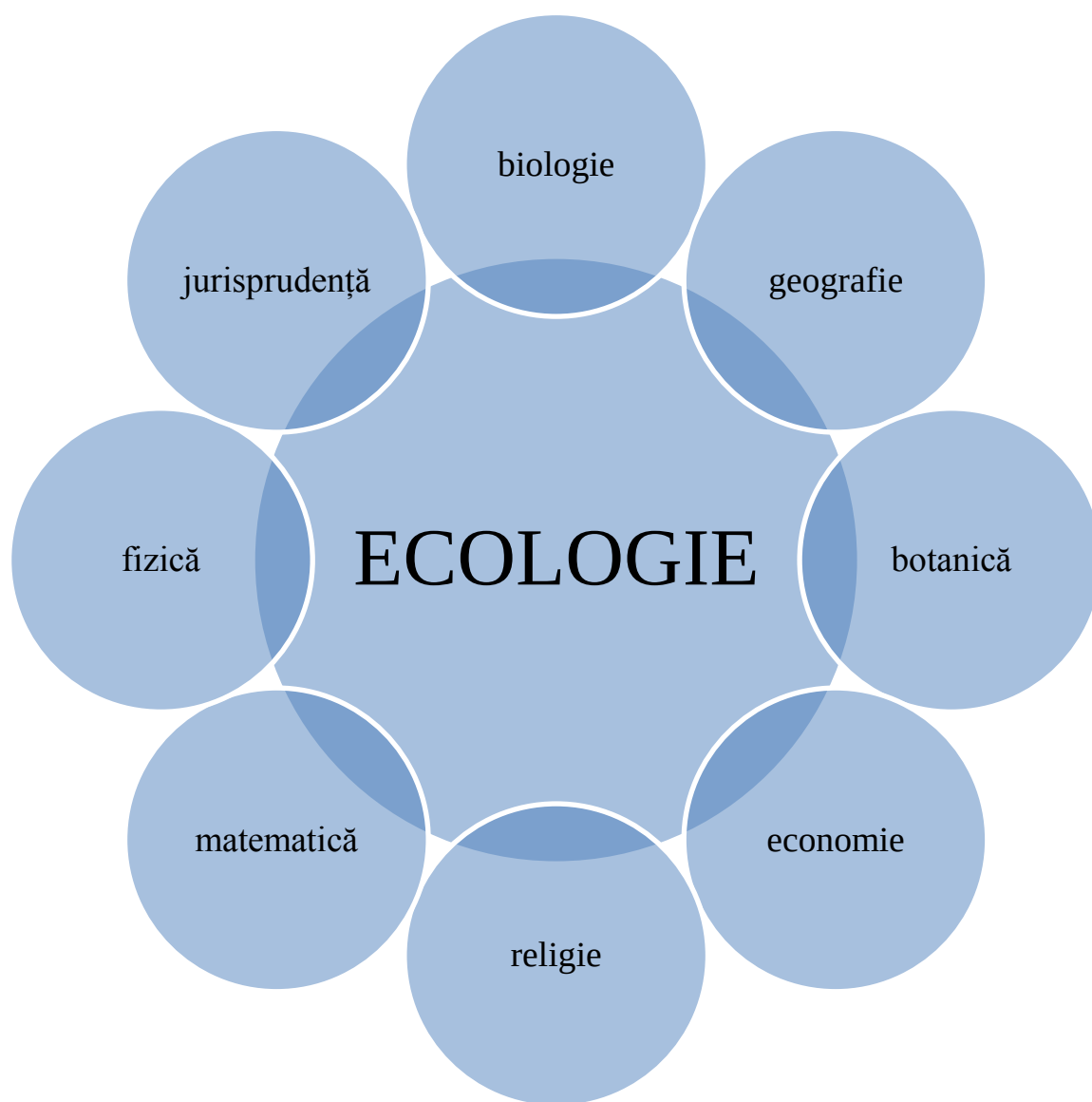
CBO – Consum Biochimic de Oxigen;

CCO – Consum Chimic de Oxigen;
CE – Comisia Europei;
DEEE – Deșeuri de Echipamente Electrice și Electronice;
DMB – Debit Minim Ecologic;
EES – Evaluare Ecologică Strategică;
AIEA – (din en. *International Atomic Energy Agency*) Agenția Internațională pentru Energia Atomică;
IUCN – (din en. *International Union for the Conservation of Nature*) Uniunea Internațională de Conservare a Naturii;
F.I.D.A. – Fondul Internațional pentru Dezvoltare Agricolă;
FFN – Fondul Forestier Național;
FSE – Fondul Social European;
IACNRE – International Association for Conservation of Natural Resources and Energy – Asociația Internațională pentru Conservarea Resurselor Naturale și a Energiei;
MEM – Mișcarea Ecologistă din Moldova;
OMM – Organizația Meteorologică Mondială;
PDD – Planul Dezvoltării Durabile;
PNUD – Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare;
SNDD – Strategia Națională pentru Dezvoltarea Durabilă;
VSU – vehicul scos din uz;

- **acronime:**

CORIN – (COordinating Regional primary sector policies for boosting INnovation) – Program Inventar pentru Ecosisteme;
CORINAIR – (CORE INventory AIR emissions) – Program pentru calculul emisiilor de poluanți din aer;
EUROSTAT – (EUROpean STATistical system) – Oficiul de Statistică a Comisiei Europene etc.

Interconexiunea vocabularului specializat al ecologiei cu alte vocabulare:

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnata, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Numele de familie, prenumele

Macovei Dorina

Semnătura

Data 1.08.2017

CV-UL AUTORULUI

Date personale:

Numele și prenumele: Dorina MACOVEI
Data și locul nașterii: 23 aprilie 1981, s. Zaim, r-nul Căușeni, Republica Moldova
Cetățenia: Republica Moldova
Adresa: str. L. Dumitriu, nr. 12, Chișinău, MD-2002
Tel., e-mail: 00373 (22) 55 20 79 (d), +373 79471028 (mobil),
dorinajulea@yahoo.com

Studii:

1986 - 1997 Elevă, Școala Medie Zaim, r-nul Căușeni
1998 – 2002 Studentă, Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, Universitatea de Stat din Moldova
2002 - 2003 Masterandă, Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, Universitatea de Stat din Moldova
2012 - 2016 Doctorandă, Universitatea AȘM

Grade și titluri științifice:

2002 master, specialitatea *filologie germanică*

Experiență profesională

2001 și în prezent Lector, Catedra Limbă Engleză și Franceză Specializate, Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, USM

Participări la foruri științifice (naționale și internaționale)

10 martie 2016 Conferința Științifică a Doctoranzilor, ediția a V-a, „Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători”, Materialele Conferinței Științifice a Doctoranzilor, ediția a V-a, Chișinău, Universitatea Academiei de Științe.

12 martie 2016 Conferința cu participare internațională „Noi tendințe în predarea limbajelor de specialitate în contextul racordării învățământului superior la cerințele pieții muncii”, Chișinău, USM.

20 octombrie 2016 Colocviul național cu participare internațională *FILOLOGIA MODERNĂ: Realizări și perspective în context european*, cu genericul Bogdan Petriceicu Hasdeu – precursor al cercetărilor filologice, ediția a X-a, Chișinău, IF al AȘM.

27-28 martie 2015 Colocviul cu participare internațională „Epoca marilor deschideri: rolul limbilor și al literaturilor în societatea pluralistă”, Chișinău, USM.

10 martie 2015 Conferința Științifică a Doctoranzilor „Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători”, Chișinău,

Universitatea Academiei de Științe.

15-16 mai 2015	Simpozionul științific cu participare internațională „Probleme actuale de lingvistică”, În memoriam Acad. Nicolae Corlăteanu, 100 ani de la naștere, Chișinău, USM.
10 martie 2014	Conferința Științifică a Doctoranzilor „Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători”, Chișinău, Universitatea Academiei de Științe.
20 aprilie 2013	APLE Annual Conference „Excellence and Novelty in Teaching English”, Chișinău, USM.
24-25 mai 2007	24-25 mai 2007 Colocviul Internațional de Științe ale Limbajului „Eugen Coșeriu”, 2011, ediția a 11-a, Normă - Sistem – Uz: Codimensionare Actuală, 12 – 14 mai, 2011, Chișinău.
2006	Conferința Științifică Internațională „Învățământul Superior și Cercetarea – Piloni ai Societății Bazate pe Cunoaștere” dedicată Jubileului de 60 Ani ai Universității de Stat din Moldova, Științe Umanistice, Chișinău.
2005	Colocviul Internațional de Științe ale Limbajului <i>Eugen Coșeriu</i> „Limbaje și comunicare”, Chișinău.

Lucrări științifice publicate: 12 lucrări.

Limbi străine

franceza – nivel avansat

engleză – nivel avansat

rusa – nivel avansat